

אגרת לבן דורנו

ניתן להשיג את הקונטרס:

054-8406255	ביתר:	057-3155742	ירושלים:
077-3615102	צפת:	02-5866838	
052-7162283	מודיעין עלית:	052-7674467	
052-7607466	אלעד:	052-7613578	בני ברק:
		077-3316130	בית שמש:

התנצלות:

במהדורה הקודמת מכמה סיבות לא הצלחנו להגיב כראוי לכל הפניות. במהדורה זו בא הדבר על תיקונו בס"ד, ונשתדל בל"נ להגיב לכל פניה:

נשמח לקבל תגובות (לטוב ולמוטב)

פקס: 04-6921706

דוא"ל: igeret148@gmail.com

סדר ועימוד:

בניהו דוד | 052-7692148

הקדמה.....ה

דברים אחדים למהדורה החדשה

פרק א' - הסכנה.....יא

א. נסיונות הדור. ב. לב האבן. ג. שכחת התורה. ד. 'קדושת הברית'. ה. אמונה.
עקבתא דמשיחא. רחמנא לבא בעי. הנסיונות הנוראים בדורנו. שכחת התורה.
התורה ונותן התורה. צדיק באמונתו יחיה. קדושת ה'ברית'. הכרעת ההלכה.
מ"ט שערי טומאה ושער החמישים. מצב הדור. יהודי חרדי. ספרי מוסר.

פרק ב' - הפתרון.....לג

א. פנימיות התורה. ב. השתלשלות הדברים. ג. תורת מוהר"ן. ד. התקשרות לצדיקים.
ענף א' - הפתרון: השתלשלות הדברים. תורתו של מוהר"ן. סיכום הדברים.
ענף ב' - התקשרות לצדיקים: רב ותלמיד. לדבקה בו. צדיק יסוד עולם. הריני
מקשר. קברי צדיקים. חכמת סופרים תסרת. ענף ג' - המנהיג של ישראל:
המשכת רחמים. סיכום הדברים.

פרק ג' - המחלוקת.....פה

א. מחלוקת בין צדיקים. ב. התפארות. ג. המחלוקת על מוהר"ן. ד. דעת גדולי ישראל.
ההתפארות. קטגוריא בתלמידי חכמים. התפארות הצדיקים. התפארות
וגאווה. גדולתו של מוהר"ן. מחלוקת לשם שמים. מחלוקת בין צדיקים.
המחלוקת על החסידות. המחלוקת על מוהר"ן. המחלוקת על תלמידו ר' נתן.
התיחסות גדולי הדור לתורת מוהר"ן.

פרק ד' - שאלות ותשובות.....קיג

א. ההתפארות. ב. צדיק אמת. ג. הדרכה לדורנו. ד. מפורסמים של שקר. ה. 'חסיד
ברסלב'. ו. ביטול והתקשרות לצדיק. ז. לא רואים את ההצלחה. ח. דעת גדולי ישראל.
ט. תופעות משונות. י. נשים.

נספחים.....קכה

אומן ראש השנה. התוכחה הראויה. נשמת משה וחמשת יחידי הדורות. חובת
לימוד הקבלה.

הקדמה

המאמר הבא עוסק בנושא ההתייחסות הנכונה ל"ספרי ברסלב", אשר לרבים מאתנו ישנו קושי לגשת אליהם ולעסוק בהם, עקב ההתנגדות שהייתה או שישנה לזה, ומעוד כמה סיבות, שיבוארו בפנים.

והנה אף אני הקטן, שזיכני השי"ת ללמוד בישיבות הק', ולהימנות על בני התורה, הייתה לי מניעה כזו, וב"ה שזימן לידי בהשגחה מופלאה (שאכ"מ), להתחיל כן בלימוד ספרים אלו, כאשר בד בבד טרחתי לברר את כל עניין ההתנגדות ושאר הטענות שישנם, והתברר לי הכל על נכון ב"ה, ובעקבות כך, חיי השתנו ממש מן הקצה אל הקצה.

וכעת, לאחרונה, נגש אלי אברך בן עליה, ברצון אמיתי לברר עניינים אלו כראוי, על כן ישבתי לכתוב את אשר התברר לי, ובתוך הכתיבה, הזמין לי השי"ת, עוד בירורים נפלאים, עד שבסופו של דבר, בסייעתא דשמיא, יצאו הדברים מסודרים וברורים.

וכשראיתי גודל התועלת שהייתה מזה ב"ה, ולבקשת רבים לראות אף הם את הדברים, סדרתי שוב את הדברים, עם מעט שינויים והוספות, באופן שיהא שווה לכל נפש, בתקוה שאכן יהא לתועלת בעזרת ה'.

מיותר לציין, כי אין בדברינו אלה שום כוונה, לעשות נפשות לשום קבוצה, ולא לגרום שום שינוי באורח החיים, ובוודאי לא במראה החיצוני, אלא אדרבה, וכפי שיבואר בפנים, כל אחד יכול וצריך להישאר היכן שהוא וכפי שהוא נראה, כולל המנהגים והנוסחאות וכו', מטרתנו רק לבל יהא שום מונע מללמוד בספרים אלו, לפחות באותה מדה שלומדים שאר הספה"ק, וממילא לשאוב מהם מלא חפנים תועלת לעבודת ה'.

חשוב מאד להדגיש, כי רוב העניינים שנתבארו כאן, הם סוגיות רחבות ועמוקות, וכל אחד מהם כמעט שמצריך חיבור בפני עצמו, אך קצרתי בזה מאד, בכדי לא להכביד, ובכדי להגיש את הנקודה בעצמה, כמו כן, מאותה סיבה, לא כתבתי את רוב המקורות, אך הכל בנוי על מקורות איתנים וברורים, כאשר מי שמעוניין להרחיב את הדברים, ולראות את המקורות, אשמח להיות לו לעזר.

ברור, כי הדברים מיועדים למי שאכן מבקש לדעת את האמת, כי אז אכן יגלה בזה דברים שכנראה לא ידע עד כה, וממילא תהיה בידיי את האפשרות לשקול נכון, כיצד עליו לנהוג, אך מי שמתעקש לגשת לדברים באופן של נצחנות, כמעט שהקריאה מיותרת, ולא תהיה בה תועלת, משום שיצר הניצחון והליצנות תמיד חזק יותר, ואין בידנו לסייע בעדו. אמנם, בין כך ובין כך, נראה כי מי שיקרא את הדברים, יגלה דברים חדשים שלא היה מודע אליהם עד הנה.

ננסה בעזרת ה' לחלק את דברינו לב' נושאים כללים, שבכל אחד מהם כמה וכמה פרטים, ולאחר מכן נשתדל לענות בדרך שאלה ותשובה על השאלות המצויות.

הנושאים הם: א. הצורך לספרים אלו בדורנו. ב. ההתנגדות לזה. הדברים נכתבו באופן שכל נושא ניתן לקריאה בפני עצמו, והסדר אינו לעיכובא, אך כמובן לא תושג ההבנה הראויה, כי אם בקריאת שניהם.

חודש הרחמים והסליחות, אלול תשע"ב

דברים אחדים למהדורה החדשה

ב"ה זכינו והקונטרס הזה התפרסם מאד, וגרם תועלת מרובה, הרבה למעלה מן המשוער, הגיעו תגובות רבות מאד מכל גווני הציבור, ומכל מקומות מושבותיהם, בא"י ובחו"ל, והצד השווה (כמעט) בכלם היה, שאכן התבררו להם דברים שלא היו ידועים להם עד כה, ואך בטעות נשתרבו בדעתם הסתכלות וגישה לא נכונה כלפי העניין, וכעת בס"ד רואים הם את הדברים באור הנכון, ובגישה האמיתית, וממילא, בחסדי שמים, רבים החלו לקבוע לימודם בספרים אלו, מעט או הרבה, כדי לקבל את התועלת הנצרכת, המבואר בפנים באריכות.

חיזוק גדול היה לי כשמעתי, שאף בקרב אלו שכבר כן זכו קודם לכן לעסוק בספרים אלו, היה הרבה תועלת מהדברים, כאשר נערך בפניהם העניין בסדר נכון ובהגדרה ברורה יותר, מה המטרה, וכיצד הדרך, לקבל את התועלת הנכונה.

היו גם כמה הערות, ואפ"י ביקורת, וגם אותם קבלתי בברכה, ומכיון שהיו כמה וכמה שאלות וספיקות שחזרו על עצמם כמה פעמים, וכן היה מי שטען, שלא הייתה התייחסות בתוך הדברים על טענות עיקריות נוספות, כגון: ההתקשרות לצדיק, הנסיעה לאומן בכלל, ובר"ה בפרט, ועוד.

ומלבד זה, התבררו בינתיים עוד הרבה דברים נפלאים גם לגבי הנושאים שכבר נכתבו קודם, והם נתבהרו אצלי בצורה ברורה יותר בעז"ה, וכן נוספו עוד עובדות מגדולי ישראל (ששמעתי בעצמי מבעלי המעשה או עדי שמיעה), [ומנגד, ישנם עובדות שהובאו קודם וטעונים תיקון], ע"כ ישבתי בעז"ה לסדר הדברים מחדש, בסדר שונה, ובתוכן חדש, עם התייחסות לכל הנושאים הנצרכים, הן אלו שכבר נכתבו במהדורה הקודמת, והן אלו שנשאלתי עליהם, והכל בהגדרה ברורה יותר, ומבוססת יותר, כפי שיספיק השי"ת בידי.

ותקוותי איתנה שאכן יהא מזה תועלת מרובה להגדיל תורה ולהאדירה, ולקרב את לב ישראל לאביהם שבשמים.

עם זאת, בכדי לקצר ככל האפשר, נאלצתי שוב לוותר על הרחבת הדברים, והבאת מקורותיהם, ולא אוכל להציג בזה כי אם את נקודת הדברים,

בקיצור ובתמצית, באופן שיספיק ליישב את המבוכות והספיקות בעניין, ולבאר התועלת הנצרכת מזה, אך לא יותר, וכמובן, אשמח מאד לסייע ביד מי שירצה בכל זאת להרחיב את הדברים, מעט או הרבה, [ואם יספיק השי"ת ביד, אשתדל לכתוב הדברים בהרחבה מלאה בצורה של "ספר" ולא של "אגרת", באופן שיהיה אפשרות לבאר את הדברים במלואם].

אציין (הן בשביל התועלת של המבקש, והן כהכרת הטוב), כי נעזרתי הרבה בספרים דלהלן: דרכי נועם (לכו חזו), תרוממנה קרנות צדיק, בקודש הקדשים (בשלבי עריכה), אגרת למבקשי ה', פרקי מחשבה, שיחות התחזקות, ושיחות הגר"ש פינקוס זצ"ל, ועוד, וכאמור, הדברים כולם נבדקו ונחקרו היטב, וכולם בנויים על יסודות איתנים וחזקים ומקורות ברורים, ואין פקפוק בנכונותם, כפי שיבחין כ"א בעין האמת.

ונראה ברור בעשזה"ת, שמי שיעבור על הדברים מתחילה ועד סוף, בעין אמיתית ולא בקנטור, יגלה עולם חדש שלא הכיר, ויהיו בידיו כלים חזקים ואמיתיים לשנות את חייו לטובה מן הקצה אל הקצה, כפי שכבר זכו רבים ב"ה, לא מצד 'הכותב' כמובן [והלואי שלא יקלקל ח"ו], כי אם מצד 'הכתוב'.

סדר הדברים במהדורה זו בעזה"ת: **פרק א'** - "הסכנה", הגדרת מצב הדור ונסיגותיו, ומה הסיבה והשורש לזה. **פרק ב'** - "הפתרון", בו יבואר מדוע וכיצד תורת מוהר"ן מהווה הפתרון לזה. ויבואר בו עניין "התקשרות לצדיקים". **פרק ג'** - "המחלוקת", בו יבואר עניין המחלוקת וההתנגדות, ודעת גדולי ישראל על מוהר"ן ותורתו. **פרק ד'** - **שאלות ותשובות**.

ובנוסף: **נספח א'** - אומן, וראש השנה. **נספח ב'** - "התוכחה הנכונה" (ההתייחסות למסרים של האוטוסיסטים). **נספח ג'** - הרחבה בעניין נשמת משה וחמשת יחידי הדורות. **נספח ד'** - בעניין חובת לימוד הקבלה.

[**הערה נחוצה:** במהדורה זו, נכתבו הדברים באופן שהסדר מעכב, ואין טעם ולא תועלת לקרוא פרק ב', קודם קריאת פרק א', [וגם פרק ג' וד' מומלץ לקרא רק לאחר הפרקים הראשונים, אך אי"ז לעיכובא]. וכן הנספחים, לא מומלץ לקרוא קודם קריאת תוכן הקונטרס, והקורא בסדר שונה, עושה כן על דעת עצמו, ועלול לטעויות וחוסר הבנה, ולא עלינו תלונותי, ע"כ].

אציין בזה לטובה את הורי היקרים שיחי, אשר גדלוני וחנכוני על אדני התורה ויסודות העבודה, ויצקו בי בדרכי נועם אהבת תורה ויראת שמים, מדות טובות ודרך ארץ, ובזכותם וכוחם הגעתי עד הלום, ויש בי התקווה

לזכות למלאות תפקידי בעולם בשלמות כרצון אבינו שבשמים, ולזכות לחלקי הראוי בתורה ועבודה, תיקון העולם וקירוב הגאולה.

וכן את בית מו"ח שיחי', אשר ביתם מלא ברכת ה', תורה ויראת שמים, דקדוק ההלכה ו'הליכה' בדרכי עבודת ה', ובהשפעת אורם עלי היה לי סיוע גדול בכל העניינים, ובפרט בהעמדת ביתי כראוי בעז"ה.

וכן אביע בזה הכרת הטוב לאחי היקר שיחי', שעודדני רבות במלאכת הכתיבה, וסייעני בבירור העניינים, ואף כתב את שני הנספחים האחרונים, ברוב עמל ויגיעה, ובזכותו יוצא הדבר לפועל בס"ד.

ואחרון חביב, לנוו"ב הצנוה"ח שתחי', אשה יראת ה' היא תתהלל, אשר מוסרת נפשה יומם ולילה, בכדי לסייע בידי לשקוד על דלתי התורה והעבודה, ובגודל ביקוש האמת שהוא נר לרגלה, היה לי סיוע רב שאין לשער בכל דברי האגרת הזאת, אשר זכיתי לברר מקח אמת בסייעתא דשמיא, ולהיכנס לחיים טובים ארוכים ולשלום.

כה יתן ה' וכה יוסיף, ותהא משכורתם שלמה מאת ה', ברוב בריאות ונחת, אושר ועושר בגשמיות ורוחניות, ויזכו להצלחה אמתית ונצחית בזה ובבא.

להצלחת

חלק גדול מההוצאות נתרמו להצלחת

נחמן בן שרה

לזכרון עולם

חלק מההוצאות הקונטרס נתרם

לעילוי נשמות

מרן שר התורה הגאון הגדול כמוהר"ר יוסף שלום בהר"ר אברהם

אלישיב זצוקללה"ה

נלב"ע כ"ח תמוז תשע"ב

(נתרם ע"י החפץ בעילום שמו)

ולעילוי נשמות

הבחור הזך והנעים, יניק וחכים, כמר אברהם צבי ז"ל בן יבדלחט"א הר"ר אלימלך

שליט"א גלינסקי.

נלב"ע חודש אדר תשע"ב

(נתרם ע"י א' מבני המשפחה)

ולעילוי נשמות

איש תם וישר, ירא אלוקים וסר מרע, עובד ה' בתמימות ובהצנע, זוכה ללמוד

הש"ס עשרות פעמים, הר"ר אליעזר בן הר"ר דב יצחק הכהן

לינטופ זצ"ל

נלב"ע י"ט אב תשע"ב

(נתרם ע"י א' מבני המשפחה)

ולעילוי נשמות

האשה היקרה מרת עטל שרה בת יצחק נחום ע"ה

נלב"ע ר"ח אב תשע"ב

(נתרם ע"י א' מבני המשפחה)

פרק א'

הסכנה

א. נסיונות הדור. ב. לב האבן. ג. שכחת התורה. ד. 'קדושת הברית'.
ה. אמונה.

פתיחה: ה"חפץ חיים" זיע"א אמר (מובא בספר "מאיר עיני ישראל"), כי יש ה' דרגות בעבודת ה', ולפי זה יכול אדם לדעת היכן הוא אוחז, [ועל משקל זה הוא גם נבחן כלפי מעלה, כמובן], ואלו הן: א. רותח. ב. חם. ג. פושר. ד. קר. ה. קפוא.. דברינו להלן יובנו בעיקר לאלו המנסים לכל הפחות להיות בדרגת "חם", אך גם מי שאינו בדרגה זו, לא ימנע מלקרוא, והלוואי יתעורר גם כן.

עקבתא דמשיחא

א. הנה דורנו הוא דור עקבתא דמשיחא, כלומר, עם ישראל לדורותיו משול ל"קומה שלמה", היו דורות שהיו ה"ראש", היו דורות שהיו ה"לב", היו ג"כ דורות של "ידיים" ו"רגליים" וכו', דורנו נמשל ל"עקב", ולא בכדי, העקב הוא בשר גס שאינו מרגיש כלום, וכזה הוא דורנו, נאטמו הלבבות והמוחות, באופן מבהיל ומחריד, כפי שידוע ומרגיש עד כאב, כל מי שמנסה את דרכו בעבודת ה', ובפרט כאשר מנסה לקיים בעצמו "צאי לך בעקבי הצאן", וללמוד מדורות קודמים דרכי ההנהגה, ולהשוותם אליו, הרי הוא מבחין מיד, כי הדברים רחוקים מאתנו מאד מאד, וחסר לנו לגמרי הכלים וה'מצב' וההרגשות שהיו אז.

נזכיר דוגמאות אחדות בכדי להמחיש:

1. **תיקון חצות:** ה"חתם סופר" זיע"א הנהיג בישיבתו לומר כל בני הישיבה בכל ליל שישי "תיקון חצות" בציבור, והיה לזה ש"ץ קבוע. פעם אחת הוא היה חסר, ונגש בחור אחר לעמוד. בגמר התיקון אמר החת"ס, שבחור זה מקולקל לגמרי, והראיה לכך, ש'לא בכה כלל' במשך כל אמירת התיקון. ואכן התברר, שהבחור ירד לגמרי מהדרך רח"ל (דרשות חת"ס ד' ש"ה). כלומר,

כל בחור שלא היה "מקולקל לגמרי", בהכרח היה בוכה באמירת תיקון חצות. ומדובר על שאר ימות השנה ולא דווקא בימי "בין המצרים".

2. **והוא רחום:** תלמידו של ה"חתם סופר" כותב, שדורו ירד 'אלפי מעלות אחרונית' מדור קודם, זאת משום ש'עיניו ראו ולא זר' כמה פעמים אנשים שאומרים "והוא רחום" (בשני וחמישי) ללא דמעה אחת, עד כאן דבריו. [לא 'הרבה' אנשים, וגם המעט הזה, הרבה פעמים כן הורידו דמעות, רק 'פעמים' לא הורידו דמעה, ולזה קרא ירידה של אלפי מעלות].

3. **ימים נוראים:** בהרבה ספרים (אור ישראל, ה"דברי חיים" מצאנו, ועוד) כתוב תיאור של המצב בימים נוראים, וכותב שאפילו אנשים פחותי ערך מאד (ביטוי לאנשים במצב שפל מאד רח"ל) בכו בדמעות שלישי בימים אלו, וידועים דבריו המפורסמים של ר' ישראל סלנטר זצ"ל - מלפנים כאשר ידעת, **כל איש** אחזו פלצות מקול הקורא "קדוש אלול" (שבת מברכים אלול), זה היה המצב הפשוט והרגיל בזמנים ההם.

4. **בכיה:** האר"י הק' גילה, שמי שאינו בוכה בתפילות הימים הנוראים אות הוא כי נשמתו איננה טהורה. ומובן מזה שמדובר במציאות לא נפוצה, ורוב בני אדם וודאי מתעוררים לבכייה.

אלו דוגמאות אחדות. וכאלו ישנם דוגמאות רבות מספור על גודל ההשתפכות הנפש, וה'הרגשים' שהיו בדורות קודמים, אפילו אלו הסמוכים לדורנו, כל שכן הדורות המוקדמים יותר.

ואילו המציאות כיום, כפי שמכיר כל אחד, שונה בתכלית: לא 'תיקון חצות', ולא 'והוא רחום', לא הימים הנוראים, ולא התפילות שבהם - מביאים אותנו לידי בכי (על כל פנים לרוב הציבור), ובקושי רב אנו מוזילים דמעה באמירת הקינות בתשעה באב, ובתפילת "ונתנה תוקף" בימים נוראים, וכולי האי ואולי.

חשוב להבין, שלא מדובר ב'ענין צדדי' או 'תוספת', שאינו נחוץ כ"כ, רק בדבר עיקרי וחשוב מאד, קודם כל מהסיבה הפשוטה שמבין כל אחד, שההבדל בין עבודת ה' עם לב מרגיש, ערני, חם ובווער, לבין אותה עבודה בלא זה, הוא הרבה יותר משמים וארץ, כמו החילוק בין חי למת, ובין רכב עם מנוע, לאותו רכב ללא מנוע. עבודה עם לב מרגיש, נעשית בחשק ובהתלהבות, הלב נושא את הידיים והרגליים, והוא 'חי' בעבודתו, ומצליח להגביה את עצמו מעבר לכל המגבלות והצמצומים, המצויים מאד,

והמונעים מעבודת ה', ואילו עבודה בלא לב, נעשית בכבודות, בקושי, בעייפות ובחשכות, ומצריך הרבה התאמצות, וכל מניעה כל שהיא מונעת ועוצרת את הכל.

אך כמובן, לא רק מבחינה טכנית הדבר נחוץ, כי אם מבחינה מהותית, ונבאר.

רחמנא לבא בעי

ב. דורנו נתברך בעשייה רבה, באופן מפליא ומעורר השתאות, אך שר דרא ב"ה, וקיימים היום הידורים ודקדוקים בכל המצוות, דאורייתא ודרבנן, הרבה יותר מדורות קודמים: תפילין, מזוזות, סוכה, שופר, נר חנוכה, מצה, שבת ומועדים, ועוד ועוד, כידוע. כמו כן בגמילות חסדים, זכה דורנו לרמה כזו שלא הייתה קיימת בדורות קודמים: כל כך הרבה ארגונים, עסקנים, קופות צדקה, וגמחי"ם, החל מגמ"ח מוצצים, וגמ"ח "ילדים אבודים", ועד גמחי"ם להלוואות כספיות גדולות, ובוודאי אין לשער גודל הדבר, והתענוג והשעשוע והנחת רוח שנעשה מזה למעלה, [וחלילה לומר שמדובר בצביעות או בחשבונות אישיים, (כמובן שהיצר תמיד מערב פניות, ועל זה צריך לעבוד כסדר, אך חלילה לתלות בכך את עיקר הדבר) אלא בוודאי נעשה לשם שמים, לשם חסד, ולשם מצוה].

ג. אבל, אין להתעלם מהעובדא, כי **העיקר חסר**: "רחמנא לבא בעי" (סנהדרין ק:), "בני תנה לבך לי" (משלי כג,ו), העיקר הוא **הלב!!!** היינו: הכוונה, הרגש, החמימות, הרצון, השמחה, וההתלהבות - בתפילה ובקיום המצוות, בשבת ובמועד, וגם, לא פחות - בין אדם לחברו: חיוך חם, מחמאה אמיתית, השתתפות כנה במצבו לטוב ולמוטב. ובנוסף, כל עבודת האמונה והביטחון, אהבת ה' ויראתו, הדבקות וכו', כל אלו, **שהם עיקר התורה** (כפי שנראה להלן), הם עבודת הלב, ואם זה אינו, הרי שחסר העיקר.

והרי, כאמור, בדורנו נחלש כל עניין ה"לב" מאד, ולא מצוי כ"כ לראות, את ההתלהבות במצוות, את הרגש, הכוונה והשתפכות הנפש בתפילה, את הדיבור והעסק וכו' סביב אמונה ואהבת ה' וכל עבודות הלב, ואת הרגש החם הכנה והאמתי בין אדם לחברו, ובקיצור, ליבנו הפך ללב אבן, חתום ומאובן, לא מרגיש ולא מתפעל ולא מתעורר, והדבר מצריך הסבר ואף פתרון.

[ואם יש מי שעדיין חושב, שהעניין לא כ"כ נורא, ואין צורך לחפש פתרון, הרי זה עצמו מעורר עוד יותר את הצורך בפתרון, שהרי כ"כ התאבן לבו, עד שכבר אינו מרגיש בכך, רח"ל].

הנסיונות הנוראים בדורנו

ד. אך אילו בכך היה מסתיים העניין, החרשנו, אילו לפחות היה נראה הצד השני, [הסטרא אחרא] אף הוא 'יבש וקר', מילא, אך מה נעשה, כאשר מהצד האחר עומדים בפנינו נסיונות נוראים ואיומים, שאין שום מילים גשמיות לתאר את נוראותם, כידוע, והם, לדאבוננו, כלל לא 'יבשים' ו'מאובנים': רק מלאים 'חיות' ו'צבע', 'ערנני ומושך ר"ל, הרחוב כולו בוער באש, מלא על גדותיו בנסיונות הקשים ביותר ששייך; נסיונות של פריקת עול, נסיונות של היפך הקדושה, נסיונות של היפך האמונה, מלבד שלל התאוות המסנוורות מכל כיוון. עד שצרו צעדינו מלכת ברחובותינו, ואין רגע ללא פגע רח"ל, היצר שורץ בכל רחוב ובכל פינה, ותאי הגזים עובדים במלא הקיטור, כאשר בכל רגע נשרפים נשמות יהודיים קדושים וטהורים ר"ל, [וכפי שהתבטא הרב ואזנר שליט"א' כי מאז דור המבול לא היה דור כשלנו, ובספר "שומר אמונים" (פתיחה) כתב, שבדורינו הביא השי"ת שוב את נשמות דור הפלגה, ואנשי **סדום ועמורה וערב רב** וכו', וכל זה עומד לנגד עינינו, ונלחם עם כל אחד מאיתנו, בינו זאת!].

ובפרט לאחרונה, שכבר עלה המוות בחלוננו, בא בארמנותנו, כאשר המשחית חדר לתוככי הבית פנימה, ע"י מכשירים שונים, גדולים וקטנים, ואפי' זערוריים, כלי משחית ממדרגה ראשונה, כידוע, באופן שקשה להעלות על הדעת, וכל בחור ואברך עומד בפני נסיונות קשים ומרים כאלו, שספק אם בכל הדורות יחדיו היו כאלו נסיונות, **כל העולם נלחם נגד אדם יחיד כשהוא לבדו**, ללא גואל ומושיע, ובאמת, בעו"ה, כ"כ הרבה בתים יפים וטובים נחרבו ונהרסו לחלוטין, כ"כ הרבה דם יהודי נשפך כמים (מבינה רוחנית), תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות, האמונים עלי תולע חבקו אשפתות. וכל זה עדיין לא פחות מטיפה מן הים מהמציאות האמתית, כידוע, רחמנא ליצלן.

וכל זה מעורר זעקה נוראה של "הצילו!!!", "מה יהיה?!", "מאין יבוא עזריי?!", כזה בוך טובעני, שלא נראה שום דרך להנצל ממנו, מה יעשה הבן ולא

יחטא ר"ל, מי בטוח על משפחתו, ומי בטוח על עצמו, ואף גדולי ישראל עומדים חסרי אונים, ואומרים בפירוש, שאינם יודעים מה עומד להיות, הדברים נעשים חמורים מיום ליום, ואין אתנו יודע מה ילד יום רח"ל.

ה. ומי שמתעקש לכפור במציאות (צריך לזה הרבה כוח דמיון), יפנה לעסקנים הרבים שעוסקים היום עם בחורים [ואברכים...], המצב מחריד ומזעזע, מספיק בחור אחד עם מכשיר זעיר, וכל הישיבה בסכנה, חבר מביא חבר, ובקצב מסחרר רח"ל, מגפת ה"אינטרנט" ושאר 'חבריו' הנוראים, עם כל שמותיהם, מפילה חללים חללים, ה' ירחם, ומי מדבר על יציאה לרחוב שהיא סכנת נפשות ממש, וכל נסיעה וכדומה בגדר פיקוח נפש, "מחוץ תשכל חרב, ומחדרים אימה".

בקיצור, היצר מסתובב סביבנו, בינינו, ובתוכנו, עם טנקים ו"פצצות אטום", ויורה ללא חשבון וללא רחמנות, רבים חללים כבר נפלו רח"ל, פצועים ללא מספר, ומי יודע מה ההמשך, והשאלה הגדולה: "מה עושים כאן??", מהו הדבר שייתן את הכוח ביד בן אנוש, להחזיק מעמד במצב שכזה?!

ו. חשוב להדגיש, ולא רק בכתב אלא גם בליבנו פנימה: כל זה אינו קטרוג ח"ו, ולא תלונה או תביעה על אף אחד, זוהי תמונת מצב של הדור ונסיונותיו, וכך רצה השי"ת שיראה מצב דורנו, ושדווקא מתוך מצב כזה נעבוד אותו, מתוך מצב של "שחה לעפר נפשנו" ושל "דבקה לארץ בטננו" וכמבואר בספה"ק שמ"שם" [היינו מהמצב הלזה] עתידין להגאל, כל זה חובה לזכור בבירור, וחלילה להאשים מאן דהו במצב זה.

כבר כתבו בספרים (אור החיים הק' [שמות גז] ועוד) כי בדורנו אנו שרויים בשער החמישים של הטומאה [וכפי שנרחיב בזה תיכף], וממילא הגע בעצמך, אם במצרים שהיו רק מ"ט שערי טומאה, נאמר "אני ולא שליח", שמא אם ירד מלאך, ייתפס בכוח הטומאה, ולא יהא בכוחו לחזור (כמבואר בדברי האריה"ק), הרי שאם ירד מלאך לדורנו, שהוא שער נ', בוודאי ובוודאי לא יחזיק מעמד, אם כן מי שרק שומר תורה ומצוות הוא כבר גדול יותר ממלאך, כל שכן מי שיותר מזה, מובן אם כן, שלא שייך לבא בטענות לאף אחד.

אך עדיין השאלה זועקת במלא עוצמתה: ריבונו של עולם, מה עושים? איך מחזיקים מעמד? כיצד נשמור על עצמינו ועל משפחותינו מעברי פי שחת?!

בנין: הן זה לעומת זה עשה אלוקים. ולא יעלה על הדעת, כי השי"ת נתן לכוחות של היפך הקדושה לגדול לממדים כאלו, ונתן בידם כלים "חדישים" מודרניים ומתקדמים, ולא נתן לצד הקדושה באותה מידה, כלים מיוחדים, יותר מדורות קודמים, להתמודדות נוראה זו.

הערה: ייתכן שישנם רבים, אשר שאלה זו שהצגנו עד כה, לא כל כך מטרידה אותם, ולא גורמת להם זעזוע מיוחד, יכולים הם להפטיר: יש ב"ה ישיבות ומוסדות, יש בני תורה, ויש גם ב"ה בעלי תשובה המתרבים מיום ליום, לא צריך לעשות מנמלה - פיל, או: נניח להקב"ה לנהל את העולם, כל אחד ישתדל לעשות מה שבכוחו "פחות או יותר", ולה' הישועה! ובקיצור, ה"קושיא" אינה כזאת קושיא, וממילא אין צורך גדול בתירוץ [כאשר דיבורים אלו נשמעים מכמה אנשים].

אך האמת ברורה, שמי שאינו טומן ראשו בחול, ומעוניין לחיות את חייו באמת, מי שאכפת לו מחייו, ואכפת לו מחיי ילדיו, משפחתו, והסובבים אותו, ומהמצב הכללי של עם ישראל, יודה בהכרח כי המצב זועק עד לב השמים: כל כך הרבה קרבנות מבתים שלא חלמו עליהם, כל כך הרבה שנאבקים עם יצרם בדם נפשם, וכבר אין להם כוח, ההורים והמחנכים עומדים בעיניים כלות, ואין לאל ידם, כל כך הרבה יאוש ורפיון ידיים בקרב צעירי הצאן, וגם בתוך אלו שיותר בטוחים מנפילה ממש [אם ישנם...], אך כל כך הרבה נסיונות, בלבולים, חוסר בהירות, קושי, מרירות, חושך, חוסר טעם, חוסר חשק, קושי, ספיקות, אדישות, ולב אבן, וכו' וכו', הם מנת חלקו של כל אחד מאתנו. וכבר התבטא אחד מגדולי ראשי הישיבות [הג"ר אביעזר פילץ שליט"א], שבחור בדורנו שמסיים את שנותיו בישיבה בשלום, אפשר לתת לו 'קויטל'... האם משפט כזה לא "צועק"?

ניתן אולי להרחיב עוד הרבה את עומק השאלה, והצעקה שבעקבותיה, אך על כגון דא כבר אמרו, כי למבקשי האמת, אין צורך להוסיף, ולמי שעדיין לא, לא יועיל להוסיף, ועל כן נסתפק בזה.

שכחת התורה

ז. ובכן, בכדי לעמוד על הפתרון בעז"ה, יש להגדיר תחילה את ה'בעיה', [או יותר מדויק את ה'אתגר'] של דורנו. אמנם דברנו על לב האבן, דברנו על

הנסיגות וכו', אך לאמתו של דבר, כל אלו הם 'תוצאות', יש לזה 'שורש', וכאשר נגדיר אותו בעז"ה, נוכל יותר להתמקד במציאת הפתרון המתאים.

נמשיל זאת לאדם מת ב"מ ששוכב, והנה באים כמה רופאים מומחים, כ"א בתחומו, ומנסים לרפאותו, זה מטפל באוזניים, השני בעיניים, אחרים בידיים וברגליים, ויש את המומחים יותר שמנסים לטפל במח ובלב, אך כמובן ללא הועיל, מדוע? מהסיבה הפשוטה, שהאדם הלזה **מת!** צריך קודם כל לתת לו 'רוח חיים', כלומר: להחיותו, וכשהוא יהיה "חיי", אז אפשר וצריך לרפאות את כל החלקים הטעונים רפואה: אוזניים, עיניים, ידיים ורגליים, וכמובן מח ולב.

דורנו אבד את ה"רוח חיים", אנשים מהלכים כ"מתים" רח"ל, כעת באים אנשים טובים, ומנסים לעזור: זה מציע "שמירת הלשון" [רפואת הפה והאוזן], השני מעורר על "שמירת העיניים" [רפואת העין], אחרים עוסקים בעניינים אחרים הקשורים ל[רפואת] ידיים ורגליים, ויש מי שעוסק אפי' ברפואת המוח והלב, ומעורר ומחזק על ענייני קדושה וצניעות, ועל שמירת שבת. אך הם לא שמים לבם, שהם עוסקים בבני אדם **ללא רוח חיים**, ומה שיך לתת רפואות במצב כזה, קודם כל נחוץ להזריק 'רוח חיים', ואח"כ לטפל בכל זה.

נגדיר כעת מהו אותו 'רוח חיים', ונראה כיצד חז"ל התריעו על איבוד ה'רוח חיים' הלזה, ואז נבין בבירור את עניין דורנו עד לאחת, ובעקבות כך יהא בידנו דרך לחפש ולמצוא בעז"ה את הפתרון.

ח. ובכן, בקיצור נמרץ: ידועים דברי חז"ל (שבת קלח:.) **"כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה, אמרו: עתידה תורה שתשתכח מישראל וכו'".** ע"כ. הדברים אמנם ידועים, אך נתבונן ונראה שהם אינם כ"כ ידועים.

ראשית, יש כאן זעקה נוראה על סכנה גדולה שמרחפת על ראשנו, ושמה "שכחת התורה", [שגודל הסכנה בכך, ברור לכל בר דעת], זעקה זו מיועדת לעורר אותנו להבין, שיש לנו צורך להזהר מזה, היינו לבדוק חזק מהי שכחה זו, והיכן היא נוגעת אלינו, ואיך להנצל ממנה, ואם עדיין לא התעוררנו לזה, הרי זה סימן שהיא כבר החלה לנגוס בנו, וחובה עלינו עוד יותר להתנער ולהתעורר מיד.

ובכן, קודם כל ברור כי אין המדובר כאן בשכחה **פיזית** של התורה, שהרי כח הזיכרון לא נחלש במשך הדורות, ואדרבה, כיום ישנם כלים הרבה יותר

אגרת לבן דורינו

מתקדמים שאפשר להגיע על ידם לידיעת התורה, (ואף אם בפועל לא קיימים כ"כ הרבה בקיאים בידיעת התורה, אי"ז משום חולשת הזכרון, אלא משום שזוכרים דברים אחרים ה"י), הכוונה היא ל'שכחה' מהותית יותר, משהו שקשור ל'מהות' של התורה, וממילא גם אי"ז שכחת הימח, כי אם 'שכחת הלב'.

ובכן, במה המדובר?

טיפה התבוננות: ..בדברי הגמרא שם, מבואר שלא תהיה 'שכחת המקרא', וגם לא 'שכחת המשנה', כלומר, דברים מפורשים לא ישכחו, השכחה תהיה רק בעניין **ההלכה**, או נכון יותר "הכרעת ההלכה". היינו: כאשר יהיו ספיקות, לא תהיה בזה הכרעה ברורה [עייני שם], ויש להבין: א. מדוע באמת ישכח עניין זה? ואם משום המחלוקות שישנם, הרי כבר קודם לכן היו מחלוקות?, וגם יש דרך וכללים כיצד להכריע במחלוקת. ב. האם ע"ז כל הרעש? התכנסות מיוחדת, ודיון בגזירת "שכחת התורה"?! ג. בדברי המהרש"א שם מבואר, ש'שכחת הנסתר' תהיה הגורם ל'שכחת הנגלה', וצ"ב מה הקשר, ובפרט להמבואר שהשכחה לא תהיה בעצם התורה, רק בהכרעת ההלכה, מה עניין תורת הנסתר ל'הלכה שבנגלה'. [אפשר עוד להרחיב בתמיהות ופלפולים בסוגיא זו, אך אנו לקצר באנו, במטרה רק לתפוס את הנקודה].

התורה ו'נותן התורה'

הנקודה היא כזאת: יש את התורה והמצוות, ויש את השם יתברך. כלומר, יש את התורה, ויש את 'נותן התורה'!!!

אפשר לגשת למערכת התורה והמצוות, כמערכת [רחבה ועמוקה ונפלאה וכו' וכו' אבל] טכנית של משימות המוטלות על העם היהודי, מאז קבלנו את התורה על הר סיני, ברצון (נעשה ונשמע) ובכפיה (כפה הר כגיגית), וזה אומר, שעל כל אחד לעסוק בתורה, ולקיים את כל המצוות, קרי: כל מה שכתוב בשו"ע, מא' ועד ת'. וזה כמובן נכון.

אך יש כאן משהו נוסף, אחר לגמרי, מהותי ועמוק - וכמובן אמיתי - הרבה יותר: **יש כאן קשר!** יש כאן חיבור! השי"ת בחר בנו כעם, פירוש הדבר שהוא יצר אתנו קשר עמוק, וקירב אותנו **אליו**, מבחינתו הפכנו ל'משפחה אחת', כדוגמת איש ואשה, וכדוגמת אב ובן, [ועוד סוגי משלים ולשוונות], הוא

2. הנידון היה כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה, שזה היה בזמן החורבן, ואילו המחלוקות החלו מזמן הלל ושמאי, שהיו הרבה לפני כן (עייני שבת יד:).

אוהב אותנו אהבה בלי גבול, וחפץ מאד בקרבנותנו, ובאותה מדה, עלינו לאהוב אותו ולחפוץ בקרבנותו, ובשביל כך הוא נתן לנו את התורה, התורה היא כביכול הוא בעצמו, והמצוות אף הם עצמותו יתברך, ואלו הם הכלים שלנו לקיים את הקשר והחיבור הלזה, דרך כל הפרטים והפרטי פרטים הכתובים בתורה, עד להשתלשלותם ב'שולחן ערוך' [וזה הביאור "קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד"].

זו כמובן גישה אחרת לגמרי לכל היהדות, ולכל התורה והמצוות, שונה בתכלית, וכאן מונח הנקודה, אך תחילה נבסס זאת יותר.

עם ישראל התחיל מאברהם אבינו! נשים לב: לאברהם אבינו לא הייתה תורה, וגם אחריו: יצחק, יעקב, השבטים, עם ישראל במצרים, כל אלו לא קבלו עדיין תורה, ובכל זאת, הם כבר היו כמובן 'עם ישראל' [בלא להכנס לנידון, אם מבחינה הלכתית היה להם 'דין ישראל' או 'דין בן נח', בכל מקרה, מבחינה מהותית עם ישראל התחיל מהם בלי ספק], הכיצד?

הוא אשר דברנו: אברהם אבינו היה הראשון שחיפש את **קרבת הבורא ית"ש**, הוא חיפש אותו, ומצא אותו, ואף פרסם אותו, עד שזכה שהשי"ת אכן יצר אתו "קשר", ונתן לו מצות "ברית מילה", [וזו הסיבה שהוא לא עשה זאת מעצמו, כמו שאר המצוות, משום ש"ברית" צריך להיות בין שני צדדים, ואי אפשר לעשות זאת לבד], וכאן נוצר המושג החדש שנקרא 'עם ישראל', מושג זה פירושו: עם ששייך ומקושר ומחובר לבורא עולם, תחילתו באברהם אע"ה, ואחריו יצחק ויעקב, השבטים, ושבעים נפש, וכו'.

לאחר הרקע הזה, קבלנו את התורה, ותרי"ג מצוותיה, כדי שנוכל לקיים את מהותנו כ'עם ה', להמשיך ולקיים, להעמיק ולהרחיב ולהגדיל, את הקשר הלזה, ובקיצור: את ה"ברית"! (והאבות הק' גילו זאת מעצמם, מרוב חפצם ורצונם בחיבור זה), באופן שהמצוה היסודית והעיקרית היא ה"ברית", וכל ה"תרי"ב מצוות האחרות, הם דרך ונתיב ושביל להגיע לזה, וכלשון הזהו"ק המפורסם, המכנה את המצוות כ"תרי"ג עיטין" [עצות], כלומר, הם אינם "מטרה" כי אם "אמצעי".

החילוק בין יהודי לגוי, אינו רק ב"כמות" המצוות, אם ז' או תרי"ג, כי אם ב"מהות" המצוות, בעוד ז' מצוות בני נח, הם ציוויים שנועדו לאפשר את קיום בני האדם עלי אדמות, בל יהיה 'איש את רעהו חיים בלעו' [דוק ותשכח], וכעין החוקים שהטביע השי"ת בכל שאר הברואים, שנותן להם את אפשרות הקיום, התרי"ג מצוות של עם ישראל, הם כלים להתרומם,

להזדכך, וכו', [רצה הקב"ה 'לזכות' את ישראל, לפיכך 'הרבה' להם תורה ומצוות], ובעיקר, להגיע ל"צוותא" עם בורא עולם, השי"ת.³

ובזה בדיוק מתבטא החילוק הגדול בין גוי ליהודי: הגוי הוא חלק ממערכת הבריאה, הכוללת אין ספור ברואים, דומם צומח חי ומדבר, שכולם הם 'אמצעי' ולא 'תכלית', והיחיד שהוא 'תכלית' הוא היהודי, משום שהתכלית היא, שיהיה כזה עם בעולם, שהוא ה'עם' של השי"ת, חלקו ונחלתו, וכביכול 'משפחתו', וזהו עם ישראל, כאשר כל השאר 'משמשים' אותם לתכלית זו.

צדיק באמונתו יחיה

ט. נתקדם עוד פסיעה. ומיד נחזור לענייננו. ידועים דברי חז"ל: "בא חבוקק והעמידן על אחת – וצדיק באמונתו יחיה" (מכות כג), כלומר: כל התורה עומדת על עניין האמונה. ברור ומובן, שאין הכוונה חלילה, להמעיט ולו במשהו מהערך והקיום של שאר תרי"ב המצוות, אלא לומר, שנבדורות הללו **עיקר העבודה** צריך שתהיה על עניין האמונה, ורק דרך זה ניתן יהיה להגיע לקיום של כל המצוות, ומכלל הן נשמע לאו: ללא השקעה חזקה ועיקרית בעניין האמונה, אי אפשר לזכות לקיים את שאר חלקי התורה ועבודת ה'.

כעת נשאל את עצמינו בכנות: האם אנו חיים עם הכלל הזה? האם אכן אנו משקיעים זמן וכח לנושא זה, ברמה כזו שאפשר לומר, שזה **עיקר** עבודתנו?! סביר להניח שלא. והסיבה לכך, משום שהנושא לא מספיק מוגדר אצלנו. הרי 'אמונה בסיסית' יש לכל אחד מאתנו: שיש בורא עולם, ושהוא מנהיג את העולם, וכן אמונה באמיתות התורה, וביציאת מצריים וכו', וא"כ מה יש עוד 'לעבוד' על כך, ומה יש עוד 'לעשות' בעניין הזה, ועוד יותר: מה הקשר בין העבודה על 'אמונה' לקיום כל המצוות, שהם כולם תלויים בזה, וממילא העניין מוזנח, ולא כ"כ עוסקים בו, בוודאי לא כ'עיקר העבודה'.

ההגדרה האמתית מונחת בנקודה הזו שנתבארה: הגישה לכל התורה והמצוות צריכה להיות 'גישה של אמונה', כלומר, התורה הזו והמצוות

3. ובה מובן, מה שהז' מצוות בני נח כוללים למעשה בתוכם כמה עשרות מצוות מהתרי"ג, ואעפ"כ הם נחשבים רק לז', משום שאין עניין לחלקם, כאשר כל עניינם רק להיות כללים ברורים, לקיים יחסי אנוש הגיוניים, אך אצל עם ישראל, הכללים הללו עצמם מתחלקים להרבה מצוות, משום שריבוי המצוות, הוא ריבוי של כלים, לזכך את ישראל, ולקרבה לשי"ת.

הללו, מטרתם לקרב אותנו להשי"ת, באופן שככל שנרבה בלימוד תורה וקיום מצוות, נתקרב יותר להשי"ת, נכיר אותו יותר, נשיג אותו יותר! אם הבסיס הזה קיים, הרי שיש אפשרות לקיום נכון של כל התורה, ואם חלילה לא, הרי שכל השאר מחוסר את התוכן האמתי והעיקרי, וממילא אין כאן 'קיום התורה'. ברור מאד.

קדושת ה'ברית'

אנו רואים ויודעים, שעיקר הקושי והמלחמה, בפרט בדורנו, הוא על ענין הקדושה, וכמ"ש בזוה"ק (ויקרא טו,ב) "עיקרא דיצרא בישא על עריין", העולם כולו מתהפך סביב זה, במלחמה נוראה ובהפקרות מחרידה, מדוע באמת, ומדוע כל זה שייך לעניין ה"ברית".

הנקודה פשוטה. ה"ברית" הוא יצירת הקשר בין אדם לקונו, 'קשר' זה משמעו 'ברית של אהבה', וזה אומר, שהתפקיד שעומד מאחורי הקשר הזה, הוא לרכז את כל כוחות האהבה והמשיכה - אל מי שכרתנו את ה'ברית' הזו, שהוא השי"ת, להיות מחובר אליו בעבותות אהבה אין סופיים, עד לדבקות גמורה, ובזה נמצאת עיקר עבודתו של אדם כל חייו, לבנות את הקשר הזה והאהבה הזו יותר ויותר, וממילא בזה נמדדת דרגתו של כל אחד, באיזה רמה של קשר ושל אהבה הוא אוהז, ועד כמה אהבה זו גוברת על כל ה'אהבות' אחרות שיש בעולם.

בזה התחיל השורש של ה'יהדות', ע"י מצות 'ברית מילה' שנתנה לאברהם אבינו ע"ה, וזה מה שממשיך ומקיים את היהדות אצל כל אחד ואחד.

וע"כ בזה עיקר המלחמה. היצה"ר ו'חבורתו' מרכזים כל כוחותם, להסיט את רגשות האהבה, כלומר את ה'קשר' - לכל דבר אחר, לנתק אותו כמה שיותר מהמקור האמיתי אליו הוא אמור להיות קשור, ועיקר נשקם הוא המלחמה בענייני הקדושה, שבזה יש כח חזק של משיכה, לכיוון ההפוך רח"ל, והוא הגורם הגדול לביטול וניתוק הקשר האמיתי, ובאמת בעניין זה תלוי כל המצב הרוחני של האדם, כאשר מורגש בחוש, אם הוא מצליח לשמור ע"ז כראוי, הוא עומד במקום הנכון, ואז, יש לו בסיס על מה לבנות את כל עבודתו, ויש בכוחו לנתב את הלב למחוזות טובים ונכונים, ולהיפך ח"ו, כשפוגמים בעניין זה, הלב מתקרר ונאטם, המח מתבלבל, וכל המצב

הרוחני מתנדנד ונתון בסכנה, המציאות ידועה, והפנימיות שבזה הוא מה שהתבאר כעת.

הכרעת ההלכה

כעת עלינו להבין: ההבדל בין מי שנגש למערכת התורה והמצוות, בצורה הראשונה שהזכרנו – כמערכת של משימות שעלינו לקיים ולעמוד בהם, לבין מי שנגש לזה בצורה הנכונה והאמתית – כמערכת של קשר וחיבור להשי"ת, **הוא הבדל תהומי!** לגשת באופן הראשון זה אומר, שזה לא ה"חיים" שלי!! ה"חיים" הם דברים אחרים: כבוד, מעמד, כסף, הנאות, או אפי' 'סתם' חיים של 'בן אדם', אלא ש'בתוך החיים' יש מערכת של מחויבות, שזה נקרא תורה ומצוות, או 'שולחן ערוך', ואם כן, ברגע שה'מחויבות' הזו סותרת ומפריעה ומצמצמת את ה"חיים", קשה מאד לקיים אותה, ומובן שמחפשים כמה שיותר להקל, ולעשות רק את מה שמוכרח ממש. לעומת זאת, הגישה השנייה הופכת את התורה והמצוות ל"חיים" בעצמם, ה'חיים' שלי הם קשר עם בורא עולם, כאשר לתוך זה מתמזג באופן נפלא כל מערכת המצוות, שעניינם למצא בכל זמן ומקום ומצב, מצוה או הלכה שתוכל לחבר אותי לזה, וממילא זה דבר רצוי ואהוב, זה הרי ה"חיים" וזה ה"טוב", וא"כ למה שלא יהא מושלם.

הביטוי של זה חד עוד יותר – כשבאים **לדון בהלכה!** אם המטרה ברורה: להתקרב לנותן התורה, [וממילא גם יש חשק ורצון לזה], הרי שהנדון, והצדדים, וכמובן ההכרעה – יהיו בכיוון הזה, וממילא גם יהיו נכונים! אך אם **המטרה** לא ברורה, רק כמין 'גזירת הכתוב', ו'גזירת מלך', [וממילא גם אין לזה כל כך חשק, רק מוכרחים, כדי שלא לקבל עונשים, ולהפריע את החיים], הרי כל הנידון והצדדים, וכמובן ההכרעה, עלולים להיות בכיוון שגוי ומעוות, ואף הפוך לחלוטין, באופן שבסופו של דבר, רק ירחיק עוד יותר מהשי"ת ר"ל.

ידוע המעשה על החזו"א שהורה בעניין מסויים שהוא "יהרג ואל יעבור", וכששאלוהו היכן זה כתוב, ענה: "בשולחן ערוך החמישי"!, [וכעין זה מסופר על החפץ חיים זיע"א], זהו ה'לב' של השולחן ערוך, שאמור להתלוות לכל ארבעת חלקיו האחרים, ולשמש להם כ'נשמה', וממילא לסייע להכרעה הנכונה והמדוייקת, שתוביל למטרה האמתית.

כעת נחזור לדברי הגמרא בסוגיית 'שכחת התורה', וכשנתבונן בעד 'משקפיים' אלו על דורנו, יאורו עינינו, ונוכל להגדיר בבירור מוחלט - מה כאן קורה.

בקצרה: אין שום חשש שהתורה 'תשכח' כפשוטו, מה פתאום? יש מקרא, יש משנה, הכל ערוך ומסודר, אין שום סיבה לשכוח אותם. אדרבה, התורה מתרחבת וגודלת, וידיעת התורה מתרבה בישראל. מה כן החשש - 'ישכחו' איך להכריע בהלכה! מדוע?!

פשוט מאד. את ה'תורה' יזכרו, אך את 'נותן התורה' ישכחו... התורה תהפוך למערכת יבשה וקרה של משימות וחוקים, הלכות ומשפטים, שיש למלא ולקיים, ואולי אף להחמיר ולדקדק, ותו לא מידי. 'ישכחו' שיש כאן עניין אחר לגמרי - יש כאן ה'שי"ת! ויש כאן מערכת של 'קשר', ושל 'ברית', של 'אמונה' ושל 'אהבה', וככל אשר בארנו.

וממילא, כשיבואו לדון ולהכריע בהלכה, כל הדיון והצדדים, יהיו מנותקים לגמרי מהתכלית והמכוון, ולא יוכרעו נכון! ואדרבה, עוד עלולים להביא להיפך מהמטרה, זהו הסכנה, והם הם דברי המהרש"א, ששכחת ה'נסתר' - כלומר: הפנימיות והתוכן האמתי של התורה - תגרום לשכחת ה'נגלה', פלאי פלאים. וא"כ אכן מדובר בסכנה נוראה, סכנה של ניתוק מהשורש, ניתוק מהתכלית, וחיים של 'תרי"ג מצוות בני נח' רח"ל.⁴

אך בכך לא די: סכנה זו עצמה, של 'שכחת הכרעת ההלכה', לא נגמרת בזה, היא גוררת גם את 'שכחת המשנה' ואפילו 'שכחת המקרא', אף שמצד עצמם אין בהם סכנת שכחה, כאמור, אך כאשר נשכחת ה'הלכה', כלומר ההליכה הנכונה בקיום המצוות ובעבודת ה', והכל הופך להיות חיצוני ומתמטי, קר ויבש, זה גורם ג"כ לשכחת המקרא והמשנה, נבאר.

במציאות העומדת לנגד עינינו, אנו מזהים כמה סוגים ורמות של 'שכחה': ישנם יהודים, שלדאבוננו 'שכחו' לגמרי שיש תורה!!! הם יהודים, אך נראים ומתנהגים לגמרי ככל הגויים רח"ל, בלי תורה, בלי אמונה, בלי שבת, ובלי כלום! זה נקרא 'שכחת המקרא'.

4. זאת הסיבה ג"כ שדנו בזה 'כשנכנסו לחרם ביבנה', דהיינו בזמן החורבן, משום שכל זמן קיום ביהמ"ק, וישיבת הסנהדרין שם בלשכת הגזית, היה ברור וניכר לעין וללב, מה המטרה ומה התכלית, וכשהסנהדרין דנו בהלכה, היו להם את הכלים המדויקים, איך להכריע נכון, אך כשיצאו משם, חששו מה יהיה מכאן ואילך. וק"ל.

ישנם יהודים שב"ה לא שכחו את המקרא, הם זוכרים שיש תורה, והם אכן שומרי תורה ומצוות, אך במסגרת מאד מסוימת, היינו מה שמקובל, ומה שמוכרחים, וכדו', וחסר את ההתעוררות לקיים כל פרט ופרט, ולבדוק ולדקדק הכיצד לקיים את כל מצוות התורה להלכותיהם ללא יוצא מן הכלל, (אין הכוונה לקבוצה מסויימת, רק למצב שקיים), וזה נקרא 'שכחת המשנה', [המשנה היא הפירוט של כל פרטי המצוות והלכותיהם].

אם כן, הרי שכן קיים שכחת המקרא והמשנה ר"ל, [לא כפי המבואר בגמרא לכאורה], הכיצד?

הוא אשר דברנו: אכן מצד עצמם אין הם אמורים להשכח, אך הם כן עלולים להשכח, ולדאבוננו נשכחים - כ'תוצאה' של השכחה העיקרית, שהיא 'הכרעת ההלכה', והסיבה פשוטה: ככל שהתורה הופכת להיות חסרת תוכן, כך נעשה קשה מאד לקיים זאת, ובהמשך הזמן - הכוחות והחשק נחלשים והולכים, עד שכבר אין רצון לקיים את כל מה שצריך, רק 'בערך', וגם יש אשר נתרחקו עוד יותר, ופרקו לגמרי 'עול' זה מעל צוואריהם, וכאמור, כל זה 'תוצאה', השורש הוא בנקודת המוצא - מה הגישה למערכת התורה והמצוות.

מ"ט שערי טומאה, ושער החמישים

קעת הגענו להגדרה המדויקת ביותר של נסיון דורנו.

פתחנו בכך, שחסר לנו 'רוח חיים', וממילא א"א לטפל בשום דבר, עד שנקבל תחילה רוח חיים, ואח"כ נוכל לתקן הכל בעז"ה. ובכן, מהו ה'רוח חיים' הזו?

החיבור הפשוט להשי"ת!!!

כשהשי"ת קיים בדעתנו, ואנו נגשים נכון לכל מערכת היהדות, התורה והמצוות, וככל האמור, הרי שקיים הבסיס, יש כאן "חיים", וממילא יש על מה לעבוד ובמה להתקדם, אך כשזה איננו, הרי שכל היהדות 'מתה', וכל מערכת התורה והמצוות נטולי 'רוח חיים', ואין יותר מה לעבוד ולטפל בתחומים פרטיים. ומה הגורם לכך?

במצרים היה עם ישראל במ"ט שערי טומאה רח"ל, וכיום אנו נמצאים בשער החמישים, וההבדל נעוץ בנקודה זו בדיוק.

במצרים נפלו כידוע לכל הדברים האסורים והגרועים, עד לעבודה זרה ממש, עד שכבר לא היה חילוק בינם לבין המצריים, "הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז", ובכל זאת, דבר אחד הם שמרו – **על ה"ברית"**!⁵ כלומר, על הקשר הם לא ויתרו! הם נשארו למרות הכל "עם ישראל", עם שזהותו "משפחה של השי"ת" כביכול. והביטוי של זה היה שלא שינו "שמם לשונם ומלבושם" [ר"ת שלום], אלו הם הדברים המבטאים לאיזה מקום אדם **שייך**, ולמה הוא **מקושר**, והם אכן נשארו שייכים וקשורים להשי"ת, [היה להם "שלום" אתו].

לעומת זאת, "שער החמישים" הוא המלחמה על ה"ברית", מלחמה על ה"זהות", עיקר המלחמה אינו על עניינים מסוימים, רק מלחמה נוראה ואיומה, על **נקודת היהדות!** על הקשר והחיבור, על הרגשת השייכות, והחיבור לשורש של היהדות – להיות נקרא "עם של השי"ת", ואכן גם על הג' דברים הללו [שם לשון ומלבוש] יש כיום מלחמה, המלחמה כאן הוא על ה**שורש**, וממילא משתלשל מזה כל שאר הדברים.

ביתר ביאור: יש שבעים אומות, כלומר, שבעים סוגי יצה"ר – תאוות, משיכות, אהבות, מידות, כעס, אכזריות, רציחה וכו' וכו', [וכל אלו נכללים במ"ט השערים], אך יש את עמלק ימ"ש, שהוא "ראשית גוים" [והוא שער החמישים], הוא אינו עוד סוג תאוה או מדה או משיכה, אלא הוא ה"שורש", הוא לוחם על **עצם היהדות**, "ויזנב בך כל הנחשלים אחריו" – היה חותך מילות וזורקן כלפי מעלה", הוא חותך וקורע ומנתק את הקשר, ומכניס את ההרגשה שזה לא קיים, אין בכלל דבר כזה, ואף אם כן, **אתה** כבר לא שייך לזה, וכשאינ את הקשר, אין את הבסיס, והשאר כבר נעשה ממילא, רח"ל. וע"כ באמת הוא האויב הגרוע ביותר, שהשי"ת עצמו כביכול צריך ללחום בו, ונשבע שאין שמו וכסאו שלם, עד שימחה עמלק ימ"ש, וכאן בדיוק אנו עומדים, בשער החמישים, במלחמת עמלק, במלחמה העיקרית והאחרונה.

כמובן, שהנשק העיקרי אתו הוא עובד, הוא על 'קדושת הברית', משום שבה בעיקר תלוי הקשר, כמבואר לעיל, וזה פשר הנסיונות הנוראים והמטורפים של דורנו, חלקם מנסים לקרוע את הקשר הזה בכל הכח, וחלקם הוא כבר תוצאה של ניתוק הקשר, שמביא ממילא הפקרות מוחלטת, נטול כל הגיון.

5. וכמו שדרשו חז"ל, עה"פ "שבטי קה עדות לישראל", שהשי"ת העיד עליהם שהיו גדורים בעניין זה, ע"י שחתם שמו עליהם.

וזה גם גורם ממילא לסתימת הלב, כשאין קשר ואין חיבור, הלב 'מת' רח"ל, הוא מאבד את הרוח חיים, ושוב קשה לעוררו לכל עבודות הלב, וכל ההרגשות שצריכים להיות בעבודת ה', אין לו זרימה של 'חיים', ואיך יפעל?!⁶

מצב הדור

אם נסתכל כעת ב'משקפיים' אלו על המצב בדורנו, נוכל להגדיר זאת בצורה ברורה מאד, נעשה זאת בקצרה:

כפי שהזכרנו, אנו עדים למצב נפלא של ריבוי גדול של לימוד תורה, אלפי בתי מדרשות, ישיבות, כוללים, וכו', ארגונים של חזרה בתשובה, ומצב נפלא של שמירת מצוות ודקדוק בהלכה, עם הרבה הידורים, וחומרות וכו"ב, ועוד הרבה דברים נפלאים, כנ"ל בארוכה. כל זה נפלא מאד, בלי ספק.

ובכל זאת, חסר כאן משהו מאד מאד עיקרי, יש כאן חתונה מפוארת ויפה, אבל חסר את החתן... יש כאן עולם שלם של לימוד תורה וקיום מצוות, אבל חסר - - - את השי"ת בעצמו!!!

6. על נושא זה, ניתן לראות באריכות בספר "פרקי מחשבה" - "מהותו של יהודי", וכן בחלק "הבית היהודי" בפתח השער ובפרק יא.

להלן קטע מתוך הפרק הנ"ל:

"מבית מדרשו של הגר"א למדנו: כי הזנחת הפנימיות היא קריטית ותוצאותיה הרות אסון. וכך מתבאר מדבר הגר"א: בבית ראשון היו כלל ישראל קשורים ואוהבים את השי"ת מאד, עד שהם טעו לחשוב, כי אין משנה אם הם מקיימים את מצוותיו באופן מלא ומהודר או לא. העיקר לדעתם היה, שבכל לבם ובכל נפשם הם אוהבים את השי"ת, היתה זו אהבה שכל כולה פנים, אהבה עזה כמוות, הם טעו לחשוב שחטאיהם ימחלו להם, וכך הם התדרדרו לחטאים קשים של ג' העברות החמורות גילוי עריות עבודה זרה ושפיכות דמים.

אך לעומת זאת בבית שני, לאחר שכלל ישראל הבינו את טעותם הראשונה, הם תקנו את דרכם, והיו מעמידים את דבריהם על דין תורה, הם דקדקו בקיום המצוות ובשמירת התורה בכל הדקדוקים וההידורים, לעומת זאת, הפנימיות הייתה חסרה להם, הם לא חיפשו את מקור האהבה והתענוג אצת הקב"ה אלא הלכו לרעות בשדות זרים, בבית שני פשתה נגע ההתייונות בכלל ישראל, כהנים לאחר עבודתם בבית המקדש היו יוצאים לבלות במקומות הביילויים של היוונים (כמובא ביוסיפון), בחיצוניותם הם נראו כיהודים שלמים, אך הפנימיות הייתה חסרה, הלב נפגם.

על ההשוואה שביניהם אמרו בגמרא (יומא ט) תנו עיניכם בבירה (בית המקדש) שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים, החטא של כלל ישראל בימי בית שני נחשב לקשה יותר מאשר בבית ראשון, וכל כך למה? כי חורבן הפנימיות קשה הוא הרבה יותר מחורבן החיצוניות.

ישנה הלצה ידועה, על אדם שקם בבוקר נסער, כשהוא מספר לחברו בהתרגשות, איך שבחלומו ראה - לא פחות ולא יותר - את השי"ת!.. אמר לו חברו: "ומה הפלא, אם חושבים עליו כל היום, חולמים עליו בלילה", השיב לו: "על זה בדיוק אני תמה - מתי היה לי זמן לחשוב על השי"ת, בבוקר הלכתי להתפלל, אח"כ הייתי בכולל, קפצתי למכולת ולבנק, והייתי קצת בבית, וזהו, מתי בדיוק הוא נכנס לתמונה!?"...

אילו הייתה זו הלצה, היה זה אכן מצחיק, אך כשדאבוננו זו מציאות מוכרת, זה כואב ולא מצחיק, אפשר ללמוד את כל התורה, להיות ת"ח מופלא, לדקדק בקלה כבחמורה, ולהיות לגמרי מנותק מהשי"ת, ובהדגשה חוזרת: אין כאן טענה כלפי מאן דהו, זהו הנסיון של הדור, אך עלינו להבחין בזה ברור, ולהבין שיש כאן נושא שטעון פתרון.

וכפי שהתבאר, במצב שכזה, אין אפשרות לדון - ובוודאי שלא להכריע - נכון בהלכה, משום שהמטרה העיקרית, שהיא **פנימיות ההלכה** 'נשכחה', וכשלא מכריעים נכון, הרי זה מצטייר ממילא, כרשימה ארוכה של 'משימות', נוקשות יבשות וקרות, חסרות תוכן ותכלית, וזה מביא לרפיון כללי בכל הקיום שלהם, וגם ליותר גרוע מכך.

פשוט מאד: כשמחוברים ל'שקע' ומקבלים 'זרם', אפשר להפעיל כל מכשיר וכל מערכת שנרצה, אך כשיצא ה'תקע' מה'שקע', אף אם יש 'מצבר' שמחזיק עוד זמן מה, אך אין לזה קיום, ומהר מאד המערכת מאבדת את כחה, ואת כל מהותה ותועלתה.

נתפוס דוגמא אחת, כואבת מאד [ובבקשה מכבוד הקורא, אם קשה לו לקרוא את הדוגמא, ידלג קדימה, למרות חשיבות הנושא, לא זה עיקר נושאנו כעת]. **הנושא הוא:** הצניעות בכלל, וכיסוי הראש בפרט.

אם ברורה המטרה של התורה והמצוות - לקרב אותנו להשי"ת, ומצוה זו לדוגמא נועדה - למנוע מכשול, ולהרבות קדושה, וכך לתת לנו יותר אפשרות להיות קרובים לבוית"ש, ולא לסלק מאתנו את השראת שכינתו ח"ו, ממילא כשבאים לדון בפרטי ההלכה בזה, הרי שהצדדים והנידון מכוונים כולם - איך להביא למטרה זו במקסימום האפשרי, וממילא: כל בגד שיש בו חשש כל שהו של מכשול, א"א לקיים בו מצוה זו של 'צניעות', פשוט משום שאיננו ממלא מטרה זו! וכן כיסוי הראש, אם אינו מצניע את 'מראה השער', ממילא אינו מונע את החיסרון בקדושה ש'מראה' זה

גורם, ולא יוכל לשמש לקיום מצוה זו, שוב, משום שהוא אינו ממלא את **מטרת המצוה**.

אך כאשר 'נשכחה' המטרה, ויש כאן 'חוק', שנקרא 'צניעות' ו'כיסוי ראש', אפשר להמציא סברות מצחיקות, ונידונים מעוררי גיחוך, ובסופו של דבר ל'ייצר' תורה חדשה של 'צניעות' שכל קשר בינה לבין המושג האמתי של צניעות [שעניינו מניעת מכשול והוספת קדושה כנ"ל] מקרי לחלוטין, את הראש אפשר לכסות ב'שער' [רק לא עם שביל לבן, ותרסוקת כדרך הנערות (ציטוט מה'תקנון)], ואת הרגליים אפשר לכסות בבגד באותו צבע, ו'אסור' ללבוש בגד ארוך וכו' וכו'.

וכשכך נראית ה"הלכה", הרי שהרושם בקרב הציבור הוא, שאין כאן שום דבר רציני, וממילא, אפי' מה שבי'תקנון' כן כתוב שאסור, כבר לא רואים צורך לשמור, שהרי ממילא מדובר ב'גזירת הכתוב', אז מי אמר בכלל שיש כללים, אולי עצם הדבר ש'לבושים' ב'בגדים' מספיק, הלא כן?! ומשכך, כבר יש גם כאלו שוויתרו אף על 'גזירת הכתוב' הלזו, ופרקו לגמרי כל עול, והרי הם מתהלכים כבהמות יער, ללא שום בוש, רח"ל.

והכל כאמור משורש אחד: לא 'זוכרים' מה המטרה האמתית של העניין, יש כאן מטרה, יש כאן פנימיות, יש לזה תכלית, והוא: ההתקרבות להשי"ת, ומשזה נשכח, הרי שה'הלכה' מתנתקת מה'הליכה' בעבודת ה', וההלכות הופכים ל'כללים' ו'דינים', וזה גורר את כל ההמשך ה"י'.

יש כאן סתירה בולטת מאד: הכיזד ייתכן בית יהודי אשר מצד אחד מהדר בכל העניינים: מנע משימוש ב'חשמל' בשבת, בונה סוכה 'חזון איש', וקונה אתרוג בלי 'בלעטל' [כותב השורות מקפיד על שלושתם], ומצד שני עקרת הבית מהלכת בבגדים 'עדכניים' וב'כיסוי' ראש 'טבעי', לא רק בלא 'להדר', אלא באופן אסור ממש [לכל הדעות], הלא דבר הוא?! הרי זה דומה לאלו שבעו"ה הולכים ממש בגילוי הראש, ומדברים על 'יישוב ארץ ישראל'... דבר כזה אפשרי, רק כאשר ה'הלכה' הפכה לגוף ללא נשמה, ואין בינה ובין מטרתה ולא כלום.

זוהי דוגמא אחת, בולטת וכואבת עד מאד, אך כהנה אפשר להבחין בדוגמאות רבות לאין מספר, תן לחכם ויחכם עוד. וזה גם מסביר מאד ברור, את המציאות הכואבת, בה אפשר להיות ת"ח עם ידיעת התורה וכו', ואין זה מביא לתיקון המידות, ולנעימות ההליכות, ולענווה וביטול, ופעמים

אף להיפך, ומזה נשתלשל כל המחלוקות ורדיפת המעמדות וכו' וכו' שאין כל עניין להאריך בהם, אך מציאותם ידועה וכואבת, כל זה מסיבה זו הנקראת "שכחת התורה", היינו שהתורה נעשתה דבר חיצוני, ללא התוכן הפנימי שלה, שעניינה לקרב את הלומדה והמקיימה - להשי"ת, וממילא אין כאן את הזכה נעשית לו סם חיים; רק להיפך רח"ל.

יהודי חרדי

לא נוכל להתאפק מלהתייחס לעוד שני דוגמאות, הממחישות את העניין עוד יותר, (כמובן שהדבר נכתב בכאב ובדמע, במטרה להועיל, ולא כהתנצחות ח"ו).

א. לפני כשנה, ארע דבר מזעזע ומחריד, כאשר אחד מצדיקי הדור, נרצח בידיים זדוניות רח"ל, והדבר נעשה ע"י אדם הנקרא "יהודי חרדי"... נורא ואיום! ובנוסף באותה תקופה ממש, ארע עוד מעשה דומה, כאשר ילד יהודי טהור, נרצח אף הוא, ושוב - ע"י "יהודי חרדי".

הדבר עורר זעזוע ורעש גדול בזמנו, ובמשך הזמן העניין נחלש ונשכח. אך יש כאן זעקה נוקבת: הייתכן? אחד ששומר תורה ומצוות, לומד תורה, ואולי אפי' מדקדק ומחמיר, יגיע לכזה שפלות נוראה??

האם אין כאן הוכחה ברורה, ששמירת תורה ומצוות כשלעצמה, אינה מסגרת וביטוח לשום דבר, ממש שום דבר, ואם אין בפנים את התוכן האמתי, אפשר חלילה להגיע לדברים הגרועים והנוראים ביותר? ומשכך, חובה עלינו לבקש ולחפש את התוכן האמתי, מהו, וכיצד משיגים אותו, ולבדוק היטב בתוכנו האם הוא קיים, ואם חלילה לא, למהר ולבטח את עצמנו, מסכנות נוראות שכאלו.

ב. לאחרונה התעוררה גזרה חדשה ונוראה, והיא "גזירת הגיוס" של בני הישיבות, וכפי שמובן לכל אחד, מדובר בגזרה של עקירת הדת, והטמעת היהדות החרדית, בסביבה שאינה כזו, וממילא בגזרת שמד של ממש רח"ל, ואכן, גדולי ישראל עומדים על המערכה, ומחפשים כל דרך של מלחמה, לבטל את רוע הגזירה.

אך מבהיל לגלות, שהציבור, עכ"פ חלקו, אינו רואה בכך ממש 'גזירה', ואינם משוכנעים כ"כ בסכנה שבדבר, עד שהיה צורך לכתוב 'חומר הסברה' בעניין, ולבאר במה מדובר, וכמה הוא סכנה, וכו', והדבר אומר דרשני.

ההסבר לכך נמצא בתוך 'חומר ההסברה' בעצמו, מבואר שם היטב בהרחבה, שיש מושג הנקרא "ציבור חרדי", שמלבד היותו שומר תורה ומצוות, הוא מבטא 'צביון מסויים' בעל ערכים ומטרת חיים מסוימת, והיא יכולה להתקיים דווקא ע"י 'יצירת' 'מבצר' ושמירת החומה סביב הציבור הלזה, וההגנה מפני חדירת דעות זרות ח"ו, וממילא האפשרות שציבור זה יתערב בין ציבור אחר, מפחידה ומסוכנת בעצם, אף אם לא תהיה מניעה משמירת וקיום המצוות, משום שה'תוכן' וה'נשמה' של היהדות עלולה להאבד לגמרי, עד כאן בתמצית.

וזה בדיוק הסיבה, שהציבור אינו תופס את הסכנה שבדבר, משום שלדאבוננו, אף בתוך ה'מחנה' בעצמו, בתוך ה'ציבור החרדי', בתוך ה'מבצר' ובתוך ה'הגנה', כבר אבד התוכן, ואבדה התכלית והמטרה, ונשאר רק המסגרת החיצונית של שמירת תורה ומצוות, ואם כן, מה ההבדל בין "פה" ל"שם", וד"ל.

[אחת הדוגמאות שנכתבו על מהות היהדות החרדית, היא מה שגדלים על כך שהעיקר אינו העולם הזה וענייני הגוף, כי אם העולם הבא וענייני הנשמה, עיקרון בוודאי חשוב ונצרך עד מאד, ומה נעשה, כאשר לדאבוננו, המושגים ה'מדוברים' היום בין בני הנעורים, הוא: איזה חולצה, איזה מגבעת, איזה חליפה ואיזו עניבה וכו', מה האופנה העדכנית, ואיך יראה טוב יותר, ותחת ההתפארות בפאות וזקן, שהם הפאר והחן היהודי, הרי זה הפך למגונה ודחוי, וחפצים להתפטר מזה רח"ל, (ומדובר אמנם רק בחלק מהציבור, ויש הרבה שאצלם אין זה כך, אך התופעה קיימת ומצויה מאד בעו"ה).

שני הדוגמאות הללו מוכיחות בעצם, שהמושג "יהדות חרדית" כיום, אינו מבטיח שום דבר מעבר לשמירת תורה ומצוות, מעשית וחיצונית, ואינו מכריח שום תוכן כלשהו, ובהכרח שחסר כאן משהו מאד נחוץ, 'רוח חיים' כפי שהגדרנו זאת, והוא הנקודה הפנימית, החיבור והקשר לבורא עולם, וחיים נכונים של תורה ומצוות בעלי תוכן שכזה.

ספרי מוסר

כאן חשוב להדגיש: הפתרון לזה, לא יכול להיות "ספרי מוסר", משום שאלו מדברים למי שכבר יש לו 'רוח חיים', והוא נמצא כאן בעולם במתכונת של 'חי', וממילא אפשר לדבר עמו ולעוררו על כל הנושאים בכללות ובפרטות,

אך כל עוד חסר הרוח חיים, ואנשים מהלכים במתכונת של 'מתים' ר"ל, אי אפשר לדבר על שום נושא, וזו הסיבה הפשוטה, שאנשים מתחמקים מלימוד זה, ו'סדר' מוסר' שקיים ב"ה בישיבות הק' טעון חיזוק רב, זאת משום, ש'סדר מוסר', יכול לשמש כ'רופא בבית חולים', אך כאן צריך 'מחיה מתים'....

[וכבר אמרו גדולי המוסר⁷, שספרי המוסר כפי שהם (ללא הקדמות מסוימות שיתבארו להלן) אינם מתאימים לדורנו, בשל סגנונם התובעני והנוקב, מה שהיה מתאים לדורות קודמים, שהיו חזקים ברוחם, והיו צריכים 'זעזוע', אך בדורנו שכולם כ"כ חלשים ושבריריים, הרי זה עלול להפיל עוד יותר ח"ו, והוא ממש ככל האמור: כשחסר את הבסיס, הכל כ"כ חלש ושברירי, ואין עם מי לדבר, ע"כ צריך קודם כל ליצור את הרקע הבסיס והיסוד, להזריק את ה"רוח חיים", ואח"כ אפשר ללמוד את כל ספרי המוסר והם יהיו לתועלת גדולה].

נחוץ לנו א"כ מאד, למצוא את הפתרון, הכיצד ליצור את החיבור הלזה, כיצד לייצר באמת 'יהדות חרדית' בעלת תוכן, וממילא להתחיל לחיות חיים אמתיים של תורה ומצוות, לעורר את הלב מתרדמתו ואטימותו, וממילא להנצל מנסיונות הדור, ולצלוח אותם בשלום.

7. ר' אלי לופיאן (הרב יחיאל יעקובזון ששמע מפיו), הרב דסלר (מכתב מאליהו ח"ה עמוד 37), הרב וולבה (עלי שור הקדמה למערכת המוסר).

פרק ב'

הפתרון

א. פנימיות התורה. ב. השתלשלות הדברים. ג. תורת מוהר"ן.
ד. התקשרות לצדיקים.

פתיחה: בפרק זה נמצא עיקר המטרה של קונטרס זה. נתבארו כאן כמה יסודות חדשים, שיש בכוחם לשנות דעתנו מקצה לקצה, ואמנם קצרנו בזה מאד, בכדי לא להכביד, אך מן הראוי להתבונן בהם בשימת לב וישוב הדעת, ואז אפשר יהיה לראות נפלאות, ולקבל גישה חדשה ואמתית לעובדא ולמעשה.

ענף א' - הפתרון

הפתרון לכל מה שהתבאר עד כה, או במילים אחרות: הפתרון למצב דורנו - נמצא בתורת מוהר"ן!

אפשר בשלב זה לסגור את הקונטרס, ולומר - "עוד אחד ש'מבין".... או "עוד נסיון של תעמולה" וכיו"ב, אך מי שבכל זאת נאמן ליהדותו, ומצבו הדור כואב לו ומציק לו, והוא מרגיש שאנו נמצאים בסכנה, [ובכלל זה, הוא ומשפחתו], ומעוניין באמת במציאת פתרון, [והוא מספיק כנה להודות, שעוד לא מצא כזה], יש כאן מה לחדש עבורו, וע"כ במטותא, יתאזר נא בסבלנות, ויקדיש כמה דקות לקרוא במתינות את השורות הבאות, ובעזרה"ת יתבארו הדברים היטב מהחל ועד כלה, ויתברר שאכן יש כאן "תעמולה" - לקרב יהודים להשי"ת! כך בדיוק.

וכעת למעשה: אנו עסוקים במציאת פתרון, לנקודה שהיא "נשמת היהדות", והציר של כל התורה והמצוות ועבודת ה', והוא: יצירת החיבור בין כל אחד מאתנו לאבינו שבשמים, שחסרון עניין זה הוא השורש לכל תחלואי דורנו, כפי שהתבאר עד כה.

הפתרון לזה במילה אחת הוא - **פנימיות התורה!**

פשוט מאד! כשנראה ונתפוס שיש כאן סיפור אחר לגמרי ממה שחשבנו, לא מערכת פשוטה, של משימות קרות ויבשות, עם כללים וסעיפים [וחומרות] וכו', רק משהו הרבה יותר אמיתי ועמוק, משהו שהוא כל כולו "חיים", קשר חי ואמיתי עם בורא עולם, זיכוכ הנפש, התרוממות הרוח, וכו', ובקיצור: תורה ומצוות מלאי צבע וחיות, עומק ורוחב וכו' וכו', הרי מיד נקבל זריקת 'רוח חיים', ונוכל לגשת נכון לכל המערכת, ולהתחיל 'לחיות' נכון.

זה בעצם הפתרון שהגמרא בעצמה מציעה [לסכנת "שכחת התורה" שבזה כלול כל עניין דורנו, כמבואר], **"תניא, רשב"י אומר, חס ושלום שתשתכח תורה מישראל, שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו"** (שבת קלח:). רשב"י זיע"א מבטיח בזה שלא תהיה שכחה, והוא בא בעצם להציע לזה פתרון, אך לא ביאר מהו הפתרון שהוא מציע, אמנם במקום אחר ביאר זאת היטב ואמר: **"בהאי חיבורא דאיהו ספר הזוהר, יפקון ביה מן גלותא"** (זוה"ק נשא קכד:), כלומר, ע"י גילוי ספר הזוהר, שהוא פנימיות התורה, נוכל להנצל מה"גלות", שהיא היא "שכחת התורה" (עיין בפרק הקודם הערה 4).

ואם כן, אם הפתרון הוא 'פנימיות התורה', עלינו למצוא את הדרך להגיע לפנימיות התורה, באופן המתאים לדורנו, ובאופן השווה לכל נפש. מן הצורך אם כן, להביא בזה בקצרה את השתלשלות העניינים, כיצד התגלה חלק זה, וכיצד הוא שייך אלינו, לכל אחד ואחד, מקטן ועד גדול⁸.

השתלשלות הדברים

ובכן, ראשית גילוי חלק זה של התורה, הנקרא 'פנימיות התורה' היה ע"י רבי שמעון בר יוחאי זיע"א, שהיה הראשון שנתנה לו הרשות לגלות דברים אלו בעולם [משום הצורך בזה, לפי מצב הדור, וכפי שיתבאר] והוא גילה ולימד זאת יחד עם ה'חבריא קדישא', וחיבר את ספר הזוה"ק, שהוא החיבור הראשון שעוסק בזה, והוא באמת מלא וגדוש ב'רוח חיים', כאשר הוא מפרט כל פנימיות סדר בריאת העולם, והשתלשלותו, וסדר הנהגתו, וכן מהי התורה, ומה תכליתה, מהם המצוות, מהו עם ישראל, ומה השפעת מעשיהם וכו',

8. ומכיון שהתבאר ששכחת ההלכה תלוי בחסרון חלק זה, הרי שגם להיפך, גילוי של חלק זה, מביא לזכרון ההלכה שבנגלה, וע"כ נשתדל להראות [בהערות למטה], כיצד בד בבד עם גילוי של חלק זה, בכל שלב ממנו, היה ג"כ התגלות של שלב ההלכה, והדברים נפלאים מאד למתבונן.

וכל זה בלשונות משתפכים ומלאי טעם וחיות, מה שמעורר את החשק והרצון, להיות מחובר לזה⁹.

[ואכן, גדולי ישראל בכל הדורות הפליגו מאד במעלת לימוד ספר זה, אשר הקריאה וכש"כ הלימוד בו מזכך ומרומם מאד, (ואפי' בלא הבנה, זה מטפסף פנימה, כש"כ עם הבנה ועאכ"כ למי שיודע לירד לענייני סודותיו), והיחפץ חיים; עודד בחורים צעירים ללמוד בכל שבוע כל הזוה"ק על הפרשה (ובעצמו למד כך עם בנו בילדותו), וכן להבחיל"ח שמעתי בשם הגר"ל שטיינמן שליט"א, שאמר 'חבל מאד, שבחורים לא לומדים זוה"ק', והדברים מובנים ופשוטים לכל מי שטעם מזה מעט].

ואמנם ספר זה היה גנוז ונעלם, במשך קרוב לאלף שנה, ונתגלה רק בזמן הראשונים, אך עצם מציאותו וקיומו בעולם, השפיע כח של קדושה, שיוכלו לתפוס נכון את מציאות התורה ועם ישראל, ולהיכנס נכון לעבודת ה'; באופן שאכן יביא לחיבור הנכון, וממילא להכרעת ההלכה כראוי, וקיום נכון ומדויק של המצוות, ורק לאחמ"כ כשנחלשו הדורות עוד יותר, כבר היה צורך בגילוי של הספר בפועל בעולם¹⁰.

ועדיין היה נחלת יחידים במשך הדורות, שזכו לעסוק בחלק זה של התורה, ולא היה זה נחלת הכלל, משום שהוא נכתב בכיסוי והעלם, ברמזים דקים, שרק מי שראוי לזה יבין באמת, וכל זה משום שכך היה הצורך לדורות הללו, בכדי להנצל מ'שכחת התורה' דאז.

השלב הבא היה בתקופת האחרונים, לפני כארבע מאות וחמישים שנה, כאשר הגלות התארכה [ועניין זה של אריכות הגלות, וירידת הדורות, מה עניינה ומטרתה, היא סוגיא רחבה ונפלאה בפני עצמה, ולצערנו אין כאן מקום לזה], והכוחות של הס"א והיפך הקדושה גברו, וממילא גברה יותר סכנת ה"שכחה", ואז זכינו לגילוי החדש והנפלא של האר"י הק', שהגיע לעולם כדי להאיר מחדש את כל עניין 'פנימיות התורה'; ולהפכו לנחלת רבים.

وهוא אכן הרחיב לבאר גודל הצורך והחייב לעסוק בחלק זה של התורה, משום שבזה מונח עיקר תיקון השכינה, ותיקון העולם, וקירוב הגאולה, וכו' (כמובא בהרחבה בהקדמת מהר"ו ל"עץ חיים"), והוא עסק לבאר את דברי הזוה"ק

9. ובאותו זמן היה תחילת גילוי תורה שבע"פ ע"י רבי עקיבא רבו של רשב"י שכידוע הוא שורש תורה שבע"פ, ואח"כ התחילה כתיבת המשנה ע"י רבי תלמידו של רשב"י, שהוא היה תחילת כתיבת תושבע"פ בכלל, ופסקי הלכה בפרט. ובאמת גמר כתיבת ספר הזוהר היה בימי רבנן סבוראי, ונמצא שבמשך זמן חיבור הזוה"ק, היה בירור כל חלק תושבע"פ בנגלה, שהוא המשנה והגמרא.

10. ואז התחיל המושג של כתיבת פסקי הלכות, ע"י הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ושאר הראשונים.

באר היטב, והרחיב דבריו כהנה וכהנה ע"י עוד גילויים חדשים, וכל זה במטרה להביא לכך, שתורת הסוד שהיא פנימיות התורה, תוכל להיות נחלת הכלל, ויוכל כ"א לקבל מזה את התועלת הנצרכת - "זכרון התורה!"

והוא אכן פעל מהפכה בעניין זה, והכניס את זה לעולם, כדבר השייך לרבים, וכחלק מחלקי התורה הנצרכים לכל אחד ללמוד בכדי להשלים תיקון נפשו.

אך גם כאן, עם התקדמות השנים, גבר החושך עוד יותר, ונתמעטו עוד יותר המוחות והלבבות, ונוצר מצב בו תורתו של האריה"ק, נעשתה גם היא קשה להשגה, באשר היא עמוקה ורחבה, וצריך הרבה עמל ויגיעה, והרבה טהרת הלב, וכמובן הרבה סייעתא דשמיא - להבינה על בוריה, ואחר כל זה - עדיין חסר בבניין הדברים בסדר נכון כראוי, ובעיקר, היא עדיין 'מופשטת', מכדי שהיא אפשר "לחיות" עם זה לעובדא ולמעשה.

[ואמנם נכתבו ע"כ פירושים רבים ונפלאים, אשר מאירים את הדברים באור בהיר ונפלא, החל ממפרשי ה'עץ חיים' ושאר הספרים, ועד לספריהם של ענקי הדורות, רבותינו הרמח"ל והגר"א זיע"א, שערכו את כל התורה הזאת באופן ברור ונפלא עד מאד, באופן שאפשר להגיע לבהירות חזקה וברורה בתורה זו, והגדיל לעשות רבינו הרש"ש זיע"א, שעשה מהפכה של ממש, בהוספת יסודות חדשים, ובעריכת הכוונות למעשה, בסדר נכון ומבואר עד מאד.]

אך כפי שנוכחנו, מעבר לצורך בהבנת הדברים, [שזה נחוץ כמובן, כמו בכל חלק מהתורה, ובפרט בחלק חשוב ונכבד שזכה], הרי שהמטרה היא לעורר את ה"זכרון", כלומר, את החיבור הפנימי והמהותי לתוה"ק ולמצוותיה, ולהשיג את מטרתם הנכונה, שהיא הדבקות בהשי"ת, ואת זה כבר קשה להשיג בלימוד תורה זו כשלעצמה, כפי שמוכח בחוש, מלבד העובדה, שהיא כבר איננה נחלת רבים, ומניין יבא הזיכרון לכל אחד ואחד].

כאן הגיע השלב הבא, והוא גילוי של הבעש"ט זיע"א¹², שג"כ האיר את עניין 'פנימיות התורה' באור חדש ובפנים חדשות לגמרי, כאשר הוא

11. ובאותו זמן נכתב ונדפס **השולחן ערוך**, ע"י מרן הב"י.

12. חשוב לשים לב, שתוקף ירידת הדורות גבר מזמן לזמן, ובפרט מזמן האריה"ק, שכבר דורו הוגדר כדור "עקבתא דמשיחא", וממילא החושך גבר והלך במהירות גדולה יותר ובעומק גדול יותר, והיה צורך יותר מהר במציאת פתרון חדש. [וכך התבטא הגר"י אברמסקי זצ"ל שבשנים האחרונות, הירידה נעשתה חדה ותלולה יותר].

קיבל רשות לגלות ול"תרגם" את כל המבואר בדברי הזוה"ק, ועוד יותר בכתבי האר"י, בסוד השתלשלות העולמות, והנהגתם, וכל הספירות, ופנימיות התורה והמצוות - במושגים פשוטים וברורים **לעובדא ולמעשה ממש!** וממילא הדברים קבלו אור חדש והבנה חדשה, בדרך שיכול כ"א להבין ולהשיג זאת, וממילא הוא מביא כמובן את החיבור המיוחל, להשי"ת לתורתו ולמצוותיו, כאשר כל עניין התורה והמצוות, קבל תוכן חדש ונפלא, של קרבת ה', דבקות, אהבה ויראה, התעוררות והתלהבות, רשפי אש, והשתפכות הנפש, וכו' וכו'. כפי שמלאים מזה ספרי הבעש"ט ותלמידיו הקי¹³.

[הבעש"ט זיע"א הגדיר את "חידושו" בג' נקודות: א. אהבת ה'. ב. אהבת התורה. ג. אהבת ישראל¹⁴. וביאור הדברים ממש ככל האמור: לתפוס שיש כאן עומק שבו שלושת הדברים הללו מתחברים להיות אחד! **קודשא בריך הוא, ואורייתא, וישראל - חד**, וזה ע"י הפנימיות של הדברים, מה מביא כמובן ל'אהבה' וחיבור, ודי בזה].

ואכן, בגילוי תורה זו, החל עם ישראל 'להתעורר מתרדמתו', ולהתעורר עם חשק רב לעבודתו ית', באופן שכל אחד, בדרגתו ובבחינתו, מצא את האופן איך יוכל לעבוד את השי"ת, להתקרב אליו ולהדבק בו, בין תלמידי חכמים, ובין פשוטי עם, כפי שאמור להיות תמונת המצב האמתית של עם ישראל - עם הדבק ומחובר להשי"ת.

לא עבר זמן רב, והחושך גבר עוד יותר [ועוד עתיד היה לגבור יותר ויותר עד למציאות דורנו שאנו עדים לה, שהחושך נעשה ממש ערפל סמיך, המכסה בשחרותו פני היקום כולו, בלא להשאיר מעט רווח], וממילא אף תורה נפלאה זו, לאחר תקופה מסויימת [וככל שעובר הזמן, עוד יותר], הפכה לנחלת אנשי מעלה, צדיקים, ותלמידי חכמים, ואילו מכלל הציבור היא נעשתה פחות ופחות ברת השגה **למעשה**¹⁵.

ואמנם יסודות תורתו של הבעש"ט - 'תורת החסידות', התפשטו ונכנסו עמוק לתוך הציבור, [כגון עניין התפילה, ושבת קודש, וימים טובים, והלבוש, וקדושה, והרבה מנהגים קדושים וכו'], ואלו נשמרים בקפידה עד עצם היום הזה, אך המטרה

13. ובאותו זמן יצא לאור ה"נושאי כלים" על השו"ע, שהביאו לעולם אור חדש של **משא ומתן** בהלכה.

14. כך כתב הרה"ק ר' ברוך מממעז'בוז בשמו.

15. ההזגשה בזה, משום שבשכל אפשר כן לתפוס תורה זו, לראות את יופי הדרה, ולהתחבר עמה, אך אין זה מגיע לשטח **המעשי**, כידוע, ודי בזה.

העיקרית, והיא: 'זכרון התורה', קרי: חיבור אמיתי פנימי ומהותי, באופן קבוע ותמידי, להשי"ת, על ידי התורה והמצוות, שוב לא ניתן לכלל הציבור להשיג באופן זה, וכפי שהתבטא הרה"ק ר' יואל מסאטמר זיע"א: "נשתכח תורת הבעש"ט!". [וכן בספר "שומר אמונים" הביא בשם כמה ספרים שאור הבעש"ט זיע"א היה אור למאה חמשים שנה ולא יותר] (ישנם כמה הסברים לענין זה, ואין כאן מקומם, וגם אין בזה נפק"מ, אחר שאלו פני הדברים, והם הוגדרו כך ע"י צדיקים, שאין דבריהם צריכים אישור והסבר).

כאן הגענו לשלב האחרון והמעשי, והוא: תורתו של מוהר"ן, שכודמיו הביא לעולם את "פנימיות התורה" באור חדש ובפנים חדשות¹⁶, כאשר הוא גילה מחדש את כל תורה זו [באופן שכל הקודם נכלל בה] והכל ע"י מאמרים וחיידושים, גבוהים רחבים עמוקים ונפלאים, הכוללים בתוכם את כל רוחב ועומק תורה זו, ומבוארים באר היטב **באופן השווה לכל נפש**¹⁷.

וכעת הדברים ערוכים מבוארים וברורים, לכל אחד ואחד ללא יוצא מן הכלל, מהגדול שבגדולים ועד הקטן שבקטנים, [ההפעם בין לדורו ובין לדורות שלאחמ"כ, ואדרבה, ככל שעובר הזמן, מתגלה יותר ויותר הצורך בו והתועלת שבו לפי מצב הדור, והוא נפלא למתבונן] ויש בהם את ה'מפתח' בפועל ממש, להנצל לגמרי מ'שכחת התורה', ולקבל 'רוח חיים', ו'זכרון' אמתי, להתחיל לחיות נכון, ולהיכנס בצורה אמתית לכל דרכי העבודה וקיום התורה, עם לב חי ועירני, חם ומרגיש, ובזה להנצל מנסינות הדור.

תורתו של מוהר"ן

אולי היה מן הראוי לבאר בזה, מהי אכן תורה זו, כיצד היא שייכת לכל אחד, ואיך היא אכן מצילה מכל מה שנכלל בגזירת 'שכחת התורה', ומביאה לחיים אמתיים, מלאי תוכן וחיות כפי שראוי להיות.

אך האמת, שלא שייך במסגרת זו, וגם לא במסגרת גדולה יותר לבאר זאת, משום שמדובר כאמור בתורה שלמה רחבה ועמוקה, בכמות ואיכות, המקיפה למעשה את כל התורה וכל המצוות, ואת כל חלקי עבודת ה'; [כאשר הוא שופך לתוך זה - אור מיוחד, ופנים חדשות, ופנימיות נפלאה, ככל האמור], ואין

16. אם אפשר להגדיר זאת, הרי מעין מה שעשתה תורת האריה"ק לתורתו של רשב"י, עשתה תורת מוהר"ן לתורתו של הבעש"ט.

17. ובשלב זה נכנס לעולם מהלך חדש של פסיקת ההלכה ע"י שותי"ם, [שאמנם כבר היה מעט קודם, אך מכאן החל להתנהל פסיקת ההלכה באופן זה], שהוא מהלך של **פסיקת הלכה באופן מרטי** לכל מקרה, והפיכת ההלכה לדבר השווה לכל נפש. ודו"ק היטב.

מנוס מלפתוח את הספרים בעצמם, וללמוד אותם כראוי, בכדי להבין במה מדובר.

ובכל זאת ננסה להציג בזה כמה נקודות, על קצה המזלג, בכדי לטעום ולהבין מעט במה מדובר, ולצורך כך נדלג בזה על היסודות העמוקים והגבוהים עליהם מושתתים הנקודות דלהלן, וכן על הכלים והעצות המעשיות כיצד לזכות בהם, ונציג רק את **הנקודה בעצמה**, וכיצד היא קשורה ישירות לעניין בו אנו עוסקים, ומי שחפץ להרחיב הדברים ולראות אותם בשלמותם [וכן את כל שאר הנושאים, שאינם מובאים בזה], יחפש אותם בתוך הספרים, וימצאם בעזרהי"ת על מתכונתם [בשלב ראשון אפשר למצוא את הנושאים דלהלן (ואחרים) בספר "אוצר היראה", הכולל בתמצית את כל תורת מוהר"ן מחולק לפי ערכים, ושם יש ג"כ הפניה למקור הדברים].

וזה החלי בעז"ה:

א. התחזקות. המהלך של עבודת ה', רצוף עליות וירידות, והרבה סוגי מצבים וזמנים, ימים שהכל כשורה, וימים אחרים שממש לא, וכן הלאה. ותנודות אלו, מלבד מה שהן מפריעות מאד ומקשות על סדר העבודה, הן גורמות שבמשך הזמן, האדם מאבד את החשק ואת הכח להשקיע בעבודתו. כאשר הוא נופל פעם אחר פעם, וכש"כ אם הוא נכשל בדברים ממש לא טובים שוב ושוב, הרי זה גורם לרפיון, ובסופו של דבר ליאוש.

והמצב הוא באמת שרוב העולם "מיואשים", לאו דוקא יאוש מוחלט, שאין לו יותר כח לעשות שום דבר [שגם זה ישנם הרבה], אך עכ"פ יאוש חלקי, שזה אומר כך: מתחילים את החיים עם שאיפות עצומות, [להיות לא פחות ממש רבינו, בכל התחומים], אך ככל שעובר הזמן, וכ"א עובר כל סוגי המצבים כנ"ל, הרי הרצון נחלש יותר ויותר, וממילא עוד ועוד עניינים נכנסים ל"קבורה" ול"גניזה", בהבנה והשלמה שכנראה 'זה לא בשבילי', ובסופו של דבר [בערך בשנות העשרים] נכנסים לתוך תדמית מסוימת [י"ברויה]: מה אני, מה כוחותי, מה אני כן יכול לעשות, ומשתדל לעשות פחות או יותר, ומה בכלל לא. ויש גרוע יותר, אנשים שכבר שקועים בדברים לא טובים, ואחר שנסו שוב ושוב לצאת מזה ולא הצליחו, התייאשו, ונשאר בזה, וכבר לא אכפת להם, או חמור יותר – כן אכפת להם, והם מרגישים לא בסדר, וממילא אין להם כח

להתגבר ולעשות אף דברים שכן ביכולתם, בשל רגשות האשמה שאוכלות בהם, וכל זה נכנס תחת המושג "יאוש".

וכאן ישנה תורה שלמה שנקראת "התחזקות", שהוא הלימוד כיצד לראות נכון את כל המצבים הללו, את העליות והירידות, את ההצלחות ואת הנפילות, באופן שיש כאן מהלך מתוכנן, ויש לזה הסבר, וגם מטרה, ויש לזה כלים כיצד להתמודד עם זה נכון, בלא להניח שום דריסת רגל למושג ששמו "יאוש", ולו במשהו.

ועניין זה נחלק לשניים: א. **במצבים של ירידות, ונפילות**, [אפי גדולות, ואפי מכשולות, הקשות ביותר רח"ל], ישנם את היסודות אתם יכול האדם להחזיק מעמד, ולמצא איך לעבוד את השי"ת בתוך אותו מצב, ואיך לא ליפול עוד יותר, ואף לעלות מזה חזרה ללא פגע, ואפי עם הרבה רווח [שלא היה אפשר להשיג באופן אחר]. ב. **בזמנים של הצלחות**, לא להרגיש "אני בסדר", ולנוח על זרי דפנה, רק לתפוס שיש כאן עוד הרבה מה להשיג, וממילא לחפש איך להתקדם ולהתעלות עוד ועוד בלי הפסקה, ומאותה סיבה גם לא ליפול לרגע למחשבה ש"אני" זה שמצליח, [שזה מפיל את האדם לישות וגאווה, והופך את כל 'עלייתו' לירידה: אחת גדולה].

ובקיצור: תורת ה"התחזקות" מחברת את האדם להשי"ת בכל מצב בו הוא נמצא, בין בעלייה ובין בירידה, בין ב"רצוא" ובין ב"שוב", לבל יסתפק בשום דרגה - גדולה ככל שתהיה, ולא יפול בדעתו משום דרגה - נמוכה ככל שתהיה.

נציג בזה לדוגמא ג' נקודות מתוך תורת ההתחזקות [שכולל 'עשרות' נקודות ויסודות]: א. מעלת ה"רצון". ב. נקודות טובות. ג. התחדשות.

הרצון: אדם רגיל למדוד את מצבו, לפי התוצאות בשטח, וממילא: 1. אם אינו מצליח, [כש"כ אם הוא נופל], הרי הוא מרגיש "לא מצליח", וזה מביא לו חלישות הדעת, שגורם לו ליפול עוד יותר, ולבסוף לרפיון וליאוש. 2. אם הוא כן מצליח, הוא רגוע ומרגיש שהוא במקום הנכון.

אך כל זה לא נכון, משום שההצלחה בפועל היא סייעתא דשמיא ומתנה משמים, ועיקר הבחירה של האדם הוא בנקודת ה"רצון", כלומר: בהחלטה הברורה מה הוא "בוחר" קרי: מה הוא "רוצה"! וזה אומר: 1. גם כשהוא 'לא מצליח', ואפי כשהוא נופל, אם הוא לא עוזב את הרצון, וממשיך לרצות בכל לבו את הטוב והנכון, וגם אם הוא לא מרגיש כך, הוא דואג להדגיש

לעצמו ולסביבתו ובעיקר – להשי"ת, שבעצם זה לא "הוא", כי "הוא" לא רוצה בזה, רק במה שבאמת טוב, והוא מתעקש לעשות "מחאה" – פלניא [היצר הרע] גזלנא הוא, הוא גוזל וחומס אותי ועושה בי כרצונו, אך זה לא אני, באופן זה הרי הוא "בוחר" כל הזמן בטוב, וא"כ הוא "כן מצליח". 2. כשהוא כן 'מצליח', אם הוא רגוע בדעתו ולא ממשיך "לרצות" עוד ועוד, הרי הוא הפסיק "לבחור" בטוב, ואמנם הוא עושה הרבה דברים טובים, ויקבל ע"כ שכר, אך הוא ממש "לא מצליח" במה שהוא באמת צריך להצליח, דהיינו לבחור בטוב.

נקודות טובות: כל אחד מאתנו, יש בלבו הרבה טענות וביקורת על עצמו, אנו רגילים לראות את עצמנו באור שלילי מאד, ולא להיות מרוצים מעצמנו, והבעיה הגדולה היא, שכל זה מגיע לכאורה מה"יצר טוב", ומיהרהורי תשובה, וממילא איננו דואגים לדחות מחשבות כאלו, ואנו מסובבים בהם כל הזמן, וממילא עצובים מרירים ושבורים, ומהר מאד מתיאשים וכנ"ל. והאמת היא, שמחשבות אלו מגיעים דווקא מה"יצר הרע", כיון שהתוצאה של מחשבות אלו היא: התרחקות גדולה יותר, שהרי אין בנו כח לשאת אותם, והם מחלישים אותנו יותר ויותר, עד שאנו משלימים עם הרע שבנו, ומתיאשים מלהיות טובים.

הדרך הנכונה היא, להתמקד דוקא ב"נקודות הטובות", לראות את עצמנו באור חיובי, לזכור כמה אנו רוצים להיות טובים, וכמה אנו זוכים בס"ד לעשות הרבה מאד דברים טובים, וממילא זה נותן כח וחשק לרצות עוד ועוד טוב, ולהתקדם יותר ויותר, וחוזר חלילה. ישנה כמובן עבודה של חשבון הנפש ותשובה, ולזה צריך **לייחד זמן מסוים**, שבו בודקים את המצב, מה לא בסדר, ומה טעון תיקון, להתחרט על הרע, להתוודות, ולחפש תחבולות איך לתקן זאת, אך בכל שאר הזמן, העיסוק בזה רק מזיק ומחליש, ואינו מביא לשום דבר טוב, וממילא הוא סימן מובהק על מקור מוצא.

התחדשות. חלק גדול ממה שמונע מאתנו להיות טובים כמו שבאמת אנו יכולים וצריכים להיות, הוא מה ש"התרגלנו" למצבנו, ראינו ונוכחנו במשך זמן מה, מועט או מרובה, שלא הצלחנו בהרבה דברים שרצינו, וממילא החלטנו בדעתנו שזה "אנחנו", שהרי כך היה אתמול, וכך היה שלשום, ושבע שבער, ושנה שעברה, ומדוע שמשהו ישתנה, וזה אומר שנעשינו "זקנים", כלומר "התקבענו" במצב מסוים, בלי נסיון לצאת ממנו.

"התחדשות" פירושו: לא יודע כלום מה היה עד עכשיו, אני מתחיל מ-ח-ד-ש, "אני היום ילידתיך", נולדתי היום מחדש, ואני לא מכיר את עצמי בכלל מאתמול, רק מנסה להתחיל מ-ה-ת-ח-ל-ה, וממילא, למה לא ללכת על "כל הקופה", ולמה שלא אצליח, וכך, גם אם עברנו אין ספור מכשולות ונפילות, אין זה מונע כלל וכלל מלנסות שוב, שהרי מה שהיה אתמול - איננו!! אני מתחיל כעת מחדש! וזה אפשר לעשות בכל שנה, ובכל חודש, ובכל שבוע, ובכל יום, ואפי' כמה פעמים ביום, ואפי' עשרות ומאות פעמים ביום: נפלת, נכשלת, בבטול תורה, בלשון הרע, בשמירת העיניים, אני מתחיל שוב מ-ה-ר-ג-ע! וכן שוב ושוב עד אין סוף.

אלו חלק מהיסודות של תורת ההתחזקות, שכ"א מהם וכולם יחד נותנים את הכלים, להשאר תמיד "מחובר", ולא לנתק לעולם שום משהו של קשר, וזהו כמובן "ברית" אמתית, קשר קבוע וקיים, שאינו תלוי בשום דבר, בשום תנאי, ובשום מצב, רק הוא תמיד ישנו (עיין הערה)⁴⁸.

ב. שמחה. היסוד והבסיס לכל העבודת ה', היא השמחה. והכוונה לשמחה תמידית וקבועה, ולא התלויה בדבר או בזמן [יש גם עניין נוסף, לשמוח בקיום המצוות או בשבת וי"ט, אך ראשית צריך את השמחה התמידית], וזאת מסיבה פשוטה: יצירת קשר עם בורא עולם [שהוא כאמור הבסיס לכל התורה והמצוות] מחייב בראש ובראשונה תחושת שמחה והרגשה טובה **בעצם** מציאות הקשר, כלומר בעצם עובדת היותי יהודי, וכמו בקשר בין בני זוג, שעוד קודם כל המחויבויות **המעשיות**, יש את השמחה והאושר בעצם החיים ביחד, ואם חלילה זה חסר, הרי כל מה שיעשה, יהיה מחוסר את התוכן האמתית, כמובן.

זה הפירוש הפשוט של "מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד", מדובר בהתחלה והשורש של כל קיום המצוות, רק לאחר שקיים הבסיס, כל מה שיעשה כעת יהיה שייך לזה, וממילא יעשה בצורה נכונה, וכמובן שגם ממילא תתאפשר השמחה בכל פרט, במצוות, ובימים טובים, ואפי' בדברים 'פשוטים' כמו טלית ותפילין, ותפילת שחרית ומנחה של יום 'רגיל', ונטילת

⁴⁸ **הערה:** ישנם הסבורים שה"התחזקות" היא מין הרגעה, כאומר: תהיה רגוע, הכל בסדר, ה' אוהב אותך, ואתה פטור, וכו'. ומקור מחשבה זו מחוסר ידיעת היסודות עליהם בנוי ההתחזקות, ומחוסר ההגדרה הנכונה, ההתחזקות עניינה כאמור: שמירת הקשר בכל מחיר, וזה ההיפך הגמור מהנ"ל, ואדרבה, חסרון ההתחזקות גורם לכך שאדם מרגיש בנושאים מסוימים או זמנים מסוימים, שהוא יכול לנוח ולישון, שהרי ממילא זה לא בשבילי, אך ההתחזקות אינה מניחה לישון משום שזה כן בשבילך, תרצה, תכסוף, תתפלל ע"ז, תנסה, ואם לא, אז תנסה משהו אחר, רק אל תעצור, ודי בזה.

ידיים, וברכת המזון וכו', ובקיצור מדובר ב"חיים יהודיים" אמתיים, של קשר חי ונובע עם השי"ת (עיין הערה)¹⁹

ג. התבודדות. נקודה זו היא העצה המרכזית והעיקרית בעבודת ה'. ועניינה בקיצור: מלבד התפילות שתקנו לנו, והנוסח שסדרו לנו, שאותם אנו מתפללים בכל יום, יש צורך גם בתפילה אישית ובנוסח אישי, בו האדם מבקש על כל צרכיו, בגשמיות ורוחניות, לפי מצבו ולפי צרכו הוא, [וכפי שהאריכו בזה בהרבה ספרים]²⁰.

אך גם בזה עדיין לא די, עצת ההתבודדות היא לנהל "שיחה" עם בורא עולם: לשפוך לפניו את כל הלב, ולספר כל מה שקורה עמו, וכיצד הוא מרגיש; לספר על ההצלחות, ולהודות עליהם, לספר על הכשלונות ולהתחרט עליהם, לספר על הקשיים ולבקש עליהם, וכן הלאה, פשוט לרוקן את כל המשא שבלב לכתובת הכי נכונה ומדויקת – בורא כל עולמים, לקיים בצורה המהודרת ביותר "דאגה בלב איש ישיחנה", ישיחנה לאחרים ויטחנה מדעתו.

המעלה של עצה זו אין לתאר ואין לשער, ראשית, כאמור, יש כאן פריקת כל המטען המצטבר במשך היום, ולא באזני אחרים [שזה מצער ומטריד אותם, וכמובן לא מביא תועלת], רק באזני מי שרוצה ומעוניין לשמוע ומצפה לזה, ויכול באמת לעזור. בנוסף, הרי זה מחזק לאין שיעור את רמת האמונה אצל האדם, כשהוא מתרגל לשוחח עם בורא עולם, ומתחיל להרגיש בקיומו, ואף לומד עם הזמן לקשר את כל מה שקורה עמו, וכל סדר יומו להשי"ת, ולהתחיל לחיות עמו יחד בכל היום, ובמשך הזמן, הדבר נעשה כ"כ מוחשי, שבכל פעם שיש איזה שמחה או קושי, מחכים כבר לזמן ה"התבודדות" בכדי שיהא אפשר "לשוחח" ע"כ, או שכבר עושים זאת תיכף ומיד, וכל עניין מספרים לפניו מיד, ובכל מצב של בלבול וספיקות, עוצרים לכמה רגעים, ושוטחים לפניו ית' את הספק והצדדים, וזוכים לעצה וישועה.

19. **הערה:** ישנם התמהים על המושג "להיות בשמחה תמיד", מה מקורו, שהרי לא מצאנו רק את ה"שמחה בעבודת ה'", ולפי האמור מבואר היטב, אך בלאו הכי, זו רק טענה 'למדנית', ולא טענה 'מציאותית' כלל, ובמציאות כל הטוענים כך, באמת **לא שמחים** בעבודת ה' ובקיום מצוות, כידוע המציאות בשטח, משום שרק כאשר ישנה שמחה תמידית, אפשר לחוש בה בקיום המצוות ועבודת ה', אך כאשר איננה באופן קבוע, ומנסים לעורר אותה בשעת המצוות, זה פשוט 'לא עובד', ודי בזה

20. רמב"ם פ"י מהלכות ברכות, צוואת יסוד ושורש העבודה, וליקוטי אמרים להח"ח סימן י', הגרש"ז איערבך וצ"ל, אגרות משה, ועוד הרבה].

ונכלל עוד בנקודה זו, העבודה "לעשות מתורה – תפילה", כלומר, כשאדם לומד בספר איזה ענין, או שומע איזה שיחה וכדו', יעשה מזה תפילה, ויבקש על עצמו שיזכה לזה, וענין זה בכוחו להגביה את האדם באופן מפליא ממש. הטיב לעשות זאת תלמידו ר' נתן בספרו "ליקוטי תפילות", אשר נתקן על פי החידושים שבספר "ליקוטי מוהר"ן", ולמעשה הספר מלא בתפילות על כל נושא ממש, גשמי או רוחני, וכל מי שזכה להתפלל מעט מתוך ספר זה, גילה תענוג נפלא של השתפכות הנפש על העניינים הטורדים אותנו בכלל ובפרט, בגשמיות ורוחניות, מין הרגשה של ניקוז כל ההצטברות שבלב, אך עיקר העבודה הוא לעשות זאת בעצמנו על כל מה שקורה אתנו, ועל כל מה שאנו זוכים ללמוד ולדעת.

ברור ש"שיחה" כזו, ראוי שתעשה בישוב הדעת, וע"כ זה מצריך קביעת זמן ומקום מתאימים, וגם הקביעות בזה חשובה מאד מכמה סיבות, אך כל אלו לא מעכבים, ובכל זמן מצב ומקום אפשר לעשות זאת [בפרט לאחר שכבר מתרגלים לזה].

ברור מאד, ששיחה כזו היא הכלי החזק ביותר ליצירת ה"קשר" וה"ברית" עם בורא עולם, בו אנו עוסקים, ואותו אנו מבקשים.

ג. אמונה. כפי שהובא בפרק א', עיקר העבודה בדורנו הוא על ה"אמונה", כמ"ש "בא חבקוק והעמידן על אחת – וצדיק באמונתו יחיה", כלומר, האופן איך לזכות לקיום התורה עם כל מצוותיה בדורנו, הוא רק ע"י עבודה על האמונה, ולפי גודל האמונה, כך קיום שאר החלקים, וכן להיפך. ואכן האמונה היא הכלי החזק ביותר ליצירת וקיום הקשר עם השי"ת כמובן.

אך כפי שהזכרנו שם, המציאות בעולם איננה כזאת, איננו מוצאים כ"כ מי שעוסק בזה, ומשקיע בזה 'עבודה', בודאי לא ברמה כזו שאפשר לקרוא לזה "עיקר" העבודה, והסיבה העיקרית היא, מאחר ואת האמונה הבסיסית יש לכל אחד, ולא כ"כ ברור מה יש לעבוד מעבר לזה, ממילא נשאר הנושא די זנוח.

ניתן לומר כי רוב תורתו של מוהר"ן סובב סביב ענין זה, להאיר את האמונה מכל מיני זוויות, ובכל מיני הסתכלויות, ולבאר את עניינה בפרטות, כיצד לעבוד על כך, וכיצד לזכות לכך, כמה היא חשובה, וכמה היא נצרכת לכל פרט, מה הם המפריעים לכך, וכיצד להתגבר עליהם, והכל במושגים השייכים לכל אחד לפי בחינתו, ובעיקר, לסוג הנסיונות של דורנו, אשר

ההסתרה בו גדולה כל כך, והספיקות והבלבולים גוברים מכל צד, ושוטפים את הכל בדרכם.

כמו"כ האריך מוהר"ן מאד בגנות כל סוגי הפילוסופיא והחקירות באמונה, ואיסור הלימוד והקריאה בספרים שעוסקים בזה, מאחר שהם מבלבלים את האמונה האמתית והפשוטה, המסורה לנו מדור דור, והם מחלישים את היראת שמים הבסיסית שנצרכת לנו מאד, ורבים אשר נפלו חללים עי"ז, כנאמר 'כל באיה לא ישובון', ועכ"פ נחלשו מיראתם, ובודאי מהקשר האמתי והפשוט עם אבינו שבשמים.

וע"י כל זה, היינו הגילויים הנפלאים, העצות והדרכים, המתבארים שם באר היטב, ניתן להגיע לאמונה שלימה, ברורה ובהירה, לילך בתוך כל מי המבול הללו, ולהרגיש ב"תיבת נח", לחיות ברוגע ובשלחה, לשמוח ולהודות, ולחיות חיים נפלאים, של קרבת ה' וחיבור ודבקות עמו ית'. וכלשון הכתוב הנ"ל "וצדיק באמונתו יחיה".

ד. קדושה. נושא זה שייך לנושא האמונה ו'הולך' אתו יחד, כתרין רעין דלא מתפרשין, וכמו שהתבאר בפרק א', והם ה"יסוד" והשורש והבסיס של כל היהדות, באשר הם הם שמבטאים את הקשר והשייכות של האדם להש"ת, וממילא על גבי רקע זה יש מקום לכל התורה והמצוות.

אין זה סוד שעיקר הנסיון בדורנו הוא בעניין זה, כאשר הפריצות חוגגת בראש כל חצות, והנסיגות ממלאים את רחובותינו מזן אל זן, בלא להשאיר כמעט רווח מילוט, וכל אחד עומד במלחמה קשה ומרה בעניין זה, יום ויום ושעה שעה, ובפרט עם הכלים החדשים והנוראים, שנכנסו לתוך בתינו, ברשות או שלא ברשות, וגרמו כבר נזקים עצומים בלי מספר ה"י, והמצב ממש נואש.

וממילא ברור לכל בר דעת, שגם אם בעבר היו חילוקי דעות בין גדולי ישראל, אם לעסוק בנושא זה, ואם לדבר ע"כ ברבים, או לא, כיום אין שום פקפוק, והנושא מוכרח להיות מדובר, ולהיות הנושא המדובר בהא הידיעה, שהרי בזה עיקר המלחמה כיום, וע"ז עיקר התמודדותו של כל בחור ואברך [וילד וזקן...], וכמה מגוחך הדבר "להתעלם" מכך, כאילו הנושא הזה איננו קיים, ולדבר רק על הנושאים האחרים: לימוד תורה, מידות, ויראת שמים, כאשר כבר בפסיעה הראשונה מחוץ לשיבה או הבית מדרש, פוגש הבחור או האברך דווקא את הנסיון הזה ובצורה חיה מול עיניו, והרחוב "מדבר"

על כך ברבים מבוקר ועד בוקר, וכל ה"נושרים" [בגלוי או בסתר], הם [כמעט] רק מחמת עניין זה, וגם אצלנו כל הנושאים האחרים תלויים בעיקר בזה, [שמי שנופל בזה מאבד את כל החשק, ואינו יכול ללמוד, ולא להתפלל, וזה גם מביא לכעס והשחתת המידות כידוע מהספרים ומהמציאות], וממילא אם אצלנו לא ידברו על כך, וברבים, הרי שה"רבי" וה"משגיח" לעניין זה יהיה הרחוב וכל אשר בו, שהרי רק שמה שומעים "שיחות" על כך ר"ל.

בתורת מוהר"ן מוקדש לכך חלק הארי, לבאר מהות הנסיון הלזה, מה שורשו, ומדוע הוא קיים, ואיך מתמודדים עמו, מה העצות להנצל מזה, ומה העצות לקום חזרה גם אם נפלו, ובקיצור: איך לזכות באמת לקדושת הברית למעשה, על כל המשתמע מכך.

ובנוסף גילה מוהר"ן [אחר עמל ויגיעה ומסירות נפש שאין לשער, ואבד עבור כך את אשת נעוריו ושני בניו ר"ל], תיקון לפגם הנורא, שבזוה"ק כתוב עליו שלא מועיל אפי' תשובה, והרבה צדיקים ניסו למצוא לזה תיקון, ולא הצליחו, או התחילו לגלות והסתלקו באמצע, והוא זכה לגלות את התיקון לזה, שנקרא "תיקון הכללי" [משום שהתיקון לעניין זה הוא תיקון ה'ימח' שהוא תיקון כלל האדם וכלל התורה], ואמר שמי שיאמר את זה [בפרט באותו יום שנשכל] מתקן בוודאי, ואין לו מה לחשוש²⁴. ואחריו העתיקו את זה הרבה צדיקים²², ואמרו שראוי לומר זה הוא תיקון גמור ואי"צ יותר לחוש כלל.

ה. תורה. לעניין לימוד התורה הוא לכאורה נחלת הכלל ב"ה, חשיבותו מודגשת מעל גבי כל במה אפשרית, בפרט בשנים האחרונות, ועניינו מתרבה ומתרחב בכל עת, בכל מיני אופנים ובכל שכבות הציבור, כך שלכאורה אין מה לחדש בנושא זה.

אך המתבונן יראה, שקיים המון בלבול וחוסר בהירות בנושא, מה צריך ללמוד, איך, וכמה, מה נכלל בידיעת התורה, ואיך אפשר לזכות לזה, מהו עניין תורה לשמה, ואיך כל אחד יכול לזכות אליו, ומניין נשאב את החשק ללימוד התורה, וכיצד נגלה את הנעימות הנפלאה שיש בה, ואחרון חביב: איך התורה תשמש כ'סם חיים', ותביא אותנו לביטול הישות, ולחיבור ודבקות להשי"ת, ולא להיפך ח"ו. ובקיצור: אמנם ה"נושא" מפורסם וקיים

21. מדובר כמובן בשוגג, ופשוט שהכוונה עם תשובה [עיין להלן מה שכתבנו על 'תשובה']:
ובמזיד הוא עניין אחר [ואינו מצוי אצלנו], וגם לזה יש תיקון ואכ"מ.

22. ר' חיים פלאגי, שומר אמונים, נכד ה"פלא יועץ", ועוד הרבה

בכל מקום, אך לקרוא ברור את המערכת הזו שנקראת "לימוד תורה" ולהבין למעשה כיצד לזכות אליה עם כל פרטיה - חסר מאד²³.

וכל זה מתבאר היטב בדברי מוהר"ן, בתורתיו ובשיחותיו, כל הכללים והפרטים מא' ועד ת' באופן מפליא, הדרכה ברורה מאד [ע"פ יסודות ושורשים גבוהים ועמוקים, אך עם התפרטות והתפשטות עד למעשה ממש], ושוב - לכל אחד לפי בחינתו ודרגתו ומקומו. [ואולי בנושא זה יותר מאחרים אפשר לגלות עד כמה מדובר בגילוי אלוקי, כאשר נושא רחב עמוק וסבוך זה, מקבל פנים כ"כ ברורות מאירות ומתוקות].

ו. יראת שמים (וזכירת ה"תכלית"). המושג "יראת שמים", גורם לרבים הרגשה כבדה ולא נעימה, אולי אף מעט לחץ, המושג "יראה" הפך לדבר המגביל ומצמצם, מפחיד ומעיק וכו'. והעניין של זיכרון יום המיתה, וה'תכלית' אליה אנו אמורים להתכונן, עלול לגרום שביתה ממש, עצבות וכבידות וכו', עד שממש עדיף לא לדבר על זה, ולא להזכיר את זה.

תורתו של מוהר"ן, נותן לכל זה מבט אחר לחלוטין, "יראת ה' לחיים", המושג של "יראת שמים", ושל ה"תכלית" [זכירת יום המיתה והחיים שמאז והלאה], מקבל גוון חי, מתוק, נחמד ונעים, ואדרבה, כל העבודה מושתתת על זה: את היום יש להתחיל עם זכירה של "עלמא דאתי" (לקו"מ סי' נד), ותחילת העבודה היא יראת העונש (שיחות הר"ן ה), וכל המשך העבודה מתבסס על כך שיש לזכור כל העת מה"תכלית", ולהתכונן לזה כל חייו, וזה מה שכמובן נותן את הדחיפה החזקה, והכוח, להתגבר על כל הבלי העולם, ולהתקדם עוד ועוד, וכנ"ל, אך שוב, באופן של "ותשחק ליום אחרון", מתוך נעימות ידידות ומתיקות, שאי אפשר לבאר למי שלא טעם את זה, וכלשון אליהו הנביא (תנא דבי אליהו) "שמחתי מתוך יראתי".

והביאור במילה אחת: יש שני יראות, "יראת העונש" ו"יראת הרוממות", [והוא בלשון הספרים "יראה תתאה" ו"יראה עילאה"], אך יש יראה שלישית [יראה עילאה דעילאה], אשר אצלה גם יראת העונש היא כולה שמחה וחדוה ודבקות בה, ואין כאן האפשרות להרחיב בזה²⁴.

23. די אם נזכיר את עניין "דרך הלימוד", שהשתבש כ"כ בדור האחרון, ואכ"מ לפרט, וכל גדולי ישראל, מדורנו ודורות קודמים צווחים ע"כ ככרוכיא, ואין שומע, והוא משום החיסרון בהבנת שורש העניין והשתלשלותו לכל פרטיו.

24. עיין חיי מוהר"ן קלב, רצה, וביאור הדבר בליקוטי הלכות הל' בכור בהמה טהורה ד אות יז עיין שם.

ז. **תשובה**. עבודת התשובה נתפסת בעיני רוב העולם, כמשהו מאד "לא נעים", שחור וכבד עצוב ומדכא וכו', והוא גם מצריך עבודות קשות של צער ויגון, וסיגופים ותעניות, וגם אינו בר השגה לכל אחד, משום התנאים שהוא דורש, ובשורה תחתונה, העולם רחוק מעבודת ה"תשובה", ובוודאי לא מצוי מי שמונח בזה באופן קבוע ותמיד, ואף הזמנים המיוחדים לתשובה כגון חודש אלול ותשרי, ער"ח, ותעניות, הם לא ממש הזמנים ה"רצויים" וה"אהובים", ובקיצור: "תשובה" זה עול, לא קל ולא נחמד, בוודאי לא דבר שמחפשים אותו ורוצים בו.

וכל זה מחסרון הגדרה נכונה מהי "תשובה", עוסקים רק ב"דרכי" התשובה ו"תנאי" התשובה, ושאר החלקים **המעשיים** שלה, אך לא ב"תשובה" עצמה, באופן שתתכן מציאות, שאדם כבר כן יעשה את כל הנצרך וכל הנדרש, ואת ה"תשובה" בעצמה הוא לא יעשה...

בתורת מוהר"ן, מבואר היטב **מהות** התשובה, באופן שהוא דבר פשוט מאד, שייך לכל אחד, בכל מצב ובכל זמן, והוא לא דבר מכביד ומדכא, רק אהוב ונחמד, נעים ורצוי, ומתבאר דרך כיצד לאחוז בעבודת התשובה בתמידות יום יום ושעה שעה, [ולזה מוכרח כמובן שזה יהיה דבר קל ונעים, שאם לא כן, כמה אפשר לסבול זאת], כאשר בכל דרגה יש את ה'תשובה' השייכת לדרגה זו, [ויש גם מושג של "תשובה על תשובה" הנמצא אצל צדיקים], ולא זו בלבד, אלא מתברר שכל עבודתנו היא בעצם עבודת התשובה, הן העלייה [ה"רצוא"], והן ההתחזקות בזמני ירידה [ב"שוב"], כל זה שייך וקשור למושג "תשובה", וכך נעשה עניין זה קרוב אלינו וחלק מחיינו, וכמובן, הזמנים המיוחדים לתשובה, מקבלים גוון אחר לגמרי, מאיר ומתוק, אהוב ורצוי, ימי קרבה ואהבה, שמחה והארה.

ובמילה אחת: פירושו האמתי והפשוט של "תשובה" הוא "לשוב" - לחזור חזרה למקומנו הנכון! פירושו: מקומנו הטבעי הוא יחד עם השי"ת, וכל חטא וכל פגם מרחיק אותנו מהמקום הזה, ומחבר אותנו למקומות זרים, וכך עוד חטא ועוד מכשול רח"ל, עד שאבדנו את המקום הנכון, ועניין ה"תשובה" [עוד קודם תיקון החטאים] היא קודם כל **לשוב** לשם בחזרה - "לחזור הביתה" לחיקו של אבא המחכה עבורנו בכליון עיניים, ובאופן מעשי: לחזור ו"לרצות" בחיים האמתיים, ולהכנס חזרה למסלול זה [וזה יכול להיות בכל יום ובכל רגע, וברגע אחד].

איך עושים זאת? פשוט מאד - "ישמע בזיונו ידום וישתוק", הסיבה שפספסנו את המקום הנכון, את החיים המתוקים של החיבור עם אבינו

שבשמים, ונתפסנו לכל מיני חיבורים אחרים, משום שיש כאן "אני" גדול, שמלא בכל מיני רצונות, ומאד רוצה שיכבדו אותו, כלומר שיתמלאו רצונותיו, על הצד היותר טוב, והוא כל כך עסוק בזה, עד שהוא פשוט נגרר אחרי ה"ר' פלוני" הלזה [הוא בעצמון] לכל היכן שהוא גרר אותו, והעצה לזה – לשמוע בזיונות ולשתוק, כלומר: לבטל ולפורר את ה"אני" הזה, ולגלות שהוא לא כזה חשוב שצריך לרדוף אחריו לכל מקום, וכשה"אני" הזה יתמתן, וכבר לא יהיה כ"כ מאיים, נוכל להבין טוב יותר, כמה טוב לחיות עם ה'; ולחפש את "כבוד אלוקים"²⁵.

ורק לאחר השלב הבסיסי הזה שנקרא "תשובה" מתחיל העבודות של "תיקון המעשים", שהוא ע"י חרטה ויודי ועזיבת החטא [שגם פשוטים מאד וכלל לא מסובכים, ואכ"מ].

ח. קדושת האכילה, תאות ממון, ועוד. מלבד מה ש"מוגדר" כעבודת ה'; דהיינו: לימוד התורה, עבודת התפילה, קיום מצוות, וגמילות חסדים וכיו"ב, ישנה "עבודה" בכל שאר הדברים, לחבר את כל ה"חיים" לעבודת ה'; ונכלל בזה, עבודת ה"אכילה" ושאר צרכי הגוף, ועניין הפרנסה, כיצד לנהל משא ומתן באמונה עם "עבודת ה'", באופן שכל החיים, וכל מה שעושים, במחשבה דיבור ומעשה, הם מקשה את של עבודת ה'.

ואמנם כל אלו עניינם אחד, כאמור, אך הם מתחלקים לכמה וכמה נושאים, שעל כל אחד מהם, ועל כולם יחדיו, האריך מוהר"ן בדברים, לבאר מהותם ועניינם, חשיבותם וההכרח לזכות בהם, מה הרוות, ומה ההפסד, ובעיקר: עצות מעשיות כיצד לזכות לכל זה למעשה ממש. ושוב: מתוך הרגשת נעימות ומתיקות, רצון וחשק ושמחה וכו', ולכל אחד לפי בחינתו ודרגתו.

ובפרט האריך בעניין "תאוות ממון", שהוא הנושא המטריד את כל באי עולם, מגדול ועד קטן ומבוקר עד ערב, [ובכלל נשכח מהעולם שקוראים לזה "תאוה"], וזה כולל כל רדיפת הממון, והעסק סביב זה, והדאגה והטרדה וכו' וכו', כאשר זה לא נעשה מתוך רוגע ושלווה ואמונה, והסתפקות ושמחה במה שיש לו, והאריך בזה מוהר"ן בלשונות חריפים ומופלגים, שמדובר בעבודה זרה ממש, ובתאוה הגרועה ביותר הכוללת בתוכה את כל התאוות, והיא מביאה את כל העצבות והמרה שחורה, וגורמת לבני אדם לחיות כמתים

²⁵ מובן ממילא ש"בזיונות" אינם מוכרחים להיות בדווקא ע"י גורם חיצוני, רק כל דבר שמבטל את הישיות, וכגון: אם לא 'הלך' כמו שרצה, בגשמיות או ברוחניות, והוא מתגבר וישותק; כלומר, מתעלם וממשיך הלאה, הרי זה ביטול הישות, וכל כיו"ב. ודי בזה.

ממש, ומפיל את האדם מכל דרגתו וכו' וכו'; ומנגד, ביאר את העצות כיצד לזכות להנצל מזה, לצאת מ"תאווה" זו, למאוס בממון, וכיצד לגלות את החלק הקדושה שמונח בזה, ולזכות לעשירות דקדושה.

ט. שבת קודש. המושג הזה הוא מעיקרי היהדות, והוא מכונה בשם "מתנה טובה", ועוד לשונות מופלגים של טוב ונעימות וחיבבות שיש בעניין זה. אך ישנה מציאות מוכרת בו היא עלולה להצטייר חלילה כמשהו מאד טכני ואפי' יבש, והיינו, כאשר אין תופסים את "מהות" השבת, הרי שהיא מסתכמת בחלק ה'מעשי' שבה, שהוא השמירה ממה שאסור [ל"ט מלאכות ותולדותיהם, ואיסור שבות וכו'], ותפילות קצת יותר ארוכות, וכמובן אכילת סעודות [וזמירות], ותו לא מידי.

אך לא זו ה"שבת"! שבת קודש עצמה היא דבר גדול ונפלא, מהות רוחנית מיוחדת מאד, שהיא השורש של כל השבוע, והשורש של כל התורה, והיא הנותנת את הכח לכל השבוע ולכל חלקי העבודה, ורק משום מהותה הלזה, יש בה את כל העניינים הנ"ל [שמירה ממלאכה, תפילות, סעודות, וכו'], הם כולם 'תוצאה' של הדבר שנקרא "שבת", אך העיקר הוא ה"שבת" בעצמה. ותפיסה נכונה של הדבר, משנה את כל צורת חייו של אדם, בשב"ק ובכל השבוע.

מהותה האמתית של שבת קודש, היא העניין שאנו עוסקים בו: שב"ק הוא זמן ה"נישואין" והחיבור, ביננו לאבינו שבשמים, וממילא הוא זמן של קרבה וחיבה, וישיבה יחד 'על שולחן אחד' [לא רק בסעודות, אלא כל השבת], ויצירת קשר לכל השבוע [כמובן שיש בזה עוד הרבה עניינים, אך עניין זה הוא ה'שורש' לכולם].

בסימנים רבים ובאופנים שונים מבאר מוהר"ן את מהות השבת, באופן שאכן מתבאר ומתבהר עניין זה באר היטב, והשב"ק מקבלת גוון פנימי מאד חזק וברור, עצם השב"ק בכלל, וכל פרט ופרט שבה, על מתכונתו ומכונו, ושוב – באופן השווה לכל נפש, כל אחד לפי דרגתו.

י. ארץ ישראל. אנו מוצאים את המושג "ארץ ישראל" כמשהו מאד עיקרי ומהותי בכל עניין 'עם ישראל'. לאורך כל חייהם של האבות הק', חוזרת ההבטחה על ארץ ישראל שוב ושוב, וכשהש"ת כורת "ברית" עם אברהם אע"ה, שהיא בעצם יצירת "עם ישראל", נאמר "וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני וכו'", ובכל התורה, [בפרט בספר דברים] חוזר על עצמו המושג הזה

שוב ושוב, הרי שיש כאן משהו במהות ארץ ישראל שהוא מאד מאד עיקרי עבורנו. משהו שקשור לעצם יהדותנו.

ובאמת ידוע על הרבה צדיקים, שרצו מאד לבא לארץ ישראל [הגר"א, ור"נפתלי כ"ץ, והבעש"ט, ותלמידיהם, ועוד], ואף ניסו זאת במסירות נפש, חלקם זכו לכך וחלקם לא, משמע שהרגישו שמדובר במשהו מאד חשוב ונשגב, מהו העניין הזה!?

ברור שאף הוא שייך לאותה פרשה, ארץ ישראל הוא המקום בו אנו מתייחדים עמו ית', שם הוא הבית של "קודשא בריך הוא ושכינתיה" – השי"ת ועם ישראל, כאן נמצאת ההשגחה, כאן נמצאת האמונה, כאן נמצאים כל הקדושות, וכאן השורש של כל ההשפעות לכל העולם.

בתורת מוהר"ן ניתן לנושא זה ביטוי מאד רחב, [והוא עצמו אכן זכה לעשות את הדרך הזו במסירות נפש עצומה, כמבואר בספר "שבחי הר"ן", באריכות, והתבטא בביטויים מפליגים על החילוק בהשגתו בין קודם היותו בארץ ישראל לאחר מכן, [ורק מה שחידש לאחמ"כ נדפס], וכן תלמידו מוהרנ"ת עשה נסיעה זו במסירות נפש עצומה, כמבואר בספר "ימי מוהרנ"ת" ח"ב באריכות], בהרבה מאמרים, וע"י ביאורים רבים ועמוקים מבאר מוהר"ן מהות הדבר, וגודל עניינו, וכל מה ששייך לזה, באופן שהדבר מקבל תמונה ברורה מאד, והוא נעשה שייך עבורנו, לכל אחד, לעובדא ולמעשה.

יא. חצות (ועניין אבלות על ירושלים וציפיה לגאולה). חלק בלתי נפרד מהקשר שאמור להיות לנו עם השי"ת, הוא הרגשת הצער והאבלות על חסרון ביהמ"ק, וציפיה חזקה לבניינו, שהרי הוא המקום בו היה עיקר החיבור, וגילוי האהבה והחיבה, וההרגשה הטבעית אמורה להיות, שחסר לנו את עיקר החיים, יש לנו תורה ויש לנו מצוות, אך חסר לנו את העיקר שבהם.

ואמנם יש את הזמנים שנקבעו ל'עבודה' זו, והם ימי בין המצרים בכלל, ותשעה באב בפרט, וגם בהם קשה לנו לעשות זאת כראוי, אנו משתדלים בוודאי לקיים את ה"הלכות", ואת ההגבלות שישנם, אך הרגשה אמתית בלב, של צער על החיסרון, ורצון וציפייה שכבר נזכה לגאולה, אינם מצויים כ"כ, וכש"כ בשאר ימות השנה. אך אין ספק שהחיסרון בעבודה זו משפיעה על כל עבודתנו, על מהותה, וערכה.

ומצד שני ברור שאי אפשר ללכת כל הזמן בהרגשה זו, שזה מפיל את האדם לעצבות ומונע ממנו את כל עבודתו, ממילא, אמורים להיות זמנים

קבועים לזה, כל השנה, ובפרט בימי בין המצרים, שבהן ניתן לעבודה זו ביטוי חזק וחשוב.

וזמן זה הוא חצות לילה, כידוע כמה הזוה"ק הפליג מאד מאד בעניין חשיבות ונחיצות העניין, של ה"קימה" בחצות, ועבודת האבלות שיש באותו זמן, ואין פרשה שאינו מדבר מזה, בהפלגות עצומות, ובלשונות חריפים מאד, והאריה"ק סידר למעשה סדר "תיקון חצות" כיצד לעשות עבודה זו על הצד המובחר, ולהביא לתיקון השכינה.

אך עניין זה, כרום מעלת גדלותו כן גודל השכחה וההתעלמות ממנו, עד שכמעט נשכח שהוא קיים, [וברוב הסידורים השמיטו לגמרי "תיקון חצות", ואף באחרים שהוא מופיע, הרי זה אחר תפילת ערבית, כלומר: **בסיום** היום, בעוד שע"פ האמת הוא **תחילת** היום, ואמנם בסידורים של עדות מזרח הוא מסודר בסדר נכון ב"ה], וממילא כמעט נעקרה עבודה זו של ההתאבלות והציפיה לגאולה בכלל וקימת חצות בפרט, וכך גם כשבאים ימי בין המצרים, לא מצליחים 'להתחבר' לזה, ולא יודעים את אופן ההנהגה הנכונה, כיצד לזכות להתאבל כראוי, באופן שמעורר תקוה וגעגוע, ולא עצבות ומרה שחורה, וכיצד לזכות למה שצריך ואפשר לזכות **דוקא** בימים אלו.

מוהר"ן בתורתו בכתב ובע"פ עשה מזה עסק גדול, וביאר זאת בכמה וכמה מאמרים, והכניס זאת באופן ברור וחזק, כחלק עיקרי בעבודתו וחיייו של איש הישראלי, ועי"ז לא נשתכח הדבר הזה, רק הוא ממשיך להיות קיים, ולהתקיים ע"י עוד ועוד אנשים, [ויש בזה הרבה אופנים ודרגות, כיצד לקיים זאת למעשה, כך שלמעשה הוא שווה לכל נפש, כ"א לפי בחינתו] וללא ספק שעבודה זו, משפיעה באופן מהפכני מאד על כל צורת החיים, ועל כל אופן העבודה, ויוצקת להם תוכן אחר, תוכן של קשר וחיבור לבו"ע.

יב. תפילה. אחרון חביב עניין התפילה, עליה התבטא מוהר"ן שזה **עיקר עניינו**, והוא מובן מאד לפי כל האמור, שהרי תפילה היא היא הדבקות והחיבור עמו ית', זו כל מהותה, וזה הנקודה שבא מוהר"ן להאיר בעולם, את החיבור האמתי של כל יהודי לאביו שבשמים, וזה בעיקר ע"י תפילה.

ובאמת עבודה זו היא מהגדולה שבעבודות, כלשון חז"ל "דברים העומדים ברומו של עולם" ובאריה"ק מבואר שעיקר התיקון של הדור האחרון הוא עבודת התפילה, וכ"כ הרבה מעלות והפלגות נאמר ע"ז, וכ"כ הלכות יש בזה, עד שאין ספק שמדובר בחלק עיקרי מאד ביהדות.

ומצד שני, הרי המציאות היא כמו שכתוב באותו מאמר חז"ל – "ובני אדם מזלזלין בהם", יש בזה הרבה זלזול, ואין כ"כ רצון ומשיכה להשקיע בזה, ואף מי שכבר כן מנסה לעבוד על כך, הרי שנתקל באין ספור קשיים, וכל זה משום שלא מדובר בעבודה טכנית, רק ב"עבודה שבלב", וזה מצריך: ישוב הדעת, ומח נקי ומשוחרר, והתעוררות הלב, והרבה ריכוז, והרבה השקעה, יום יום, כמה פעמים ביום, וישנם הרבה זמנים שזה פשוט 'לא הולך', הכל סתום וחתום, והכל כבד, וכו' וכו', ובנוסף באים כל מיני מחשבות ובלבולים באמצע, כמעט בחוסר שליטה, וכו' וכו' כפי שמכיר כל אחד.

וכ"ז מביא לכך, שלמעשה קשה לזכות לעניין התפילה כדבעי, והוא נראה רחוק מאתנו, וממילא לרוב העולם הוא הפך לדבר שצריך לצאת ידי חובתו, ותו לא, ואף מי שאינו מרגיש עד כדי כך, אך ההרגשה היא שזה לא דבר ששייך לזכות בו באמת.

בתורת מוהר"ן ישנה מהפכה של ממש בעניין, כאשר הוא מבאר באריכות את כל עניין מהות התפילה, פנימיותה, גודלה ומעלתה, הגישה אליה, ועצות כיצד לזכות לפתיחת הלב, ואיך להתייחס נכון למחשבות זרות, ואיך להנצל מהם, וכיצד לזכות לתפילה בכוונה, ותפילה בכח, ומה זוכים עי"ז, ומה לעשות כשלא מצליחים וכו' וכו', כך שהדבר מקבל צבע וגוון אחר לגמרי, מעורר חשק ורצון להשקיע בזה, ונותן כלים לזכות לזה, והדבר נעשה שייך לכל אחד לזכות בו, לפי בחינתו, בכל זמן ומקום ומצב.

וכשזוכים לזה, הרי שמתחילים לחיות "חיים טובים", חיי גן עדן ממש, חיים של אמונה, מתיקות של קרבת ה', השתפכות הנפש, זיכור, התרוממות, והתעלות וכו', [לא הכל אפשר להסביר במילים]. וההבדל בין חיים ועבודת ה' עם תפילה, לאותם חיים בלי עבודת התפילה, א"א לתאר, הרבה יותר משמים וארץ.

סיכום הדברים

עד כאן נגענו בכמה נקודות בקצרה ממש, כאשר בתוך הספרים מתבארים הדברים בהרחבה גדולה, בצורה יסודית ומבוססת מאד, ועם כל העצות, והדרכים, והכלים, והאופנים, לזכות בהם למעשה, כל אחד לפי בחינתו ודרגתו, והרי תורה מונחת בקרן זוית, כל הרוצה יבא ויטול.

חשוב לשים לב: דברנו על כמה נקודות, כאשר למעשה מתוך כלל הדברים עולה התעוררות גדולה להרבה נושאים שצריך לעבוד עליהם ולזכות בהם, וממילא לכאורה שוב יש כאן מקום לייאוש ורפיון ידיים... ע"כ כאן צריך שוב את תורת ה"התחזקות", לזכור את מעלת ה"רצון", ולשמוח עם "נקודות טובות", כלומר עם כל משהו שהתקדמנו בנושאים אלו [או אחרים], וגם במה שלא הצלחנו או התחלנו להצליח ונפלנו, צריך "להתחדש" ולהתחיל שוב ושוב וכו', וחוזר חלילה, ונמצא כי כל הנקודות הללו [והאחרות שאינם מובאים כאן] קשורות ומאוחזות זו בזו, וכל התורה הופכת למקשה אחת של התעוררות עם התחזקות, התקדמות, נסיגה, ושוב התקדמות וחוזר חלילה, וכל החיים בתנועה מתמדת של "הליכה" בדרך של עבודת ה', והבן.

כל רואה מבין כי מדובר כאן בעולם חדש לגמרי, פנים חדשות לכל היהדות ולכל עבודת ה', יש כאן פתח נפלא להתחיל לחיות "חיים טובים" מלאי טעם ועניין, בתוך עולם של קדושה ותענוג, ולהרגיש באמת "ואני קרבת אלקים לי טוב".

התוצאות של הלימוד בספרים אלו, כמובן על מנת לעשות ולקיים, פשוט מדהימות, פתאום הכל מתבהר, מה הם החיים, מה מטרתם, מה מטרתו המיוחדת של דורנו, ומדוע ישנם את כל הנסיונות הללו, מה חלקי האישי בכל זה, מה עבודתי כעת ובכל זמן, החיים נעשים מלאי טעם ועניין, מתיקות ועריבות שלא מעלמא הדין, ועבודת ה' נעשית דבר אהוב ונרצה, ויותר מזה אי אפשר לבטא. ישנם רגעים (כך יודע אני על עצמי, אך אולי אצל אחרים מדובר ביותר מרגעים) של שכרות ממש, תחושת בירור, רוגע, תשוקה ורצון, תחושה של יש מי שהבין אותי מלכתחילה, צפה את נסיונותי ואת מה שעובר עלי, מבין אותי, ומדבר בדיוק אלי, אשרי העם שככה לו.

ענף ב' - התקשרות לצדיקים

עד כאן חלק ראשון, בו התבאר כיצד עניין 'פנימיות התורה', הוא הפתרון לדורנו. נתקדם הלאה לרובד עמוק יותר, והוא עניין 'התקשרות לצדיקים', ואז נבין ברור יותר מה הפתרון.

הנושא נראה מחודש, אך כפי שנראה, לא רק שאינו מחודש, כי אם מעיקרי היהדות ומהמצוות החשובות ביותר..

רב ותלמיד

ובכן, מסורת התורה הייתה מאז ומתמיד באופן של **רב ותלמיד**, כאמור: "משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוהו לאנשי כנסת הגדולה וכו'". לכאורה, היה פשוט יותר לומר: "משה וכל ישראל קבלו תורה מסיני, ומסרוהו לבניהם, והם לבניהם, עד עולם"?! והתשובה: אף שזה בוודאי נכון, הן במציאות, והן במה שמוטל על כל אחד "והודעתם לבניך ולבני בניך", אעפ"כ מסורת התורה, נמסרה באופן של רב ותלמידים בדווקא, וכפי שנבאר.

כך היה מאז ומעולם, היה את גדול הדור, שהוא היה המנהיג של כל הדור, והיו תחתיו שרי אלפים, מאות, חמישים, ועשרות, אם באופן זה בדיוק או באופנים דומים לזה, אך המציאות המוחלטת הייתה, והיא אמורה להיות, שכל אחד מקבל ממי שגדול ממנו, כשבדרך כלל מדובר על 'קבוצה' שמקבלים ממישהו גדול יותר, ו'קבוצה' של 'גדולים' כאלו מקבלים ממישהו יותר גדול, וכן הלאה.

גם היום אפשר להבחין בכך: כ"א מקבל מה'ראש ישיבה' או ה'משגיח', או מה'רב של השכונה', וכל ה'ראשי ישיבות' וה'משגיחים' ו'רבני השכונות' מקבלים מ'גדולי ישראל', ויש את ה'מרן' או כמה 'מרנן', שהוא הראש לכולם.

אך יש כאן משהו מהותי יותר:

כשמדברים על רב ותלמיד, אין זה רק במובן, שכשיש שאלה הולכים אליו, או ששומעים ממנו מידי פעם שיעור או שיחה, ואפי' בקביעות - מדובר **"במסורת"!!!** מדובר במושגים של 'רב מובהק', ושל 'רוב תורתו הימני, ובמובן של 'פלוני תלמידו של רבי פלוני'.

ופירוש הדבר: יש את התורה שבכתב שנמצאת לפנינו, וזה כולל את כל מה ש**כתוב**, [גם אם זה נקרא תורה שבעל פה], וגם כל מה ששואלים, הוא בחינה של תורה שבכתב, אך יש את ה"תורה" בעצמה, שהיא **התורה שבעל פה**, [על שם מהותה, שהיא חייבת להשאר בעל פה], ואת זה צריך לקבל מה"רבי".

"תורה" זו, לא ניתנה בשום אופן להכתב, והיא גם לא ניתנה בפומבי, ולא לכל עם ישראל, כי אם **"משה** קבל תורה מסיני", משה רבינו לבדו קבל את זה, והוא מסר זאת **ליהושע**, והוא לתלמידיו, והם לתלמידיהם, וכן הלאה.

אגרת לבן דורינו

ה"תורה" הזו, היא התורה עליה דברנו באריכות בפרק הקודם, דהיינו: לא רק אוסף של ידיעות, וכללי ופרטי קיום המצוות, הדינים, המנהגים, החומרות, והדקדוקים וכו', את זה אפשר באמת ללמוד לבד מתוך הספרים, או לשמוע מחבר או מ'רב', ואפשר לאסוף הרבה ידיעות, מרב פלוני ורב אלמוני, ולעשות 'אוצר פסקי דינים ומנהגים', והרי 'תורה שלמה' לפניך, אך לא – לא זו **התורה!** התורה היא כלי קדוש ונורא, איך להתקרב להשי"ת, ואיך 'לילך' בדרכי עבודת ה', 'תורה' היא **הוראה איך "לחיות"**, כלומר: לא רק מה 'לעשות' בתוך החיים, אלא איך "לחיות", לתפוס מה הם החיים, מה תכליתם, ואיך לחיות אותם נכון, [וזהו ג"כ מה שמבואר (בדברי הגר"א ועוד) שלכל אחד יש 'חלק' מיוחד ב"תורה", היינו: לכל אחד יש דרך מיוחדת איך להתקרב להשי"ת, ואיך למלאות את תפקידו בעולם, להמליך את השי"ת], כך במילה אחת.

וממילא, בכדי לקבל את ה"תורה" הזאת, מוכרחים שיהיה רבי, ואותו רבי צריך להיות מישהו שהיה 'תלמיד' של רבי אחר, וכן הלאה, באופן שה'תורה' עברה אליו, דרך המסורת מרב לתלמיד – ממשה רבינו עד אליו, וכשבאים לקבל מה'רבי' הלזה, באים לקבל ממנו את ה'תורה', כלומר, לא רק איזה הוראה או איזה הנהגה, אלא את ה"תורה" בעצמה, [את ה"תורה שבעל פה"], ולהמשיך את מסורת התורה עוד דור ועוד שלב.

וממילא מובן, שמדובר במהלך שלם: באים לרבי בתור אחד שלא יודע כלום, בתור אחד שעדיין לא קיבל את ה'תורה', וכעת הוא בא לקבל ולהתחיל לדעת, וממילא צריך ביטול, וצריך כלים לקבל, ואז מתחיל לימוד קבוע ותמידי, תהליך שלם של לימוד, שנקרא 'שימוש תלמידי חכמים', וכך מקבלים עוד ידיעה ועוד ידיעה, עוד הבנה ועוד הבנה, עד שזוכים "לקבל את התורה", בתהליך שכזה, מובן שיש לכל אחד את רבו המובהק, שעכ"פ רוב תורתו הימנו, [ופעמים אף כולה], זהו מהלך אחר לגמרי ממה שאנו מכירים.

וזה מה שהיה בכל הדורות: החל מימות משה רבינו, יהושע, זקנים, שופטים, נביאים, תנאים, אמוראים, גאונים, ראשונים, ואחרונים, לעולם היה רבי, והיו 'תלמידים', היו תלמידי רבי עקיבא, והיו תלמידי רבי ישמעאל, היו תלמידי רש"י, והיו תלמידי רבינו יונה, תלמידי הגר"א, ותלמידי רבי עקיבא איגר, תלמידי המגיד, ותלמידי הבעל התניא, תלמידי ר' חיים בריסקער, ותלמידי החפץ חיים, וכו'. עולם שלם של מסורת, רב ותלמידים, ושוב רבנים ושוב תלמידים – **מסורת התורה!**

ע"ז אמרו חז"ל "קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים נקרא עם הארץ" (ברכות מ:), מדובר באחד שלמד את כל התורה והוא בקי בה ישר והפוך [וכמו שהגמרא (מגילה כח:) מספרת בפועל על אחד כזה], והוא נקרא בתואר הבזוי והשפל **"עם הארץ"!!!** [או "צנא מלא ספרי" ארגז מלא ספרים]. מדוע? כי לא שימש תלמידי חכמים! ומה בכך? נניח שחסר לו חלק מסוים, אפי' מאד חשוב, אבל מה פתאום "עם הארץ"?

תשובה: לא חסר לו חלק מסוים, חסר לו את התורה!!!, הוא מלא בידיעות, אך ריק לגמרי מ'תורה', הוא אפי' מקיים את התורה, אך לא כיהודי, יש גם גוים שלמדו את כל התורה, ויש גם שמקיימים [חוץ ממה שאסור], אך היהדות, התורה, זה משהו אחר לגמרי, ומי שלא שימש ת"ח - אין לו את זה, נקודה.

לדבקה בו

נתקדם עוד שלב. [אנו עדיין לא עוסקים בשלב המעשי, רק "לומדים את הסוגיא"].

לכאורה הבנו, אנו צריכים לקבל את ה"תורה", ולכך צריך לחפש מישהו שקיבל זאת במסורת [אמינית ורצופה], למנותו ל'רבי', ולהתחיל לקבל ממנו, כסדר, בהדרגה, וכך להפוך ל'תלמידו'.

אך בכך לא די.

מוצאים אנו בחז"ל תנאים שונים שצריך להיות לאותו רבי, "אם הרב דומה למלאך ה' צבקות, תורה יבקשו מפיהו, ואם לאו וכו'" (מו"ק ז.), "ת"ח שאין בו דעת, נבלה טובה הימנו", ועוד כהנה וכהנה, לא כל אחד יכול לשמש כרבי. מדוע?

יש כאן בהכרח תפקיד נוסף, ל"רבי" זה, והוא המצריך את התנאים הללו. מהו?

נעצור רגע. אנו עוסקים כל העת סביב הנושא שנקרא "להתקרב להשי"ת" או במילים אחרות "דבקות בה", ואנו מבארים שזהו היסוד והבסיס, והתכלית והמטרה של כל התורה והמצוות, הכל סובב סביב ה"ברית" - הקשר והחיבור להשי"ת, וכפי שהארכנו עד כה.

נשאל א"כ שאלה מפתיעה: האם מדובר במשהו **מציאותי**? אפשר באמת לזכות לזה?

התשובה מפתיעה עוד יותר: **לא! אי אפשר!!**

חז"ל אומרים לנו בפשטות: "כתיב 'ולדבקה בו', וכי אפשר לאדם לדבק בשכינה, והלא כתיב כי ה' אלוֹקֵיךְ אֲשׁ אוֹכְלָהּ הוּא".... מילים ברורות: **אי אפשר לנו להדבק בהשי"ת**, הוא 'אש אוכלה!!' פירוש: הוא למעלה מתפיסתנו, אתה יודע איך להדבק באש?! הלא היא תשרוף אותך! אנו לא יודעים מי זה הקב"ה, וממילא אין לנו מושג איך מתקרבים אליו, ואיך דבקים בו, הכל דמיונות, והדמיונות האלו עוד מסוגלים "לשרוף" ח"ו.

אז מה? אין פתרון?! הס מלהזכיר!

יש פתרון, הפתרון הוא: **"הדבק בחכמים ותלמידיהם"!**

אתה לא יכול להדבק בהשי"ת! זה לא מציאותי, זה דמיונות, ועוד עלול 'לשרוף', אתה יכול **כן** להדבק בחכמים – בצדיקים, וזה הדרך שלך **להדבק בה!** לא מדובר בדרך להגיע ב"סוף" לדבקות בה, מדובר באופן איך **עכשיו** להדבק בה, [שהרי מצוה זו מוטלת עלי ברגע זה, ולא רק בעוד חמישים שנה], וזה ע"י **הדבקות בחכמים**. [לשון רש"י (דברים יא, כב): "אלא הדבק בחכמים ובתלמידיהם, ומעלה אני עליך באילו נדבקות ב'"].

א"כ זכינו לרובד חדש בכל המושג של רב ותלמיד, לא רק רב מובהק, ולא רק לקבל ממנו "תורה", וככל האמור, אלא יש כאן עניין של **דבקות ברבי שהוא הדבקות בה**.

וכפי שמוכן ומבואר לכל בר דעת, כשמדברים על דבקות בה, לא מדובר על "ללמוד ממנו", או "לאחוז ממנו", או אפי' "לשמש אותו", כי אם להיות דבוק ומקושר בכל נימי הנפש, בכל החושים, בכל מחשבה דיבור ומעשה, וממש "לחיות" עם זה, עד להתאחדות מושלמת פנימית. כך כשאומרים לנו "להדבק בחכמים ובתלמידיהם", [והוא נלמד מהפסוק 'לדבקה בו'], הכוונה לאותו סוג של **דבקות**, והיא צריכה להיות לנו בצדיקים, וכך אנו דבוקים בהשי"ת.

מה ההבנה בזה?

ננסה להבין במילים פשוטות: יש מושג שנקרא 'צדיק', והוא מבטא את מדת ה"יסוד", הנלמד מהפסוק "כי כל בשמים ובארץ", ותרגום פסוק זה: "דאחיד בשמיא וארעא", כלומר, הצדיק הלזה מגלם בתוכו חיבור מושלם של "שמים" ו"ארץ", הוא חי כאן בעולם, וכל כולו חיבור למעלה, הוא רואה

את כל העולם, וכל החיים, בצורה של חיבור גמור לשורש, למקור, לשמים! והיא היא ה"דבקות בה": לראות בכל מציאות העולם ומציאות החיים את השי"ת, ולנהל את כל החיים בדבקות עמו.

וממילא, אם אני דבוק בו, אני מתדבק ממילא במה שהוא דבוק, ונמצא שאני דבוק בהשי"ת!

מובן א"כ מדוע צריכים 'תנאים' להיות 'רב', ולא סתם תנאים, רק 'דומה למלאך ה' צבקות', כלומר, אחד שלא חי כלל חיים אנושיים וגשמיים, רק חיי "מלאך", חיים של דבקות בה' לגמרי ממש. ורק באופן זה, נוכל ע"י הדבקות בו, להיות דבוק בהשי"ת. אך אילו חסר לו חלק מהדבקות, כיצד אוכל אני להדבק בהשי"ת דרכו?!

אם הבנו נכון, קבלנו הגדרה ברורה במושג הנקרא "התקשרות לצדיקים", "התקשרות הוא אהבה, שיאהב את הצדיק אהבה שלמה, כמו שכתוב (בראשית מד) "ונפשו קשורה בנפשו", ותרגומו "וחביבא ליה כנפשיה", וכמו שכתוב (שמואל א יח) "ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד וכו'" (ליקוטי מוהר"ן קל"ה), פשוט מאד: אהבה בכל לב ונפש, ממש באופן של "התקשרות נפש בנפש".

ובאופן מחודד יותר: כאשר יש צדיק, שאין לו בעולמו כלום, מלבד הדבקות בה', והוא כל כולו בטל ומבוטל, ונכלל לגמרי במציאות ה'; בלי שום רצון עצמי כל שהוא [כלומר, לא רק שהוא 'מתגבר' על רצונו, ועושה רצון ה'; אלא כל רצונו הוא כבר רק רצון ה'; (נקודה חשובה מאד ואכ"מ)], א"כ כל מה שהוא מבטא עבורנו, אינו כלל "פלוני", ואפי' לא "רבי פלוני", רק הוא מבטא עבורנו "את השי"ת בעצמו", שהרי זהו כל מהותו.

נבין זאת היטב לאור דברי הרמב"ם (סה"מ מצוה ו'), הכותב שכל הנשבע באיזה דבר מלבד בהשי"ת, הרי זה נשבע בע"ז, ואפי' אם נשבע במלאך, אך אם נשבע במשה רבינו, אין זה ע"ז, שהרי זה **נשבע באלוקי ישראל!** שהרי כל מהותו של משה רבינו, הוא היותו "עבד ה'", והיינו, שהמילה "משה" לא אומרת עבורנו שום דבר ממש מלבד "בורא כל עולמים", וממילא הנשבע בו, ברור שכוונתו להשי"ת.

וממילא, כשיש כזה צדיק, ברור, שכשאני אוהב אותו, אני אוהב את השי"ת, וכשאני ירא ממנו, אני ירא מהשי"ת, וכאני דבוק בו, אני דבוק בהשי"ת, שהרי זהו כל מהותו. [ומובן מאד מהו "את" לרבות תלמידי חכמים, וק"ל].

זה כמובן מושגים 'חדשים', אך בכלל לא 'מחודשים'; להיפך, ישנים מאוד! מיסודות התורה והיהדות.

צדיק יסוד עולם

העולה מן האמור, כי כשמדברים על "רבי", ועל "צדיק" [וגם 'חכם' בלשון חז"ל, הכוונה ל"צדיק", כפי שהוכח לעיל], אין הכוונה על אדם פשוט כלל כולל, ואפי' לא על אדם שיוזע ללמד, ואפי' אם הוא בקי בכל התורה כולה, אלא מדובר על מושג גבוה ונעלה, ועל דרגה גבוהה מאד של צדקות, מדובר באדם, שמלבד בקיאותו והבנתו וידיעותיו העצומות בתורה, הוא בדרגה של זיכוך נפלא, וביטל הרצון העצמי, עד למציאות של דבקות אמתית וקבועה בבורא ית"ש, וכלשון חז"ל "דומה למלאך ה' צבקות".

וממילא: א. בכוחו להנחיל הלאה, [לא רק את 'ידיעת התורה; אלא] את ה"תורה" בעצמה, (וזה כולל גם את האופן הנכון של הכרעת ההלכה, וכפי שהתבאר בספק א', שהוא תלוי בגודל הדבקות וקרבת ה' שיש לאדם העוסק בזה, בכדי שיכריע נכון), ב. בכוחו להביא את מי שמקבל ממנו, [אם הוא משמש אותו ומחובר ודבוק אליו] לדבקות בה'.

ואכן, בכל מקום אנו מוצאים, כי המושג "צדיק", הוא נעלה וגבוה מאד, וכפי שנפרט מיד, כלומר, לא מדובר רק בא' מתוכנו, שבסך הכל עלה ונתעלה יותר מכולם, והוא ה"אדם" הכי מובחר, אלא מדובר ב'מהות' אחרת לגמרי, מציאות שונה לחלוטין, בגדר של 'מלאך' ולשונות דומים [פירוש: למרות שהוא בוודאי מתחיל עבודתו ככל אדם, אך מגיע דרגה מסויימת, שאז הוא מקבל סוג כח חדש שנקרא 'צדיק' שזהו כבר מהות אחרת²⁶].

לפי המבואר בפסוקים ובמארמי חז"ל רבים ובכל כתבי הקודש, וכלדלהלן, אין רק מושג של הקב"ה ועם ישראל, אלא יש ג' דברים: הקב"ה, הצדיק, ועם ישראל, כשהקשר ביננו להשי"ת 'עובר' דרך הצדיק, וגם ההשפעות שמגיעות אלינו, הרי זה **דרך הצדיק**. [ומי שיש לו אוזן שומעת, יכול להבחין זאת במילים הידועת "קב"ה ואורייתא וישראל חד", כאשר 'אורייתא' מבטא את עניין הצדיק, שהוא זה

26. יובן הדבר מעט, ע"פ המבואר בזה"ק ובכתבי האר"י שער הגלגולים (בתחילתו) באריכות, שבתחילה כשנולד אדם, הוא מקבל רק "נפש", ואם הוא עובד את ה' כראוי, הוא מקבל "רוח", ואם זכה יותר, מקבל "נשמה", וכן הלאה, ועפ"י אפשר להבין, שא' מהשלבים הללו שהוא מקבל בדרך, הופכת אותו ומהות של צדיק.

שמוסר לנו את התורה, וכמאמר חז"ל (מתורגם) "כמה טפשים אותם אנשים שקמים לפני ס"ת, ולא לפני החכם בעצמו".

וכפי שמצאנו בתחילתו של עם ישראל ביציאת מצרים, שכל השייכות שלהם עם השי"ת היה דרך משה רבינו, וכל דבר שהיה צריך להביא לעם ישראל, בין דברים רוחניים, בין השפעות גשמיות, הגיע ע"י משה רבינו: משה רבינו בא אליהם בדבר ה' פעם אחר פעם בלי שיעור ומספר, והוא הוציא אותם מצרים (כשלוך 'כלב' בפרשת שלח, עיי"ש ברש"י), והוא נתן להם את התורה, והוא שאל בשבילם כל דבר להשי"ת, והוא הוריד להם את המן, ופתח להם את הבאר, ובזכותו הגיעו ענני כבוד (בתחילה ע"י מרים ואהרן, ולבסוף בזכותו). והוא גם כן זה שבכל פעם שנפלו, הלך כשליח נאמן, לרצות ולמיס, להתפלל ולהתחנן, במסירות נפש ממש, עד שפעל עליהם רחמים, והמשיך להם מחילה סליחה וכפרה, ולוחות שניות, וי"ג מדות וכו' וכו'.

וכאשר קם יום אחד 'חכם' [שהיה אדם לא פשוט, ובעצמו בעל דרגה גדולה], והקים מפלגה שטענה: מה צורך ב"תיווך" זה, "כי כל העדה כולם קדושים ובתכום ה'", תן לנו להסתדר בעצמנו, וליצור קשר ישיר עם השי"ץ "ומדוע תתנשאו על קהל ה'", לא הספיק להחזיק בשיטתו יותר מיום אחד, עד שנבלע הוא וכל חברתו באדמה, ומאז עד היום אף הוא צועק "משה אמת ותורתו אמת".

והוא המבואר בפסוק "צדיק יסוד עולם", ויותר מזה מבואר בדברי חז"ל "אוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות מה רואות, עומדות ואינן יודעות על מה עומדות, ארץ על מה היא עומדת וכו' על עמוד אחד וצדיק שמו, שנאמר וצדיק יסוד עולם", וכך הוא אכן בפנימיות התורה, שכל ההשפעות וכל תיקון המלכות [שהיא כנסת ישראל], הוא ע"י מדת ה'יסוד'. ומובן מאד לפי"ז מדוע "צדיק גוזר והקב"ה מקיים" (מו"ק טז: מי מושל בי צדיק, שאני גוזר גזירה והוא מבטלה), וזהו ג"כ "ראה הקב"ה שצדיקים מועטין, עמד ושתלן בכל דור ודור", בכדי שלכל דור יהיה מי שיעה עבורו את עבודת ה"צדיק" הלזה, אחרת לא יהא לו קיום.

ועניין זה הוא הוא עניין "אמונת חכמים", הנלמד מהפסוק "ויאמינו בה" ובמשה עבדו", ומהפסוק "וגם בך יאמינו לעולם", והפליגו כ"כ בחומרת הדבר, שמי שפוגם בזה, אין רפואה למכתו, והוא נקרא "אפיקורס" ומאבד את חלקו לעולם הבא, ויוצא משורת עם ישראל וכו' וכו', משום שהדבר הזה הוא יסוד ביהדות, שבלעדיו אין קיום לכל המושג של עם ישראל,

דהיינו, אם איו מאמינים, שהצדיק הוא גבוה הרבה יותר מאתנו, ואין מקבלים בלבנו את ההדרגה הנכונה, שהסדר הוא: הקב"ה, הצדיק, ואנחנו, ומישהו מנסה לפקפק בזה, הרי הוא מערער את כל אפשרות המשכיות התורה וקיום המושג שנקרא "עם ישראל" עם ששייך להשיי"ת, משום שאין אפשרות לכל זה בלא שיהיה הסדר הלזה.

סיכום העניין אם כן הוא (מקורות בהערות, כדי לא להפריע לרצף הקריאה, ומובן שמדובר בטיפה מן הים ממה שיש ע"כ):

א. האפשרות לקבל את התורה, ולהדבק בה, הוא ע"י הצדיקים²⁷.

ב. כל ההשפעות בגשמיות וברוחניות באים ע"י הצדיקים²⁸.

27. כפי בשהתבאר לעיל באריכות.

28. **כל העולם ניוון בשביל חנינא בני** (ברכות יז): וכמו שביארו בספרים שהכונה ב"שביל" של חנינא בני.

ובזהר (בראשית בהשמטות בשם ספר הבהיר): "יש לו להקב"ה צדיק אחד בעולם וחיבי לו, מפני שמקיים כל העולם וכלו, והוא יסודו והוא מכלכלו ומצמיחו ומגדלו ומשמחו, אהבו וחיבי למעלה, נורא ואדיר למטה, מתוקן ומקובל למעלה, מתוקן ומקובל למטה, והוא יסוד הנפשות כולם.

רמב"ם (הקדמה לסדר זרעים): "נשאר בכאן שאלה אחת...ותכלית היות האדם - לצייר לנפשו המושכלות (היינו לדבוק בבוראו ולפרוש מהתאוות), וא"כ מדוע המציא הקב"ה כל האנשים אשר לא יציירו משוכל לנפשם, ואנו רואים שרוב בני אדם ערומים מן הערמה וריקים מן החכמה מבקשים התאוה, ושהאיש החכם המואס בעולם הוא **יחיד בין רבים לא יימצא אלא אחד בדור מהדורות.**

התשובה ע"ז, שהאנשים הם נמצאו לשת"י סיבות: האחת להיותם משמשים לאחד ההוא, והשנייה היא בכדי שלא יהיה הצדיק לבדו בעולם, כי ניתנה הממשלה בידו ויהיה לו את מי להנהיג".

מסילת ישרים (סרק ג) "שכיון שא"א לאומה שתהיה כולה שווה במעלה אחת, כי יש בעם מדרגות מדרגות איש לפי שכלו, הנה לפחות יחידי סגולה יימצאו אשר יכינו את עצמם הכנה גמורה, ועל ידי המוכנים יזכו גם הבלתי מוכנים אל אהבתו יתברך והשראת שכירתו, וכעין שדרשו ז"ל בארבעה מינים שבולב (ויק"ר פ"ל) יבואו אלה ויכפרו על אלה".

קדושת לוי (דרוש לפסח): "ואעתיק לך מה שכתוב במדרש תלפיות "מכאן יראה מעלת הצדיק לפני הקב"ה ושמסר העולם ברשותו, ושיעבד לו לעשות כל רצונו וכו'" ... ואילו הו' היודעים העמי הארצות בזה היו מעטרים את הצדיק בכל יום עטרות זהב לו והיו מספיקים לו כל צרכו, כי משלו נותנים לו כעבדים המשמשים את המלך, נמצא שהכל משל הצדיק ובשבילו נברא ולו נתן הקב"ה את הכל במתנה, וכל מה שאוכלין ושותין עמי הארץ במוותרים ונפרדים מהצדיק גזילה הוא בידם וכו' ע"ש.

דרשות הר"ן (דרוש שמיני): "ויראה לי עוד, כי אין ספק שראוי שנאמין, שכמו שבזמן שביהמ"ק קיים, היה המעון ההוא המקודש מקום מוכן לחלו שפע הנבואה והחכמה, עד שבאמצעות המקום ההוא היה שופע על כל ישראל, כן ראוי שיהיו הנביאים והחסידים מוכנים לקבל שפע החכמה והנבואה, עד שבאמצעותם יושפע השפע ההוא על המוכנים לכל בני דורם לכך, גם אם לא ישתתפו עמם, אבל לצד המצא בדורם, שהם עצמם כמו

ג. הצדיקים עושים "תשובה" עבורנו, וממשיכים עבורנו תיקון וכפרה [כמו שכתוב "חמת מלך מלאכי מות (שהשי"ת כועס בכיכול על מעשנו) ואיש חכם יכפרנה"], (ונכלל בזה, שהם סובלים צרות וייסורים במקומנו עבור כך), ואי אפשר לכל זה בלעדיהם²⁹.

ד. ככל שהאדם יותר קרוב לצדיק [היינו בקשר של אהבה ודבקות, וכל צורה של חיבור], כך הוא מקבל יותר את כל הנ"ל³⁰.

ואם הגענו לכך, נוכל להתקדם עוד צעד אחד, ולהגיע לשלב שלישי עמוק עוד יותר.

הריני מקשר

כל מה שדברנו עד כה נוגע לאדם הפרטי, כיצד למלאות תפקידו ולהגיע לתיקונו, אך יש כאן עניין נוסף, חשוב לא פחות.

המקדש המקודש, והרמב"ן ז"ל כתב בסוף סדר והיה עקב, וייתכן זאת באנשי זאת המעלה, שתהיה נפשם גם בחייהם צרורה בצרור החיים, כי הם בעצמם מעון לשכינה, לפיכך, בהמצא לנביאים והחסידיים בזרות, יהיה השפע שופע עליהם, ובאמצעותם אפשר שיהיה שופע על כל המוכנים מבני דורם, וכל שכן לאותם שהן מתקרבים אליהם ומשתתפים עמם, וכו' (המשך הלשון מובא להלן בעניין קברי צדיקים).

29. דר' ה' (ח"ב פ"ג): "שלא יוחלט הדבר שרק מי שיגיע בכוחו שלו עצמו אל השלימות יהיה מן הנמנים בקיבוץ בני העולם הבא, אלא גם מי שכבר יגיעו מעשיו שבהיתלותו באחד זכאי ממנו, יוכל ליהנות בשלימות, הנה יכנס בכלל ההוא וכו'. ואמנם ע"פ שורש זה נסדר שיגיעו צרות ויסוריך לאיש צדיק והיה זה לכפרת דורו... ובמעשה הזה מטיב לדורו שמכפר עליו וכו' וכל שכן שיכולים לתקן את אשר עוותו אחרים, והיינו כי לא די שיתקנו למה שבבני דורם אלא גם לעניין כל מה שנתקלקל העולם מאז נהיו בו חטאים ועד עתה, ובוודאי שאלה היו אח"כ בקיבוץ השלמים ראשי הראשים והיותר קרובים אליו ית'.

ולא בחייהם בלבד כי גם אחרי מותם מקומות קברותיהם רואים להמצא השפע שם בצד מן הצדדים כי עצמותיהם אשר כבר היו כלים לחול עליהם השפע האלוריק עדיין נשאר בהם מן המעלה והכבוד וסיפיק לכיוצא בזה ומסני זה אמרו חז"ל שראוי להשתטח על קברי צדיקים ולהתפעל שם כי התפחה במקומו ההוא תהיה רצויה יוצר בהמצא שם גופות אשר חל עליהם כבר השפע האלוקי". (דרשות הר"ן דרוש שמיני)

ובחז"ל: א. דברי רשב"י המפורסמים (סוכה מה) "יכול אני לפטור את העולם כולו מן הדין וכו' מיום שנברא העולם ועד עתה" [וברש"י: בזכותי אני סובל כל עוונותיהם ופטרן מן הדין]. ב. וכן דברי ר' יוחנן (חגיגה טו אודות אלישע בן אבויה) "אם אוחז אני בידו להביאו לעולם הבא מי יתחננו מידי, ור"מ אמר "אם יגאלך הקב"ה טוב יגאל, ואם לא יחפוץ לגאלך, וגאלתיך אנכי. ג. וכן בשבת פט: מה שאמר יצחק אבינו להקב"ה.

ובתיקוני זוהר (סוף תיקום לב) שהצדיק יורד לגיהנם להוציא משם כל נפש ונפש מאלו שהיה להם הרעה תשובה בחייהם. וכ"כ האריה"ק (פרי עץ חיים שער נפילת אפיים פ"ב) "וזה סוד שאמרו רבותינו ז"ל, כי הצדיקים אחר מיתתן יורדין לגיהנם ואוחזין ברשעים ומוציאין אותן משם ונתתקנין על ידם (ע"ש עוד), ועי' זוהר חדש פ' לך לך באריכות.

30. כמובאר בדברי הרמב"ם, והר"ן, ודר' ה' המובאים בהערות הקודמות.

מדובר בסוגיא באמת רחבה, שהיא כמעט כל התוכן של פנימיות התורה, אך ננסה לבאר זאת במילים ספורות מה שנוגע לענייננו:

עיקר מטרת בריאת העולם, הוא גילוי מדת ה"מלכות", כלומר, גילוי ברור ומושלם של מלכותו ית', והיינו שהכל רואים ומרגישים בחוש, עין בעין, שהשי"ת קיים, והוא מנהיג את העלם, ובקיצור - שהוא ה"מלך", וכשזה כך, אז העולם "מתוקן", כלומר, אז הוא קיים בצורה נכונה, הכל נמצא במקום הנכון, כל השפע יורד בשלמות, ומגיע למקומות הנכונים, וכל העולם שרוי בשמחה ואורה, והכל טוב ונעים, בלי שום חסרון ועצב. מצב זה יהיה בביאת המשיח, שאז "והיה ה' למלך על כל הארץ וכו'", ואז יברכו כולם כל הכל "הטוב והמטיב", הכל יהיה מושלם.

כרגע אנו נמצאים בעולם "שבור ומקולקל" [כלשון הספרים, וכמובן שהוא רק לפי בחינתנו, אך כלפי מעלה אין מושג כזה ח"ו], בו מדת ה"מלכות" איננה מתוקנת, באשר מלכות שמים נסתרת ומכוסה, מבוזה ומושפלת, ויש "מלכות" לכל הדברים האחרים, אם זה אומות העולם, אם זה בתוך עם ישראל שניתנה הממשלה לרשעים הנלחמים בקדושה, ואם זה בעצם עשיית 'עסק' והרמת כל מיני נושאים, שסותרים למלכות שמים, או עכ"פ לא שייכים אליה. ובקיצור ה"מלכות" כעת נתונה לצד השני [סטרא אחרא].

התוצאה של זה היא, שהשפע לא יכול לרדת [כי ה'מלכות' שהיא זאת שמחלקת את השפע איננה 'מולכת' כביכול], וכשהוא כן יורד הוא פונה למקומות ה'לא נכונים' [ל'מלכות' שלהם כביכול, והיא מחלקת את זה למי ש'היא' רוצה כמובן], וממילא המצב כפי שהוא נראה לעינינו: שיש המון חסרון, והמון קשיים, וצרות וייסורים, ויש לנו ברכה נוספת חוץ מ"הטוב והמטיב"..., והכל משום שחסר את תיקון ה"מלכות".

הסיבה לכך, היא קודם כל המושג שנקרא "שבירת כלים", שזה גרם ל"נפילת ניצוצות", כלומר להסתרה של הקדושה, והסתרה של מלכות ה'; ובנוסף, חטא אדם הראשון, שגרם עוד יותר ל'נפילת ניצוצות', וכן חטאי כל הדורות, שכולם גרמו, מי פחות ומי יותר, לכיסוי והסתרה של מדת המלכות דקדושה, וממילא לכל המושג שנקרא "חסרון" ו"חורבן". עד כאן הרקע.

התפקיד שלנו הוא "לתקן את העולם"! ממש כך! וכיצד? ע"י עבודתנו, לימוד התורה, התפילה, קיום המצוות, מעשים טובים, וההמנעות ממה

שאסור, אנו מתקנים את העולם, כאשר כל דבר וכל פרט יש לו את הערך' כמה הוא מתקן, ובאיזה מקום ובחינה הוא מתקן, אך באופן כללי, כולם מטרם ל-ת-ק-ו!!!

והצורה שזה עובד הוא כך: בזה שאנו מבטילים רצוננו, ומשעבדים את עצמנו ל"מלכות שמים", אנו כביכול נותנים לה כח, (כמו שכתוב "תנו עז לאלקים") (וזה נקרא בלשון הספרים "העלאת מין"), ו'ממליכים' אותה בעולם, ונותנים לה אפשרות להתגלות בעולם, וכל משהו שהיא מתגלה יותר, העולם נעשה מתוקן יותר, וממילא השפע מגיע יותר כראוי (וזה נקרא "המשכת מ"ד"), ומתגלה יותר ה"טוב" בעולם. עד כאן על רגל אחת.

וכאן אנו בבעיה קשה. כשאנחנו באים לתקן את העולם ע"י מעשינו, הדבר גדול מדי עבורנו, מסיבה פשוטה: א. מה שאנו עושים, הרי זה למחצה לשליש ולרביעי, ב מלבד זה יש את כל מה שאנו בעצמנו פוגמים עוד יותר רח"ל, ג. ועיקר הבעיה, שגם מה שאנחנו כן עושים, ואפי' בשלמות, **איננו יודעים** כלל מה אנו אמורים לפעול בזה, וכיצד להעלות כל דבר למקום הנכון, שיפעל את התיקון שהוא אמור לתקן (עי' זוה"ק פקודי רלה, חוקת קפד, וב"פרדס" ק שער ל"ב פ"א, ובכתבי האר"י, שבלא לדעת כל זה **אין זה פועל** התיקון הראוי³⁴), וא"כ אנו עומדים בפני שוקת שבורה, הכיצד נפעל את התיקון הנצרך?! [ברור, שכל מצוה הוא דבר גדול, ונקבל ע"כ שכר רב לאין שיעור, אבל את העיקר - שהוא תיקון העולם וקירוב הגאולה אין זה פועל].

התשובה היא: ע"י הצדיקים!!!

ישנם צדיקים, שכן יודעים את כל זה, והם עושים מעשיהם בשלמות, ועם הכוונה הנצרכת, ופועלים שהכל יגיע למקום הנכון ויפעל את התיקון הנדרש, והם יש בכוחם, לא רק לפעול שעבודתם שלהם תפעל את פעולתה, אלא גם לקחת את כל מצוותינו ומעשנו הטובים, להשלימם כראוי, ולהעלותם למקום הנכון, ולהביא לידי כך שיפעלו את פעולתם הנצרכת.

כך היה במעשה המשכן [שהוא בחינה מסוימת של תיקון העולם, ע"י השראת השכינה, וגילוי מלכות שמים]. כל אחד מעם ישראל היה לו חלק בזה, היו את אלו שזכו להביא תרומה, גדולה או קטנה, מכל מין שהוא, והיו את עובדי המלאכה,

31. ברור שלא די ב"דיעת" הדבר מתוך הספרים, כי אם ב"השגת" הדבר, ותפיסת מציאות הדברים על אמיתתם, וכדלהלן.

שהיו צדיקים גדולים יותר, ופעלו יותר תיקון, אך כל זה היה יכול להשאר "סיפור היסטורי", היו יכולים להשאר כל התרומות, וכל העבודות, כאבן שאין לה הופכין, ולהעלות אבק באיזהו מחסן ותו לא מידי.

אך היה את משה רבינו: הוא קיבל לידיו את כל התרומות, ואת כל העבודות, והוא סידר כל דבר במקומו, והקים את המשכן, [שכמובן לא מדובר במשהו טכני, כי אם בהבאת שכינה למטה, ובמילים אחרות בתיקון העולם], כלומר, הוא לקח את המעשים טובים של כולם, צירף אותם, בנה אותם, סידר אותם כל אחד במקומו הנכון, וכך הביא לשלמותם.

וכך בדיוק קורה גם היום: אנו עושים, ופועלים, כל אחד לפי דרגתו ולפי בחינתו, אך צריך מישהו שיעשה עם זה מה שצריך, יעלה את זה, יסדר את זה, ויביא את זה לכדי תיקון. ויש מי שעושה זאת, והם הצדיקים.

אך בתנאי אחד – תביא לו את זה! "ויביאו את המשכן אל משה", הוא לא יבא אליך הביתה לקחת, וגם אם הוא כן יבא, אבל הוא לא יקח לך מהידיים. אם תתעקש להשאיר את זה אצלך, ולנסות להסתדר לבד, הוא ישאיר אותך עם זה, ואז – ההפסד כפול, אתה הפסדת, שנשארת עם ה'בריחים' בידיים שלך, ולא היה לך חלק במשכן, והעולם הפסיד, שיש 'משכן' בלי 'בריחים', וזה לא משכון!...

זהו המבואר (ליקוטי מוה"ר"ן ב): "וצריך כל אחד לכוון בתפילתו, שיקשר עצמו עם הצדיקים שבדור, כי כל צדיק שבדור הוא בחינת משה משיח וכו', וכל תפילה ותפילה שכל אחד מתפלל הוא אבר מהשכינה, שהם איברי המשכן, שאין שום אחד מישראל יכול לאעלא שייפא בשייפא כל חד בדוכתיה, אלא משה בלחוד, בשביל זה צריך להביא ולקשר כל התפילות לצדיק הדור, כמו שכתוב "ויביאו את המשכן אל משה", והוא ידוע לאעלא שייפא בשייפא, ולבנות אותה קומה שלמה, כמו שכתוב "ויקם משה את המשכן", עד כאן.

והדברים מבוארים וברורים מאד ככל הנ"ל.

[היסוד הזה מובא ג"כ בדברי הרמ"ק ב"פרדס" שער ט"ז פ"ה, ובדברי האריה"ק לר' חיים ויטאל, שהזהירו שקודם תפילתו יקשר עצמו עם הצדיקים, ובפרט עם נשמת רבי עקיבא וכו', וכן הוא מבואר בדברי הזוה"ק במקומות הרבה להמעין ודוק].

אין צורך להוסיף, שאין בכל זה חשש וסרך כל שהוא של 'עבודה זרה' ח"ו, כפי שעולה ברור מכל הנ"ל, שאין כאן שום כיוון וצד והוה אמינא,

ולא עלה על דעת מי, לעבוד ח"ו את הצדיק, רק את השי"ת לבדו, אלא שבשביל תיקון השכינה, תיקון המלכות, שהוא תיקון העולם, צריך את עזרת הצדיקים, וככל המבואר, [ואין זה נוגע כלל וכלל ואפי' לא דומה לדומה למש"כ ב"נפש החיים", בשער ג' פרק ט', ששם איירי בפירושו לעניין מי שעובד את הרוח הקדוש שבצדיק, וכמו שדימה זאת הוא בעצמו שם למי שעובד את צבא השמים ח"ו, שחושב שהם יש להם יישות וכח מצד עצמם, וכל זה פשוט וברור, והוא באמת מיותר להזכיר, רק בגלל שנבוכו בזה הרבה, מן ההכרח להזכיר שאין בזה ממש, וכן הוא בספר "ארחות רבינו" (ח"ה), ששאל את מרן הסטייפלער על זה, ואמר לו שאין זה עניין כלל זה לזה, ועיין ספר "חיי נפש" שביאר עניין זה באר הטיב, וקיבל ע"ז הסכמות מגדולי ירושלים (ר' פנחס עפשטיין ושאר חברי הבד"ץ דאז), שכתבו בזה"ל: "...ואחרי העיון בהם, מצאנו שמאריך בדברים ישרים ומספיק לכל ירא אלקים ומאמין בדברי חז"ל הקדושים, ועל כן אנו מסכימים לדברי הקונטרס, והדברים יורדים ונוקבים וצריך לעיין בהם ולקרותם תמיד, ונזכה לעבוד את השם יתברך ולכבד את דבריו ודברי החכמים, ומצווה לקנות הקונטרס".]

קברי צדיקים

נוסיף עוד פרט אחד חשוב.

כל מה שדברנו עד כה בכוחו וגדולתו ומעלתו של הצדיק, אינו רק בחייו, אלא אף לאחר הסתלקותו, ואדרבה, גדולים צדיקים במיתתם יותר מחייהם (חולין ז:), וכל מה שהתבאר שנעשה ע"י הצדיקים, היינו כל ההשפעות בגשמיות ורוחניות, וכח התשובה ותיקון וכפרה, כל זה נעשה הרבה יותר לאחר מיתתם.

וכדברי הזוה"ק (אחרי ע:): בשעתא דזכאין לא אשתכחו בעלמא, עלמא לא מתקיימא אלא בגיניהון דמתייא וכו', בגין דנשמתיהון קדישין בעון רחמי לקמי קוב"ה עלייהו, וקוב"ה חיים על עלמא בגיניהו, וע"ד תנינן, צדיק אע"ג דאתפטר מהאי עלמא לא אסתליק ולא אתאביד מכלהו עלמין, דהא בכלהו עלמין אשתכח יתיר מחייו וכו'. (ע"ש באריכות דברים נפלאים). וכן במדרש רבה הפליג בגדולת העניין (פרשת כי תשא פרק מ"ד על פסוק "זכור לאברהם" וכו' [הלשון מובא בהערה³²]).

32. מה הגפן היא חיה ונשענת על עצים מתים, כך ישראל הם חיים וקיימים ונשענים על המתים, אלו האבות, וכן אתה מוצא כמה תפלות התפלל אליהו בהר הכרמל שתרד האש כמד"א "ענני ה' ענני", ולא נענה, אלא כיון שהזכיר את המתים ואמר "ה' אלהי אברהם יצחק וישראל" מיד נענה, מה כתיב שם "ותפול אש ה'". וכן משה בשעה שעשו ישראל אותו המעשה, עמד ולימד עליהם זכות מ"ם יום ומ"ם לילה ולא נענה, אלא כיון שהזכיר את

ובזה מובן גודל העניין של קברי צדיקים, שמבואר ע"ז דברים מופלגים, [ענין משנה ברורה שנוהגים לילך על קברי צדיקים בער"ה, ובמגן האלף כ' ששם זוכים לתשובה וטהרת הלב, וכל ההשפעות בגשמיות ורוחניות], והגר"א כ' (בפירוש על תיקו"ז) שיעקר השראת השכינה בימינו הוא בקברי צדיקים, וע"כ כשבאים לקבר של צדיק, הרי זה כאילו באים אליו, וכשמתפללים שם³³, הרי הוא מתעורר לפעול את כל מה שמבקשים [כדברי הר"ן המובאים בהערה³⁴]

וכמו שמצינו אצל כלב (סוטה לד), שהלך לבקש רחמים בקברי אבות, וכן מצינו בקבורת רחל, שנקברה על אם הדרך, כדי שכשיצאו ישראל לגלות ויעברו על קברה יוכלו להתפלל שם, והיא תתעורר לפעול רחמים עליהם (רש"י בראשית מח,ז), וגם יוסף בדרכו למצרים התפלל שם, (כמובא במדרש), וקברו של משה נתעלם בכדי שלא יבואו לשם לעוררו להתפלל שאז יתבטל הגלות (סוטה יג. בהגהות הב"ח, וכ"ה בגירסת העין יעקב).

כמו"כ ישנם קברי צדיקים שיש סגולה מיוחדת בהם, כגון קברי אבות וקבר רחל כנ"ל, וכן ידוע על קבר הרשב"י זיע"א [כך אמר הגר"ז בשם אביו הגר"ח מבריסק זיע"א, שהוא מסוגל לתפילה], וכן רבים ואכ"מ, וידוע שמוהר"ן זיע"א הבטיח הבטחה נדירה ויוצאת דופן, למי שיבא על קברו [ויאמר הי מזמורים ויתן פרוטה לצדקה], שיעשה כל שביכלתו כדי להושיעו ולתקנו, ואף להוציאו מהשאל תחתית [והוסיף: ובלבד שלא ישוב לאוולתו], ועפי, כל מה שנתבאר לעיל בכוח שיש לצדיקים אין בכל כל פלא³⁵.

המתים מיד נענה, שנאמר "זכור לאברהם ליצחק ולישראל", מה כתיב "וינחם ה' על הרעה",
הוא כשם שהגפן הזאת חיה ונשענת על עצים מתים, כך ישראל חיים ונשענים על האבות
כשהם מתים, הוי "זכור לאברהם ליצחק ולישראל" וכו'.

33. בלא להכנס לנידון אם מדברים עם הצדיקים הטמונים שם, או רק מתפללים לה' בזכות
הצדיקים, שהוא נידון בפוסקים ואכ"מ.

34. "ולא בחייהם בלבד, כי גם אחרי מותם, מקומות קברותיהם ראויים להמצא השפע שם בצד
מן הצדדים, כי עצמותיהם אשר כבר היו כלים לחול עליהם השפע האלוקי, עדיין נשאר בהם
מן המעלה והכבוד וסיפיק לכיוצא בזה, ומפני זה אמרו חז"ל שראוי להשתטח על קברי
צדיקים ולהתפלל שם, כי התפילה במקום שהוא תהיה רצויה יותר, בהמצא שם גופות אשר
חל עליהם כבר השפע האלוקי". (דרשות הר"ן דרוש שמיני)

35. ועצם המושג של 'להעלות מהשאל תחתית' כבר מוזכר בחז"ל על דוד המלך שהעלה את
בנו אבשלום מהגינה והכניסו לג"ע [ע"י שאמר ח' פעמים "בני"י] (סוטה י:). וכן אברהם
אבינו יושב על פתח גינה ומוציא כל מי ששמר בריתו (עירובין כא). וכן מובא על ר"מ ור"י
שהוציאו את אחר משם והכניסוהו לג"ע (חגיגה טו), ומי שיש ביזו אמונת חכמים אינו זקוק
להוכחות, ומי שעדיין לא, לא יעילו שום הוכחות, וד"ב.

חכמת סופרים תסרה

כעת נעבור לחלק המעשי.

לכשנתבונן במצב דורנו, נגלה, כי כל עניין זה של "אמונת חכמים", וכפי שהוא התבאר כאן באריכות, נשכח מאד, וכמעט נעקר לגמרי.

כפי שפתחנו, ישנם ב"ה גדולי הדור [השי"ת יחזקם בבריאות איתנה לאורך ימים ושנים טובות], וישנם ב"ה רבנים ומורי הוראה, וראשי ישיבות ומשגיחים, וראשי קהילה וכו' וכו', וישנם הרבה בנ"א שזוכים לטרוח ולברר כל מיני פסקי הלכה, אצל כל הנ"ל, ואף התחברו הרבה ספרים של בירור וליקוט הלכות, וכל זה דברים נפלאים מצד עצמם, ונצרכים ומועילים מאד בלי ספק, ואין להכחיש החוש.

אך המושג האמתי של "רבי" נשתכח, ולא קיים כמעט מושג כזה, היינו לקבל את ה"תורה" מרב לתלמיד, וככל המבואר, והמושג של "דבקות בצדיק", בביטול כל הרצונות האישיים, וכל הדעת העצמית, וכל החושים, ולבא אליו רק בכדי לקבל ממנו מה שמשפיע, [והצורך וההכרח לקשר כל עבודתנו לצדיקים שיפעלו עם זה את התיקון הנצרך בוודאי אינו ידוע כלל, (וצריך להסביר שזה לא 'עבודה זרה' ר"ל).

ואמנם, אין להתעלם מהתופעה הברוכה, שבתקופה האחרונה, החלו להגדיל את כל עניין גדולי הדור, כאשר הכל חפצים בברכתם, ובחוות דעתם, ואף בקרבנתם, וכן החלו הרבה לעשות עסק מקברי צדיקים, לנסוע לשם או לשלוח אחרים, שהוא עניין נשגב וחשוב מאד כנ"ל, והוא בוודאי התקדמות גדולה ותיקון נפלא, אך כל זה עדיין לא מתקרב למושג האמתי, של "רב" ושל "שימוש תלמידי חכמים" ושל "דבקות בחכמים ובתלמידיהם".

ואפילו אלו שזוכים לשמש בפועל ממש אצל צדיקים וגדולי הדור, לא יודעים מה המטרה בזה, וממילא מתערב בזה הרבה כבוד עצמי, ש'הם' נמצאים יותר אצל 'גדול פלוני', ו'יודעים' יותר סיפורים ופסקים והנהגות ממנו, [ופעמים אף משתמשים בזה בשביל רווח כספי ר"ל], ובשורה תחתונה – אין בזה את השימוש האמתי של הביטול וההכנעה והרצון לקבל באמת את **התכלית**, שהיא קרבת ה' ודבקות בה' והליכה נכונה בעבודתו, ונשאר רק ה'רעש', וה'קשרים', וה'תחרות' וכו' וכו', מסביב לכל המושג של 'שימוש תלמידי חכמים', ה"י'. [המבחן ברור: כשהמטרה אמיתית להתקרב לה, הרי הרצון הוא שהלוואי כולם יזכו לשמש אותו, ולזכות לכל זה ג"כ, אך כשמעורב כבוד עצמי וכל השאר, הרי

אגרת לבן דורינו

חשוב שזה יהיה דווקא 'אני' ולא אחר, או עכ"פ כמה שפחות אנשים], וכמעט אפשר לומר שהשימוש הלזה הוא בחינה של 'עבודה זרה', שעושים עסק ויישות מאדם או ממשוהו, בלא מטרה של עבודת ה'; והתקרבות לה' עי"ז, וד"ל.

וכיון שכך, מה מאד מובן מדוע כל המושג של דבקות וקרבת ה' וכל השייך לזה נשכח לגמרי, עד שצריך בכלל לשכנע שקיים מושג כזה, ועל חשיבותו ונחיצותו, ושהוא שייך ומתבקש מכל אחד, [וכתוצאה מזה יש את כל נסיינות ותלואי הדור, וככל האמור בפרק הקודם], וכל זה מהסיבה הפשוטה, שאין שום דרך לזכות לזה, אין 'רב' לקבל ממנו את ה"תורה", ואין את ה"דבקות לצדיקים" כדי לקבל את הדבקות בה', ונשארנו כולנו במסגרת של "קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים" עם התואר הלא מכובד "עם הארץ", וממילא התחרות היא רק מי "נושא יותר ספרים", ומי "נושא יותר רבנים וגדולים" על גבו ורכבו.

משכך, הרי שהמושג הזה של התקרבות לצדיקים, והתקשרות אליהם, וכל מה ששייך לזה, מוכרח לנו כאויר לנשימה, כדי להתחיל לקבל תורה, ולקיים אותה נכון, לצאת ממסגרת "עם הארץ", ולהתחיל לחיות חיים אמתיים של קרבת ה', שהוא תכליתנו בעולם.

ואם כן, יש צורך בבירור וליבון הנושא היטב לפרטיו ופרטי פרטיו, ובאמת בתורתו של מוהר"ן מתבאר עניין זה באר היטב, מהחל ועד כלה, כלליו, פרטיו, דרכיו, עד למעשה ממש, מה שמשפיע באופן מהפכני על כל המהלך של עבודת ה', ומחזירו לשורש הדברים, ולמהלך הנכון כמאז ומקדם, ובעצם מחזיר את "מסורת התורה" לעם ישראל, שיוכלו להמשיך לקבל את ה"תורה", ולא רק פסקי הלכות, וחיידושים וכדו'.

אין ספק שחלק זה מהווה חידוש עבור חלק גדול ואולי רוב הציבור, וקשה 'לעכל' זאת בבת אחת, בפרט שהוא דורש שינוי גישה ושינוי מחשבה גדולים וקיצוניים מאד, אך החפץ באמת יתבונן בדברים, 'ילמד' אותם, ויחשוב עליהם, ואז בודאי יווכח באמתותם המוחלטת, ומי שיזכה לעשות שינוי בנושא, יכול להפוך את חייו לטובה מקצה לקצה.

ולמעשה, ברור שיש עניין וצורך לקבל מכל תלמיד חכם, ומכל צדיק, ויש מזה הרבה תועלת, ע"י בירור עניינים בהלכה, וע"י העסק בעניינים של אגדה ומוסר והנהגה והשקפה, ואפי' מכל יהודי יש מה לקבל, ו"איזהו

חכם, הלומד מכל אדם" (אבות ד,א), אך אין כל זה מהווה תחליף למושג שנקרא: רבי / חכם / צדיק, שצריך להיות לכל אחד, שאליו הוא קרוב ומחובר ודבוק, וממנו הוא מקבל את כל דרכו בעבודת ה'; ועל ידו הוא מנסה להגיע להיות קרוב לה' עוד ועוד, בידיעה שזה נצרך לו ונחוץ לו ומוכרח לו, ואי אפשר לו בלעדי.

וברור ממילא שה"רבי" הלזה, צריך להיות ראוי לכך, שזה אומר כמובן בראש ובראשונה להיות תלמיד חכם, אך בזה לא די בשום אופן, ואם אין את התנאים הנוספים, הרי יכול להיות ח"ו להיפך ממש, שהוא מרחיק עוד יותר מהשי"ת ומהמטרה האמתית של התורה ושל חייו, והנזק רב מהתועלת, והתנאים הנוספים הם מה שמבואר בחז"ל, והיינו שהוא עצמו עוסק בהתקרבות לה' ודבקות בו, וכבר אוחז עכ"פ בדרגה כלשהי מזה, ואף הוא קבל זאת מ"רבו", ורבו מרבו וכן הלאה, ורק אז אפשר לקבל ממנו את התועלת הנזכרת.

ואף בזה לא די, אלא יש לחפש עוד ועוד, אולי יש לו אפשרות לקבל מצדיק גדול יותר, שהוא יותר דבוק בה', ויותר מבוטל ונכלל בה', וממילא על ידו אפשר ג"כ לזכות הרבה יותר לעניין זה, וכן הלאה והלאה בלי גבול, והיינו כאשר מתברר לאדם, שנושא זה הוא **עיקר חייו ותכליתו עלי אדמות**, הרי שישקיע בזה את המיטב, לא פחות ממה שהיה משקיע ברפואה גשמית הנוגעת לחייו, שבודאי לא היה מסתפק במה שמזדמן, רק מברר עוד ועוד עד שימצא את הטוב ביותר.

ומילה אחרונה: איך אפשר באמת לחפש ולמצוא, והרי מדובר מצד אחד בדבר כ"כ גורלי וחשוב, ובדבר כ"כ קריטי, ומצד שני בדבר כ"כ עדין ודק ונסתר ומכוסה?! ברור שאי אפשר להסתדר בזה לבד! רק צריך להתפלל ע"ז להשי"ת, שיאיר עיניו לזהות נכון את הדבר, ולהגיע לכתובת הטובה ביותר **עבורו** לעניין זה, וכמובן, שככל שהעניין חשוב יותר, כך התפילה יותר מעומקא דליבא, וכך הישועה קרובה יותר לבא.

מובן שבכל זה יש עוד הרבה מה להאריך ולפרט, אך די בכל זה למבקש, ובענף הבא יבואר העניין עוד יותר בעז"ה, ותן לחכם ויחכם עוד.

ענף ג' - המנהיג של ישראל

אם הגענו עד הלום בס"ד, נוכל על רקע זה לברר עוד נושא חשוב, והוא ישלים לנו לגמרי את התמונה בעז"ה..

[הנושא דלהלן הוא עמוק ונשגב, עמוק עמוק מי ימצאנו, אך נדבר רק ממה שהורשינו לדבר בו, מה שמבואר בפירוש או ברמז ברור, וברמה שניתן בידינו להבין, ובוודאי שהדברים עמוקים עד אין חקר, ועוד כפליים לתושיה].

ישנה בוודאי שאלה המנקרת בראש כל אחד:

אם אכן נכונים הדברים, ויש כאן משהו מיוחד כ"כ, [חלק חדש בתורה, הפתרון והמענה לכל ענייני דורנו, אור אחר בכל העבודת ה' וכו' וכו'], [וכפי שאכן יבחין כל מי שידבוק זאת בעין האמת], **מדוע זכה לכך דווקא מוהר"ן יותר משאר הצדיקים?**

[נציין שהשאלה היא לא כ"כ שאלה, מפני שחלק זה היה חייב להתגלות, ועל כל אחד היה אפשר לשאול: למה דווקא הוא, (ודי בזה בעצם למי שהשאלה מטרידה אותו). אך יותר ממה שהשאלה היא שאלה, התשובה נצרכת ואמתית וחשובה ומועילה מצד עצמה, אך היא תועיל רק עבור מי שמוכן לקבל דברי אמת, גם כאשר הם חדשים לגמרי בשבילו, ואינו מתעקש להיות מצומצם ומשועבד לרמת ידיעותיו שרכש עד הנה, רק מוכן לטפס גבוה יותר, ואפי' הרבה יותר, מהמקום בו היה עד כעת, [כמובן עם כל כללי הביטחון], מי שאינו מוכן לכך, אין טעם להמשיך, ואפשר לעבור לפרק הבא].

ובכן, נלך לאט לאט, צעד אחר צעד, ונגלה נפלאות.

הקדמה א': בזוה"ק (רעיא מהימנא קיב). עה"פ "לך רד", ובדברי האריה"ק (ליקוטי תורה פ' ואתחנן) עה"פ "ויתעבר ה' בי למענכם", [מובא בנספחים בהרחבה] מבואר שנשמת משה רבינו ע"ה, אמורה להיות בעולם חמשה פעמים, לא פחות ולא יותר. [כלומר, עוד ד' פעמים חוץ מהפעם הראשונה המפורסמת]. והוא מרומז בפסוק "הנה ישכיל עבדי ירום ונישא וגבה מאד" [יישכיל עבדי הוא משה רבינו, והוא ירום ונישא וגבה מאד]³⁶.

36. [יעווי בתיקוני זוהר (נה ע"א) "ובגין דא עתיד רעיא מהימנא למהוי בגלותא בתראה, וביה יתקיים והוא מחולל מפשעונו, אתעביד חול בגינייהו, מדוכא בעונותינו במכתשין דיסורין דעניותא, בכמה דוחקין דסביל עלייהו, ובגיניה וינחם ה' על הרעה וגומר, והדא הוא דכתבי (ישעיה נ"ג) ובחבורתו נרפא לנו, ובגיניה שמאל דוחה לבינוניים דאיהי ראש השנה, וכן מפורש שם (ק"ב ע"ב) דעתיד כולי האי [היינו חיבור הזוהר] לאתחדשא על ידא דמשה בדרא בתראה.

פירוש: אמנם ידוע ש'אתפשטותיה דמשה בכל דרא' (תיקו"ז קלב), ויש בכל דור בחינת משה, וכן בכל צדיק יש בחינה מנשמת משה, וגם בכל אחד מישראל יש ניצוץ מנשמת משה, אך נשמת משה רבינו בעצמו, הופיעה בעולם ה' פעמים בלבד (כך יוצא מפורש ממקומות רבים בדברי הרמ"ק והאריה"ק, וכן הוא לשון הרמב"ם [שהובא לעיל בהערה 28] "בדור מן הדורות").

הקדמה ב': אף שיש בידנו הכלל שנקרא "ירידת הדורות", ישנם יחידים היוצאים מן הכלל, באופן שייתכן, שיהא בדורות המאוחרים יותר, צדיק מופלג, העולה בדרגתו על פני כל צדיקי דורו והדורות הקודמים לו, והוא שייך בעצם לדורות הרבה יותר מוקדמים, כן מובא כו"כ פעמים בכתבי האר"י (וא' מהם בשער הגלגולים ל"ב, הציטוט בהערה³⁷), ובאור יקר לרמ"ק, ובספרים רבים נוספים.

וכלל זה צריך לידיע בכללות, והוא נוגע לכמה צדיקים³⁸, אך בוודאי הוא נצרך ונוגע לכל הפעמים הללו של התגלות נשמת משה רבינו, שבאותם פעמים בוודאי לא היה בדרגה של אותו דור, רק בדרגת "משה רבינו", ורק 'הושתל' באותו דור לצורך, כדלהלן.

הקדמה ג': כשמדברים על "משה" הרי לא מדברים רק על גדלותו העצומה מצד עצמו כגדול הצדיקים והנביאים וכו', רק כ"משה רבינו", כלומר, מהותו מבטאת היותו רבן ומנהיגן של ישראל, וזאת אכן הייתה כל עבודתו כל ימי חייו, הוא לא חי כלל את חייו עצמו, לא רק בגשמיות, כי אם גם ברוחניות, הוא לא עסק כלל סביב עצמו, ועבודתו הפרטית, רק כל חייו וכל עבודתו וכל מהותו הייתה הנהגת כלל ישראל במסירות נפש, וביתר עומק: הוא היה 'שורש נפשות ישראל', והוא היה נשמה כוללת, שכללה ששים ריבוא נשמות ישראל.

הוא זה שנתן לנו את התורה, הוא זה שהמשיך לנו את כל ההשפעות (מן באר וענן וכו'), והוא זה שתמיד לימד זכות והתפלל ומסר נפש לפעול

37. "אל תתמה אם גם בדורות האלו תמצא צדיקים גדולים, כי אפשר שיהיו נשמות עצומות עד מאד בתכלית יותר מכמה ראשונות וכו', ואע"פ שבגמ' אמרו 'וכי אפשר דרא' וכו' היינו בכללות הדור, אבל באנשים רשומים אפשר דאכשר דרא, וכל שכן בדורותינו זה עתה שהוא דרא בתראה וצריך לגלות בו חכמת האמת כדי שיבא המשיח כנזכר בתיקונים דבזכות זוהר יתגלה מלכא משיחא." ע"ש באריכות.

38. כידוע לגבי הגר"א זיע"א, שכי' ר"ח מוואלוז'ין (בהקדמת ספרא דצניעותא) "אחד היה האדם הגדול אשר כמוהו לא נהייתה מכמה וכמה דורות שלפניו", ובסגנון דומה בשו"ת משיבת נפש למהרא"ל צינץ (סימן טז), ובאגרות חזו"א (ח"א אגרת לב).

רחמים וכפרה וכו' וכו'. [ואם אין מחני נא וכו'] הוא "נתן עיניו ולבו" לדאוג לעם ישראל, "כאשר ישא האומן את היונק", ולא פנה לעסקיו כלל, רק וירד משה מן ההר אל העם זה היה כל מהותו, [ויש ע"כ ביטויים ולשונות לאין שיעור בדברי הכתוב ובדברי רבותינו], עד שלא קיים כלל וכלל מושג של 'משה', רק של 'משה רבינו'.

וגם טרם הסתלקותו, לא נח ולא שקט, עד שפעל 'פקוד ה' אלוקי הרוחות איש על העדה וכו', כלומר כל מעייניו היו נתונים איך לדאוג לטובת עם ישראל, איך לקרבם להשי"ת, ואיך להביאם ואת כל העולם אתם לתיקון השלם.

ואם כן, ברור לנו:

א. שבכל הפעמים הנוספות בהם הוא התגלה, הרי זה באותו אופן ובאותה מטרה, במהות של "משה רבינו", קרי: להיות מנהיגן של עם ישראל, להביא להם את התורה, לקרב אותם להשי"ת, ולתקן אותם [היינו לתת להם כלים לזכות למה שצריך, ולפעול שמעשיהם הטובים אכן יפעלו את פעולתם]. וכמו שכתב האריז"ל: "כגואל ראשון כן גואל אחרון", היינו כל ה"גואלים" של עם ישראל הם נשמת משה רבינו, והוא מרומז בפסוק "מיה ש'היה הוא ש'היה", ר"ת **משה**.

מובן מאד לפי זה מדוע אם כן הגיע שוב בחמשה הפעמים הללו, לא פחות ולא יותר, משום שירידתו איננה אלא לצורך עם ישראל, לפי גודל התגברות החושך וההסתרה, ולפי גדול הסכנה של 'לא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה', והיינו כאשר כל מה שיש בידם כבר אינו מספיק עבורם עבור ההתמודדות הנדרשת מהם בשלב זה, מיד הופיע פעם נוספת, נתן להם חלק חדש בתורה [שלא התגלה קודם, משום שעדיין לא הגיע זמנו, משום שעדיין לא היה בזה צורך], ונתן להם וכלים חדשים, והאיר בהם כח חדש ויכולת חדשה להתמודד הלאה ולהצליח בתפקידם.

ב. לא ייתכן באף א' מהפעמים הללו, שהוא היה צדיק נסתר, ואפי' לא צדיק מפורסם, שרק באים לשאול אותו ושאלות ולקבל ברכות, כל זה לא ייתכן בשום אופן, משום שאז נמצא שמעל בתפקידו!!! היות וכל מהותו ועייניו וכל מטרת ירידתו לעולם, הוא בשביל להנהיג את עם ישראל, לסייע בידם, לתקן אותם ולרפאות אותם, הרי שזה אמור להיות תפקידו ומעשיו בפועל, **והוא חייב להודיע על כך!**

משה רבינו לא יכול בשום אופן להסתיר את עצמו או לחיות לעצמו, ולצפות שיבואו אליו ו"יזהו" אותו, רופא גדול שמסתיר עצמו בביתו, או אפי' מסתובב בין אנשים, מחייך ואומר בוקר טוב, ועוזר פה ושם, **ולא מכריז על עצמו שהוא רופא**, אינו רופא! והוא בוודאי מועל בתפקידו.

וכעת למעשה:

א. אנו יודעים שמשה רבינו היה אמור להופיע חמשה פעמים במשך הדורות, ואז הוא היה נשמה גבוהה ומיוחדת, והיה לו תפקיד מיוחד להנהיג אותנו, לסייע לנו, ולתת לנו את כל הנצרך כדי לזכות לתיקוננו.

ב. יש בידנו כלים ברורים מאד לזהות ולדעת מתי הוא אכן הופיע, ומי הוא היה, [אף שלא קראו לו 'משה', ולא הודיעו מראש על בואו, והוא גם לא סיפר שהוא 'משה רבינו', וכיו"ב], שהרי לא ייתכן שהוא היה, ולא הודיע על עצמו, לא ייתכן שהוא היה ואף אחד לא ידע על קיומו.

אמור מעתה: כל מי שהודיע מפורשות, שעיקר עבודתו לסייע לעם ישראל, והוא אכן עסק בזה כל ימיו, ואף גילה ומסר בידנו 'תורה חדשה' [הוקף במרכאות, משום שבודאי היא כבר ניתנה מסיני, רק שהיא לא נמסרה לנו עד לאותו זמן], ונתן כלים חדשים, מהותיים ומועילים, לעם ישראל, לפי הנצרך באותו זמן, ואשר בלעדי כלים אלו לא היה אפשר להמשיך, ובאמצעות כלים אלו, כן אפשר להמשיך ולנצח את המלחמה, כאשר כל זה קורה: הרי שיש כאן הכרזה ברורה "הנה התגלות של משה רבינו". גם אם לא נאמרו המילים הללו.

ובאותה מדה, כל צדיק אחר, גדול ומופלג ככל שיהיה, אם אין בידו הסממנים הללו: הוא אינו טוען שהוא שורש נשמות ישראל, ומנהיגם של ישראל, ואין עיקר עסקו בזה, ולא גילה תורה 'חדשה', ולא נתן הדרכה וכלים חדשים, שמיועדים עבוד כל עם ישראל קטן כגדול, הרי שבלא למעט מגדלותו כמלא נימא, ברור לחלוטין שהוא **אינו משה רבינו**. פשוט בתכלית.

וכעת שימו לב: אילו היו לנו **עשרה** אנשים במשך הדורות, או אפי' רק **ששה** שהיו עונים לתנאים הללו, ולהגדרות האלו, היינו בעייה ובדילמה קשה, לא היו בידנו כלים לדעת מי הוא אכן משה רבינו ומי לא.

אך כאשר בכל ההיסטוריה היו **בדיוק חמשה צדיקים** – לא פחות ולא יותר – שאכן עונים לכל זה אחת לאחת, הרי אין כל ספק ופקפוק, שאכן כן, **כאן היתה ההתגדלות המדוברת!!!**

ואלו הם: "מן **רבי שמעון בר יוחאי** שהיה חידוש כמפורסם, היה העולם שקט עד האר"י ז"ל, היינו שמרבי שמעון בר יוחאי עד האר"י ז"ל לא נתגלו חדשות כמו שנתגלו על ידי רבי שמעון בר יוחאי, עד שבא **האר"י** ז"ל שהיה חידוש כמפורסם והוא גילה חדשות לגמרי שלא נמצא מי שיגלה חדשות כאלה עד האר"י ז"ל. ומן האר"י ז"ל עד הבעל שם טוב ז"ל היה גם כן העולם שקט בלי חידוש, עד שבא **הבעל שם טוב** ז"ל שהיה חידוש נפלא וגילה חדשות. ומן הבעל שם טוב ז"ל עד עתה היה גם כן העולם שקט בלי חידוש כזה, והיה העולם מתנהג רק על פי ההתגלות שגילה הבעל שם טוב ז"ל עד הנה, עד שבאתי **אנכי** (מוהר"ן), ועתה אני מתחיל לגלות חדשות וכו'" (חיי מוהר"ן רע"ט).

והרי זה ממש כפי שראינו בתחילת פרק זה, שסדר השתלשלות התורה ופנימיות התורה, הוא ע"י חמשה צדיקים אלו, שכל אחד מהם גילה תורה חדשה, והאיר את כל התורה שהייתה קודם בפנים חדשות, וכל אחד מהם, הגיע בזמן של התגברות החושך והרע, באופן שכבר לא היה אפשר להמשיך יותר, וע"י האור החדש והכלים החדשים שהביאו לעולם, ניתנה האפשרות להמשיך הלאה, להכניע את הרע, ולזכות למה שצריך לזכות.

הדבר כ"כ פשוט: הרי כשנגש לכל אחד מהצדיקים בדורנו, או אם היינו נגשים לכל אחד מהצדיקים בדור הקודם, ולפני כן, ושואלים בפירוש: "האם אתם נשמת משה רבינו?", או "האם אתם שורש נשמות ישראל?" "האם באתם לתקן את כל הדור?" "האם יש לכם אפשרות להאיר לכל נשמה בפרטיות מה הוא צריך לזכות, ולתקן, וכיצד?" וכל שאלה מהסוג הזה, התשובה תהיה "**לא**" החלטי, (במקרה הטוב, או זריקה מכל המדרגות, תלוי מי השואל...), ואילו הצדיקים הללו, אמרו בפירוש ש"**כן!!!**" ואם כן, היות וברור לנו שאמור להיות כזה דבר [שהרי כך מפורש בדברי הזוה"ק והאריה"ק], וכולם אומרים [או ברור לנו שהיו אומרים, או שניכר מתוך הנהגתם, שהסתירו עצמם וכדו'] שזה לא הם, ובאים בדיוק חמש ואומרים שזה כן הם, [ואותם חמש הם צדיקים מופלגים מאד, בלי שום פקפוק (עייני בפרק הבא)], מה עוד חסר?! או במילים אחרות: מה עוד הקב"ה צריך כביכול לעשות בכדי לגלות לנו אותם?!

בעצם די בעובדה זו, בכדי לבסס את ההנחה הנ"ל, שאכן מדובר בחמשת ההתגלויות של משה רבינו רעיא מהימנא בעולם, אך לתוספת חיזוק, וגם כדי לסדר הדברים על מתכונתם, נציין כמה נקודות, שמצאנו אצל חמשת הצדיקים הללו, ורק אצלם (ומפני שהמקורות רבים מאד, נציין רק חלק מועט. ואידך זיל גמור):

א. הם העידו על עצמם, שהם שורש נשמות ישראל, ושבהם תלוי תיקון עם ישראל ותיקון העולם.

[רשב"י: "אנו כללא דכולא" (נשא קכח ע"א), "יכול אני לפטור כל העולם מן הדין" (סוכה מה) ועוד הרבה לאין מספר, האר"י הקדוש: "אמר, שם היה בן זכות, שהיה קיים ה' שנים בארץ ישראל, היה מחזיר את כל העולם כולו בתשובה, והיה מביא הגאולה בימיו" (עמק המלך הקדמה שלישית פרק ד', וע"ש עוד שער ט"ז פרק י"ב), ועוד הרבה בשער הגלגלים וספר החזיונות. הבעש"ט: (באגרתו המפורסמת שנדפסה בסוף ספר "בן פורת יוסף") "...ושאלתי את פי משיח אימתי אתי מר, והשיב לי, בזאת תדע בעת שיתפרסם לימודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה מה שלימדתי אותך וכו', ואז יכלו כל הקליפות, ויהיה עת רצון ושמחה וכו'" ועוד הרבה. מוהר"ן: "ואמר רבנו זכרוננו לברכה שהוא יודע כל שרשי נשמות ישראל וכו'" (שיחות הר"ן קפ"ה), "...כשהתחיל לדבר עמי מעניין תיקון הנשמות שהוא עוסק שהוא ענין בעל השדה וכו' כנ"ל וכו', והמוכן היה שכמו שהוא יודע עכשיו בענין זה של הבעל השדה לא ידע עדיין שום צדיק בעולם וכו'" (חיי מוהר"ן קנב), וע"ש ליקוטי מוהר"ן ח"א סימן ל"ד, ס"ה, וח"ב סימן א'].
ב. הם העידו על עצמם, שהם נשמת משה רבינו.

[רשב"י: "ואנא ידענא ומשה לא ידע (נשא קל"ב ע"ב) וביאר ב"אור החמה" (כרך ב' ד' קמא) כי משה רבינו ע"ה נתגלגל ברשב"י, ע"ה, ולזה היה רשב"י משביח עצמו באיזרא ואמר: ואנא ידענא דאנפאי נהירין ומשה לא ידע, וכו' ע"ש, וכע"ז ברמ"ק (אור יקר, תיקו"ז ח"א ד' פט), ועי' זוה"ק האזינו דף רח"צ, ועוד הרבה. האריה"ק: "... ובא עתה בזמנו, שהוא גלגול משה וכו'" (שער הגלגולים פרק ס"ד, ע"ש מעשה נורא בזה [מצוטט בהערה³⁹], ועיין בהקדמת מהרח"ו לעץ חיים, ועוד הרבה. הבעש"ט: "השמעתי ממורי" (היינו הבעש"ט) הם אצלי כמו ויאמר משה" (אור הגנוז), ועוד מקומות ע"ז הדרך. מוהר"ן: עיין ספר כוכבי אור בהקדמה לחלק 'חכמה ובינה' באריכות, וכן מבואר בליקוטי מוהר"ן ח"א סימן ל', וח"ב סימן ז' ועוד הרבה].

39. שהיה בצפת איש אחד בשכותו (של האר"י) שהיה מכחיש בכל מה שאמר, עד שאמר לו מורי פעם אחת: עדיין אתה מכחישי וחולק עימי, אם הייתי רוצה הייתי עושה שהארץ תבלע אותך אלא שאין כוונתי להזיק שום אדם, ושאלתי אותו: מי הוא זה שעושה כן, והפצתי בו מאד, ואמר לי מורי: כי אותו אדם הוא גלגול קרח ובא עתה בזמנו שהוא גלגול משה לשמוע ממנו כדי לתקן את עצמו, אבל אינו רוצה ועדיין מחזיק במחלוקת כאשר בראשונה.

ג. הם העידו בעצמם על קשר והמשך שקיים ביניהם.

[רשב"י המשך של משה כנ"ל בהערה הקודמת, ועוד הרבה בזה"ק לאין שיעור. האריה"ק המשך של רשב"י. "ורשותא יהבי ליה לגלות תמיד רזין סתימין וכו' שלא נתגלו מימות רשב"י ואילך וכו'" (הקדמת מהרח"ו לעץ חיים), הבעש"ט המשך של האריה"ק: "כאשר בא הבעל שם טוב ז"ע לבית הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן ז"ל ובנו הרה"ק רבי אהרן אריה ז"ל היה מוטל בעריסה, ושאל אותו הבעל שם טוב: מי אני? והשיב הילד: מר הוא האר"י לוריא! והשיב לו הבעל שם טוב: כן תחיה וכו'" (מעשה יחיאל פרשת בראשית) "והאיך היה מדבר עם נשמות הצדיקים ועם אליהו זכור לטוב, ובפרטות עם מרן אלוקי האר"י שהיה שכיח אצלו בכל שעה וכו'" (כתבי מהרי"א מקאמרנא) ועוד. מוהר"ן המשך של הבעש"ט וקודמיו: "אמר, הבעש"ט ז"ל וכמה צדיקים עשו ותקנו בעולם מה שתקנו, ואחר כך שנפטרו ונסתלקו נפסק הדבר"⁴⁰, היינו ההארה שהאירו בתלמידיהם והחזירו להשם יתברך, לא נמשך מדור לדור רק נפסק. על כן צריכין לעשות דבר שיהיה לו קיום לעד וכו'" (חיי מוהר"ן שנג), וכן בשיחה שצוטטה לעיל (חיי מוהר"ן רעט) על חמשת ההתגלויות, וע"ע בספר כוכבי אור שם].

ד. הם דברו באופן חזק ויוצא דופן על גודל הצורך והנחיצות של אהבת ישראל והאחדות ביניהם. (שהוא עניין תיקון העולם, היפך הפירוד והשבירה, ואכ"מ).

[רשב"י: "אנן בחביבותא תליא" (זה"ק נשא קכח ע"א), האריה"ק: התקין בנוסח "לשם יחוד" בשם כל ישראל", והזהיר על קבלת מצות "ואהבת לרעך כמוך" קודם התפילה כידוע, והזהיר ע"כ הזהרות חמורות הרבה, וגם הסתלקותו היה משום מחלוקת שהייתה כמובא בשבחי האר"י, הבעש"ט: עיין גנזי יוסף פ' ואתחנן, ותולדות פרשת נשא ועוד הרבה, ומאור ושמש פ'בלק, ובדרך חסידים ערך שלום אות ד': "מוהר"ן: "...היה מספר עם אנשים שלו מעניין הסתלקותו וכו', אז ספרו אנשיו עמו, והיו מתנחמים מאד כי מה נעשה ועל מי יעזוב אותנו. והשיב: רק אתם תחזיקו עצמכם ביחד, אז תהיו אנשים כשרים. ולא כשרים בלבד אלא אפילו צדיקים וטובים תהיו וכו'" (חיי מוהר"ן ריח), ועוד מקומות רבים בלי שיעור.]

ה. הצדיקים הללו, הסתירו את עצמם, ואח"כ הוצרכו להתגלות בעל כרחם.

[רשב"י היה מוטמן במערה י"ב שנה, וכשיצא לא היה ראוי להנהיג העולם, והוצרך להטמין עצמו עוד שנה, ואז יצא והחל לתקן העולם. האריה"ק היה במצרים, והוצרך לבא לא"י להתגלות לתלמידו מהרח"ו ולגלות לו תורתו. הבעש"ט היה נסתר מעין כל אדם, עד היותו בן ל', ואז נצטווה להתגלות כידוע, וכן מוהר"ן עמל להסתיר עצמו, והוכרח להתגלות, עיי באריכות בספר שבחי הר"ן, ואכ"מ להאריך בפרטי הדברים, רק להראות, שמצד עצמם לא חפצו בפרסום כלל, אך משום תפקידם היה להם הכרח להתגלות, וד"ב].

40. על עניין זה ראה בתחילת הפרק מש"כ בשם ר' יואל מסאטמר, ויותר באריכות בנספחים.

ו. הם הפליגו הרבה בשבח עצמם, בכמות ובאיכות יותר משאר צדיקים⁴⁴.

[**רשב"י** בעשרות מקומות בזה"ק, **האריה"ק** בשבחי האר"י, ושער הגלגולים, וספר החזיונות, **הבעש"ט** בספר 'דגל מחנה אפרים' כמ"פ, ועבודת ישראל דרושי שבועות, ובתפארת שלמה מאמרי ר"ה. **מוהר"ן** בספר חיי מוהר"ן, וכידוע].

ז. הם לא כתבו תורתם רק תלמידיהם,

[את **הזהו"ק** כתב תלמידו רב אבא, ואת כתבי האר"י כתב תלמידו מהר"ח ויטאל זיע"א, את תורת **הבעש"ט** כתבו תלמידיו, ואת תורת **מוהר"ן** כתב תלמידו ר' נתן, ומשה רבינו אמנם כתב בעצמו **תורה שבכתב**, אך תורה שבעל פה מסר לתלמידו יהושע ולא כתבה כלל. [ע"כ העובדה, וביאור העניין נשגב מדעתנו, ויש לבארו בכמה אופנים, בסוד חמה ולבנה שא"א לקבל אור החמה כי אם ע"י הלבנה], ועניין יסוד ומלכות [שהיסוד הוא רק צינור, והמלכות מחלקת השפע כראוי], ואכ"מ, ודי לחכימא].

ח. עובדה נוספת מעניינת הוא מספר שנותם: משה רבינו הנהיג את עם ישראל **ארבעים שנה**, והאריה"ק והבעש"ט ומוהר"ן חיו **ארבעים שנה**, [ורשב"י לא זכיתי לברר לע"ע, מניין שנותיו, וכל סדר חייו, ועוד חזון למועד]. [וגם זה יש לבאר ואכ"מ].

ט. על הצדיקים הללו היה מחלוקת והתנגדות גדולה.

[**משה רבינו** חלקו עליו קורח ור"נ ראשי סנהדראות, וכל ישראל כו"כ פעמים, ובפסוק "והביטו אחרי משה" דרשו חז"ל דברים נוראים. **רשב"י**: חלקו על הזהו"ק וכל תורת הקבלה הרבה מגדולי ישראל, וביניהם היעב"ץ כידוע, האריה"ק חלקו עליו ועל גדולתו, ומהר"ו נצרך להשיב מלחמה שעה. על **הבעש"ט** ו**מוהר"ן** ידוע].

[במאמר המוסגר: מעניין לגלות עובדה מופלאה בעניין זה של ההתנגדות:

על חמשת הצדיקים הללו היה התנגדות ומחלוקת, וכולם כבר נגמרו ובטלו [כפי שיתבאר בפרק הבא בעז"ה], ואעפ"כ רואים דבר פלא, שהכיסוי על תורתם [והיינו לגבי הלימוד בפועל בתורתם], יש הסתרה בהדרגה לפי הסדר: הזהו"ק מקובל בקרב כולם כספר חשוב, וכיסוד לתורת הקבלה. תורת האריה"ק נתקבל חזק בקרב ציבור הספרדים והחסידיים, אך לא בקרב ציבור האשכנזים, [ובסידור אחד (נפוץ מאד) שהביא מכל הספרים, השמיט לגמרי כל עניין קיום האריז"ל ותורתו ר"ל], תורת הבעש"ט נתקבלה בקרב ציבור החסידים בלבד, ותורת מוהר"ן, אף לא אצל החסידים, רק לחלק מהציבור (בכללות), והביאור הפשוט, שכלל שהדבר קרוב אלינו ויותר נצרך ומועיל לנו יש עליו יותר הסתרה, וד"ל. ע"כ מאמר המוסגר].

המשכת רחמים

אחר כל הנ"ל, נבין עמוק יותר את כל עניין גילוי תורתם, וכיצד היא אמורה להועיל, ובזה יושלמו כל חלקי הפאזל להפליא.

כאשר משה רבינו ע"ה עלה לשמים, לבקש כפרה על חטא העגל, ואחר יגיעה רבה ומסירות נפש, זכה לגילוי שנקרא "י"ג מידות", שע"ז נתכפר חטאם, [וגם קבלנו בידנו כלי חדש בתמידות לזכות על ידו לדברים נפלאים], איך קוראים לזה? "משה רבינו חידש חידוש תורה שנקרא י"ג מדות"?! ברור שיש כאן הרבה יותר מזה.

ההגדרה היא כזאת: עפ"י האמת, היה עונש כליה על כלל ישראל, לפי מדת הרחמים שהיה קים אז, אך משה רבינו ע"י תפילתו ועבודתו ומסירות נפשו, גילה רחמים גבוהים ועמוקים יותר [אריך אנפין], שלא היו ידועים קודם, וע"י גילוי **הוא המשיך אותם לעולם**, ובכח הרחמים הללו, הוא פעל תיקון לחטא העגל. כלומר **הוא "חידש" רחמים חדשים**, והצורה איך שמתגלים לנו רחמים אלו, הם **הי"ג מדות**, שהם ה"לבוש" שלהם, דהיינו האופן בו אנו יכולים לתפוס אותם.

וממילא בכל פעם שאומרים את המילים הללו, שהם בעצם הלבוש של הרחמים הדולים הללו, מעוררים מחדש את הכח הזה, ואת הרחמים הללו, וממילא פועלים שתפילנו תהא נענית וכו'.

כך בדיוק בנוגע לכל הגילויים של הצדיקים הנ"ל שהם 'נשמת משה': הרשב"י, האריה"ק, הבעש"ט ומוהר"ן זיע"א, הם לא רק גילו "חידושי תורה", וחברו "ספרים", הם רצו לתקן את עם ישראל, ולהמציא להם אפשרות, שגם בעומק ירידתם, יוכלו להתקרב להשי"ת, ולזכות למה שצריך לזכות, בשביל כך, הם עסקו במסירות נפש, לגלות עוד ועוד עומק של רחמים שעוד לא היו ידועים קודם, [שלפי מידות הרחמים שהיו קודם, לא הייתה תקווה בירידה שכזו, ולא היה אפשר לזכות להתקרב לה], וכך גילה כ"א מהם בזמנו - לפי הצורך - עומק נוסף של רחמים, והוא הביא את זה לעולם, **בלבוש של חידושי תורה**, שהם בעצם רחמים גדולים ועמוקים של השי"ת, הנותנים אפשרות ותקווה גם למצב הנמוך הזה [של אותו הדור והלאה] להתקרב להשי"ת, וממילא כל מי שחוזר על המילים הללו שהם מסרו בידנו, שהם בעצם הלבוש של הרחמים הגבוהים הללו, מעורר את אותם רחמים מחדש, ומשפיע

לנפשו ולכל העולם כח חזק כזה של רחמים, שנותן לו ולאחרים את האפשרות להתקרב להשי"ת.

נמצא כך: משה רבינו גילה רחמים חדשים הנקראים "י"ג מדות", ובכך נתן תיקון ותקווה והמשך קיום לעם ישראל עד לזמן רשב"י, רשב"י גילה עומק נוסף של רחמים, שהם נקראים "ספר הזוהר הקדוש", שבלעדיהם לא היה לדורו ולדורות אח"כ אפשרות להתקיים, והרחמים הללו הספיקו עד לזמן האריה"ק, וכשהגיע האריה"ק, כבר לא היה די ברחמים הללו, והיה צורך להמשיך רחמים גבוהים ועמוקים ורחבים עוד יותר, וע"כ הוא התייגע ומסר נפש, עד שגילה רחמים גבוהים יותר הנקראים "כתבי האר"י", ואח"כ גם זה כבר לא הספיק, וע"כ הגיע שוב משה רבינו ועמל ויגע והשיג רחמים גבוהים עוד יותר שנקרא "תורת הבעש"ט", ולאחמ"כ גילה עוד יותר רחמים שנקרא "ליקוטי מוהר"ן".

וכעת רחמים הללו הם כבר מספיקים לאיזה מצב שלא יהיה, עד שאין צורך לגלות יותר מהם, וע"כ אין צורך בהתגלות נוספת של משה רבינו, וההתגלות הבאה תהיה המשיח בכבודו ובעצמו, שהוא ג"כ משה רבינו [כמבואר בזוה"ק עה"פ "עד כי יבא שילה - דא משה משיח"].

وهוא באמת כבר לא יגלה דברים חדשים, כי אין בזה צורך, רק יקח את כל מה שקיים ויכניס זאת בכל עם ישראל, שכולם יקבלו זאת כדבר מוחלט ויצייתו לזה.

סיכום הדברים

הארכנו הרבה, ועם כל האריכות לא נגענו כמובן אפי' כטיפה מן הים בסוגיא נפלאה זו שהיא רחבה ועמוקה, מתוקה ונפלאה, והיא נוגעת ליסודות העמוקים ביותר בתורתנו הקדושה.

והעולה מכל זה בקיצור הוא כך:

א. כל אחד מישראל יש לו את חלקו בתורה הקדושה, דהיינו חלק עבודה אישי המיוחד רק לו, שהוא צריך לעשות, והוא צריך לזכות, והוא צריך לפעול, ורק על ידי כך יהיה תיקון העולם.

ב. בשביל לזכות להשיג את החלק הזה בתורה, ובכדי לזכות למה שצריך באמת לזכות ע"י החלק הזה בתורה, דהיינו להתקרב להשי"ת,

אי אפשר לבד, רק צריך לזה "מסורת" של "רב ותלמיד", וע"כ צריך "התקרבות ודבקות לצדיקים" - ללמוד מהם, לשמש אותם, ולהתחבר אליהם בכל דרך של חיבור, ובעיקר ליצור **דבקות ואהבה אליהם**, שע"כ אנו דבקים בהשי"ת.

ג. מובן שצריך שיהיו לאותו 'רבי' ו'צדיק' תנאים מסוימים ברורים מאד, שמוכיחים שהוא אכן קרוב ומחובר להשי"ת, והוא עצמו קיבל את חלקו ב"מסורת" מ'רבי' ו'צדיק' אחר, באופן שאכן ע"י ההתקרבות אליו, יהיה אפשר לזכות ג"כ להתחבר לה:

ד. בזה עדיין לא די. מפני שגם אותו 'רבי' ו'צדיק' לא יודע בשורשי הדברים, מה ואיך הם אמורים לפעול, ואיך להביא כל מצוה ומצוה וכל עבודה ועבודה למקומה הנכון, לפעול את תיקון השכינה ותיקון העולם, ויכול להיות חלילה שכל היגיעה תהיה לריק⁴².

ה. וגם לא די בזה, משום שיש ירידת הדורות, ויש התגברות של כוחות הס"א, וחושך והסתרה, ואין לנו אפשרות להתמודד עם זה, ולהצליח בעבודתנו לסור מרע ולעשות הטוב, ובעיקר להתקרב להשי"ת במצב שכזה.

ו. ובשביל כך, יש מושג שנקרא "צדיקים מופלגים" [המוזכר עשרות פעמים בספר הזה"ק, ומרומז בחז"ל, ומפורש בכתבי האר"י ושאר ספרים הקדושים], שהם 'נשמת משה רבינו', והם שורש נשמות ישראל, אשר הם מוצבים ארצה, אך ראשם מגיע השמימה, עד עולם האצילות ולמעלה מזה, והם המשיכו רחמים גבוהים מאד, והלבישו את זה בחידושי תורה שהם גילו, באופן שעל ידי העסק בחידושי תורה אלו, מעוררים את הרחמים הללו, ומקבלים כח להחזיק מעמד ולמלא את התפקיד כראוי, וע"י האמונה בהם והדבקות בהם [היינו אהבה והתקשרות], הם מאירים בנשמתנו את הרחמים הללו, באופן פרטי לכל אחד, לפי מה שהוא צריך לזכות.

⁴² אין בזה כמובן זלזול באף א', שכן אף מי שידוע כתבי האר"י והזה"ק ישר והפוך, (וכש"כ מי שלא) לא בהכרח יודע מה זה באמת, איך זה נראה, ואיך 'מגיעים' לשם, אפי' בעולם העשייה (שהוא מדרגת נפש), ומי שהוא יותר בעל דרגה, וכבר כן משיג קצת בעולם העשייה, אך עדיין אינו משיג מה זה ואיך נראה עולם היצירה, ואם זכה עוד יותר (למדרגת רוח) וכבר משיג אף את זאת [כמובן שמדובר בהשגה מופלגת ונדירה], אך עדיין יש עולם הבריאה (שלזה צריך דרגת נשמה), ומי מדבר על עולם האצילות... (שלזה צריך דרגת 'חיה'), ויותר גבוה מזה... (שלזה צריך דרגת 'יחידה'). בקיצור, מדובר כאן על דברים נשגבים ביותר, שאף א' אינו מתיימר להעיד על עצמו שאוחז אפי' בחלק מזה, ואילו תיקון מעשינו צריכים לפעול עד עולם האצילות ולמעלה מזה, ודי בזה לחפץ באמת].

וגם הם פועלים שמעשנו אכן יפעלו את פעולתם בשלמות, ויעלו עד המקום הגבוה ביותר שצריך, וגם מעוררים זכות על כל מה שנכשלנו ופגמנו, ועושים תשובה עבורנו, וממשיכים לנו כפרה.

ז. וממילא ברור, שהפתרון לדורנו בכלל, ולכל יחיד בפרט, הוא החיבור לצדיקים הללו, והעסק בתורתם, [ע"מ לקיים כמובן], ורק בזה יש הדרכה ברורה לכל אחד היכן שהוא עומד, ולפי הבחינה שהוא צריך, מהגדול שבגדולים, ועד הקטן שבקטנים, ורק זה עונה במדויק לנסיגות העומדים בפנינו בדורנו, שאנו צריכים להלחם בהם, ולהביא לגמר התיקון, וזה מאיר בנו את הכח והחיזוק לעמוד חזק בקשרי המלחמה ולמלאות את תפקידנו בשלמות.

ואכן, מי שזוכה להיכנס לזה, מתחיל לחיות "חיים טובים", של פנימיות נפלאה, חיים של קרבת ה', ומתיקות בדבורי התפילה, ובלמוד תורה, ובכל מצוה ועבודה שבקדושה, חיים של טעם נפלא ותוכן אמתי, וחיבור תמידי אמתי ועמוק להשי"ת בכל מצב, בין בעלייה ובין בירידה, אשרי הזוכה.

פרק ג' המחלוקת

א. מחלוקת בין צדיקים. ב. התפארות. ג. המחלוקת על מוהר"ן
ד. דעת גדולי ישראל.

כאן וכעת עלינו להתייחס לטענה ה"בוערת": אם כל הנ"ל נכון, מדוע חלקו על כך והתנגדו לזה צדיקים וגדולי ישראל, או אחרת: אף שכל זה נכון, אך מאחר שצדיקים אחרים וגדולי ישראל התנגדו לזה, כיצד אוכל לנהוג אחרת!?

התשובה לכך היא, שיש בעניין זה הרבה שמועות פורחות באויר, רובם כוזבות, והמיעוט שלא, אינם מדויקות, וככלל יש לברר את כל עניין המחלוקת בין צדיקים [ומחלוקת על צדיקים] בכדי לדעת איך להסתכל על זה נכון, וזאת מטרתנו בפרק זה.

ננסה ללבן בקצרה ובתמצית את הנושא, וכן את המציאות, ודעת גדולי ישראל בעניין, ונקווה שנזכה בעז"ת להעמיד דברים על דיוקם ואמיתתם, ולסייע ביד החפצים באמת לדעת את אשר לפניהם, ולראות את הדברים באור נכון ואמתי.

ההתפארות

אך תחילה נקדים לדון בעוד נושא, שגורם בלבול ותמיהה - ואולי אפי' "קושיא" - אצל רבים, והוא נושא ה"התפארות", שהתפאר מוהר"ן זיע"א בעצמו, בגודל נשמתו, ובגודל השגותיו, ובמעלת המתקרבים אליו וכו' וכו', הדבר לכאורה תמוה לכשעצמו, וגם כן לא ברורה מטרתו, בפרט לאור העובדה שהוא לכאורה גורם להתרחקות, היפך התכלית הרצויה, לקרב עוד ועוד⁴³.

43. עיין בהערה הבאה.

ובכן, בראש ובראשונה הלא ספר "חיי מוהר"ן" בו מרוכזים רוב הדיבורים בסגנון זה, לא נמצא בספריה נידחת ועתיקת יומין שנוכל לתלות כי אף אחד לא ראה אותו ולא התוודע לתוכנו, עד לאחרונה, הספר קיים בעולם, ומופץ באותה מידה שמופצים שאר ספרי ברסלב, וכל מי שהתעסק מעט בספרים אלו, בוודאי ראה דברים אלו, ואף על פי כן לא הפריע הדבר לאף אחד, ולא עורר תמיהה אצל אף אחד במשך 200 שנה. צדיקים, גאונים, קדושי עליון, שהתעסקו בספרים (כפי שיובא להלן בעז"ה), לא עלה על דעתם להקשות 'קושיא' פשוטה שכזו.

עוד יותר תמוה, שאף המתנגדים במשך כל השנים, לא הזכירו טענה זו, אפילו לא כסניף וכחלק משאר הטענות, [מלבד הגה"ק ר' ברוך ממעזיבז' זיע"א, שגם הוא לא התנגד משום עצם ההתפארות, אלא משום התפארות מסוימת בדווקא. (וראה להלן שהתבטא על מחלוקתו עם מוהר"ן שהוא מאותה סיבה שחלק גם על צדיקים מפורסמים אחרים זוגמת הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב והבעל התניא, כדי שיאריכו ימיהם)].

נטיב להגדיר זאת אם נאמר, שבעצם מי שעובדת ההתפארות מעוררת אצלו קושיא, הרי זו קושיא **על עצמו**, במה שונה הוא מכל אלו שחיו עד כעת, שלהם לא היה קשה קושיא זו⁴⁴.

קטגוריא בתלמידי חכמים

והתשובה לזה, פשוטה ונוקבת: בדורנו "עקבתא דמשיחא" חוגג נסיון "החיצוניות", וכפי שהתבאר בהרחבה גדולה בפרק א' בעז"ה והדבר מקבל ביטוי חד מאד, בעניין ההתייחסות לתלמידי חכמים, צדיקים, קדושי עליון, מדורנו או מדורות קודמים.⁴⁵

מה שקורה הוא: עומד לו אדם בדורנו, 'לוקח' תלמיד חכם וצדיק, מדורנו או מדור קודם, 'מנתח' אותו, ומנסה 'לאבחנו' ולהגדירו, לפי "מיטב" הבנתו, מה הוא היה, כמה גדול, מדוע נהג כך וכך, מה הניע אותו, ומה היתה מטרתו. עם 'מסקנות' ברורות: הוא נהג כך כי רצה להרוויח כך, כי הייתה לו נטייה כזו וכזו, וחשבן כזה וכזה, ואלו הם תכונותיו או אופיו וכו'.

44. האמת שהנושא באמת לא העסיק מעולם אף אחד, ורק לאחרונה הפך לנושא בעקבות דברי הליצנות שהדפיס מאן דהו בצפת ב'עם הארצות' ניכרת לעין (דבריו ראויים לתגובה הולמת, ועוד חזון למועד), וממילא בלית ברירה עלינו לרדת לקטנות זו ולהתייחס אל זה כ'נידון'.

45. וכפי שהתייחסנו לזה בקיצור בפרק ב' ענף ב'. תחת הכותרת "חכמת חכמים תסרח".

אלמלא מעורר הדבר זעזוע עמוק, הוא היה פשוט מצחיק, איזו הבנה יכולה להיות לכך, שאדם כערכנו, שצריך להילחם עם עצמו על קוביית "שוקולד", או כל מאכל אחר בעל הנאה כלשהי, יושב ומנסה להבין ולהגדיר אנשים שאינם שייכים כהוא זה למושגי העולם, והכוונה אפילו לצדיקי דורנו, "פלוני אוחז כך ופלוני כך, משום שהוא יש לו את החשבון הזה, ולשני את הנגיעה הזו, הוא רוצה להרוויח ענין פלוני, והשני ענין אלמוני", לוקחים משקפיים מלוכלכות כשלנו, ומסתכלים דרכו במקומות הנקיים ביותר, וממילא, רואים את ה'לכלוך' - שמקורו טהור במשקפיים שלנו, וסבורים שהוא 'שם' במקום הנקי.

אבל רגע אחד, הלא ה"אדם" (!?) המדובר עסק בתורה עשרות שנים, ללא הפסקה, מסר נפשו לעבודת בוראו, התנתק כליל מהבלי העולם הזה וענייניה, ואם כן, אולי אולי, יש לו הסתכלות שונה, גבוהה יותר, מזוככת ואמתית קצת יותר, או הרבה יותר, וכנראה הרבה הרבה יותר, מקום שבו כל השיקולים והנגיעות שמדברים אלי, אין להם שום משמעות לגבינו? כשם שה"שוקולד" שכל כך מדבר אלי, כלל לא מהווה אצלו משיכה.

ונמצא, שמלבד עצם החוצפה לבא ולדון עליהם, אם צדקו או לא, יש כאן נקודה מגוחכת עוד יותר: כשאנו מנסים להבין הנהגתם של קדושים אלו, מנסים אנו להבין זאת - לפי המושגים שלנו... כלומר, לפי הרצונות שמנחים אותנו, סוגי הנסיונות והיצרים שלנו, וסוגי החשבונות שלנו. בעוד האמת, שצדיקים אלו, כבר מזמן היו נקיים ורחוקים לגמרי מכאלו סוגי שיקולים וחשבונות ורצונות ויצרים, השיקולים שלהם לכתחילה מתחילים ממקומות גבוהים הרבה יותר, אמתיים הרבה יותר, לא קטנוניים כשלנו, וכבר כתב החזון איש, כי אסור לומר על גדול בישראל שיש לו "נגיעה", (כלומר, שאף אם חלילה טעה, אך לא היה זה משום "נגיעה" חלילה, אלא הייתה להם טעות דקה מאד בעניין: מה יותר רצון ה'; ומה יותר כבוד שמים), עולם אחר לגמרי ממה שמוכר לנו, וממה שאנו יכולים לשער בדעתנו הקטנה.

הדברים הנ"ל הם לדאבוננו, ולמגינת כל לב, מעשים שבכל יום, והם חלק ממה שניבאו חז"ל שיהיה בדור "עקבתא דמשיחא" [חוצפה יסגי וכו'], כל ההשוואות בין גדולי הדור ודירוגם, הגנה או גינוי של דעותיהם וכו' וכו', כולם מכנה משותף אחד להם: הסתכלות שטחית וחיצונית באופן מחריד ומזעזע.

ובדרך זו מנסים להבין גם כן צדיקים מדורות קודמים, להתאים אותם להבנתנו, ולפי ראות עינינו, ישנם המסתפקים בצדיקים מהדורות הסמוכים (כ-002 שנה), וישנם שאופק ראייתם 'רחב' יותר, והם מסוגלים "להבין" אף צדיקים קודמים יותר, ואף ראשונים, גאוניים, אמוראים ותנאים, ואף נביאים ר"ל, אך רוב בני אדם כערכנו, עוצרים באיזשהו שלב ומרימים ידיים בהבנה, שאין לנו עסק והבנה בצדיקים 'כל כך' קודמים, אך אם הם לא 'כל כך' קודמים, יש לנו כן את הכלים להבין, לדרג ולהשוות, לשפוט ולהחליט, מה היה הגורם להנהגה זו או אחרת, האם "צדק" והיכן "טעה", רח"ל, ה' יצילנו.

[חובה להדגיש, כי ח"ו אין שום כוונה בדברים אלו לדבר בגנות מאן דהו, או לקטרג ח"ו, ואף לא בגנות הדור, חלילה וחלילה. הכוונה רק להגדיר ולהמחיש את נסיון דורנו. שכולנו נתקלים בו וצריכים להתמודד עמו].

נחזור לעניינינו, כאשר מופיע בזה"ק המשפט דלהלן "יראה כל זכורך את פני האדון ה' - דא רשב"י" (ח"ב לח:), או כאשר תלמידיו של רשב"י רדפו אחריו ואמרו "אחרי ה' ילכו כאריה ישאג" (זה"ק אחרי ע"ט), האם אנו מזדעזעים, פותחים את דף השער לבדוק באיזה שנה חי המחבר, לרוץ לברר אם גדולי הדור אחזו ממנו או התנגדו לו, ולנסות להבין איך כתב משפט שכזה, מה הייתה מטרתו, והאם לא חשש שמשפט כזה ירחיק את הלומד מספריו?!

לכל היותר נתמה בפירוש הדבר, נעיין במפרשים, נלך לברר, אם זכינו להבין, אשרינו מה טוב חלקינו, אם לא, ניקח עיפרון ונרשום בצד "צריך עיון", ותו לא. משום שכל בר דעת מבין שאין לנו השגה לא ברשב"י, לא בדבריו, ולא בתלמידיו ודבריהם.

וזה כאשר מדובר במשפט שאם יאמר אותו אדם מן השורה, הרי הוא אפיקורס וכופר, והוא יוצא משורת עם ישראל, נידון בגיהנום לדורי דורות, ואינו קם בתחיית המתים, ועם זאת ברור, שכאשר זה נאמר על ידי רשב"י זיע"א, אין בו שמץ מכל הנ"ל, ולא רק שהדברים מותרים להאמר ולהכתב, אלא אף הקורא אותם מקיים מצות תלמוד תורה.

אילו נבין ונשכיל את האמת הפשוטה כל כך, שאין לנו שום שמץ של הבנה והשגה, לא בגדולי דורנו, ובוודאי שלא בצדיקים מדור קודם, וכל

שכן מדורות קודמים יותר, נבין, כי כאשר אנו רואים דיבורים שאינם מובנים לנו לפי מיעוט שכלנו, ובפרט כאשר לא מדובר בדיבורים שיש בהם ח"ו דופי, אלא משפטים שנראים לנו "מוזרים", [וחלקם אפי' לא מוזרים אלא לא מובנת 'סיבת' אמירתם], ברור, כי מכיוון שהדברים לא נאמרו על ידי אדם כערכנו, אלא על ידי שרפי מעלה, מלאכים שאין אנו יודעים לבאר אפי' תנועה קטנה שלהם, [ושברור שכל תנועה שלהם היה כל כולו שעבוד מוחלט לבורא עולם ותורתו, ללא שום רצונות עצמאיים, ממש ההיפך הגמור מאתנו], אין זה כל תמיהה עבורנו, אם לא זכינו להבין את דיבורם, וכל שכן אם לא הבנו את הסיבה לאמירת דיבורים אלו.

מותר, ואף רצוי, לנסות להבין, הלא אפילו שיחת חולין של תלמיד חכם צריכה תלמוד, וכל שכן דברים שנאמרו לרבים, אך כאשר ניסינו להבין ולא הצלחנו, ניקח עט ונרשום בצד "לא זכיתי להבין", ונתפלל לה' שיאיר עינינו, אך לא מעבר לכך.

זאת הסיבה שהדבר כלל לא הפריע לאף אחד עד דורנו אנו, מי שהבין הבין, ומי שלא, לא. מה בכך, וכי משום שהוא לא הבין יש ח"ו חיסרון במי שאומרם, וכי את שאר דבריו וכל שכן דברי תורתו אנו כן מבינים, האם כל אחד מבין את כתבי האר"י הק', ומי שאינו מבין, וכי יפקפק במי שאומרם חלילה.

[במאמר המוסגר: הלא אפי' הספר "ליקוטי מוהר"ן" קשה להבנה, כידוע, ודורש עמל רב, וזה למרות שהוא נכתב ע"מ למסרו לציבור, ושיוכלו להבינו, כל שכן הספר "חיי מוהר"ן" שכלל לא נכתב ע"מ להדפיסו, וממילא לא נכתב באופן שאמור להיות מובן, בוודאי לא בקלות, ובאמת הוא הספר הקשה ביותר אפי' להבנה פשוטה (גם בשאר חלקיו, ולא רק בעניין ההתפארות), ור' נתן כותב בהקדמה להדיא, שהרבה מהשיחות אינם מובנות כי אם למי שיועד את כל הרקע שמסביב, ולא כתבם אלא לזיכרון, וכיצד יעלה על הדעת, לנסות להבין בצורה קלה ושטחית, ועוד לבא להקשות קושיות, או לעורר תמיהות].

התפארות הצדיקים

ובנוסף לזה, (ואולי אין צורך בתוספת זו), הנהגה זו של התפארות, הוא כלל לא חידושו של מוהר"ן, הדבר מצוי כסדר בדברי הצדיקים מכל הדורות⁴⁶,

46. הלן רשימה של צדיקים שהתפארו בעצמם: [לא צוטטו דבריהם (מלבד אחדים) מחוסר מקום במסגרת זו, וגם לא נרשמו כל הצדיקים שהתפארו, משום שמדובר בים שאין לו סוף,

אגרת לבן דורינו

החל מיוסף הצדיק, הנביאים הק', תנאים ואמוראים לרוב, ובפרט רשב"י בזוה"ק, והאר"י הק', ותלמידו ר' חיים ויטאל, הרמח"ל, הגר"א, הבעש"ט

ומי שבכל זאת מעוניין ברשימה מלאה ומפורטת, נשמח לעזור לו בכך. (הרשימה להלן מתוך ספר "פאר מקדושים" העומד לראות אור בקרוב בעזה"ת)
רשב"י: "די לעולם אני ואתה" (שבת לג.) "ראיתי בני עליה והם מועטין וכו' אם שנים הם, אני ובני מהם" (סוכה מט:) "אם אחד הוא - אני הוא" (ב"ר) וע"ע סוכה מה. ובזוה"ק: אדרא רבה נשא קלב: (מ"שה לא ידע [כי קרן אור פניו], ואנא ידע") קמד: קכה: רכה: ובתיקוני זוהר תיקון ס"ט, ובאדרא זוטא, ועוד הרבה מאד, **ורבי אלעזר** הבטיח לזקן אחד "אני אצילך מדינה של גיהנם, כי כוחי רב בעוה"ז ובעוה"ב, ובעוצם כוחי שיש לי שם, לא אניח למלאך של גיהנם ליגוע בכך" (ויחי רכד:).

הלל: אם אני כאן, הכל כאן, ואם איני כאן, מי כאן. (סוכה שם), והכוונה כפשוטו לדעת המאירי (בפירושו לאבות פ"א מ"ד), ורבינו בחיי (כד הקמח עצרת עמ' סב).
 משמת רבי בטלה ענוה. א"ל **רב יוסף** לתנא, לא תתני ענוה, דאיכא אנא [אל תאמר שבטלה ענוה, שהרי אני בעולם, ואני ענוותן]. (סוטה מט:).

רב נחמן: כולי עלמא לגבי דידי בדינא, דרדקי ניהו. (ב"מ פו, וע"ע בכורות לז).
בן עזאי: "כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום, חוץ מן הקרח הזה [היינו רבי עקיבא]. (בכורות נח)

ובחגיגה טו, במעשה דאלישע (אחר), אמר **ר' יוחנן** "כשאוחז אותו בידי, מי ימחה בידי", ובתוס' הביאו מהמדרש, שאמר **ר' מאיר**: אם יגאלך טוב - היינו הקב"ה - יגאל, ואם לאו, וגאלתיך אנוכי.

וע"ע: **ריב"ל** (עירובין נג:), **נחום איש גמזו** (תענית כא.), **ר' חנינא ור' חייא** (כתובות קג:), **חנינא בן אחי ר' יהושע** (ברכות סג), מעשה דר"ח ור"ה (ב"מ לג.) **רבה** (ב"מ פו), **רב כהנא** (שבת סג), **רב דימי** (ערכין טז:), **אבוי** (סוטה מה, ערכין ל: קידושין כ.) **רבא** (עירובין כט), **ר' יוחנן** (ירו' ביכורים פ"ב ה"ב), **רב** (ירו' פאה פ"ו ה"ג, סוטה פ"ט ה"ב) ומעשה **דרבי עקיבא ור' שמעון** (ירו' סנהדרין פ"א ה"ב).

וכן בדורות שאחריהם (נכתב לא לפי סדר הדורות, ובודאי שלא לפי ערך חשיבותם, רק כפי המזדמן):

רב האי גאון (ספר חסידים, דפוס ברלין סי' תר"ל), **רש"י** (בפי יחזקאל מבג, ובספר פרדס יוסף ח"א ע' רעג), **הרד"ק** (במכתב "ואין רב בספרד מדקדק בדברי חז"ל בחומריהו ובקוליהו יותר ממני", הובא ב"מגדולי התורה והחסידות" ע' עא), **מהר"ם לובלין** (שו"ת סי' פח ועוד), **מהרש"ל** (שו"ת רש"ל סי' יב, שו"ת רמ"א סי' ו), הקדמה ליש"ש יבמות ובחולין), **אוה"ח** (פ' ויחי ועוד, והקדמה לפרי תואר), **שאגת אריה** - "כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום, חוץ מר' אליהו הוילנאי" (ויקהל משה ע' קעב וע"ע בנין שאול ע' קב, האיש על החומה ח"ב ע' צד), **חת"ס** (חוט המשולש ע' קיב, כק, ועוד, אוצרות הסופר ג' ע' 6 "כמה כח עולה לי, כדי שתלמיד יוכל להביט בצורת", שפע חיים ירח האיתנים ח"ב ע' קטו, רבינו שמעון סופר ע' מ'), **ועוד הרבה לאין מספר**.

וביותר בדברי **האר"י הק'** (שבחי האר"י, ושער הגלגולים, ועוד הרבה), ותלמידו **מהר"ח ויטאל** (ספר החזיונות ועוד), **והרמח"ל** (באגרותיו, ובתיקונים חדשים), **והגר"א** (דור דעה, הקדמה לפאת השולחן, הקדמה לספד"צ, רב פעלים ז, קול התור באריכות שהוא נהורא דמשיח בן יוסף ואתחלתא דגאולה וכו'), **והבעש"ט ותלמידיו** (נועם אלימלך, ר"פ מקוריץ, היהודי הק', ר' ברוך ממעוזבו, המגיד מזלאטשוב, ה"אוהב ישראל" מאפטא, דברי חיים מצאנז, המגיד ממעזריטש, בעל התניא, דגל מחנה אפרים, ר' נ"צ מרופשיץ, המגיד מקוזניץ, הקאצקער, האבני נזר, ועוד הרבה).

ותלמידיו, זיע"א, ועד לצדיקים הסמוכים אלינו. כך שהדבר כלל לא היה תמוה ולא חדש בעיני אף אחד, ולא עורר שום 'קושיא'⁴⁷.

[נדגיש, שאף אם נמצא חילוק בכמות או איכות ההתפארות, אין זה נפקא מינה כלל, שהרי אם הדבר הוא 'פסול' (משום 'גאוה' או משום 'יהלך זר ולא פיר'), אין הבדל אם עושים את הדבר ה'פסול' הזה, קצת או הרבה, ובאיזה איכות או תדירות, כשם שאכילת בעל חיים שאינו טהור, אסורה לחלוטין, ואין שום חילוק בין אם הוא גדול או קטן, ובין אכילת כזית אחד או עשרה, ואם נאכל כל יום או פעם בחודש, וד"ל].

אך אין צורך לזה, משום שכפי שבארנו, אין לנו שום השגה בו ולא בדבריו, כך שגם אם אכן היה יחיד בזה, לא אמור להיות הדבר תמיהה עבורנו.

והביאור הפשוט בלא להיכנס לעומק, לבאר הטעם שכך נהג הוא וכך נהגו עוד הרבה צדיקים וכנ"ל, הוא על פי המבואר בגמ' (נדרים סב.) ונפסק בשולחן ערוך (יו"ד רמזכא), שמותר לו לתלמיד חכם להודיע עצמו במקום שאינו ידוע בכדי שישמעו לו, ויש אומרים שהוא חובה, [ובירושלימי, (הובא בתשובת הרשב"א פ"ד ובמהרש"א שם), מבאר לפי זה הפסוק "יהלך זר ולא פיר" כך: "יהלך זר, ולא - אם אין זר שיהלך, אזי - פיר, צריך אתה להלל עצמך], ועל כן בהכרח נצרכו להודיע את גדלותם בכדי שיקבלו דבריהם (ובפרט לפי מה שנתבאר בפרק ב' באריכות, שתפקידם היה עניין זה של גילוי תורה והנהגת ותיקון עם ישראל, וע"כ בהכרח היה להם להודיע גדולת נשמתם, בכדי להודיע מה תפקידם, ומה כוחם, וכמו רופא המודיע על מקצועו ועל מומחיותו, וד"ב למשכיל).

התפארות וגאוה

כמו כן ברור, (ויש הרבה להאריך בזה⁴⁸), שאין כלל שייכות בין התפארות לגאוה, ה"התפארות" הוא בסך הכל תיאור המציאות, מה דרגתו, מעשיו, וגודל נשמתו, ה"גאוה" היא לעשות מהציאות הזאת **יישות**, כלומר: כל זה "אני", ברוב חכמתי וצדקותי וכו' זכיתי לכל זה, ואמנם באדם מן השורה, ההתפארות מביאה אותו לגאוה, מפני שהוא מרגיש שכל המעלות עליהם הוא מספר, זכה להם בזכותו ובכוחו, ואומר בלבנו 'כוחי ועוצם ידי עשה

47. ורק אצל עמי הארץ שלא קראו ולא שנו [או מנצלים את תמימותם של אלו שאינם יודעים], הפך הדבר ל'קושיא' ואף ל'תשובה' ומסקנא ברורה [ש"מדובר בבעל גאוה או בעל דמיונות" עפ"ל] (וכאמור, מסקנא זו תקפה, לגבי כל הרשימה הנ"ל, מי ראה כזאת מי שמע כאלו, רח"ל).

48. ונתבאר באריכות ובסדר נכון בספר "פאר מקדושים" (העומד לראות אור בקרוב ממש).

לי את החיל הזה; וזהו מהדברים הגרועים ביותר, עבודה זרה ממש, אך מי שמעט שכל בקדקודו, ומבין את מציאותו האמתית, כל שכן צדיקים שביטלו את כל ישותם להשי"ת, אין זה כך, אלא אדרבה, בזה עצמו הם מגלים את גדולתו של השי"ת, וגודל רחמיו טובו, שהרי הוא השפיע עליהם כאלו מעלות נפלאות, וכאלו דברים גדולים.

ועיין בדברי השל"ה הק' (ח"ה פרשת עקב) שכתב ששלימות העונה היא 'מידת ההשתוות' שיוכל העניו לשוח ממעלתו לעין כל ללא כל התפעלות, וכן כתב הסבא מקלם (חכמה ומוסר ח"א אות פב) שהעניו האמתי הוא פעמים עניו ופעמים מתנשא, בבחינת "במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו", והוסיף: "וזה סוד יקר, אשר יכשלו בו רוב בני אדם"⁴⁹.

גדלותו של מוהר"ן

נשוב לעניין מוהר"ן, הרי אין כל ספק בגדלותו הנפלאה, והוא הוחזק כצדיק נשגב ומלאך קדוש וכו' ללא ספק בדורו ובדורות שלאחריו אצל כל גדולי ישראל וכדלהלן, ובלאו הכי, אף אילו לא היה מפורסם, ולא היינו שומעים כלל על שמו מעולם, רק היה מוצא אדם בגניזה עתיקת יומין את ספריו, וללא שום ידע מוקדם היה פותח אותם, ומנסה ללמוד מתוכם את מהותו של המחבר, הרי שהספרים כולם זועקים:

1. גאונות מפליאה ובלתי אנושית. בהיקף, בהבנה, בעומק ובהשגה וכו', (ודי אם נציין דוגמא אחד שסיפר הגה"צ ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א, שסיפר לו אחד מגדולי המקובלים הליטאיים, שלמד סימן אחד ב"ליקוטי מוהר"ן" [סימן ח' או י"ח], במשך שלשה חדשים, וגילה שם 63 מושגים שונים בקבלה, באופן שאין אפשרות כלל בשכל אנושי להשיג זאת, והדברים ידועים ופשוטים (אם כי לא ברמה כזו) אצל כל מי שזכה לעסוק בספר זה והספרים האחרים מעט או הרבה).

2. צדקות נדירה, שהרי בכדי לכתוב תוכן כזה, מוכרח להיות הכותב שייך לעניינים אלו, כאשר לא מדובר ב'ליקוט רעיונות', אלא בחידושים עצומים ומערכות נפלאות ועמוקות שנבעו מתוך תוכו, והם מצביעים ללא ספק על השגה נוראה ועל דרגה בלתי נתפסת בעבודת ה'⁵⁰.

⁴⁹ עיי בספר "פאר מקדושים" הנ"ל עוד הרבה ביאורים בעניין זה מפי ספרים וסופרים.
⁵⁰ וכלשונו של ר' נתן (ימי מוהר"ת 10): "כי לא קדמו אדם מעולם לספר שבחים כאלו על שום צדיק, ומן הסתם כשהוא ידע לספר כל זאת היה אוהז בכל זה, ואם תשים לבך להסתכל שם היטב החטב בעין האמת, אז תבין מעט עוצם גדולת קדושתו".

3. ההנהגות הנוראות (המובאים בספר "חיי מוהר"ן ו"שבחי הר"ן"), שאותם נהג כבר מילדותו, הרי הם מפעיימים כל מי שיש לו אוזן שומעת ולב מרגיש, (ואולי גם למי שאין...), כזה ניתוק מהעולם הזה, כזו פרישות, כזו נקיות, וכזה ביקוש האמת במסירות נפש שקשה להעלות על הדעת, וכל זה מגיל ילדות ממש⁵¹.

על כל פנים, המתגלה לעיני הקורא, ללא שום מידע מוקדם, שבעל הספרים הינו ענק שבענקים, תלמיד חכם, צדיק נשגב, קדוש ופרוש, ורחוק לגמרי וגבוה הרבה מכל מושג שמוכר לנו.

יש בנותן טעם לציין, שר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א המפורסם בגדלותו, טרח לכתוב מראי מקומות על "ספר המידות" שכתב מוהר"ן (בקטנותו), להראות מקור הדברים מהיכן לקוחים, (והיה פעם שרצו להדפיס מחדש ספר זה, ולא היה בנמצא כי אם אצל ר' צדוק זיע"א, ובקשו ממנו הספר לכמה ימים בכדי להעתיקו ולהדפיסו, ולא הסכים, באמרו שאינו יכול להשאר אפילו יום אחד ללא הספר).

ואם כן לאור כל הנ"ל, הרי התמיהה על דברי ההתפארות שנאמרו ע"י מוהר"ן זיע"א, אין לה מקום, שכן, אין לנו השגה בו, ואין כל תמיהה, אם לא זכינו להבין את דבריו והנהגתו, מפני מה כך אמר או עשה, אין לנו אלא לכופף ראשנו ולומר, קטנים אנו, בדעת ובמעש, ולא זכינו להבין. מותר וגם רצוי לנסות לברר ולהבין את פשר הדברים, אך לא כמבחן לבחון את מהותו של מי שאומרם, ולא כמבחן אם לשמוע לו ולקבל דבריו בכל הנוגע לעבודת ה'.

51. ייתכן שיהא מי שיאמר על סיפורים אלו "אני לא מאמין למה שכתוב" "כל אחד יכול להמציא" וכדו'. ואם כי אין זה ראוי להתייחסות, אך מכיון שהתופעה מצויה, נאמר: א. ישנו סיפור ידוע על החפץ חיים שהגיע ל"עדות אופיי" בבית משפט, וכשבא סיפרו עליו סיפורים מופלאים בגודל ישרותו, שאל השופט את המספר: האם אתה מאמין לכאלו סיפורים? אמר לו: אינני מאמין! אך האם גם עליך מספרים כאלו סיפורים? וד"ל. ב. מי שכתב את העובדות הוא תלמידו ר' נתן זצ"ל, ורואים בדבריו כסדר את הדיוק הרב, כאשר הוא תמיד מצטט את הלשון המדויק, ובמקום שלא זכר את הלשון המדויק הוא מציין זאת, וכן מה שלא ידע מעצמו אלא שמע מאחרים הוא מציין זאת. ג. כמדומה, שכל סיפורי ומשפטי ההתנגדויות למיניהם, מתקבלים בקלות יתירה, גם כשאין להם שום מקור ברור, בוודאי לא באותה רמה של מקורות כאלו, ואם כן עלינו לשאול את עצמינו, אם חוסר האימון שלנו בסיפורים הנ"ל, הוא מצד היושר, או חשבונות אחרים.

מחלוקת לשם שמים

נשוב כעת לנושא העיקרי, והוא נושא המחלוקת וההתנגדות.

ובכן, קודם שניגש לברר את העובדות, חשוב לשים לב, כי עצם המושג "התנגדות" שוב נתפס בעינינו באופן מאד גס וחיצוני, לדידנו "מחלוקת" או "התנגדות" פירושו: אחד מהם אמת, והשני - לא אמת. אך לא כך היא השקפת התורה, ההיסטוריה היהודית רצופה מחלוקות, בכל זמן, וכמעט בכל נושא, וחז"ל מחלקים לנו בין מחלוקת לשם שמים למחלוקת שלא לשם שמים, כאשר הם פוסלים מחלוקת שלא לשם שמים, וכלל לא מגנים, ואף ניתן לומר מעודדים, מחלוקת לשם שמים. ועל מחלוקת כזו נאמר בחז"ל "אלו ואלו דברי אלוקים חיים", כלומר שניהם אמת. אף שבשכלינו קשה לתפוס, כיצד ייתכן, שבית שמאי שאומרים מותר, ובית הלל שאומרים אסור, שניהם אמת, אך זאת האמת של התורה.

ננסה אם כן לעשות קצת סדר בדברים.

כאשר יש מחלוקת בהלכה, ברור לנו שיש את המושג של "מחלוקת לשם שמים", ושל "אלו ואלו דברי אלוקים חיים", כלומר, אין שום חסרון ופגם באף א' מהצדדים, ואמנם ההלכה חייבת להכריע כא' מהצדדים, אך לא משום שרק היא אמת, רק משום שכך רצון ה', אך לאמתו של דבר שניהם אמתיים באותה מדה.

לא זו בלבד, אלא כל אופן בניית תורה שבעל פה, והכרעת ההלכה בכל נושא, נעשה דווקא ע"י אופן של ריבוי דעות, ובשביל כך היה סנהדרין, שהורכב ממספר גדול של דיינים, וכ"א מביע את דעתו, ולבסוף מכריעים על פי הרוב, וזה נקרא 'פסק של הסנהדרין', אף שחלקם לא סברו כן, כך דרכה של תורה.

ממילא לא יעלה על דעת מי, לבא לזלזל בא' מבעלי הדעות, לבזותו או לפסלו ח"ו, אף כאשר אין הלכה כמותו, ואפי' החולקים עצמם, נהגו כבוד זה בזה, וכל ויכוחם היה כדרכה של תורה, מתוך אהבה כבוד והערכה, וכידוע דרשת חז"ל (קידושין ל:) "את והב בסופה" שבתחילה נראים כאויבים זה לזה, ואינם זזים משם עד שנעשים כאוהבים זה לזה [והיינו למרות שכ"א נשאר בדעתו, והלכה רק כא' מהם]. וכן אמרו על בית שמאי ובית הלל, שעל אף מחלוקתם המרובה, נהגו כבוד זה בזה, לקיים מה שכתוב "האמת והשלום אהבו".

באותה מדה נוהג הדבר במחלוקת של הנהגה והשקפה, גם בזה ישנם דעות לכאן ולכאן, והמחלוקת היא מחלוקת לשם שמים, ושני הצדדים צדיקים וצודקים, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, והחולקים עצמם נוהגים כבוד זה בזה, אף שלמעשה יש להכריע כא' מהצדדים [לכאורה אמור להיות הכרעה אחת עבור כל עם ישראל, וכמו בהלכה, ורק כיום שגם בהלכה אין הכרעה ברורה לכלל הציבור, רק כ"א נוהג כרבותיו, ממילא הוא כך גם בהנהגה והשקפה, אך יש מקום לדון בזה]. (ואין אנו דנים בזה על השקפות פסולות שנוגדות את היסודות ועיקרי היהדות כמובן, ואין זה נוגע כלל לעניינינו בזה, כמובן).

ממילא ההסתכלות על נושא המחלוקת בעניין תורת הבעש"ט זיע"א, אמורה להיות כך ורק כך: היו בזה כמה דעות לכאן ולכאן [ובכל אחד מהצדדים היו גם כן כמה דעות, כידוע], והרי זה כמחלוקת שמאי והלל, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, ואין כאן שום מקום לזלזול בא' מהצדדים חלילה, כפי שאכן היה המציאות, שהכל היה בדרך כבוד ויקר, ולא באופן של בזיון וזלזול חלילה.

[וכאן המקום להבין ולהעיר, על מה שהתפרסם בספר מסוים, דברים שונים מהנ"ל, המציירים את המחלוקת באופן של בזיון והשפלות וכו', ודבריו לקוחים מספרי המשכילים דאז (והרי זה כמי שיביא התייחסות למחלוקת גדולי ישראל כיום, ממה שנכתב בעיתונות החילונית על כך, וד"ל), שהם שנאו כמובן את שני הצדדים, ומצאו סיבה למסיבה, לכתוב את מה שבלבם, ואכן גדולי ישראל אסרו את הקריאה בספר זה, משום שהוא ציור שגוי ומעוות בכל הנושא שנקרא "מחלוקת לשם שמים", וממילא הוא סילוף של ערכים ויסודות חשובים ונחוצים מאד, והוא גובל באפיקורסות וביזוי תלמידי חכמים ה", ודי בזה למבין].

מחלוקת בין צדיקים

לכאורה די בזה, בכדי להבין שיש כאן 'דיון תורני', שיש בו מקום לשני הצדדים, וצריך רק לחפש את הכרעת ההלכה, ותו לא.

אך יש כאן עניין עמוק יותר, והוא יסייע בהכרעת העניין.

אנו מוצאים לאורך כל הדורות תופעה נפלאה ומופלאה, כאשר קיימים לא רק 'ויכוחים' ו'דיונים' ו'מחלוקות' בעלי שני דעות, בהלכה ובהנהגה וכנ"ל, רק מחלוקות של ממש, של התנגדות ורדיפה [פיזית או השקפתית] על הצד האחר.

כלומר: מלבד שמצאנו מקרים רבים בהם עמדו גדולי ישראל ונלחמו בכל מיני דעות כוזבות, ומנהיגים שקריים, וכתות לא כשרות וכדו', באופן של הגנה על היהדות מכל מי שמנסה לפגוע בה, על ידי עיוות ושינוי וסילוף וכו', מצאנו גם כן שנלחמו ורדפו צדיקים גדולים קדושים וטהורים, על דעות אמיתיות ונכונות, שרק האמת נר לרגלם. והדבר אומר דרשני.

נפרט חלקם: יוסף הצדיק, חלקו עליו אחיו השבטים הק', ורדפו אותו עד למוות. על משה רבינו ע"ה חלק קורח שהיה אדם ענק שבענקים, [וכתוב בספרים, שאילו היינו רואים אותו פעם אחת, היינו הולכים אחריו בעיניים עצומות], ועמו מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות, כלומר, כל גדולי הדור, דוד המלך נרדף על ידי שאול ודואג ("אביר הרועים") ואחיתופל (שדבריו "כאשר ישאל איש בדבר האלוקים"), שאול עצמו זלזלו בו בתחילת מלכותו, כך מצינו גם אצל ירמיה הנביא, וזכריה, ועוד ועוד. עד הדורות האחרונים, כאשר ידועה המחלוקת העצומה שהיתה בין גדולי עולם היעב"ץ זיע"א ור' יונתן איבשיץ זיע"א, על הזוה"ק הייתה מלחמה (ביניהם היעב"ץ זיע"א), לאר"י הק' היו מתנגדים (ובניהם המהרש"ל זיע"א), כנראה מספיק חשובים שר' חיים ויטאל זיע"א נצרך להשיב להם בכתביו, את הרמח"ל רצו לרצוח ממש רח"ל (ובין החלוקים עליו היה רבו), וכן הייתה התנגדות ומלחמה על שיטתו של ר' ישראל סלנטר זצ"ל, ועל שיטתו של הסבא מנובהדוק, וכל זה דוגמאות ספורות ללמד על הכלל כולו, ודי בהם בכדי להוכיח הרעיון הנ"ל.

מה הולך כאן? כלומר, אנו כבר מבינים שמה שאנו רואים בעינינו הבשריות והמגשומות, זאת האמת, שהרי לא ייתכן לחשוב כך על כל הרשימה הנ"ל, א"כ יש כאן בהכרח משהו עמוק מעבר להבנתנו השטחית והדלילה. מהו?

נחלק זאת לשני חלקים: א. מחלוקת על צדיקים. ב. מחלוקת בין צדיקים.

החלק הראשון, הוא "מחלוקת על צדיקים" והכוונה, שאכן ישנה והייתה מציאות של צדיקים גדולים, שלא כולם, [או כולם לא] עמדו על גדלותם, וכיון שלפי דעתם לא היו אלו ראיים לאיצטלא מסויימת שהלבישו לעצמם או הלבישו עליהם, הרגישו צורך להעמיד דברים על אמיתתם ויצאו לחלוק עליהם, ובתוך קטגוריא זו קיימים אכן מקרים רבים שהיה זה ע"י אנשים לא כשרים לגמרי או אפי"ע רשעים, כגון מחלוקת קורח על משה, וראשי הסנהדראות, וכש"כ דתן ואבירם, ושאר ארחי פרחי שהצטרפו לזה [ויתירה מזו מצינו דברים מבהילים שחשדו במשה, כמובא במדרש על הפסוק "והביטו אחרי משה", ואף

קנאו לנשותיהם שלא יסתרתו עם משה, מבהיל ממש], וכך הוא בעוד מהדוגמאות המובאות לעיל, או בדוגמאות אחרות בהיסטוריה.

אך קיימים גם מקרים שהיה זה על ידי צדיקים אמתיים, ואפי' מופלגים, אך בכל זאת לא השיגו נכונה את דרגתו של זה שחלקו עליו, ומשום כך עשו זאת, כמו שהיה בין יוסף הצדיק ואחיו הק', שהוא הבין שהוא אמור להנהיג אותם, והם סרבו לקבל זאת, וכך היה בין אהרן ומרים למשה, שאף שידעו על גדלותו, אך לא חשבו שזה עד כדי כך, והייתה להם טענה כלפיו, עד שהשי"ת בעצמו בא להגן על כבודו, וכן הוא בעוד דוגמאות מהרשימה הנ"ל או מההיסטוריה, כאשר יכול כ"א להקיש מעצמו.

וכל זה נכלל בהגדרה של "מחלוקת על צדיקים", שעניינם, מחלוקת שמגיע מאי הבנה והשגה נכונה בצדיק או בעניין עליו מדובר, ובכל זה מובן, שהצדק נמצא דווקא עם זה שחלקו עליו, והמחלוקת אך בטעות יסודה, ואכן, במקרים אלו, בדרך כלל האמת הוכיחה את עצמה בהמשך הזמן, והתברר האמת, עד שאין לנו ספק בעניין [אם כי אין זה מוחלט, ויש שעדיין נראים כספק].

החלק השני, הוא הנקרא "מחלוקת בין צדיקים", והוא באופן שלא היה חסר בהבנה נכונה והשגה אמיתית במי או במה שחלקו עליו, ובכל זאת הייתה מחלוקת ומלחמה ורדיפה, מסיבות הנקראים "כבשי דרחמנא", סיבות שאינם בהשגתינו והבנתנו, סיבות בידועות רק לצדיקים עצמם שביניהם הייתה המחלוקת הלזו, כוונתם הייתה לשמים, והיו להם כוונות גבוהות ועצומות בזה, והיה עניין כלפי מלעה שהדבר יצטייר לעיננו כמחלוקת ורדיפה, בעוד ע"פ האמת שררה בין שנ הצדדים בהסתר אחדות ואהבה, כבוד והערכה, בלי שום סיג ופגם.

דוגמא לדבר מה שאמר הרה"ק ר' ברוך ממעז'בז, שחלק על כמה וכמה מגדולי הצדיקים בדורו, וביאר בעצמו [לא: מתלמידי הרה"ק ר' שלום מפּרוביטש זיע"א], שהוא משום שראה צדיקים שעלו למדרגות גדולות והסתלקו בקיצור ימים, ע"כ לקח על עצמו לחלוק עליהם ולקטרג עליהם כביכול, בכדי שיוכלו להשאר בחיים (ועיין עוד להלן מדבריו בעניין).

ע"כ מבאר מוהר"ן בכמה מקומות, שישנם מחלוקות כאלו בין הצדיקים, שהוא משום דברים גבוהים, ואין לזר להתערב ביניהם, ואף הוסיף, כי מי שרואה מחלוקת בין צדיקים, אות הוא לו שפגם במוחו,

ומראים לו את הדבר כדי להוכיחו על כך, שיתקן זאת, אך בוודאי אין ל להתערב ולנסות 'להבין'.

ישנם כמה וכמה הסברים לתופעה זו בספרים, ובכתבי ידידי ר' נ. לנדסמן שליט"א מצאתי על כך י"ד דרכים, ובקונטרס "את והב בסופה" (כת"י) הביא אותם ג"כ והוסיף עליהם עוד, וממילא מובן שאי אפשר לפורטם במסגרת זו, אך די במה שכתבנו בכדי להבין שקיים דבר כזה, וש ממילא ישנם מחלוקות שאים עלינו ואין לנו אפשרות להבינם.

הביאור הפשוט ביותר שניתן לומר בזה, הוא, היות וכוח של צדיק הוא כוח עצום לקרב בני אדם לעבודתו ית', ובפרט הצדיקים הגדולים שהקב"ה גילה על ידם דברים נפלאים שמיועדים במיוחד לתקופה בה היו בעולם, הלא בהכרח להשאיר את כוח הבחירה בעולם, ובאופן כזה, שעדיין תמשיך ירידת הדורות (שגם הוא ענין עמוק אך מוכרח), וכיון שעל ידי התקרבות לצדיקים וקיום דבריהם אפשר להנצל כמעט כליל מירידת הדורות העצומה או מהנסיונות המיוחדים לדור זה, בהכרח למנוע את הגישה האוטומטית לעברם, וליצור מניעה חזקה מאד, ובאופן שיהא צורך לאדם "לבחור" בדרך הטובה לו, ואז ממילא זכאי הוא אחר כך לסייעתא דשמיא המיוחדת שיש בדרך זו, אחר שהגיע אליה מכוח בחירתו. אך כמובן יש בזה עוד הרבה עניינים, וכנ"ל.

המחלוקת על החסידות

נתמקד בדוגמא אחת הנוגעת יותר לענייננו, והוא המחלוקת על תורת הבעש"ט – דרך החסידות, שהייתה בין הגר"א זיע"א ובין בעל התניא זיע"א (ולא בין הבעש"ט כמקובל), ונציין כמה נקודות שיאירו את הדבר באור הנכון.

א. לא ידוע לאף אחד סיבה ברורה למחלוקת זו, רק ידוע שהוא לק על כך והתנגד לזה, וכל ההסברים הם פרשנויות וביאורים של אנשים אחרים, לא של הגר"א, ואין להם על מה שיסמוכו. (ובפרט הפרשנויות והתיאורים המובאים בספר שנדפס לאחרונה, כבר הזכרנו שנלקח מדברי המשכילים וכתבי העת, עפ"ל). ובפרט במה שידוע שרצה בעל התניא להפגש עם הגר"א והוא התנגד, הרי ברור ימוכנים לשאת ולתת בזה, וממילא ברור שיש כאן עניין נסתר בלתי מובן, שמשום כך ראה הגר"א לנכון לחלוק ולנהוג באופן זה, והוא ממש העניין הנ"ל הנקרא "מחלוקת בין צדיקים", שאין לנו הבנה בזה.

ב. ואכן, כך נשמע מפי גדולי ישראל (הג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל והגה"צ ר' אלי לופיאן זצ"ל והאדמו"ר מאמשינוב זצ"ל), שההתנגדות לחסידות היתה מחלוקת לשם שמים, ורצון ה' היה שזה יתחיל כך, אך למעשה אלו ואלו דברי אלוקים חיים, ובדורנו כבר לא קיימת התנגדות זו. (כך שמעתי מהר"ר יחיאל יעקובזון שליט"א ששמע מהם)

ג. וכע"ז שמעתי מהרב ע. גיסין שליט"א, שרבו הרב גיטלמן זצ"ל (תלמיד מובהק להמשגיח ר' ירוחם זיע"א), שאל להחפץ חיים זיע"א על ענין ההתנגדות לחסידות, ואמר לו, שבתחילה חששו גדולי הדור מדרך זו, כיון שהיתה דרך חדשה, והיו הרבה שיטות בעם ישראל שגרמו לחורבנות רח"ל, אך כאשר כבר עברו מאה שנים, ורואים אנו, כי שיטה זו לא רק שלא הזיקה ח"ו, אלא אדרבה, הוא עמוד השדרה של קיום היהדות בדורות אלו, שוב אין ההתנגדות בתוקפה, עד כאן דבריו. וכן כתב הרב דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו ח"ה עמוד 93), שכיום אין חולק כי צריכים את שני הדרכים יחד בכדי להצליח בעבודת ה'. וכך התבטא הג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל במענה לא' שאמר לו שהוא 'מתנגד', אמר לו "על מה?", ענה: "מה זאת אומרת?! על החסידות!", אמר לו: "וכי אתה יודע בכלל מהי חסידות?! אני שלמדתי מהגר"ח במשך שעות מה זה חסידות, אני יכול 'להתנגד', ואינני מתנגד, אך אתה כלל אינך יודע מה זה" (שמעתי מהרב יחיאל יעקובזון שליט"א ששמע מפיו).

ד. וכן ידוע על יחס של ידידות, ושל כבוד והערכה, בין שני הצדדים לאורך השנים: הגר"א זיע"א התבטא על הבעש"ט זיע"א שהיה בעל השגה גדול. החפץ חיים מזכיר את בעל התניא (שעליו חלק הגר"א כאמור) עשרות ומאות פעמים בספרו משנה ברורה, ומעמידו כא' מעיקרי הפוסקים. שמו של ר' לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א תמיד נזכר לשם ולתהילה בקרב כל העדות והחוגים (והוא, אגב, היה מהתומכים הגדולים במוהר"ן ותלמידו), דברי ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א משמשים כבסיס ממש לכל בעל מחשבה, ולרוב בעלי המוסר, (ואף הוא השתית חלק גדול מתורתו, ואולי רובו, על תורתו של מוהר"ן), כמו כן ידוע על הקשר החזק וההערכה העמוקה שהיו בין ה"צמח צדק" לר' יצחק מוואלוז'ין (בן הגר"ח), ובין החפץ חיים לה"אמרי אמת" מגור ושאר צדיקי אותו הדור. ה"מופתים" של האדמו"ר מנעסכיז זיע"א סופרו בקביעות ע"י הגר"ח מבריסק ובנו הגר"ז זצוק"ל. והגר"ח אף לקח לחתן חסיד גור. וידועים דברי הגרא"מ שך זצ"ל (מכתבים ומאמרים כמה פעמים), שלולא החסידים לא היה קיום לעולם, ועוד ועוד דוגמאות לרוב לעניין זה.

ועל כן למעשה, כאשר אנו באים לדון על דרכו של מוהר"ן, האם יש עליה מחלוקת והתנגדות, עלינו להבין, כי אף אם הייתה מחלוקת, אין לראות זאת באופן רדוד ושטחי, ולהבין ולהסיק מכך, שדרך זו איננה נכונה חלילה, ושיש להמנע ממנה, אלא לכל היותר מדובר על מחלוקת לשם שמים, ככל מחלוקת אחרת בהלכה ובהנהגה, ויתירה מכך, מדובר במחלוקת על צדיקים (ע"י כל מיני אינשי דלא מעלי), ומחלוקת בין צדיקים (ע"י צדיקים ממש), ואין בכל זה בכדי להמנע מכך.

המחלוקת על מוהר"ן

אך האמת, שיסוד השאלה בטעות יסודה, עקב סילוף העובדות, וכל מיני שמועות פורחות באויר, רובן לא אמתיות בכלל, והמיעוט שכן נכון מעורב בהרבה פסולת של חוסר דיוק, על כן נשתדל בעז"ת להציג את המציאות האמתית כפי שהייתה, ולברר את העובדות לאמתן, האם אכן הייתה התנגדות, ועל ידי מי, ומה הייתה דעת גדולי הדורות בזה וכו'.

יודגש, כי הדבר נעשה בליט ברירה, ובזהירות מרובה, משום שעצם ההתעסקות בעניינים אלו, מסוכנת מאד, וכמוה כהתעסקות באש, אך ההכרח לא יגונה, ונשתדל לנגוע רק במה שמוכרח, ומי שחפצה נפשו להרחיב את היריעה, יכול למצוא את הדברים בהרחבה גדולה בספרים⁵², ולא עלינו המלאכה לגמור.

אך נדגיש שוב, כי אין הכוונה חלילה וחלילה, לגנות מאן דהוא, ובוודאי לא שום צדיק ח"ו, שכולם היו שרפי מעלה שאין לנו שום השגה בהם ובדרכיהם, ועפר אנו תחת כפות רגליהם, רק מטרתנו להציג את העובדות כפי שהן, וכבר ביארנו כי מחלוקת בין צדיקים, אף שנראה לנו כפי שהוא נראה, יש בהם דברים עמוקים מאד, ובשום אופן אין לפרשם כפשוטו, עד כאן ההודעה, ומכאן ואילך, צדיקים ילכו בם וכו', ואנו את נפשנו הצלנו.

ובכן, בתחילת חייו של מוהר"ן (נולד בשנת תקל"ב) הסתיר עצמו מאד, ואף על פי כן במשך השנים, מאז היותו בן י"ג ועד היותו בן י"ח התקרבו אליו כמה מגדולי תלמידיו, עד שבשנת תק"נ בערך, כשהיה כבן י"ח, כבר התפרסם מאד, והיו לו תלמידים רבים, ביניהם כאלו שהיו בעצמם רבני עיירות, בעלי

52. בתוכם: חיי מוהר"ן, ימי מוהרנ"ת, ימי התלאות, טובות זכרונות, ובצורה מסודרת בספר "באש ובמים", ובנוסף בספר "שבחו של צדיק".

מופת, ומנהיגי קהילות וכו', והרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב העיד "שהוא יודע שרובם ככולם הם לומדים מופלגים, יראים ושלמים, ואנשי מעשה וכו'" (דוגמא מפורסמת הוא תלמידו "המגיד מטרוביץ" – הרה"ק ר' יקותיאל זצ"ל, שהיה בתחילה תלמיד המגיד ממעזריטש, והיה רב של שמונים וארבע עיירות באוקרינה, ואף בעל התניא לקח ממנו הסכמה על סידורו), וכשהיה בן שבעים התקרב למוהר"ן).

ואכן, כל גדולי אותו הדור (ששמעו ממנו), העריכוהו וכבדוהו מאד, ובעל התניא, והרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב, זיע"א, הפליגו בשבחו, וגם ה"סבא משפולי", כבדו מאד ודיבר בשבחו, וארחו בכבוד מיוחד בחזרתו מא"י (בשנת תקנ"ח), וקודם הדפסת הספר "ליקוטי מוהר"ן" שלח את תלמידו (ר' זלמן הקטן) לקבל הסכמות מגדולי הדור, והביא בידיו הסכמות רבות, אך הוא לא רצה להדפיס 'מרב ענוותנותו העצום' (לשון ר' נתן), ורובם נאבדו במשך הזמן, ורק ה' מהם נשארו לפליטה, ונדפסו בהדפסה שניה שהייתה לאחר הסתלקותו, ובמעט הסכמות אלו ניתן לראות את גודל הערכתם אליו, כאשר ה"חווה מלובלין" זיע"א התפלא על כי יש לו צורך בהסכמה ממנו, ע"ש. עכ"פ בשלב זה לא היה עדיין שום חולק.

בשנת תק"ס באו שני אנשים אל ה"סבא משפולי", והעלילו בפניו עלילות בדויות על מוהר"ן⁵³, (אחר שלא הסכים שיגשו לתיבה ביום הכיפורים, וכשנגשו בעל כרחו, השתתקו באמצע ולא יכלו להמשיך, והוכרחו לרדת בחרפה גדולה), וכגון, שעקב רצונו שיתפללו תלמידיו בהתלהבות, התיר להם לשתות יי"ש קודם התפילה⁵⁴, ועוד כהנה וכהנה, ואז החל לחלוק עליו, והוא היה החולק היחיד עליו מבין גדולי הדור, אך כמובן אנשים מן השורה החלו משום כך לרודפם ולהצר להם.

ובשנת תקס"ב כשהמחלוקת התפשטה, היו רבים מגדולי אותו דור ששלחו מכתבי תמיכה למוהר"ן, וכתבו לו בחיבה ואהבה שהם מחזיקים עמו, ואלו הם - הרה"ק: ר' לוי יצחק מברדיטשוב, ר' גדליה מליניץ, ר' ברוך ממעז'בוז, ר' זאב מטשרניאוסטרה, ר' אברהם מקאליסק [תלמיד הגר"א ולאחר מכן תלמיד המגיד ממעזריטש], ר' אריה לייבוש מוולטשיסק, ר' אברהם דב מחמלניק, זיע"א.

53. ואכן מוהר"ן הגיב על המחלוקת, כי הם ציירו לעצמם אדם מסוים, ועליו הם חולקים, ועל האדם הזה באמת צריך לחלוק, רק שלא הוא האדם הנ"ל, וממילא אין שייכות לכלל זה אליו.

54. כאשר באמת החמיר בזה מוהר"ן יותר מאחרים, ובעצמו לא שתה אפילו מים קודם התפילה, ותלמידו ר' נתן, כותב במקומות הרבה בחריפות על אלו שמקילים לשתות קודם התפילה.

והרה"ק בעל התניא שלח להכריז כי מי שחולק על מוהר"ן הרי הוא כמי שחולק עליו ועל דעתו הק'. והרה"ק ר' לוי יצחק מברדטשוב אמר אז להרב שמואל יצחק מטשערין: "תאמין לי, אם הייתי יודע שהעולם ישמע בקולי, אז הייתי צועק בקול גדול שהיה הולך מסוף העולם ועד סופו, שכל מי שרוצה להיות איש כשר וצדיק, ועובד ה' באמת, יהיה זהיר וזריז להתקרב להרה"ק ר' נחמן מברסלב, אך ידעתי נאמנה, כי לא די כי לא ישמעו בקולי, אף גם יתעורר על ידי זה מחלוקת גדולה גם עלי, ואולי יש אחד שמהרהר בתשובה על ידי, ואפסיד גם את זה". (חיי מוהר"ן שלי"ג)

[במאמר המוסגר: בכדי להוכיח שוב, כמה עניני המחלוקת נשגבים מבינתנו, נביא כמה דברים שאמר אז ה"סבא משפולי" בעצמו, שלפי פרשנות פשוטה שרגילים אנו לתת למחלוקת, אין להם הבנה:

1. פעם אחד אמר: "בפרשת נח כתוב "צדיק תמים היה בדורותיו", וכתב רש"י "יש דורשים לשבח, ויש דורשים לגנאי". וקשה, אם יכולים לדרוש לשבח, למה לדרוש לגנאי, סתם ולא פירש. והמש"ך: אלא שכן הוא הדבר אצל הרה"ק מוהר"ן שהוא צדיק תמים ואף על פי כן אני דורשו לגנאי". (כך סיפר ר' שלום חיים פרוש ששמע מהרב גראמאן נכדו, שיש להם קבלה כזו איש מפי איש).

2. כאשר הגיע השמועה על הסתלקות מוהר"ן, רץ אחד מאנשי הסבא משפולי לבשר לו על כך בשמחה, והסבא משפולי כששמע זאת נכנס לחדרו ובכה מאין הפוגות, וכשיצא אמר [תרגום מאידיש] "אם רק ידעו העולם מה שהפסידו כעת, היו נופלים כולם עם פניהם לקרקע".

3. סיפר הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל (שהיה גר באומן), שמידי פעם היה מגיע נכדו של הסבא משפולי לציון הק' של מוהר"ן, ומוריד שם הרבה דמעות, ואמר (אותו נכד) שידוע שזקנו בכה הרבה מאד על פטירת מוהר"ן, ועל דבר המחלוקת היה אומר "אינני מבין בעניינים כאלו".

4. בספר "תפארת מהרא"ל" מובא שאמר הסבא משפולי, כי דרכו של מוהר"ן אינה צריכה לדורו, אלא למאה וחמישים שנה לאחוריו, ואם כן לדידן, גם הוא מסכים שאין מחלוקת.]

לאחר כמה שנים נסע מוהר"ן לדודו הרה"ק ר' ברוך ממעזבוב זיע"א, [ושר נתן תלמידיו רצה להצטרף אליו לא הסכים, באמרו כי לא יהיה טוב לו לראותו בכך], ואז באותה פגישה החל הרה"ק ר' ברוך לחלוק עליו, וכשהיו צדיקים שרצו לנסות

לעשות שלום ביניהם (ביניהם אמו פיגא ע"ה, ובעל התניא), אמר להם מוהר"ן, כי אין אפשרות כזו [הרי ניכר בחוש לכל בר דעת שנעשה כאן דבר מכון, עם כוונה מכוונת].

וכבר הזכרנו (אות ג) כי הרה"ק ר' ברוך זיע"א חלק על כל גדולי דורו, (ביניהם על ר' לוי יצחק מברדיטשוב, ובעל התניא, ור' ישראל מרוז'ין, זיע"א), וביאר בעצמו [לאחד מתלמידי הרה"ק ר' שלום מפרוביטש זיע"א], היות שראה צדיקים שעלו לדרגות גדולות ולא האריכו ימים, ולכך לקח עצמו לחלוק עליהם ול"קטרג" עליהם כביכול, בכדי שיוכלו להמשיך בעבודתם ולהאריך ימים.

ובפרטות לגבי מחלוקתו על מוהר"ן מובא, כי לאחר בריתו של מוהר"ן, נכנסו הרה"ק ר' ברוך, ואחיו הרה"ק מסדליקוב בעל "דגל מחנה אפרים" אל אחותם מרת פיגא אם הרך הנימול [שהיו הם רגילים לכנותה "פיגא הנביאה"] לברך אותה, ובקשה האם מהר"ר ברוך שיברך את הרך הנימול, שלא יהיה עליו מחלוקת, והניף ידו בביטול ואמר "דאס איז פארפאלן" [זה אבוד!]. כלומר, הדבר בלתי אפשרי. (פעולת הצדיק לד, שיח שרפי קודש ב,שא).

וסיפר ג"כ נכדו של הר"ר ברוך זיע"א (ר' מיכטשיע), שפעם כשישב על ברכי זקנו, ישבו שם אנשים ולגלגו על מוהר"ן, וכשיצאו, אמר לנכדו "תדע, שמה שיש למוהר"ן ברגלו, אין לכל אלו בראשם", ושאל אותו, אם כן מפני מה שתק, אמר לו "מפני שנשמתו גבוהה מאד, ואין לה קיום בלא המחלוקת שעליו, והדיבורים כנגדו". ואמר גם כן לצדיק אחד מבאי ביתו, "אם תרצה אף אתה לעשות כמו אלו שמדברים על מוהר"ן, אתה תשחק באש, ואני ששתקתי, כי אני מוכרח, כדי שיוכל להיות בזה העולם".

המחלוקת על תלמידו ר' נתן

תלמידו הגדול ר' נתן זיע"א, היה תלמיד חכם מופלג, כידוע, (כבר בהיותו בן 02, ידע את כל הש"ס ושו"ע על בוריו, וחמיו הגאון הגדול ר' דוד צבי אויערבך צ"ל שהיה רב של כמה מחוזות, (כולל עשרות עיירות), רצה למנות אותו תחתיו בתקופות מסוימות (ועל חלק מהמחוזות בקביעות), וכן במקרה מסוים של שאלת עגונה מסובכת לא הסכים הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב להתירה ללא הצטרפותו, והרה"ק ר' אהרן (נכד בעל התניא), אמר עליו שכל כתבי האר"י מונחים לו על כף היד, והרה"ק מקאצק אמר עליו ש"מצח מאיר מסתתר מתחת ל'דאשיקל' [קסקט] פשוט").

והוא היה מקורב אצל הרבה צדיקים מופלגים, [ובפרט אצל הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב, והוא כתב חלק מהספר "קדושת לוי"], ועם כל זה כשהתקרב למוהר"ן (שהיה גדול ממנו רק ב-8 שנים), ביטל עצמו אליו לגמרי, בראותו את צדקותו המופלגת, וגודל ועומק השגותיו, ובעיקר את גודל כוחו בהנהגת עם ישראל (בעבודת ה') באופן נכון ומועיל, כל אחד לפי בחינתו. ומאז והלאה לא זז כמלוא נימה מדעת רבו, בביטול שאין כדוגמתו, וטרח בהדפסת והפצת ספריו ותורתו, והוא זה שכתב למעשה וסידר לדפוס את כל תורת מוהר"ן (ליקוטי מוהר"ן, ספר המידות, שיחות הר"ן, סיפורי מעשיות), והוסיף עליהם מעצמו [בפקודת רבן] את ספריו שלו (קיצור ליקוטי מוהר"ן, ליקוטי עצות, ליקוטי הלכות, וליקוטי תפילות), עד שאמר עליו מוהר"ן, שולוא ר' נתן, לא היה נשאר מתורתו אפי' דף אחד לפליטה.

ועקב ביטולו הגדול, לא הסכים בשום אופן, לאחר הסתלקותו של מוהר"ן, להקרא בשם "רבי", רק התעקש על כך שה"רבי" הוא עדיין מוהר"ן עצמו, והוא רק "תלמיד" שמעביר ומלמד את תורתו, ובאופן זה המשיך להנהיג את תלמידי מוהר"ן, והפיץ את ספריו ותורתו של מוהר"ן, ועל ענין זה היו טענות והתנגדות, שאין זו הדרך, והחלו לקרוא להם "טויטע חסידים" – [חסידים לא חיים], משום שאין להם רבי חי, אך לא ידוע על אחד מהצדיקים באותו זמן, ואחר כך, שנקט בטענה זו, וכנראה שרק אנשים מן השורה הפריעו להם הדבר.

ובשנות תקצ"ה עד תקצ"ח, היתה עליו מחלוקת גדולה ע"י הרה"ק מסאווראן, וגם כאן הסיפור היה דומה, כאשר בתחילה היו ב' צדיקים אלו ידידים בלב ונפש [וכ"א מהם הפליג מאד בשבח חברו, ור' נתן התבטא שאין לו בדור מיש אפשר לדבר עמו ב'סוד העיבור' מלבד הנ"ל], ואחר כך על ידי מעשה שהיה (ניתן לראותו בספר "באש ובמים" פרק כה), החל אחד מחסידי הרה"ק הנ"ל, לבדות כל מיני שמועות שוא על הנהגתו של ר' נתן, עד שהחל לחלוק עליו ולדבר כנגדו.⁵⁵

[נציג דוגמאות ספורות ממה שבדו עליו, ומהם נלמד על השאר: א. שאינו מאמין בתורה שבעל פה⁵⁶. ב. שאכל בשר בתשעה באב (ואחר כך התנצל המספר,

55. חשוב להדגיש עובדה פשוטה, שמפני רגילותנו במציאות ימינו קשה לתפוס זאת [והוא חשוב גם לעניין המחלוקת על מוהר"ן הנ"ל]: באותם ימים לא היו כלי תקשורת, ולא היה כמעט אפשרות לדעת במקום אחד מה קורה במקום השני, וממילא היה רקע חזק לבדות ככל העולה על הדעת בלא כמעט יכולת לברר, ודי בזה.

56. ר' נתן כותב על כך במכתב, בכאב גדול, כשהוא מציג את הסתירה בדבריהם עצמם. כאשר היה שם אחד, שבנו התקרב אליהם, והחל ללמוד כל היום גמי ופוסקים (שהוא תורה

שאכן הסיפור אמת, אלא שהיה זה בת"ב שחל בשבת... ג. שהחזיק בת בזרועותיו. (וגם בזה הודה לאחר מכן, שהיתה זו נכדתו בת חצי שנה...). ד. כששלחו פעם אחד אתרוג מהודר להרה"ק הנ"ל, שכב השליח בדרך לנוח, והניחו לידו, וביתניים עבר גוי על ידו, וראה פרי לא מוכר, החליט לטעמו, נשך את הפיטם – והאתרוג נפסל. לאחר מכן העלילו שגוי זה נשלח על ידי ר' נתן. אלו דוגמאות, ומזה נלמד על כל מהלך הדברים].

לא מצאנו לנכון לספר על כל המאורעות שהיו בעקבות כך, משום שכפי שהארכנו, אין לנו עסק במחלוקות בין צדיקים, ולא מלאנו לבנו להכנס לעניין מסובך שכזה, מי שחש בכל זאת שיהיה לו תועלת מהדברים, יכול לעיין במקורות הנ"ל.

בנוסף, כאשר הדפיס ר' נתן בשנת תקע"ו את הספר "סיפורי מעשיות", התנגד לכך הרה"ק מאפטא, בטענה שאין זה מיועד עבור אנשים פשוטים, רק לבעלי השגה, ואף על פי כן ראה ר' נתן לנכון כן להדפיס, כיון שכך שמע מפורשות ממוהר"ן, ואחר כך בשנת תקפ"ד נפגש עם הרה"ק הנ"ל, וקבלו בכבוד גדול, ודברו מגדולת מוהר"ן, בלי שום קפיידא ופילוג ח"ו. אם כן אף הוא לא חלק על הנהגתו למעשה.

התייחסות גדולי הדורות לתורת מוהר"ן

מלבד צדיקים אלו, לא היה עוד חולק על מוהר"ן מבין הצדיקים, ואדרבה, גדולי דורו, והצדיקים מהדורות שלאחריו, העריכוהו מאד, והפליגו בשבחיו, כפי שמובא באריכות רבה בספר "שבחו של צדיק" ממקורות נאמנים, להלן נציג מעט מהם, ועוד עובדות שידועים לי, שלא הובאו שם⁵⁷.

שבע"פ...), ואביו צעק עליו ואמר לו: "אני נתון לך לאכול על מנת שלא תלמד רק דף גמרא אחד בכל יום, לא יותר, כי מי שלומד כל היום הוא ברסלבר..."

ובמאמר המוסגר, יש הטוענים על חלק מהדברים שכתובים שם שאינם נכונים או אינם מדוייקים, ורוצים בשל כך לפסול את כל תוכן הספר, ויש לדעת שע"פ דת תורתנו הקדושה, יש בעניינים כאלו נאמנות לעד אחד, ואפי' עד מפי עד, ואפי' עד פסול, ואכ"מ, ובוודאי ניתן לשער, שמתוך מכלול גדול כ"כ של חומרה, ושל עודות ועדויות, לא ימלט שיש בהם גם עובדות לא נכונות או לא מדוייקות, אך אין שום מקום לבא משום כך לפסול ספר שלם ועבודה כבדה שכזו, ואי אפשר שלא להתייחס לעובדה, שכל הסיפורים והעובדות וה"עדויות" ההפוכות [של התנגדות], מתקבלות בלי להניד עפעף, אף כאשר לא טורחים אפי' להזכיר פרטים מינימליים של העובדה [מתי זה היה ומי שמע זאת], ודי בזה.

אך תחילה יש כאן מקום להתייחס למה שמפורסם שהרה"ק ר' פינחס מקוריץ זיע"א, דיבר קשה כנגד חסידי ברסלב, ואמר "כי לא כאלה חלק יעקב", כפי שמובא בספר "מדרש פנחס", (לאמיתו של דבר המדובר הוא בהרה"ק ר' רפאל מבערשיד תלמידו של הרה"ק ר' פנחס מקוריץ כפי שמתברר מציון התאריך של שיחה זו), אך האמת הפשוטה היא, שבכת"י של הספר מובא להיפך, שכששמע שדיברו נגד חסידי ברסלב, גער בהם קשות, ואמר שזהו הוצאת שם רע ולא כאלה חלק יעקב. (ראה להלן בסיפורו של מהר"ם שפירא, וע"י הערה⁵⁸).

ועתה נציג מה שידוע מגדולי ישראל על כך [הבאתי בזה רק עובדות מוכחות, שהתבררו לי אישית, מלבד כל מה שיש בספר הנ"ל]:

א. מה שאומרים העולם בשם ה"חפץ חיים" שעיקר ההתנגדות הייתה על ברסלב וחב"ד, מלבד שאין לזה שום מקור, הרי זה ממש ההיפך מהאמת, שכן ראש שושלת חב"ד, בעל התניא, מוזכר כסדר במשנה ברורה וכנ"ל, ולגבי ברסלב, אמר לתלמידו ר' הירש ליב ליפל זצ"ל שאם הוא מתקרב לחסידות שיתקרב לברסלב ששם שומרים על השו"ע, וגם ישנם הוכחות ברורות שהוא עצמו עסק בספרים אלו.

58. להלן מכתב מהר"ר מרדכי סוקולובר;

"הנה ראיתי אצל איזהו אנשים, אשר נמצא אצלם הספר הקדוש מדרש פנחס מרבי פינחס מקארעץ, ובסופו נדפס איזהו דברים מתלמידו רבי רפאל ז"ל בערשיטער, וז"ל שם: "על איזה מידה רע שהיה מגנה וכו', ופעם אחת אמרו על הברסלב, ורקק פע על לא כאלה חלק יעקב", וראיתי גם נמחקו אלו השורות, מחמת שלא ניחא להם שימצא אצלם דברים נגד כבוד הצדיק הקדוש מוהר"ן זצ"ל מברסלב.

על כן למען המצוה שלא יגלו פנים בתורה שלא כהלכה, אמרתי להודיע מה ששמעתי מפי החסיד ר' וועליל נ"י מאנשי מעמד באומן, אשר למד אצל דיין מחסידי בערשיט בטעפליק, ולמד הדיין ספר ליקוטי מוהר"ן, ובא לשם אחד מידידיו ושאל אותו, הלא הרבי דובר על זה, והראה לו המדרש פנחס הנ"ל, והתחיל הדיין לתלוש בשערו, וצעק; גיוואלד, הלא הייתי בעצמי בעת המעשה, שדיברו איזהו אנשים לשון הרע על הברסלב מה שבדו כזב כידוע, והתחיל הר"ר רפאל ז"ל לצעוק על זה מאד, הייתכן לבזות ת"ח צדיק קדוש כמוהו, ורקק על האומרים לשון הרע, פע פע לא כאלה חלק יעקב, כי זהו מדה רעה לשון הרע ומוציא שם רע כידוע.

ועתה בא וראה כי זה הפשט האמת, כי כתב שם "אמרו על הברסלב" ואין כתוב מה אמרו, וגם מהו המדה רעה שהיה מגנה. גם שמעתי בבירור מאנשים נאמנים מהרב מטעפליק ר' שמואל אבא ז"ל נכד הרב פנחס קאריצער ז"ל מה שצעק בטעפליק, על מבזי כבוד רבינו זצ"ל, ומבואר כהנ"ל.

כה דברי הכותב למען המצוה שלא יוציאו לעז על המדרש פינחס, בדברים אשר לא ייתכן לשמוע.

יום ה' לסדר "הנני נותן לו את בריתי שלום" תרפ"ב לפ"ק, מרדכי מנחם נפתלי האלבערשטאט מו"צ דפה ק"ק סאקאלאוו.

ב. מהר"ם שפירא מלובלין (ראש ישיבת חכמי לובלין, ומייסד הדף היומי), נתן בכל ראש השנה את בנין הישיבה לחסידי ברסלב (שנוהגים להתקבץ אז ולהתפלל כולם יחד), והתפלל אף הוא עמם, [ואמר שאף שאמור הוא להתפלל בבית הכנסת של מהרש"ל עקב היותו רב העיר, "אסכים לחתום על גט פיטורין מהרבנות, ולא לאבד את התפילה עם חסידי ברסלב"], ופעם באמצע התפילה התרגש מאד, ואמר "גיוואלד, דער ליקוטי מוהר"ן אליין דאווינט" [הליקוטי מוהר"ן עצמו מתפלל]. וכששלחו לו מכתבים בגנות מה שמוסר להם הישיבה, קרע אותם. (מתוך ספר "ר"מ שפירא - במשנה באומר ובמעש", ח"ב ע' 831, ומפי הר"ר משה בורשטיין (שליט"א) [זצ"ל]).

וכן סיפר, שבצעירותו עסק הרבה בספרים אלו, ואביו לא הסכים לכך, עקב הדברים שכתובים בספר "מדרש פינחס" נגד חסידי ברסלב (עיין לעיל) וע"כ למד בהחבא, ופעם אחד תפסו אביו כשהוא לומד בזה על מיטתו לאור הנר, וגער בו. לאחר מכן פגש ר' מאיר את האדמו"ר מגור - ה"אמרי אמת" זיע"א, וסיפר לו דברים כהווייתם, אמר לו האמרי אמת, שיש שם טעות, ובכת"י של הספר מובא הסיפור להיפך, שגער על אלו שדיברו נגד חסידי ברסלב, חזר וסיפר לאביו, והלה אמר שיש לו את כתב היד ויבדוק שם, ובדק ומצא שאכן כך הוא.

ג. מה שידוע שבסקווירא לא למדו ליקוטי מוהר"ן, כבר אמר הרה"ק ר' אלעזר טווערסקי זיע"א, שהיו מאבותיו ורבותיו שספר זה לא עלה על שולחנם, והיו מהם שספר זה לא ירד מעל שולחנם. וכאשר בא האדמו"ר מסקווירא זיע"א לאדמו"ר מסאטמר זיע"א, ואמר לו שיש להם קבלה לא ללמוד בספר זה, אמר לו ר' יואל: "מול כזה ליקוטי מוהר"ן, מעמידים כזו קבלה?"⁵⁹.

ד. מה שמקובל בסלונים, שהתנגדו ללימוד ספרים אלו, הביא בספר "שבחו של צדיק" מהרה"ק ר' מרדכי מסלונים, שקיבל מאבותיו, שהרה"ק ר' משה קוברינר למד בזה, ולא מצא בזה שום חיסרון ח"ו, וע"ש עוד.

ה. ישנם הטוענים, שבכמה מקומות (חסידות צאנז לדוגמא), קבלו את ספרי מוהר"ן, ולא את ספרי תלמידו ר' נתן. אך עיין בספר "עשר קדושות" (מהדו"ב) שכתב שביקר אצל ה"דברי חיים" מצאנז זיע"א, וראה שם בארון

59. ושמעתי מפי עד נאמן, שהתברר לו שכל ההתנגדות שיש מסקווירא על 'ברסלב', אין לו רגליים, והוא התחיל מסיפור של "שלום בית", בזוג שא' היה מכאן וא' מכאן, ודי בזה למבין. ותקיש מזה גם לשאר ה'קבלות' וה'מסורת' שישנם בזה.

ספרי "ליקוטי הלכות" (לר' נתן), ושאל את השמש על כך, ואמר לו כי אכן הרבי מעיין בזה הרבה⁶⁰.

ושמעתי עדויות שהרה"ק מצאנז – קלויזנבורג זיע"א, היה מזכיר רבות את מוהר"ן בשיחותיו, ובכל פעם שהיה מזכירו, היה קם מלא קומתו ואומר "דער הייליגער ר' נחמן".

ו. ישנם עוד כמה קהילות חסידיות, שמקובל בידם, כי רבותיהם היו מתנגדים למוהר"ן, או ללימוד ספריו, או לתלמידו ר' נתן, ועיין על כך בספר "שבחו של צדיק" באריכות גדולה, איך שהוכיח ממקורות רבים ונאמנים לא כן (ועיין לעיל הערה 14), ואי אפשר להאריך יותר מדי במסגרת זו.

ז. ר' אלי לופיאן זצ"ל, נשאל ע"י (הר"ר צבי יוסף ואסילסקי) על ספרי ברסלב, וענה "הן אלו ספרי המוסר האמיתיים".

ח. אצל ר' אלחנן וסרמן זיע"א הי"ד היו הספרים "ליקוטי מוהר"ן" ו"ליקוטי תפילות". [במדף של הספרים שהשתמש בהם בקביעות] כן סיפר תלמידו ר' יצחק גלבך שראה בעצמו.

ט. הגאון ר' דוד סאלאוויציק שליט"א סיפר כי ה"בית הלוי" היה רגיל ללמוד בזה הרבה, וגם הגר"ח מבריסק אמר על עצמו שעבר על כל ספר "ליקוטי מוהר"ן", וגם כתב מכתב תמיכה נלהב ל"אנשי מעמד באומן", (נמצא בעזבונו של הר"ר נתן צבי קניג).

י. הרב דסלר זצ"ל מזכיר בספריו מספרי ברסלב, הן מליקוטי מוהר"ן והן משיחות הר"ן, וניכר שאין זה ידיעה אחד ששמע עליה, אלא שהיתה לו שליטה בספרים, והוא מתייחס אליהם כדבר ידוע, כלשונו "כבר כתב מוהר"ן", ואף שולח את המעיין בספריו לעיין במקור ולדייק שם היטב, ובצוואה לבניו, הזהירים וזרזים ללמוד ספרים אלו ולעיין בהם.

60. הסיבה האמיתית, שלעומת הרבה מגדולי וצדיקי הדורות, שעסקו בלימוד ספריו של מוהר"ן, לא מצינו כמעט מי שעסק בספר "ליקוטי הלכות" לר' נתן, משום שהספרים הללו לא היו מצויים כמעט, אפי' בין חסידיו ברסלב (באומן היה רק סט שלם א' שעבר בין כולם), והראיה לכך שזהו הסיבה, מה שכן מביאים הרבה מהספר "ליקוטי עצות" או שעסקו בספר "ליקוטי תפילות", שגם הם ספריו של ר' נתן.

ואגב, המהלך הזה, של קבלת דברי מוהר"ן ולא דברי תלמידו ר' נתן, אין לה התחלה, משום שכל מה שיש בידנו ממוהר"ן, הוא רק דרך ועל ידי ר' נתן, שהוא זה שכתב למעשה את כל דברי מוהר"ן, והוא הפיץ את דעתו, והוא ביאר דבריו, ובפירושו אמר מוהר"ן, שהוא היחיד שמבין את דבריו כראוי, ושבלעדיו לא היה נשאר ממנו אפי' דף אחד, כך שמי שאינו מקבל נאמנה את דברי ר' נתן, אין לו אפשרות לקבל ממוהר"ן כלום, וד"ב.

וסיפר הג"ר ר' משה שפירא שליט"א, שפעם ביקר אביו אצל הרב דסלר זצ"ל, והתלוננה בפניו אשתו של הרב: בעלי לוקח קצת פלוסופיא, קצת חסידות, קצת קבלה, ולכולם יחד קורא "מוסר", ענה לה הרב דסלר: "בשביל מוסר, צריך אזנים וצריך לב, ואת אלו מקבלים ע"י הדברים הנ"ל".

יא. **החזון איש** זיע"א [לא התנגד לחסידות, עיין בספר "ארחות רבינו" חלק ה', דברים חריפים על אלו שטענו כך. וכן] לא התנגד שילמדו את הילדים בתשב"ר ערך "צדיק", [מ"ספר המידות" או מספר "ליקוטי עצות"], על כל פנים, ברור שידע והכיר במה מדובר [והמעין שם יראה שיש שם את כל העניינים והביטויים החריפים ביותר על עניין התקרבות והתקשרות לצדיק].

הר"ר בן ציון אפטר [ממקורבי הגרי"ז מבריסק זצ"ל], ראה פעם את הספר "ליקוטי מוהר"ן" על שולחן החזון איש, וכשהתפלא אמר לו "אני לומד בזה הרבה, זה ספר מוסר טוב מאד", והיה מבקש ממנו בכל פעם שהגיע אליו שיאמר לו איזה 'דיבור' מה"רבי".

כמו כן המגיה של ספריו היה הרה"ח ר' אלחנן ספקטור זצ"ל מגדולי חסידי ברסלב, ובאגרות חזון איש (ח"א מכתב ל"ז) מובא איגרת ששלח אליו, וכתב לו "כי אין עצב בעולם כלל, למי שזכה להכיר אור האורות של האמת..."⁶⁴

סיפר הר"ר נתן ליברמנטש שליט"א, שבשנת תשי"ט סידר את ספרי החזון איש לדפוס יחד עם הרה"ג ר' שמריהו גריינימן זצ"ל, ודיברו אז ששערי רוסיא עומדים להפתח, וממילא כבר החלה הרשמה לנסיעה לראש השנה לאומן, ואמר לו ר' שמריהו שרוצה אף הוא להצטרף, וכשהתפלא על כך, אמר לו, שהוא רוצה לזכות להיות על ציונו של מוהר"ן, משום שראה אצל החזון איש שמאד החזיק ממנו.

יב. **הגרי"ז מבריסק** (וכל שכן הגר"ח) לא היו נגד החסידות, ר' בן ציון אפטר זצ"ל שהיה חסיד ברסלב, היה אצל הגרי"ז בן בית, והיה מאד חביב עליו, והגר"ח כתב המלצה חמה עבור 'אנשי מעמד' (כולל במושגים דאז) באומן, והגרי"ז אברמסקי זצ"ל שהיה תלמיד הגר"ח, כאשר אמר לו אחד על עצמו שהוא 'מתנגד לחסידות', אמר לו 'אתה יודע מה זה חסידות? אני למדתי

64. אפשר לטעון שכוונתו למשהו אחר, אך יהא בכך פליאה גדולה על החזון איש שכתב לשון זה בדוקא לו, ולא לאף אחד אחר, כאשר מסברא היה כותב זאת לכל אחד אחר חוץ ממנו, שהרי בלי ספק הוא עלול לפרש דבריו לא כפי שהתכוון, (ובנוסף צירוף המילים "אור האורות" היא יצירתו של ר' נתן כתואר שבח על מוהר"ן ואיננה מצויה בשום ספר לפניו), ודי בזה לאיש אמת.

מהגר"ח מה זה חסידות, אני יש לי אפשרות להתנגד, ואני לא מתנגד, אתה כלל לא יודע מה זה (שמעתי מהרב יעקבזון שליט"א ששמע מפיו). והגר"ר זאב צ'צ'יק זצ"ל, שהיה מגדולי תלמידי הגרי"ז, עסק בעיון בליקוטי מוהר"ן, ועודד את בנו שליט"א, ואת אחיו ר' שמואל זצ"ל להתקרב לברסלב (הכל שמעתי מהמקור).

יג. **הסטייפלער** זיע"א (בעל ה"קהילות יעקב"), למד בכל יום ליקוטי מוהר"ן (כך סיפר הרה"ח ר' נתן צבי קניג, שכאשר הביא לו במתנה ספר זה, הוציא לו מתוך ארגז את הספר, כשהוא משומש ובלוי, ואמר לו שלומד בזה כל יום, וביום שאינו לומד ליקוטי מוהר"ן מרגיש קרירות ביראת שמים. וכן שמעתי מנכד הגר"ח קנייבסקי שליט"א, ששאל את הגר"ח על כך, ואמר לו שאכן הוא למד כל ספרי חסידות וגם ליקוטי מוהר"ן (ידוע לי שישנם גם עדויות אחרות בשם הגר"ח, אך זה שמעתי בעצמי, וצ"ע).

וכן סיפרו כמה אנשים שראו אותו מתפלל מתוך ספר "ליקוטי תפילות" של ר' נתן (כך סיפר אחד מגדולי ראשי הישיבות לר' נתן צבי קניג זצ"ל, וכן סיפר ר' מנדל פרוש, וכן שמעתי מהר"ר ישראל מאיר ברנר שליט"א)

הסיפור על הסטייפלער שרקד עם ספר "ליקוטי תפילות" סיפר ר' אלי ברוך פינקל זצ"ל (שלא היה חסיד ברסלב), ושמעתי זאת מהרב שלמה זלמן חשין שליט"א ששמע מפיו (ואמר לו בזה"ל: "אני לא מפרגן לך כזה דבר, אך כך ראיתי בעיניי"), רק למען הדיוק, הספר היה מונח על השולחן (לבדו), והסטייפלער רקד סביבו.

ואגב, בבית הגר"ח קניבסקי שליט"א יש ספר ליקוטי מוהר"ן עם הערות של הסטייפלער. ואני שמעתי בפירוש מנכד הגר"ח ששאל אותו, ואמר לו שהסטייפלער למד ליקוטי מוהר"ן, ולמד כל ספרי החסידות.

ועוד סיפר הר"ר נתן צבי קניג זצ"ל, ששאל אותו בשנת תש"מ, אילו יפתחו השערים לרוסיה, אם יסע לראש השנה לאומן, ענה לו, כן. שאל אותו, אם כן מדוע אינכם באים למירון (שיש שם קיבוץ של חסידי ברסלב בראש השנה), ענה לו: זה ר' נחמן לא אמר.

יד. סיפר הר"ר נחמן בורשטיין שליט"א: כשלמדתי בישיבת "עץ חיים", שאלתי את הרה"ג ר' **וועלוול צ'צ'יק** [שהיה מהמקורבים ביותר להגרי"ז מבריסק זצ"ל, ואמרו עליו שידוע כל ה"ביאור הגר"א" ישר והפוך], אם הוא לומד גם ספרי חסידות, ואמר, בודאי, ספר התניא, וקדושת לוי וכו', שאלתי, ומה עם ליקוטי מוהר"ן, ענה, את זה למדתי ישר והפוך, והוסיף: אנשים חושבים שספר זה הוא

עוד' ספר חסידות, אבל האמת, שכל הראשונים והאחרונים נמצאים בתוך הספר, שאלתי, מה ענין זה לזה, הלא אין זה ספר הלכה, ענה: אף על פי כן. והראה לי דוגמא על מקום שמוכח כשיטת הרי"ף. אמרתי לו: על הרב מטשערין שמעתם (מתלמידי ר' נתן, חיבר הרבה ספרים)? והשיב בחיוב. אמרתי: יש לו ספר "נחת השולחן" בו ביאר על פי הסימן הראשון בליקוטי מוהר"ן את כל השולחן ערוך (אורח חיים, יורה דעה, ואבן העזר), אמר: תוכל להביאו לי? עניתי שקשה להשיג את זה, אך תחת זה, יעשה ר' וועלוול בעצמו אותו דבר על פי סימן ב' בליקוטי מוהר"ן, ענה לי: הדבר אפשרי, אך צריך לכך הרבה זמן, ואין לי פנאי לכך, עד כאן. (שמעתי בעצמי).

טו. הר"ר אליהו גודלבסקי שליט"א סיפר שכשלמד בישיבת ליקווד, קרא לו המשגיח ר' נתן וואכטפויגל זצ"ל, ושאל אותו מה הוא לומד בסדר מוסר, ענה: ספר משיבת נפש, אמר לו: טוב מאד, תמשיך.

טז. הרב וולבה זצ"ל מביא בספריו ברשימת הספרים המומלצים לכל אחד ללמוד, ספר "משיבת נפש". (כן הוא במהדורה שתחת ידי, אך בהוצאות מאוחרות יותר הושמט משום מה).

יז. הרב נ. לנדסמן שליט"א סיפר שכששאל את ר' משה שפירא שליט"א על ספר "ליקוטי מוהר"ן" ענה לו: חיזוק כמו שם לא תמצא בשום מקום. וכן העיד עליו תלמידו הג"ר צבי חשין שליט"א שבקי בספר זה בעל פה.

יח. הג"ר יחזקאל סרנא (ר"י חברון), בספר "דליות יחזקאל" ח"ד בסופו, הביא רשימה ארוכה של ציטוטים תחת הכותרת "דברים נבחרים מכתבי מוהר"ר ר' נתן", והוא מצטט מהספר "עלים לתרופה" (הספר החרף ביותר למי שמכיר), ושמעתי מעד ראייה, שהוא נתן במתנה לבחור ספרי ברסלב.

יט. הרב לנדינסקי (בנו של ר' משה לנדינסקי הידוע משיבת ראדין), הביא לישיבת 'חדרה' כמה ספרי "ליקוטי מוהר"ן" והניחם בארון (שמעתי מעד ראייה).

כ. הרב פינקוס זצ"ל, לקח פעם אברך שלא היו לו ילדים אל מחוץ לעיר לתוככי היער, השאיר אותו שם, ואמר לו תתפלל לה' במילים שלך, ואח"כ נושע, ע"כ הסיפור ידוע. מכאן לא ידוע: בעל המעשה שמו ר' שלמה זלמן פרוש שליט"א מאופקים, והוא סיפר (אפשר לשאול אותו), שהרב פינקוס אמר לו "את זה לקחתי מברסלב". אך בהדפסה של הסיפור, הורו לו להשמיט משפט זה [ובאמת בשיחותיו אפשר לזהות בבירור הרבה דברים שנלקחו מתורת מוהר"ן].

כא. כמו"כ סיפר הנ"ל, ששמע מהג"ר **חיים קמיל זצ"ל** (ר"י אופקים) בשנותיו האחרונות, שכעת כל מעייניו נתונים בספרי מוהר"ן.

כב. הג"ר **משה מרדכי שולזינגר זצ"ל**, סיפר בשיעור (יש מזה הקלטה), שהסטייפלער אמר לו בבחרותו (בתקופת משבר), ללמוד שנתיים רק ספרי ברסלב, ובשנותיו האחרונות הזכיר הרבה בשיעורו מספרי ברסלב, וגם תרם את כל ספריו לציון מוהר"ן באומן, וכתב שם לשונות מפליאים, שאכ"מ לצטט, וכידוע הוא היה 'מרא דשמעתא' בכל הנוגע להשקפתם של גדולי ישראל, ובפרט הגרי"ז, והרב שך, הסטייפלער, והרב אברמסקי, זצ"ל.

כג. הג"ר **שמואל אויערבך** שליט"א היה תלמיד מובהק של ר' שמואל שפירא זצ"ל (להבחל"ח), שהיה מגדולי חסידי ברסלב, והלך עמו לכל מקום, ולמד כו"כ פעמים "ליקוטי מוהר"ן", וכשנכנסים אליו נכדי ר' שמואל, הוא קם.

כד. ר' **נחום פרוצוביץ** זצ"ל, למד בברנוביץ' "ליקוטי מוהר"ן", עם בנו של ר' אלתר בן ציון זצ"ל (מחשובי חסידי ברסלב לפני שני דורות), והיה בקי בו.

כה. ר' **דב יפה** שליט"א, נתן הסכמה נלהבת, ויצא מגדרו, על ספר "שו"ת לבני הנעורים" שבנוי כולו על תורת מוהר"ן.

כו. שמעתי מהרב שלמה זלמן חשין שליט"א; בשנת תשמ"ט נפתחו השערים לרוסיה, ונסעו אז לראש השנה כ- 250 אנשים, ושנה לאחר מכן [תש"ן] נסעו כ- 1000 איש, ואז אמר לי הרה"ג בנימין פינקל בשם אביו הג"ר **אריה פינקל** שליט"א [ראש ישיבת מיר בברקפלד], שכעת הוא רואה שהיה לר' נחמן רוח הקודש, שאמר "האש שלי תוקד עד ביאת המשיח", ולפני כמה שנים שהיו מתי מספר חסידי ברסלב היה נראה שזה בלתי אפשרי, אך עכשיו שבתוך שנה, הוכפל כמות הנוסעים פי ארבע, נראה בחוש שהוא צדק.

כל אלו הם מה שידוע לי והרבה מעבר לזה בספר "שבחו של צדיק" שכדאי מאד לעיין בו, ומתוך כל כך הרבה שיש שם אפשר לקבל את רוח הדברים, וכן הרבה מהעדויות שם הם אנשים החיים עמנו, וניתן לברור, ונרחיב בזה עוד בעז"ה בחלק השאלות והתשובות.

פרק ד'

שאלות ותשובות

- א. ההתפארות. ב. צדיק אמת. ג. הדרכה לדורנו
 ד. מפורסמים של שקר. ה. 'חסיד ברסלב' ו. ביטול והתקשרות לצדיק.
 ז. לא רואים את ההצלחה. ח. דעת גדולי ישראל.
 ט. תופעות משונות. י. נשים.

בכדי להשלים את התמונה, נשתדל בס"ד לענות על שאלות מצויות, כאשר חלקם כבר מתיישבים ממילא על ידי הנ"ל ובהם נקצר יותר, וחלקם מצריכים תוספת ביאור.

א. מדוע התפאר מוהר"ן יותר משאר צדיקים? ואם לצורך הפצת דעתו הק':
 א. לכאורה זה גורם להיפך?! ב. ענין התקבלות הספרים בעם ישראל זהו ענין של סייעתא דשמיא, וכמו שאמרו חז"ל, הכל תלוי במזל (סייעתא דשמיא) ואפי' ספר תורה שבהיכל (אם יקראו בו או לא)?!

תשובה: התשובה לשאלה זו התבארה בארוכה בפרק ג', ובקיצור נמרץ, היות ומדובר במי שאין לנו שמץ השגה בו, וגדלותו אינה דבר שנתון בספק, וכפי שהארכנו, ממילא אין כל תמיהה אם לא זכינו להבין דבריו ואת הסיבה לאמירתם, אם זכינו להבין, מה טוב, ואם לאו, ה' יאיר עינינו, אך אין זה אמור להשפיע מאומה על גישתנו.

הזכרנו, כי מותר לו לתלמיד חכם להודיע עצמו במקום בו אין מכירים אותו, כמובא בגמ' ונפסק בשו"ע. ויש כאן איזושהו בסיס להבין את הדברים. וכן הזכרנו שהדבר מצוי רבות אצל הרבה מאד צדיקים, ואין זה חידוש של מוהר"ן.

הטענה שדברים אלו מרחיקים אינה מדויקת, ישנם רבים מאד מאד, בפרט בדורות קודמים, שהתקרבו דווקא על ידי זה, ואת האחרים שלא התקרבו על ידי זה, על כל פנים זה לא ריחק למי שחיפש באמת, כפי שהמציאות מוכיחה, רק הצגת הדברים בזלזול רב ובאופן של "ביקורת" כביכול (עפ"ל) אולי גרם לכך, וכפי שידוע לי, גם על ידי זה עצמו התקרבו רבים.

לגבי הטענה שהכל תלוי בסייעתא דשמיא, ודאי שהדבר נכון, אך עם כל זה מוטל על האדם להשתדל בהפצת ספריו, כפי שנהג ה"חפץ חיים" שנים רבות שהסתובב למכור ולהפיץ ספריו, וגם כתב כן בצוואתו להפיץ ספרי 'משנה ברורה' ו'חפץ חיים' בבתי כנסיות, וכל שכן כשלא מדובר על ספר, אלא להפיץ את דעתו, ולקרוב אליו בני אדם כדי לקרבם לעבודתו ית', הרי כל ישראל ערבים זה לזה, ובוודאי שמוטל לעשות כל טעמי להפיץ זאת, ולא לפטור עצמו בטענה שזה ענין של סייעתא דשמיא, על אחת כמה וכמה כשמדובר על דרך שיש בה את הכוח החזק ביותר לעמוד בנסיונות של דורינו, ועוד יש עליו לעמוד מול התנגדות חזקה כל כך, הלא אין פשוט מכך שעליו לעשות הכל להפיץ כמה שיותר, וגודל ההצלחה הוא זה שתלוי בסייעתא דשמיא, כמו כל נושא בעבודת ה', שעל האדם מוטל לעשות את שלו, וההצלחה בפועל כבר אינה תלויה בו.

ב. לגבי המושג "צדיק": א. מיהו "צדיק" ומיהו "צדיק אמת"? ב. האם ישנם צדיקים מיוחדים? ג. מהי הגדרתם של כל צדיקי הדורות?

תשובה: ננסה בס"ד לסדר ולהגדיר ברור את המושגים שלפנינו: אדם כשר, חסיד, ת"ח/למדן, צדיק, צדיק אמת.

[נקדים, כי האמור להלן, בנוי על יסודות נאמנים, אך מכיון שהוא מבוסס על הרבה הקדמות, שאין להם מקום במסגרת מצומצמת זו, לא ניתן לפרט המקורות, מלבד בודדים שהוזכרו בתוך הדברים].

אדם שעבד על עצמו, והגיע למה שצריך להגיע, היינו קיום של כל התורה ועמידה בנסיונות, זהו "אדם כשר", [ובחז"ל הוא מכונה "ירא חטא", שהוא סוף סולם המעלות במאמרו של רבי פנחס בן יאיר, אך כמובן שבזה עצמו ישנם מדרגות, וכמו שכ' ה"מסילת ישרים" (פ"ד ופכ"ד)], ואם התעלה מעבר לזה, והנהגתו היא לפני משורת הדין, ובכל דבר מחפש להוסיף עוד ועוד, זהו "חסיד".

אדם שיגיע בתורה, וראוי להורות, זהו "תלמיד חכם" (ש"ך יו"ד שלד, חס), ובחלק מהספרים הכינוי הוא "למדן", כמובן שיש בזה הרבה דרגות, אך הרעיון שווה בכלם - שלימות מסוימת בלימוד התורה.

שני המושגים הנ"ל כמובן שייכים גם באדם אחד - תלמיד חכם ואדם כשר, או ת"ח וחסיד. ואדרבה, בדרך כלל הם אמורים להיות ביחד, אך לא בהכרח (כלומר, ישנם אנשים כשרים שאינם תלמידי חכמים, ולהיפך ח"ו).

"צדיק" זהו מושג שלישי, והוא אדם שמלבד עבודתו הפרטית, יש לו אף עבודה להשפיע ולהנהיג אחרים⁶², כדלהלן.

נרחיב מעט את התמונה: משה קיבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, והם לאנשי כנסת הגדולה וכו', מדוע לא נאמר "משה וכל ישראל קבלו תורה מסיני, ומסרוה לבניהם, והם לבניהם, עד סוף כל הדורות", כפי שאכן אמור להיות לכאורה.

ביאור הדבר, ודאי נמסרה התורה לכל יחיד, וכל אחד יש לו תפקיד להעביר הלאה לצאצאיו עד סוף כל הדורות, אך התורה והיהדות בנויים באופן של 'רב ותלמיד', כלומר, בכל דור ישנם את "רבני הדור", אלו שתפקידם למסור את התורה לכל הדור, ולדאוג לקיומה על ידי כל הדור. בתחילה היה זה משה רבינו, אחר כך יהושע, אחר כך התחלק התפקיד בין הזקנים, ולאחר מכן הנביאים, אחריהם התנאים והאמוראים, ראשונים ואחרונים, כאשר במשך הדורות, פעמים שהיה זה אחד שהנהיג את כל הדור, כמשה, יהושע, שמואל, שמשון, ופעמים שהתפקיד התחלק בין מס' גדול יותר של רבנים, כשכל אחד מהם ממונה על חלק מעם ישראל באותו דור, שחלק זה צריך לקבל את תורתו ודרכו ממנו.

כלומר, ישנם אנשים שבעצם מהותם הם אינם אנשים פרטיים, אלא אנשים כלליים - ציבוריים. שמלבד תפקידם הפרטי בעבודת ה', תפקידם הוא גם כן עבודת כלל הציבור, כולו או חלקו. נשמתם היא נשמה כוללת, שאחראית על נשמות אחרות שתחתיה: ותפקיד זה מכונה בשם "צדיק". (צדיק הוא מידת ה"יסוד" שענינו הוא "משפיע", וגם המובא בזה"ק "מאן צדיק, מאן דנטר ברית", הוא משום שבנקודה זו יש בכל אחד תפקיד של "משפיע", ועי' ליקו"מ סי' ל"ד שבכל אחד מישראל יש נקודת 'צדיק' מסוימת שאותה הוא אמור להשפיע לאחרים, ואכמ"ל).

וזהו שאמרו חז"ל (יומא לה:), ראה הקב"ה שצדיקים מועטים, עמד ושתלן בכל דור ודור, לא מדובר על תלמידי חכמים, ולא על חסידים, אלא על "צדיקים", שתפקידם להשפיע על הדור, ועל כן שתלן הקב"ה בכל דור, בכדי שלכל דור יהא מנהיגים כנצרך, וכבר הראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ומנהיגיו.

62. עיין ספר "נזר ישראל" ח"ג, מאמר "עיבור צדיק", אך כפי שהקדמנו, היסוד בנוי על הרבה הקדמות, ועיין עוד להלן.

להשלמת התמונה נסיף: מובן לפי זה, מה שמצינו שישנם חטאים שהעונש עליהם היה לאדם עצמו שנכשל, והיו פעמים שהעונש היה עונש לכלל, כגון, אברהם אבינו כשאמר במה אדע, נשתעבדו בניו במצרים, דוד המלך [למאן דאמר שקיבל לשון הרע] נענש בחלוקת המלכות, כשנשא שלמה את בת פרעה, לא נענש בעצמו, אלא נעץ גבריאל קנה בים ועליו נבנה כרך גדול של רומי, וכן רבים, זאת משום שעבודתם אינה עבודה פרטית אלא עבודה השייכת לכלל הציבור.

נחזור לעניינינו, כל אחד מצדיקים אלו, נקרא "צדיק אמת", המושג "אמת" בא רק להפקיע מתלמידי חכמים שחשבו עצמם ראויים להנהגה, ובאמת לא היו ראויים⁶³, או מצד דרגתם, או מצד שורש נשמתם שלא זה היה תפקידם, היה להם תפקיד פרטי ולא ציבורי, וממילא לא היה בידם את הכוח והכלים לסייע ביד אלו שבאו לקבל מהם הדרכה בעבודת ה', אלא אדרבה, קלקלו והפסידו, אלו מכונים בספרים בשם "מפורסמים של שקר"⁶⁴.

ברור לפי זה, כי כל הצדיקים המוכרים לנו, כהגר"א מוילנא, החפץ חיים, הגר"י סלנטר וכו' וכו', הם "צדיקי אמת".

אלא שכאן ישנה נקודה נוספת.

אמרנו, כל דור וצדיקיו, כל קבוצה ומנהיגה. אך, ישנם כמה צדיקים שהם מנהיגים של עם ישראל כולו, של כל הדורות, ושל כל יחיד ויחיד, מאז היותם בעולם ועד ביאת גואל צדק בב"א, וזאת עקב כך שהם נשלחו להביא לעם ישראל דבר חדש במהותו שלא היה קודם להם ולא בלעדם.

משה רבינו מסר את התורה לעם ישראל, ברור כי הוא מנהיגו של כל אחד ואחד מעם ישראל לדורותיו, כל שבידנו הוא תורת משה, אם כן כולנו תלמידיו, כמו כן נכון הדבר לגבי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א, אף הוא גילה

63. עיין "בני יששכר" (פרשת ויגש) על הפסוק "ולא יכול יוסף להתאפק", דברים נפלאים בענין.

64. ובשם הרה"ח ר' אלעזר מרדכי קעניג שליט"א שמעתי, כי "צדיק" הוא מי שהגיע למדרגה צדקות, ואינו למדן בגמפ"ת, אך "צדיק אמת" הוא מי שגם למדן, שיש לו אף השגה בתורה הנקראת "אמת", ויש להרחיב בזה, אך אין כאן מקומו, ובכל אופן אין מזה נפקא מינה לעניינינו.

וכעין זה שמעתי באופן אחר, שהמושג "צדיק אמת" מבטא מי שכל הנהגתו, אפי' ההנהגתית והמוסרית, הכל משום שכך כתוב בתורה, וכך ציוה השי"ת, ולא בגלל תכונותיו ונטיותיו, וכעין שאומרים על הגר"ח מבריסק זיע"א, שלא ידעו עליו כלל מה הם תכונותיו, אם כעסן או נח, וכי"ב, משום שבכל דבר נהג בדיוק ע"פ התורה.

מהלך חדש שלא נתגלה קודם לכן (מלבד למשה רבינו ע"ה), ובמהלך זה שגילה לעם ישראל, הרי הוא בעצם מנהיגו של כל עם ישראל לדורותיו, משום שכולם נצרכים לחלק זה וכפי שיבואר, ועל זה הדרך אף האר"י הק', שאף על ידו נתגלה עבור עם ישראל חלק חדש ומהלך חדש שלא היה קיים קודם לכן ביהדות, ובזה הוא רבן של כל ישראל.

כן הדברים לגבי דרך החסידות שנתגלה על ידי הבעש"ט הק', שאף הוא מהלך חדש שבזה כולנו תלמידיו, וכן הוא הדבר לגבי מוהר"ן מברסלב זיע"א, שחידש אף הוא ענין חדש לגמרי, ובזה הוא רבן של ישראל, אלו הם "צדיקים מיוחדים", שהמיוחד בהם, שהם היו מנהיגים לא רק לדורם ולאילו שתחתם אלא לעם ישראל כולו, וכפי שהתבאר כל זה באר היטב בפרק ב', ואין לכפול הדברים.

אלו מכונים בשם "הצדיק האמת", כי הם המשפיעים הראשיים והעיקריים לעם ישראל לדורותיו, וממילא הם המשמשים בהא הידיעה בתפקיד המשפיע שנקרא "צדיק".

ג. איך אפשר שצדיק שחי לפני 200 שנה ידריך אותי בכל פרטכשלא הכיר אותי?

תשובה: הנה ברור הדבר כי כאשר חז"ל הקדושים גילו לנו, כי השי"ת נטל את אותם צדיקים מועטים "ושתלן" לקיום כל הדורות, מונח בדבריהם, כי צדיקים אלו אינם בדווקא שייכים לרמת אותו דור, שאם כן אין צורך "לשותלם" אלא ממילא הם אמורים להיות בדור הזה, "שתילה" פירושו לקחת צדיק שלא שייך בעצם לדור זה שנשתל בו, ורק הונח בו בכדי להיות לעזר עבור בני אותו דור, [וכפי שהתבאר בפרק ב', שלגביהם לא נאמר הכלל של ירידת הדורות, וכפי שכתבו כמה מגדולי הדורות על הגר"א, ע"ש].

ואם כך אמורים הדברים לגבי כל צדיק, או לכל הפחות הרבה צדיקים, קל וחומר הדברים כשמדובר על הצדיקים הנ"ל שהם בחינת ה"רבי" של כל עם ישראל, הרי ברור שנשמתם גבוהה מאוד מאוד, והורדו במיוחד בכדי להיות לתועלת עבור בני דורם והבאים אחריהם, וזמן ביאתם לעולם, משך חיותם, וכל השייך לזה, הכל בדקדוק רב כפי הצורך לעם ישראל שהרי זה כל מטרת בואם, ואם כן הדבר, בוודאי ניתן להם הכוח למסור לעם ישראל חידושי תורה כאלו המתאימים עבור כל אחד בכל דור ובכל מצב.

אדם פרטי יכול להדריך לכל היותר אדם או כמה בני אדם פרטיים, משום שעד כאן מגיע כוחו והשגתו, וכן צדיק של דור מסויים מקבל כוח לספק צרכיהם של בני דורו או אלו שתחת הנהגתו, אך אלו שהם מנהיגים של כל עם ישראל כולו יש בדבריהם די סיפוק לכל אחד ואחד מעם ישראל לדורות עולם, את אשר ישנו פה עמנו עומד היום ואת אשר איננו פה.

אין ספק שבכדי להבין נכון את דברי תורתם, צריך לקבל מאנשים החיים עמנו פה, אשר קבלו את הדברים במסורת, תלמיד מרבו וזה מרבו וכו', וכמו שאמר מוהר"ן, שהוא רוצה להעמיד תלמידים, שהם יעשו תלמידים וכו', ותלמידים אלו הם אלו שיבארו את הכוונה בדברי הצדיקים הנ"ל, והם יסייעו ביד האדם הפרטי לקבל את התועלת הנכונה מדבריהם, אך למעשה ההדרכה והתועלת היא מהם בעצמם.

ד. מהו עניין "מפורסמים של שקר"?

תשובה: פשוט בתכלית. כפי שהתבאר בפרק ב', עניין ההנהגה בעם ישראל, אינו דבר פשוט כלל ועיקר, ולא מדובר בעניין טכני, מי יש לו יותר כל לשלוט ולהנהיג וכו', רק מדובר בהנהגה שמטרתה לסייע להם בהתמודדות עם יצרם, ולקרב אותם להשי"ת עד כדי דבקות ממש, ולכך צריך לכך תנאים מיוחדים, של צדקות גדולה יחד עם ידיעת התורה, ורמה מסוימת עכ"פ של דבקות בה', ורק אז ראויים הם להנהגה.

אך לדאבוננו, במשך הדורות (ובפרט בדור האחרון כמבואר בספרים) קמו הרבה מנהיגים לעם ישראל, שלא היו אמורים להיות מנהיגים, אם משום שכלל לא היה בהם יראת שמים וידיעת התורה, ורק הייתה להם תאוות השררה ורדיפת הכבוד, אם משום שיהם סברו שהם כן ראויים לזה, אך למעשה לא היה להם את הכלים הנכונים לזה, וכנ"ל, או שמצד שורש נשמתם לא היה תפקידם להנהיג⁶⁵, ומנהיגים אלו, כמובן לא הועילו דבר לאלו שהיו תחת הנהגתם, ואף הזיקו להם, וגרמו להם להתרחק עוד יותר מהשי"ת, אלו נקראים "מפורסמים של שקר", או בלשון הזוה"ק "תלמיד חכם שד יהודי".

ועל מנהיגים אלו הזהיר הזוה"ק (בראשית כ"ה ע"ש), וגילה שהם מה"ערב רב", וכן האריך בזה מהר"ח ויטאל זיע"א בלשונות חריפים (בהקדמה לעץ חיים,

65. עיין ספר "בני יששכר" פרשת ויגש עה"פ 'ולא יכול יוסף להתאפק' דברים נפלאים בזה.

ציטוט בהערה⁶⁶), וכן הגר"א, ועוד הרבה צדיקים וספרים, וכן מוהר"ן בהרבה מקומות מזהיר מהם, ועיקר העצה הוא להתפלל שנזכה להבחין בהם ולהנצל מהם ומהנהגתם.

ה. מדוע אי אפשר להתחזק בספרים אלו, מבלי להיות "חסיד ברסלב"?

תשובה: האמת, שאין מושג "חסיד ברסלב", אין לבוש שנקרא "לבוש של ברסלב", אין שפה, נוסח, שיכון, של ברסלב, וכמעט גם לא "מוסדות" של ברסלב, ברסלב אינה "חסידות", אלא דרך בעבודת ה'; מי שלומד את הספרים, מקיים את העצות, שייך לדרך זו, אף ללא הגדרה רשמית כזו.

כלומר, אדם יכול וגם צריך, שיישאר כפי שהוא, עם כל נוסחאות⁶⁷ ומנהגי קהילתו ובני עדתו, לבושו וסגנון חייו, ואין בכל זה מניעה לעסוק בספרים אלו ולקיימם, ולזכות לחיים אמתיים ומאושרים, כפי שנתבאר.

ישנם כן בתי כנסת של ברסלב, הידועים בסגנון התפילה המיוחד שבהם, תפילה במתניות, ברגש ובהתלהבות, שאינם מצויים במקומות אחרים, ואלה הם כמובן תוצאות של הלימוד בספרים, וקיומם.

ו. מה העניין של ה"ביטול" וה"התקשרות" לצדיק, והאם אין בזה חשש של עבודה זרה חלילה, או עכ"פ חסרון בהתקרבות להשי"ת בעצמו?

תשובה: התשובה לזה התבארה באורך בפרק ב', ותמצית הדבר: אין לנו דרך להתקרב לה', וכש"כ להדבק בה', כי אם ע"י ההתקרבות והדבקות בצדיקים, כמבואר בפירוש בדברי חז"ל (כתובות קיא), כך, שלא רק שאין זה מניעה וחסרון מההתקרבות לה', אלא זהו הדרך היחידה להגיע לזה.

אין בזה כל חשש של עבודה זרה חלילה, כפי שהתבאר שם, וכפי שהובא בספר 'ארחות רבינו' ח"ה, בשם הסטייפלער בעל הקהילות יעקב, וכן בספר "חיי נפש" בביאור פשוט וישר, עם הסכמת גדולי הדור. בפרט כאשר מדובר בצדיק שכל כולו נכלל בהשי"ת, ואין לו שום מציאות ורצון משל עצמו, וכמו שכתב הרמב"ם, שהנשבע ב"משה רבינו" כנשבע באלוקי

66. "בזמנינו זה בעו"ה, התורה נעשית קרדום לחפור בה אצל קצת בעלי תורה, אשר עסקם בתורה ע"מ לקבל פרס, וגם להיותם מכלל ראשי ישיבות ודייני סנהדראות, להיות שמם וריחם נודף בכל הארץ, ודומים במעשיהם לאנשי דור הפלגה הבונים מגדל וראשו בשמים, ועיקר סיבת מעשיהם היא מה שכתוב שם אח"כ 'ונעשה לנו שם' וכו' ותקלות רבות יוצאות מתחת ידיהם בעו"ה וכו'" ע"ש (וקאי שם על אלו שאינם רוצים לעסוק בחכמת הקבלה).

67. וכן אמר מוהר"ן בפירושו, שאין שום נפקא מינה באיזה נוסח יתפלל, בין אשכנז בין ספרד וכו'. [שיח שרפי קודש]

ישראל, כיון שאין משה רבינו מבטא עבורנו שום מציאות כל שהיא מלבד השי"ת בעצמו.

ובאופן פשוט למעשה, היות ואנו נמצאים ב"גן המבוכה" (המתואר במסילת ישרים פ"ג) מול השבילים המסועפים והמבלבלים כל כך, ואין לנו ברירה, אלא להקשיב לאלו שכבר הגיעו לאכסדרה שידריכו אותנו בכל פרט, ולבטל כליל את דעתנו, אם קצת נערב את דעתנו האישית, יראה לנו, שבסיבוב זה אפשר גם בצורה כזו, ופה זה לא בדווקא כפי שהוא אמר, ובדרך זו, ברור שלא נגיע לאכסדרה. וכמו שכתוב "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", ופירש רש"י [ומקורו מחז"ל] "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין", הדבר כמובן אינו אפשרי מבלי התבטלות מוחלטת.

[ואמנם במסילת ישרים שם, מבואר שהדבר נעשה ע"י העצה של "בואו חשבון", אך על זה בעצמו צריך את הדרכת הצדיקים כיצד לעשות חשבון, שהרי אפשר לעשות חשבון שכולו מעוות, ומושפע מחשבונות ורצונות אישיים, המרחיקים עוד יותר מה'אכסדרה', ועניין זה מרומז אף בדברי המסילת ישרים שם, וד"ב]

ובפרט, כאשר לא מדובר ברעיון אחד, או כמה רעיונות, אלא בהדרכה מפורטת על כל פרט, ועל כל יום, ועל כל מצב, בחיים, כך שאין שום נקודה שאין על זה הדרכה בתורה זו, הלא כל כך פשוט והגיוני, שאי אפשר בלא ביטול.

ובלאו הכי, כאשר רואים את הגדלות, ואת העומק, הבלתי נתפסים בשכל אנושי, מי זה אשר לא מעצמו ירגיש עצמו כעפרא דארעא, וישליך דעתו לגמרי, בהבינו כי אין שום שימוש בדעת כזו, מול הר ענק שכזה.

ז. מדוע לא רואים בפועל שחסידי ברסלב כ"כ מצליחים בעבודת ה', כפי שמשתמע מכל המבואר בקונטרס זה?

תשובה: שתי תשובות בדבר: א. היות ונתרבו בשנים האחרונות "חסידי ברסלב", והחלה מציאות של 'משפחת חסידי ברסלב', שילדיהם נולדים לתוך המציאות הזו, וכמובן קוראים לעצמם ג"כ 'חסידי ברסלב', בעוד שאין זה מבטיח כלל שהם אכן עוסקים בתורת מוהר"ן והולכים בדרכו, וממילא נוצרה מציאות חדשה הנקראת "חסידי ברסלב", שהם לאו דווקא "תלמידי מוהר"ן", וברור שהם לא יוכלו להיות מבחן מציאות בעניין זה?!

ב. חלק גדול מאוד מבעלי התשובה כיום הם חסידי ברסלב [מסיבה פשוטה, שאכן יש כאן את הכלים החזקים ביותר לזכות לחזור בתשובה, הן לרחוקים והן לקרובים], ואמנם חלקם ב"ה משתדל לקבל הדרכה מרבנים ומורי דרך, והם אכן מצליחים ועושים חיל בעבודתם כידוע, אך לדאבונו ישנם רבים, אשר פועלים ועושים בחייהם ובעבודתם על דעת עצמם, ללא הדרכה מתאימה, וללא ציות לחכמים, ורובם הגדול אף אינו זוכה לעסוק בספרי מוהר"ן, ורק ניזונים משיחות בע"פ, ואולי קצת משיעורים, ובוודאי שאין לקוות במצב כזה לראות את ההצלחה הגדולה [ואם כי אין לזלזל בהם ח"ו, מאחר שכוונתם לטובה, וחפצים בטוב, ואף בטוחים שהם הולכים נכון, ובלי ספק יקבלו שכר גדול על מה שהם זוכים לעשות, ואפי' 'רוצים' לעשות, אך באותה מדה ברור שהם אינם דוגמא].

שני המציאותיות הללו, שהם כוללים מספר גדול מאד של אנשים, גורמים בלבול בנושא זה, ומן ההכרח להעמיד דברים על אמיתתם.

א. מדוע גדולי הדור לא אומרים כך, ואולי אפי' מונעים מזה?

תשובה: רוב גדולי הדור (מדורנו ומדורות קודמים) לא מתנגדים לזה, חלקם עסקו בזה בעצמם, וחלקם אף עודדו אחרים לכך, עיין ע"כ סוף פרק ג', ובספר "שבחו של צדיק".

האחרים שאולי התבטאו באופן כזה או אחר, מודים בעצמם שלא למדו את הספרים ואינם יודעים במה המדובר, וא"כ לא מדובר כלל ב'התנגדות', כי אם ב'הסתיות', וכוונתם להעיר על הצורך לברר את הדברים, ולא לגשת לזה בעיניים עצומות, ואכן כך ראוי לעשות, וכפי מעשינו באגרת זו.

ואפי' אם נמצא מי שממש מתנגד, ומרחיק מספרים אלו ומדרך זו, הרי בארנו היטב בפרק ב', את עניין המחלוקת בין צדיקים, שמוכרח להיות, ואינו מכריח כלל שהצד השני אינו אמת חלילה, רק אלו ואלו דברי אלוקים חיים, ומאחר שיש כאן שני צדדים, ואין כאן 'הכרעה' הלכתית, על כ"א לבחור בדרך המועילה לו בעבודת ה', ומי שמרגיש שדרך זו מועילה לו, אין שום ספק שיכול ואף צריך כך לעשות.

ב. מדוע ישנם תופעות וקבוצות משונות בתוך חסידי ברסלב (מה שלכאורה לא

מצוי במקומות אחרים)?

תשובה: הסיבה לכך פשוטה: יש הבדל גדול בין כל קהילה, קבוצה, חוג וכדו', לזה של 'ברסלב', בעוד כל השאר הם קבוצות מוגדרות מראש: לאלו שבאים מבתיים כאלו, או מבתיים אחרים בעלי רקע די דומה, או כאלו

שרוצים להשתלב במסגרת הזו, הרי זה יוצר מצב, שפחות או יותר, כולם נוהגים באותה מתכונת ובאותם הנהגות [ואף החריגים שישנם בוודאי, הם בגבול ההסתברות לפי כללי אותה קבוצה].

ב'ברסלב' שאינה 'קבוצה' או 'חצר', רק דרך בעבודת ה', ישנם אנשים מכל הסוגים ומכל המינים, החל מתלמידי חכמים ועובדי ה' מופלגים, אברכי כולל, אנשים יראי שמים ועובדי ה', ועד ל'חצי' ואף 'רבע' דתי, וכולם כמובן תחת השם הכולל 'ברסלב' [ואכן כך אמור להיות, וזו הייתה כוונת מוהר"ן, ולכל אחד מהנ"ל יש מכך תועלת בתחומו הווא], וממילא גם אנשים חריגים לגמרי מכל מסגרת ונורמה המקובלים בחברה, גם הם נקראים באותו שם, ואין בכך כל פלא.

ובקיצור: לא שהשם והמהות והדרך של 'ברסלב' יוצרת כאלו תופעות וקבוצות, אלא שגם אנשים המשתייכים לקבוצות אלו, מכניסים עצמם תחת קורת הגג של 'ברסלב', ופשוט שבתוך הקורת גג הזו, ישנם מחיצות ברורות מאד, של כל קבוצה וקהילה לפי הליכותיה ומנהגיה, ואין א' מהם מושפעת מחברתה, וכמו שאמר מוהר"ן בעצמו, שהוא יעשה מתלמידיו "כתות כתות", ומצד שני אין זה סותר לשלום ואחדות הלבבות שיכולה וצריכה לשרור בין כולם.

ט. האם הדבר מתאים גם לנשים?

תשובה: ללא ספק הדבר מתאים גם לנשים, אך כמובן, ישנם חלקים המתאימים יותר אף לנשים ללמוד בעצמם, וישנם שלא, מסתבר שרובו של ספר "ליקוטי מוהר"ן" ורובו של "ליקוטי הלכות" לא מתאים ללימוד נשים, אך ספר המידות, שיחות הר"ן, ליקוטי עצות, משיבת נפש, והשתפכות הנפש, וללמוד מוסר השכל מתוך הסיפורי מעשיות, מתאים אף לנשים.

ופשוט, שהעניין של 'התבודדות', אין כמוה מתאים לנשים, שכל מהות טבעם - קשר ושייכות לבורא עולם, ובדורות קודמים היו נשים רבות, ואולי אף רובם, שלא ידעו כלל קרוא וכתוב, והתפללו מליבם במילים שלהם להשי"ת על כל דבר.

וייתכן מאד, שמלבד מה שמחויבות להתפלל בסדר התפילות הקבועות, יש מקום גדול להעדיף את ההתבודדות, היינו התפילה האישית, על פני חלקים אחרים בתפילה שאינן חייבות בהם, ואין ספק שיש בזה כוח הרבה

יותר לקרבם אל השי"ת, לרוממם, לחזקם, ולהזריכם נכון בעבודת ה', להתמודד עם עול הבית, חינוך הילדים, צניעות, וכל נסיונות דורנו.

חשוב להדגיש, כי אין די במה שהבעל עוסק בספרים אלו, בשביל שזה ישפיע על אשתו, כשם שאם הוא עבד על מידת הכעס, לא מפני זה תפסיק אף היא לכעוס, על כל אחד לעבוד בעצמו, לפי ענינו, תכונותיו, מצבו ומזגו.

כמובן, צריך בזה זהירות מיוחדת שלא יהא הדבר על חשבון הבית, הבעל והילדים, ויש לשקול כל דבר בפלס ובמאזניים נכונים, [וע"ז עצמו יש להתפלל], והבא ליטהר מסייעין אותו.

בשולי הדברים:

כל מבקש אמת, רואה את האמת המדברת בעד עצמה מבעד לדברים הנ"ל, ועם כל זה, ההתנגדות כוחה גדול, היא כבר קיימת בעולם מאתיים שנה וריחה לא פג, הבחירה תמשיך להישאר בתוקפה עד ביאת גואלינו בקרוב, ואין אפשרות לבטלה, כך רצון השי"ת, זה לעומת זה עשה האלוקים. ואם כן אין ספק כי היצר ימשיך לבא בטענות וקושיות כהנה וכהנה, ומי שאינו לגמרי מבקש אמת, עלול לכתחילה לזלזל בכל הכתוב, ועל כך כבר אמר התנא "אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים", והכוונה היא, שמי שנפשו יקרה לו, עליו להתחנן ולזעוק לאבינו שבשמים שיאיר עיניו ויוליכנו בדרך האמת, ולא ילך אחר עצת היצר, שבשביל דברים של מה בכך, גוזל ממנו את תקוותיו הנצחית, ה' יצילנו.

וז"ל הספה"ק ליקוטי מוהר"ן (ח"ב סימן ע"ח):

וצריכין לבקש מאד מהשי"ת לזכות להתקרב להצדיק האמת וכו', כי הבעל דבר שם לבו ע"ז מאד עכשיו, לבלבל את העולם, כי ישראל הם עכשיו קרובים אל הקץ מאד, ויש עכשיו לישראל געגועים גדולים וכיסופין להשי"ת, אשר לא היתה כזאת מימי קדם, וכל אחד נכסף מאד להשי"ת, על כן הערים הבעל דבר, והכניס מחלוקת בין הצדיקים, והקים בעולם מפורסמים הרבה של שקר, וגם בין הצדיקים האמיתיים הכניס מחלוקת גדול, עד שאין אחד יודע היכן האמת, ע"כ צריכין לבקש מאד מהשי"ת לזכות להתקרב לצדיק האמת.

"דע שכשהקדוש ברוך הוא מסתכל בנשמה שתוכל להחזיר בני אדם בתשובה ולעשות גרים, אזי הוא יתברך בעצמו כביכול מבקש ורואה שיהיה מחלקת עליו, כי 'אין מקבלין גרים לימות המשיח ולא בימי שלמה' (יבמות כד) משום שלחן מלכים', כי אז אינן מתגיירין מאהבה, רק מחמת שרואין גדולת ישראל, ועקר הגרים הוא כשמתגיירין בעת שישראל סחופים בעוני ודחק, כמו שכתוב (ישעיה נ"ד): "מי גר אתך, בעניותך" וכו' (שם בנמרא); ועל כן בהכרח שיהיה מחלקת על מי שמחזיר בני אדם למוטב ומגייר גרים, כדי שלא יהיה לו שום שלוחה, כי אז מי שמתקרב אליו הוא באמת, ואזי יכול לגייר גרים באמת לא משום שלום ונחת כנ"ל. וזהו: "וישב יעקב בארץ מגורי אביו" ואיתא במדרש (בראשית פרשה ד'): "מגורי אביו" - שהיה מגייר גרים כמו אבותיו, כמו מגיורי אביו, וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שם): "וישב יעקב" בקש יעקב לישב בשלוחה, מיד קפץ עליו רוגזו של יוסף, היינו מחמת שיעקב היה מגייר גרים, בחינת "מגורי אביו", על ידי זה לא היה יכול לישב בשלוחה כדי שיהיו הגרים באמת, ואם יהיה לו שלוחה לא יוכל לעשות גרים, כי אין מקבלין גרים לימות המשיח כנ"ל".

(ליקוטי מוהר"ן סימן רכח)

נספח א'

אומן ראש השנה

המשפט מוכר מאד, אין מי שלא שמע עליו. מה הוא אומר? תלוי כמוכן למי. יש שמשפט זה מתקבל אצלם בהתלהבות, בשמחה, בהשתוקקות ובגעגועים. ויש מי שהוא מעורר אצלו תמיהה, הסתייגות, ואפ"י זלזול.

ובכן, מה זה באמת? מה הרעש הזה, התעמולה הזאת, מה מקורו, מה ענינו, ומדוע זה נצרך? האם בכלל מדובר בנושא 'חלק', מה עם יציאה מארץ ישראל, ועזיבת הבית בר"ה, וכו' וכו'?

ננסה בכמה שורות, לעשות קצת סדר בדברים, ולראות מה זה אומר למעשה, לכל אדם באשר הוא.

ובכן, האמת שבשונה מכל העניינים, העצות, ההנהגות, והדרכים שגילה והאיר מוהר"ן, בספריו, ובשיחותיו וכו', שבהם נתבאר כל עניין היטב היטב, מה עניינו, מה גודל חשיבותו, מהם פרטיו, מהם הדרכים לזה, וכו' וכו', נושא זה של "ראש השנה באומן", היה ועודנו סתום וחתום, לא מבואר ולא מוסבר, 'הוראה' ותו לא.

אך המסר העולה מכל השיחות שנאמרו בנושא הוא בערך כך: **"יש פה דבר גדול ועצום... הרבה יותר מכפי שאתם יכולים לשער... אין אפשרות לגלות במה מדובר... אך כל מי שמוכן לשמוע, אי אפשר לתאר מה הוא מרויח... בשום אופן לא משהו שאפשר להרוויח באופן אחר, במקום ובזמן..." !!**

ברור א"כ, שקודם כל יש כאן צורך בביטול, באמונת חכמים, ובצינות ללא שכל, זה שלב ראשון, בלי זה אי אפשר ואין טעם להתקדם הלאה, כמוכן, שהדבר קל יותר למי שמודע לגדלותו הבלתי נתפסת של בעל האמרה, ועל הערכתם של הצדיקים שהיו בדורו ואחריו - אליו ולדבריו, מה שלא ניתן כמוכן לבאר במסגרת זו.

כשלב שני, ננסה בכל זאת להבין מה שניתן להבין: מה באמת העניין בזה, האם זה מחייב, ואת מי, והאם בעצם יש מקום לכל ה'המולה' הזו. נבאר

א"כ בקצרה את הנושאים הבאים: א. קברי צדיקים. ב. אומן. ג. ראש השנה. ד. אומן ראש השנה.

קברי צדיקים

הנושא של קברי צדיקים מתחיל בידיעה, ש"צדיקים במיתתם נקראים חיים" (ברכות יח), ואדרבה, "גדולים צדיקים במיתתם יותר מחייהם" (חולין ז), וממילא אם בחיי חיותם נאמר "צדיק גוזר והקב"ה מקיים" (מו"ק טז), כל שכן שלאחר הסתלקותם יש בכוחם לפעול עבורנו כל הנצרך בגשמיות ורוחניות, וזאת ע"י שבאים אליהם, ומתפללים שם, ובזה מעוררים אותם לפעול זאת.

כך מצינו אצל כלב שהלך להשתטח על קברי אבות בכדי להינצל מעצת המרגלים (סוטה לד). כך מצינו אצל יעקב אבינו שקבר את רחל אמנו ע"ה על אם הדרך, בכדי שכשיצאו לגלות יתפללו שם והיא תפעל עליהם רחמים (רש"י בראשית מחז), ואכן יוסף הצדיק בדרכו למצרים התפלל שם (מדרש שם), וכך מצינו (סוטה יג. לפי גרסת העין יעקב' והב"ח שם) לעניין קבורתו של משה רבינו ע"ה, שהסתירו הקב"ה בכדי שלא יוכלו לבוא להתפלל שם, שא"כ מיד יבא הגאולה, וכך מצינו בזוה"ק (אחרי ד' ע) שהפליג במעלת הדבר, והגר"א זיע"א (בפי על תיקו"ז) הוסיף, שאחר חורבן ביהמ"ק, עיקר השראת השכינה הוא בקברי צדיקים.

ואכן, עם ישראל לדורותיו, נהגו לבא על קברי צדיקים, ולהתפלל שם עבור כל הנצרך, ישנם צדיקים שאף הבטיחו הבטחות מיוחדות לבאים להשתטח על קברם, ויש מקומות שעם ישראל מעצמו מרגיש משיכה מיוחדת לשם, כדוגמת מערת המכפלה, קבר רחל, ציון הרשב"י במירון ועוד.

אומן

אומן, מקום קבורתו של מוהר"ן זיע"א, אף הוא ככל קברי הצדיקים, מקום קדוש ומסוגל להתפלל ולהושיע בכל הישועות, אך בנוסף לכך, הבטיח מוהר"ן הבטחה נפלאה, הבטחה שלא מצאנו דוגמתה, לא בוודאותה, ולא באיכותה. ההבטחה נאמרה בפני שני עדים, וכתובה בפירוש ללא שום ספק. הובטח לכל מי שיבא לשם, ויעשה את הנצרך (פרוטה לצדקה, ואמירת

עשרת המזמורים), שהוא ישתדל בכל כוחו עבור תיקון נשמתו, עד להוצאתו המוחלטת מהגיהנם, ובלבד שלא ישוב לאיוולתו.

הבחירה נשארה כמובן ביזו של כל אחד, אם להיות חכם, ולהבין שאכן מדובר במציאה ממש, ומן הראוי לו לעשות את המינימום להצלת נפשו ונשמתו בזה ובבא, או להיות 'חכם' בעיניו, ולטעון שאינו מתפתה אחר כל מיני 'עניינים', ש'מי אמר שהם נכונים', ושל'א קבלנו במסורת', וכדומה, ולנסות איכשהו להסתדר בעצמו בהגיע העת.

עד כאן מדובר בדברים ברורים.

כאן מגיע העניין של ראש השנה, שכנזכר לעיל, לא נאמרו בזה דברים ברורים על מהות הדבר, מה מטרתו, ומה הרווח בו, (אם כי נאמרו דברים ברורים מאד בגודל חשיבותו, וכנ"ל), כאן אנו צועדים בדרך אפשרית, אך לא מוכרחת, כמובן.

מה רוצים מדורינו?

ובכן, כל אחד בעל לב מרגיש, ומח מבין, וגם מי שלא, רואה ויודע, שדורנו הוא דור מיוחד, שונה לחלוטין מכל דור אחר, אפי' מדור אחד קודם, שינוי מוחלט ממש, הן בנוגע להרגשות שבלב, בעוד בדורות קודמים, כל אחד היה מתעורר עד כדי בכיה, בעבודת התשובה של ימי תשרי, ובעבודת האבלות של ימי בין המצרים, וכן בעבודת השמחה של שבת קודש ויום טוב, ובעצם, בעבודת ה' בכל יום, כל "והוא רחום", כל תפילה, כל עבודה, הכל היה מלא עם לב מרגיש, ודמעות היו דבר שבשגרה, הן דמעות שמחה, והן של צער ח"ו, וכ"ז הן בין אדם למקום, והן בין אדם לחברו, כל אחד הרגיש את השני, השתתף עמו לטוב ולמוטב, אין כאן אפשרות לפרט דוגמאות, אך זאת הייתה המציאות.

בדורנו, נסתמו הלבבות, נאטמו המוחות, ונתכסו כל ההרגשות, ליבנו לב אבן, הרגשותינו כקיר שיש, הכל יבש, לא מרגישים שום התעוררות, ודאי לא עד דמעות, לא מתפילה, ולא מ"והוא רחום", לא 'אלול', ולא 'תשעה באב', לא שבת ולא יום טוב, וגם בין אדם לחברו, נהיינו אדישים לגמרי, בשעת שמחה אנו אומרים 'מזל טוב', וכשהיה חלילה צער, באנו לנחם, אך הכל מכני, הכל ביבשות, כמו מכונות, וכך נראה כל המצב בעבודת

ה'. מנסים שוב ושוב, לפתוח את הלב, לנער אותו קצת, להדליק בו איזה ניצוץ, הוא מגיב מעט במקרה הטוב, וחוזר לישון...

הנסיגות של דורנו אף הם חריגים בעוצמתם, כזה כוח של היפך הקדושה, עולם של הסתרה רח"ל, ספיקות ותהיות, הרגשת ריחוק ומרירות, ויחד עם זה, 'מבול' המכשירים הזערוריים, החל מה'פלאפונים', ה'אמ פי', ועד מכשירים שלא כדאי להזכירם, עיתונים, מודעות ופרסומות, ומי מדבר על יציאה לרחוב, או נסיעה, סכנת נפשות ממש, היצר מסתובב סביבנו, בינינו, ובתוכינו, עם טנקים ו"פצצות אטום", ויורה ללא חשבון וללא רחמנות, רבים חללים כבר נפלו רח"ל, פצועים ללא מספר, והמצב קשה מנשא.

מה המטרה של כל זה? והאם יש לזה פיתרון? הלא ברור שאין כאן חלילה 'הזנחה' מצד אבינו שבשמים, וגם אין זה חלילה 'בשנאת ה' אותנו', הלא זה היה טעותם של המרגלים, שהפיל אותם ואת כל עם ישראל, ומזה אנו סובלים עד היום, אדרבה, 'אהבתי אתכם אמר ה'', אהבה רבה, אהבת עולם, אין גבול לאהבתו, אם כן, יש לכל זה מטרה, יש לנו תפקיד מיוחד, מה שלא היה לכל הדורות, מהו???

"שמד" ו"רצון"

התשובה לזה היא (הנושא כמובן ארוך ורחב, נכתוב רק הנוגע לענייננו): אמת, אי אפשר בדורנו להגיע לעבודת הדורות הקודמים, לא במעשים ובוודאי לא בהרגשות, הנסיגות קשים מאד, ואין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו, העבודה שלנו, דור 'עקבתא דמשיחא', הדור האחרון, שאמור להביא את גמר התיקון, הוא - ה"בחירה בנקודת היהדות".

כלומר, בוודאי יש את העבודה המעשית של קיום מצוות התורה, וזהירות מעבירות, אך, לא בזה נמצאת בחירתו התמידית של האדם, לזה צריך בחירה חד פעמית, להיכנס למסלול והרגל מסוים, וממילא המצב בסדר פחות או יותר, צריך כמובן התגברות והתעוררות וחיוזוק מידי פעם, אך אין כאן ממש נסיון של "חמישים על חמישים" בין טוב לרע.

הבחירה האמתית היא בין "שמד" ל"רצון", 'רצון' פירושו חיפוש תמידי בלתי פוסק. כלומר, בין כשהולך כראוי, ומצליחים בעבודת ה' - לא לעצור, לא לנוח, לא להרגיש 'הגעתי', 'יש לי', אלא להמשיך לרצות, להשתוקק ולכסוף, ליותר גבוה, יותר עמוק וכו', ובין כשלא הולך כראוי, ואפי' במצב של

נפילות ח"ו - לא לעזוב הרצון, לחזור שוב ושוב, לעצמו, לסובביו, ובעיקר - בשיחה עם השי"ת, מה הוא רוצה באמת! להמשיך לרצות את הגבוה ביותר, גם במקום הנמוך ביותר, ולחפש כל הזמן את הדרך להתרומם. זהו עבודת ה"רצון", וזהו בעצם ה"חיים": מצב של תנועה (פנימית) תמידית, לא דוממת, והפסגה שאפשר להגיע הוא: לעמוד ביום ה'מאה ועשרים', עם 120 שנים מלאות וגדושות, ולהרגיש 'עוד לא הגעתי', אני רוצה עוד...!

ההיפך מזה הוא 'שמד': שמד פירושו: ייאוש, הרמת ידיים, חידלון. בדרך כלל זה קורה בנפילה, אחת או כמה ר"ל, עד שאדם מרים ידיים, ואומר: 'עד כאן, זה לא בשבילי! אך אפי' אדם שלא נפל, אם הוא לא ממשיך לחפש, זהו ג"כ בחינה של 'שמד', כלומר: חוסר חיפוש, חוסר רצון, תנועה פנימית 'דוממת'! ייתכן שהוא 'עושה' הרבה דברים, אך בלבו יש 'שמד', לגבי הרבה חלקים ורבדים (שאליהם אינו שואף, או שמהם הוא כבר התייאש), הוא 'משומד' ר"ל, [שמד' מוחלט הוא כאשר אדם כל כך מיואש עד שהוא מתנתק לגמרי ממקורו רח"ל].

את הנקודה הזו רוצה מאתנו השי"ת: "לבחור" בו, ו"לבחור" בתורה וקיומה, כלומר "לרצות"! על כן, בשונה מדורות קודמים, שהיה אפשר להשלות עצמו - עקב הצלחותיו, והרגשותיו - שהוא עובד את ה', גם בלא עבודת הרצון, בדורנו - אין משהו אחר! המצב המעשי בעבודת ה' אפי' החיצונית לא קלה, וכש"כ הפנימית, כל שנשאר לנו הוא "לרצות", אבל עד הסוף! לא לוותר בשום אופן. 'ראש בקיר!' זה אני רוצה, פה אני נשאר, ומינה לא תזוע. כמובן שמי שרוצה באמת, מתפלל, וממתין בסבלנות, בלי לעזוב את המערכה - מגיע בסוף.

מאיפה מקבלים את הכח הזה "לרצות"? איך מעוררים אותו בכלל, ואיך שומרים על גחלתו בקביעות שלא תכבה? הלא אנו רח"ל עמוק עמוק בתוך ה'שמד'! איך יוצאים משם?

משה רבינו! הוא היה לו את הכח להוציא יהודי מכל בחינה של 'שמד', לתכלית ה'רצון', וע"כ "משה" (543) עומד בין "שמד" (443) ל"רצון" (643), וזה בעצם היה תפקידו, על ידו קבלנו את התורה, וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל - "רצוננו לראות את מלכנו".

וכעת, משה רבינו איננו, ואפילו קברו נסתר מאתנו! אך כבר גילו לנו: "אפתשטותא דמשה בכל דור ודור" (תיקו"ז קיב), כל צדיק יש לו את הכוח הזה שנקרא "משה", להעלות אותנו משמד לרצון.

ראש השנה

נעבור רגע ל"ראש השנה". מהו ראש השנה? ר"ה הוא יום הדין! כ"א נידון אם יזכה לחיים או וכו', כולנו רוצים לחיות, מבקשים, וחוזרים ומבקשים "זכרנו לחיים" "כתבנו בספר החיים", רבש"ע, תן לנו חיים, ותן לנו כל מה שנצרך כדי לחיות.

אך ראה זה פלא: בנוסח התפילה, כאילו שכחו מכל הסיפור, לא מוזכר, לא חיים, לא בריאות, לא פרנסה, ולא שום דבר, רק "מלוך על כל העולם כולו וכו'" "וידע כל פעול כי אתה פעלתו וכו'", תן פחדך, ויאתיו כל לעבדך, מלכויות, זכרונות, שופרות, מלכות ה', גאולה וכו' וכו', מה פשר הדבר?

הוא אשר דברנו. אנו רוצים לחיות, אך האם אנו יודעים מהם "חיים"? חיים פירושו "רצון", ו"רצון" הוא קבלת מלכות שמים תמידית, לחיות ברצון תמידי למלא רצון ה', מתוך ביטול גמור, לית לי מדידי כלום, לא אכפת לי אם כן הצלחתי או לא הצלחתי, כן הגעתי או לא הגעתי, אכפת לי רק דבר אחד: "מה ה' רוצה ממני כעת!!!" זה ותו לא – זהו חיים! על החיים הללו אנו מבקשים בתפילה, ומזה מלאה התפילה מתחילה ועד סוף.

אך מה אעשה, אם אני לא מרגיש שזה מה שאני רוצה? אני בפנים רוצה דברים אחרים לגמרי: כסף, כבוד, תענוגים, ותאוות, איך אוכל א"כ לבקש על זה כשזה לא "אני"? כאן אני מוכרח מישהו שיבא ויעשה לי "טיפולי", יעשה סדר בפנים, ינקה את חלקי ה"שמד", וירכיב במקומם את חלקי ה"רצון". צריך א"כ לחפש מי מוכן לעשות עבורי טיפול זה, איפה, ומתי, (וכמה זה עולה).

ובכן, אני יכול לספר לך על מקום שיש כזה "מטפל", קוראים לזה "אומן" (ולא לחינם!), שם יש מי שעושה את ה'המרה', ללא תשלום, רק בתנאי אחד: תהיה אצלו בזמן המתאים, כלומר, בראש השנה! אם תהיה שם, תוכל פתאום להרגיש, שבאמת הלב מתמלא ב"רצון", באמת אני רוצה את החיים האמתיים, תוכל להתפלל על זה באמת, ואח"כ תוכל במשך השנה, למלאות את המטרה, שבשבילה אנו פה, את המטרה של חיינו, ואת המטרה של דורנו, עם ולמרות כזה רחוב, וכזה לב...

מדוע דוקא שם? אולי ב"כותל המערבי", או ב"קבר רחל", או אולי אצל רשב"י במירוון? השאלות צודקות, המציאות לא. לא משום שהם מקומות פחות חשובים, אלא משום שהם לא בקשו ממך לבא לשם, ולא הבטיחו

שום דבר אם כן תבא, אלו מקומות נפלאים, אבל אם ה"טיפול" חשוב לך, תיגש למי שקרא לך.

כמובן, לא מדובר בתיאוריות "על הנייר", מדובר ב"מציאות בשטח", מי שראה - יודע, ומי שלא - לא יוכל אפילו להאמין.

עומדים שם בערב ראש השנה, שורות שורות של בני אדם, אלפים, עשרות אלפים, מ'עגילים וקוקו, ועד תלמידי חכמים, צדיקים וזקנים, עומדים צפופים, ומשתחיים צפופים, אין מקום להכניס סיכה, במשך שעות ארוכות, במצב של "צום" (כנפסק בשי"ע), הצעקות והבכיות מרקיעות שחקים, נראה כאילו כל העולם שבת, לא מעניין שום דבר. ועל מה הצעקות, על מה הבכיות? על כסף, כבוד, רפואה וכו'? אולי גם, אך לא, ממש לא העיקר, מעט הקשבה תגרום להלם של ממש, כולם זועקים במר נפשם, בכלות הנפש, על גלות נפשם, על הנפילות והקשיים, על המכשולות והמעידות, ובעיקר, מבקשים ומתחננים על העתיד, על פתיחת הלב, התחדשות, טהרה, קרבת ה', תורה, תפילה, קדושה וכו' וכו', ועל - ה"רצון"!!! לא יאומן כי יסופר, ימות המשיח ממש.

פשוט מאד, עשרות אלפי יהודים, עוברים טיפול ביד "אומן", ועוברים בזה אחר זה ובבת אחת - מכל חלקיק של "שמד", למלא חפניים "רצון". נכנסים כמו שנכנסים, ויוצאים בנ"א חדשים, כפשוטו ממש.

ההמשך פשוט מתבקש: התפילות של ראש השנה ברוב עם (אלפי איש), בהתעוררות עצומה, והשתפכות הנפש נפלאה, מבקשים על החיים האמתיים באמת, מתעוררים באמת ובאופן הנכון לקול התקיעות, מתענגים על ה' בסעודות החג, והשמחה שבמוצאי החג, כבר חורגת לגמרי מגבולות הטבע, חוזרים לארץ ישראל, ומתחילים לחיות כ'בן ישראל', חיים של 'בני בכורי ישראל', ושל "ישראל אשר בך אתפאר".

לסיום, נסיר את אבני הנגף:

האם מותר לצאת לחו"ל? ובכן, מבואר להדיא ב"שדי חמד" (מערכת ארץ ישראל) וב"שערי תשובה", ועוד פוסקים, שמותר לצאת לקברי צדיקים, וכפי שאכן נסעו רבים (ביניהם: רבנים, ראשי ישיבות ומשגיחים), לקבר הגר"י סלנטר זיע"א, ולקבר רבי יעקב אבוחצירא זיע"א, ויותר מכך פסק ב"משנה ברורה", שמותר לצאת לכל דבר מצוה, (ובאמת אין צורך לכל זה, שהרי לכל הדעות

מותר לצאת לצורך רפואה, רפואת הגוף, כל שכן לרפואת הנפש, ועל אחת כמה וכמה לרפואה רוחנית, בדבר שהנשמה תלויה בו).

מה עם בני הבית? מדובר כמובן בהסכמתם המלאה, ובדרך כלל, גם ברצונם והתלהבותם (אם יודעים במה מדובר), אם אין לזה הסכמה, ברור שאסור לנסוע, כשם שאין היתר 'לגנוב' כדי לנסוע, לא נאמר, ולא עלה על דעת מי, לעבור ח"ו 'איסורים' כדי לנסוע, הנסיעה במטרה לקרב אותנו לקיום התורה, לא ע"י ריחוק ממנה חלילה. אך כמובן, ככל שהדבר חשוב, עושים הכל בכדי לגרום להם לרצות זאת, כולל: תפילות, הסברה בחשיבות הדבר, פיצוי וכדו', ובדרך כלל, מי שבאמת רוצה, העניין מסתדר על הצד היותר טוב, והנסיון יעידנו.

וה' ינחנו על דבר אמת, למען שמו באהבה.

נספח ב'

התוכחה הראויה

העולם נראה כפי שהוא נראה, נורא ואיום, ככל המפורט במסר של אהרליה, אב תשע"א (ובעוד הרבה מסרים, רק המאמר נכתב על 'מסר' זה), ואין צורך לכפול הדברים, אפשר אף להוסיף עוד כהנה וכהנה, אין ספק בדבר, ואין מי שמנסה להכחיש את הדבר, לא צריך להיות 'אוטיסט' רח"ל בשביל לראות ולומר 'גלויים' אלו.

המסקנא היא (אני מבקש רק לקרא ולא לומר בפה, כדי לא לעורר את זה חלילה, ובכל מקרה הכוונה היא רק להמתיק, והוא רחום יכפר): הקב"ה כועס, הקב"ה מצטער, הוא מכה מכאן ומכה משם, מחכה שינקלוט' כבר, וינפסיק להיות טפשים' וגסי רוח', וינחזור להיות עם ישראל של פעם', וכו' וכו', והולך להיות מה שהולך להיות, (ע"ז אני בשום אופן לא חוזר אפילו בכתב), פחד פחדים.

ובכן, זה המציאות. יישר כוח! מה הפיתרון? אני מתכוון: אדם יחיד שקורא את זה, מה המסקנא שלו? האם הוא יכול לתקן את העולם? במקרה הטוב הוא יכול לתקן את עצמו, אבל מדברים כאן על סמינרים, ושיבות, ועל דברים מקולקלים מאד. ואלו ששייכים לזה, בטח לא קוראים כאלו דפים. ובכלל כל עניין של ממסד, תלוי באלף ומליון גורמים, ובשורה תחתונה, לא באמת ניתן לשינוי (בהשתדלות אנושית כמובן), אז מה ה'מסר'??? איזה מסר כביכול, הקב"ה מסר לנו בזה? שנדע שאנו לא בסדר? שנדע שהוא כועס עלינו? שנדע שהולך להיות מה שהולך להיות? מה נעשה עם הידיעות הללו??? סתם, הוא רוצה 'לנקום' חלילה? להביע שנאה? העיקר לתת לנו על הראש?!

אתה מבין מה הולך כאן?! הוא מספר עובדות שכל אחד יודע, 'גילה את אמריקה', 'פירש' את זה באופן מאד מדכא ומייאש (השי"ת כועס, לא עוזר מה שמדברים אתכם' וכו'), 'ניבא' מה שניבא לגבי העתיד, (דברים כלל לא מעודדים בלשון המעטה), ובשורה תחתונה, לא 'גילה' את אזנינו, ולא 'מסר' בידנו, מה עלינו לעשות!!! לקפוץ מהגג?? הרי זה מה שלדבריו ממילא יהיה בסוף, (כי לתקן הרי אי אפשר, למי שלא מרמה את עצמו, ואם לא יעשו שינוי, יהיה מה שיהיה, ואף אחד [מלבד

היהודים האמיתיים – מי הם, למען השם? לא יינצל) אז למה לחכות?! אני מקוה שאני נשמע מספיק חריף, זהו בור בלי תחתית, אין כאן שום 'מסר', יש כאן 'מסור', והרבה 'מחסור'.

בא ננסה להבין: בשביל מה צריך צדיקים שיוכיחו אותנו, ושיסבירו לנו מה לעשות? בשביל מה צריך "ליקוטי מוהר"ן" כזה עמוק (063 מושגים שונים של קבלה בתורה אחת!!!) בשביל מה ובשביל מי זה חסר? וכי יש בעיה להוציא 20 כרכים עבי כרס של 'מסרים'? אפשר לכתוב ולפרט באריכות רבה את כל הקלקולים וכל החסרונות של הדור, 'לגלות' את הפרצוף האמיתי שלו, להטיח את כל החסרונות של העולם החרדי, עולם הישיבות, ומוסדות החינוך, ולצוק בכל הכוח: שזה לא צורה, זה לא אמת, זה לא תורה, זה לא יהדות, זה לא חיים, זה שקר, זה מיאוס, וכו' וכו' (אני מעדיף עדיין לשמור על לשון נקיה, אני לא 'אוטיסט' ב"ה), להסביר בטוב טעם, כמה השי"ת 'מאוכזב' מאיתנו, לחזור על הפסוקים של סוף פרשת בראשית (וייתעצב אל לבו וגו'), ולהבטיח על העתיד השחור, בצורה מפורטת ואכזרית (לא רק בהפרחות סתמיות של 'מי יודע מה הולך להיות'), וכך להחזיר את כולם בתשובה, לא כך? אפילו ספרי מוסר כבר לא צריך.

שים לב! כשרשב"י יצא מהמערה לאחר י"ב שנה!!! הוא לא היה 'אוטיסט' כמובן (ואולי אסור אפי' לכתוב כך), הוא היה רבי שמעון בר יוחאי!!! עם רבי אלעזר בנו! מספיק חשוב? ובכן, הם החלו לראות את העולם במבט כזה, (הם לא פרסמו את זה בעלונים, פשוט, הכל נשרף מיד!), אמרו להם מן השמים: להחריב את העולם באתם? חזרו למערכתכם! ואלהיה הנביא כשאמר "כי הפרו ברייתך" נסתלק מנבואתו! וכן ישעיה הנביא כשאמר "בתוך עם טמא שפתיים אנכי יושב", נענש על כך!! אין לנו שמץ השגה בכל זה, אך היוצא מזה ברור, כי אין חפץ ה' בדיבורים שכאלו. לדיבורים כאלו יש ממונים, הם מוכרים לנו בשמות לא נעימים, והם עושים את העבודה מספיק טוב, יותר מידי טוב, אין סיבה שנעזור להם.

בא נבדוק את ה'טענות', אך לא, לא במבט חיצוני ושטחי (קליפת אדום – האדום האדום הזה, בלעם, בלק וכו'), אלא במבט קצת יותר פנימי:

המציאות הנוראה של הדור, עם כל הפרטים. הכל אמת! התיאור נכון ומדויק!! אך, האם הדור אשם??? איפה נעלם המושג "יצר הרע"? ואתה יודע איזה יצר הרע? יצר הרע של שער החמישים!!! יצר שהמלאכים לא יכולים לעמוד בו, ייצר שאמוראים רעדו ממנו, ייצר שצדיקים מלפני מאתיים

שנה, הסתכלו עליו, ולא ידעו את נפשם מדאגה, איך עם ישראל יחזיק מעמד, זה היצר!!! (שמו הפרטי הוא 'עמלק' ימ"ש, שהשי"ת בכבודו ובעצמו צריך להלחם בו...). לדבר בגנות הדור, הוא כמו לדבר בגנות מנשה המלך שהשתחוה לעבודה זרה. אתה בטח זוכר מה הוא ענה (אם היה לך את אותו ייצר, היית מקפל גלימתך ורץ לע"ז!!!!), זה התשובה, לכן כך נראה הדור!

זה שהאוטיסטים אין להם ייצר הרע, וזה שהמתקשרים שלהם, והמזדהים עמם, הצליחו קצת להשתחרר ממנו, זה רק סיבה להודות להשי"ת מעומק הלב, ולבקש הלאה בדמעות על עצמם ועל עם ישראל, אך בשום אופן לא בשביל לזלזל ולשפוט ולבא בתביעה למאן דהו, אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו, ומספיק לנו לראות את עצמנו, באותם שטחים או זמנים שהוא 'תפס אותנו בשיניים', להזכר איך 'פרפרנו' ו'זבנו דם', ולא להעז יותר לפתוח את הפה, 'כי הוא ידע ייצרנו', הוא ולא אחר.

דור של לב האבן??? נכון מאד. אך, מי ייצר את האבן הזו? האם אנו בבחירתנו, או שמא השי"ת האציל וברא ייצר ועשה דור כזה, עם לב אבן כזה? האין ההסתכלות השטחית הזאת על הדור גובלת בכפירה חלילה, האין מנהיג לביריה? לב האבן?! - לך לאומן שעשאני!!!

השי"ת כועס??? השי"ת מצטער (מהדור)??? אליהו הנביא גילה לנו דברים אחרים: "הקב"ה שמח בחלקו", שמענו? הוא שמח!!! לא כועס, לא מצטער, לא מאוכזב, ולא תובע, - שמח! שמח על המעט טוב שיכין יש, שמח על שעדיין בכלל שומרים תורה ומצוות, שבת, כשרות, וכו', שמח על שיש מי שעדיין זוכר אותו בדור שכזה, ואולי מסיבות אחרות, אך בשורה תחתונה, הוא שמח!!! (בודאי שכל פגם וכל מכשול, הוא צער כביכול, גם כל צער 'גשמי' של יהודי הוא צער השכינה, אך לא צער מהדור, וביתר דיוק, הוא לא מצטער בגללנו, הוא מצטער בצערינו - שמים וארץ).

הולך להיות וכו'??? הצדיקים גילו לנו אחרת, כל חבלי משיח בטלו (הרה"ק ר' אלימלך זיע"א)! מלחמת גוג ומגוג בטלה (הרה"ק מוהר"ן זיע"א)! משיח יבא מתוך רחמים וחסדים (הרה"ק מלובלין זיע"א)! וכולם יזכו לגאולה (החפץ חיים זיע"א)! וכו' וכו', עולם הפוך ראיתי. מה עם כל הצרות שהיו עד עכשיו? אין אתנו יודע עד מה, כבשי דרחמנא. אך אין זה מזיז מאומה מהאמת שבדברי הצדיקים. מה דעתך על הצעה כזו: מה שהיה עד עכשיו, הוא אולי היה - לא "כפי" שאמרו האוטיסטים וכדו', אלא "מפני" שהם אמרו, כלומר, לא כפי שהם 'אמרו', אלא כפי שהם 'יצרו', ר"ל.

מה כן האמת? איך מוכיחים? בא נמחיש זאת. אם ראית ברחוב אדם פצוע וחבול, לאחר שספג כמה נשיכות הגונות מכלב, וכמה מכות חמורות מישמעאלי שפל, האם שייך להסתכל עליו בבוז, ולומר לו: "תראה כמה אתה מלוכלך, כולך פצוע וזב דם, ובטח אביך לא ירצה אפי' להסתכל עליך!" הייתכן כך לדבר? ההלא זה אכזריות ממש!

תגש אליו, תלטף אותו, תרגיע אותו, תושיט לו כתף תומכת, אהבה ורחמנות בלי גבול, לאחמ"כ תעזור לו לקנח את הדם, לנקות את הלכלוך, ולראות איך להשלים את מה שנחסר, ולתקן את שהתקלקל, ואף לסייע בעדו לחזור הביתה בצורה מכובדת ונאותה.

רביה"ק גילה לנו (בתורה ח' תניינא), שיש תוכחה שאינה ראויה. תוכחה זו, לא רק שאינה מועילה, אדרבה, היא מעוררת את הריח הרע, ומחלישה את הנשמה של מקבל התוכחה, וכל התלויים בו. אלו הם הסממנים המדויקים של ה'מסרים' הללו.

התוכחה הראויה, היא זאת שמעוררת את הריח הטוב, שנעים לשמוע אותה, שהיא מחזקת את נשמת השומע והתלויים בו, וגורמת לו רצון להיות טוב, חשק להשתנות. לא כל אחד מתאים לתפקיד זה, וכפי שכבר אמר רבי עקיבא בדור התנאים "תמנהי אם יש בדור הזה מי שראוי להוכיח", על אחת כמה וכמה וכמה (וכו אין לי כח לפרט) בדורנו. אז יש מי שקיבל תפקיד זה, אלו הם הצדיקים.

בתורה כ"ב, מבואר באריכות שיש חותם בתוך חותם, הראשון הוא ה"רגלין" היינו מוכיחי הדור, הצדיקים, שהם נקראים "לימודי ה'" (שנותנים עצות כביכול להשי"ת! אתה תופס מה התנאים להיות מוכיח?), והם יודעים איך להקטין העבירה לפני השי"ת, ללמד זכות, ולעורר רחמים, ואיך לומר זאת לעם ישראל באופן שיתקבל.

החותם השני הוא הידים, אלו הם מקבלי תוכחה, (כלומר אנחנו), והידים הללו הם בחינת 'אמונה', כלומר אמונה בעצמינו (כפי שאמר רביה"ק למוהרנ"ת, שזה נכלל בכלל האמונה בהשי"ת), אמונה שהשי"ת אוהב אותנו, יש לו נח"ר מאיתנו, יש לנו תקווה, יש לנו תיקון וכו' וכו', ואמונה זו מקבלים מהז' רועים, (מכאן שלא מדובר בפשטות האמונה, זה יש לכל אחד, למה צריך שבעה רועים), ולזכות לזה צריך עזות דקדושה, וזה זוכים ע"י קולות דקדושה, כלומר (לא להטיח בפני השני אלא)

קול אנחה, קול זעקה (תפילה), קול שופר (לא של שק ואפר, אלא) הרם כשופר קולך (הדיבורים של הצדיקים), וזה זוכים ע"י שמחה, עיי"ש כל זה באריכות. אתה תופס את המהלך ההפוך?! הפוך בתכלית!!! שמחה, אמונה, קולות דקדושה, עזות דקדושה, שבעה רועים, לימודי ה', ריח טוב כו', עולם חדש!

ובקיצור, בשביל להוכיח: צריך שבעה רועים, צריך "לימודי ה'", צריך עוד שנה במערה (לצאת ולומר "ראה כמה חביבין מצוות על ישראל), צריך חותם, וחותרם בתוך חותם, וצריך "ליקוטי מוהר"ן" כזה עמוק ורחב ועצום ונשגב, אתה מבין?! לא 'מסרים', ולא עלונים, יש כאן עבודה שלימה, עולם שלם של 'כלי עבודה', זה לא מיועד בשום אופן ל'חאפרים', אלו לא מועילים כלום, רק להיפך.

בשביל לדבר לבני אדם, לעוררם משנתם, לתת להם רצון לתקן, וחשק לצאת ממצבם, וכמובן - להגיש להם כלים מעשיים, צריך צדיקים מופלגים, כאלו שיודעים לגלות למרוחקים ביותר, לשוכני עפר, שהשי"ת על ידם, עמם ואצלם, להכניס בלבם, שמלא כל הארץ כבודו, לבאר להם איך ממקומם דיקא יכולים הם להגיע לדברים הגדולים ביותר [מאמר סתום (תו' י"ב תנינא), דעת שבתוך ההסתרה (תו' נ"ו), כבוד שמים הגדול ביותר (תורה י')], להודיע להם, שהשי"ת אוהב את ישראל יותר משאוהב את המשפט, ושהוא נמצא בכל מקום ובכל מצב, בכל זמן ועם כל אחד, וכו' וכו'.

עם ישראל צמא עד יובש לשמוע: מדוע כך נראה דורנו? מה תפקידם ותכליתם של הנסיונות הללו, מדוע עובר עלינו מה שעובר, מה תפקידנו בזה, ואיך נצליח ליישמוע?! לשמוע מה גודל חשיבותו של הדור ושל כל אחד, וכמה נחשב כל אנחה, וכל תנועה, כל רצון, וכל תפילה, ובעיקר - כיצד הצדיקים ממתיקים הכל, מכפרים על כל העבר, ומבטיחים תקוה להבא, וכיצד הם בונים עם מעשינו שלנו (כך, שלנו) את קומת השכינה, ושאנו, הנשמות הקטנטנות והחלושות, נביא את המשיח.

כך ממגרים את עגל הזהב! כך מעדנים את גסות הרוח! כך מכניסים את השי"ת לשיבות ולסמינרים! כך נשמור על הדור הצעיר והמבוגר בקדושה! כך לא יהיו רציחות ולא בחינות של רציחה ח"ו! כך מביאים צניעות! וכך מורידים פאות נכריות! כך ורק כך, נצליח להתרחק מדרכי הגויים, וממשלת הערב רב.

כך נכניס תורה, כך נכניס קדושה, כך נכניס חיבור להשי"ת, כך נכניס רצונות טובים ואמתיים, וכך נפתח את לב האבן, ונמיר אותו בלב בשר!!!

בא נדבר במילים נעימות, מילים של רבינו, מילים של ברסלב:

נכון, הדור נראה נורא ואיום, קשה להסתכל לו בפנים, ממש לא 'משלנו', הוא חולה, חולה אנוש, אתה יודע איך קוראים לזה? קוראים לזה "מחלת הגלות"! הוא כבר בגלות כמעט אלפיים שנה, עבר מה שעבר, שכח מה זה טוב, מה זה חיים, מה זה תורה, ומה זה השי"ת, פלא שהוא כך נראה!?

צריך לזה רופא, לא סתם רופא, פרופסור מומחה מאד. ויש כזה רופא, קוראים לו משה רבינו! ולאחר שהופיע בדמות רשב"י והמשיך מה שהמשיך, הופיע בדמות האר"י הק', והמשיך לעולם מה שהמשיך, התגלה בדמות הבעש"ט הק', והמשיך מה שהמשיך, הופיע בפעם האחרונה, עם ה'נחמה' לדור אחרון, ושמר רבינו נחמן בן פיגא זיע"א, הוא הרופא! "כי מרחמם ינהגם" אומר הפסוק, מי שיודע מה גדול הרחמנות על יהודי שנושא עליו את המשא הכבד ביותר ששייך בעולם – משא העוונות, ויודע כמה עם ישראל לא שייך למושג של 'חטא', כמה הם לא חפצים בו וכמה הם בעצם מתעבים אותו, הוא ינהגם (תו"ד תנינא), הוא יעזור להם, הוא יעורר אותם, והוא יחזק אותם. הוא יוליך אותם נכון, הוא ירפא אותם, והוא יתקן אותם.

תיקח אותו לכל יהודי, שישמע ממנו, איך שהוא, ממש ממש הוא, נקרא 'בני בכורי ישראל', שישמע שהשי"ת מתפאר בו, אפי' אם הוא נראה כמו שהוא נראה, שישמע כמה שווה כל תנועה שלו (לא רק של היהודים האמיתיים), וכל ההעתקה שלו מחול לקודש, כמה כבוד שמים הוא בדוקא יכול להביא, כמה הוא נצרך לעולם ולעם ישראל, וכמה ואיך, למרות נסיונותיו ונפילותיו וכל מה שעבר עליו, בעצם הוא נשאר כולו טוב, עם נשמה שכולה טהורה, וכלל לא אפסה תקוה.

תן לו לשמוע שיש לו מוצא, לא קשה בכלל, רק להוריד את הלבושים הלא נקיים, והוא יגיע לאיפה שצריך, שישמע ג"כ שיש לו על מי לסמוך, ומה שהוא לא יצליח, יש מי שישלים עבורו, יש מי שלקח ערבות עבורו, ולא ינוח ולא ישקוט עד שיביאו על תיקונו.

תלמד אותו לדבר להשי"ת, להרגיש אתו כאבא אוהב ומרחם, (ולא כמי שמחפש לתפוס אותו), להתרפק עליו, להניח עליו את הראש, ולקבל כתף

תומכת, להתייפח בבכי משחרר על כל מה שעולל לו הייצר, לקבל יד מלווה, ושומר צמוד, כוחות נפש כנגד כל נסיונות העולם, לחיות חיים של אהבה להשי"ת, ולהרגיש בתמידות את אהבת השי"ת אליו.

אתה חושב שאח"כ יהיה מקום לסיפורים הנוראים שִׁקְרוּ? אתה חושב שתצטרך לשכנע על צניעות? להתריע על הפאות? להלחם על האינטרנט והפלאפונים? מי צריך את כל הלכלוך הזה, כשיש כזה טוב, כזה נעימות, כזה מתיקות, כזה אוצר של יראת שמיים לחיים?

מסקנת הדברים: צריך להתקרב לצדיקים, להקשיב להם, ולשמוע מהם ורק מהם, איך השי"ת מסתכל על הדור, וממילא, להתחיל להסתכל נכון על עצמינו, על זולתנו, ועל העולם, על הכלל וכל הפרט, הכל טוב, הכל נפלא, מי שרע - זה רק הייצר, לא אנחנו, אנחנו נפגעי טרור של עמלק, זה הכל. כן, שלא נטעה, גם הרוצחים, גם הם מסכנים, נפגעי המלחמה, הם מסכנים, לא ידעו מהרופא, צריך לרחם עליהם, ולהתפלל בעדם! זאת ההסתכלות של התורה, כפי שהצדיקים מגלים לנו.

אין זה אומר שלא צריך להלחם, אין הכוונה להתעלם מהמציאות, ולשתוק להרע שמשתולל בצורה מחרידה, צריך וצריך להלחם! ובכל הכח!!! אך לדעת, שאנו נלחמים כנגד הייצר, כנגד הס"א, כנגד עמלק!!! לא חלילה כנגד נשמה יהודית, תהיה מי שתהיה. וזה אומר, שהכלים הם שונים.

זהו מלחמה של ממלכת הקדושה כנגד ההיפך, מלחמה לא פשוטה, לא יוצאים לזה לבד, דבר ראשון, הולכים לראש הלוחמים, הלא הוא השי"ת בעצמו, צועקים אליו, בוכים לפניו, ומבקשים בתחנונים את עזרתו, ואת עצתו, לאחמ"כ הולכים לצדיקים לשמוע מהם הדרכה ולקבל מהם את הכלים, אח"כ יוצאים לשטח, ומנסים למצוא בכל נשמה יהודית את הטוב שבו, את החלק האלוקי שבו, החלק שזועק עד כלות הנפש - "רצוננו לעשות רצונך!", ואז - להתקרב אליו, להושיט לו יד, ולעזור לו להיחלץ מבין כיווי הרבים שמכסים עליו, לקלפם מעליו, ולהשליכם לאשפה, כך מצילים נשמות יהודיות, כך ממגרים את הרע עם על פרטיו וסוגיו, כך ורק כך, אין דרך אחרת.

מלחמה מסוג אחר, מכניס אותנו עצמינו בבוץ, גורם לנו לחשוב מה'לא טוב, להיות שקוע בזה, וממילא חלילה להיות שם (כמאמר הבעש"ט זיע"א

- במקום מחשבתו של האדם, שם הוא נמצא), זה גורם לנו חלילה לשנאה כלפי יהודים, ולהרגשה קשה של 'עולם לא טוב', וממילא כמובן זה לא מועיל, בודאי לא א' חלקי מליון מהתועלת באופן הראשון.

ישמע חכם ויוסיף לקח, ונבון תחבולות יקנה.

נספח ג'

נשמת משה וחמשת יחידי הדורות

א. ביסוס הדברים. ב. עניין הרש"ש. ג. עניין הבעש"ט. ד. עניין הגר"א.

במאמר זה יתבאר עניין זה בדרך משא ומתן ע"י דו שיח' של שאלות ותשובות, שכך יותר קל לבאר הדברים, וגם שכך כל אחד יוכל למצוא את עצמו בשאלה שמטרידה אותו.

הקדמה:

בפנים הקונטרס בפרק ב' הובאו דברי האריז"ל בליקוטי תורה פר' ואתחנן, והיות שיש בדבריו הרבה יסודות נפלאים בעניין הזה, ראינו לנכון להביא לשונו הקדוש, ולבאר מעט.

וראוי לציין, שעצם העניין מבואר בזוהר הקדוש לפחות בשבע מקומות, וכן בכתבי האריז"ל כמה וכמה פעמים, אלא שקשה מאד להביא הכל במסגרת מצומצמת זו, לכן העתקנו לכל הפחות דברי האריז"ל בפר' ואתחנן שכוללים הרבה מאד, וכן קטע אחד מתיקוני זהר, ובאמת הדברים אינם חדשים כלל, רק שאינם ידועים כל כך, והסיבה לזה יתבאר קצת בהמשך.

בתחילה נבאר קצת הקטע הזה בפ"י פשוט, ואח"כ בקצת הרחבה, לראות הנוגע לנו מדבריו הקדושים, וזה החלי בעזר החונן לאדם דעת:

פתיחה:

זה לשון קדשו של רבינו האריז"ל [והביאור משולב בתוכו בסוגריים מרובעות]:

ויאמר ד' אלי רב לך, כי בתחילה היה רבן של כל הנביאים, ואח"כ בכל דור ודור יצטרך לרב שילמדו, שיבוא אליהו וילמדנו, ומתנוצץ בו הדור [לכאור

הכוונה שיש ניצוצות של כל הדור בו, כי הצדיק בחינת משה הוא כלול מכל נשמות ישראל, כמבואר כמ"פ בחז"ל, וכדי לתקן חטאם הוא צריך לעבור הייסורים האלו, שצריך לאלוהו שילמדנו].

ואולם יהיה בתחילה 'לא יפתח פי' [וכדי שלא נתקשה היאך ייתכן דבר כזה שמשנה רבינו יצטרך ללמוד מפי רב, לזה ממשיך האריז"ל:], ומצינו שאף באותו זמן [היינו כשהיה בדור המדבר] נתקיים בו קצת מזה, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה: 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא בדברי תורה' שנסתמו ממנו מעינות החכמה, והיה צריך ליהושע ללמוד ממנו [והיינו שזה בא לרמז שיהיה כן בהמשך הדורות], וזהו ג"כ 'רב לך שכבר יש לך רב, ומנו יהושע. וזה רמוז בפסוק נביא א'קים לך מ'קרב אחיך ר"ת אלם [שבתחילה יהיה בבחינת אלם שיצטרך לרב שילמדנו, ואע"פ שגם זהו מדרגה גבוהה, שאלוהו מתגלה ומגלה לו סתרי תורה ממתיבתא דרקייעא, מ"מ כלפי נשמת משה הוא בחינה של צער גדול, והכל הוא בשביל תיקון הדור], ואח"כ 'ושמתי דברי בפי', שיהיו דברי נובעין מקרבו, ואח"כ יעלה יותר וידבר עמו בגלוי, [כאן מבאר האריז"ל שאמנם בתחילה יצטרך משה לרב. אבל אח"כ יעלה יותר עד שיהיו דברי נובעין מפי, ואח"כ הקב"ה ידבר עמו בגלוי, ואז אדרבה, יעלה אפילו יותר ממה שהיה קודם, וכמבואר בהמשך הדברים, שיזכה למדרגת אדם הראשון קודם החטא, ולתכלית מדרגה העליונה, ובקטע הקודם לזה מבואר שאז יזכה להשיג שער נ]. וזה שכתוב 'נאלמתי דומיה' - דום ק"ה, פי' שהיה גוזר עלי להיות אלם, 'החשיתי מטוב' - ואין טוב אלא תורה, 'וכאבי נעכר' - הם הייסורים שבאו עליו כמ"ש בגמ', [היינו המבואר בברכות דף ה', דכוונת הפסוק על ייסורים, אבל אינו מבואר שם בפירוש על משה וק"ל].

כי בתחילה יהיה משה שמה [דהיינו] שממה [כלפי המדרגה הבאה, או שהכוונה כלפי מה שמוכרח לשתוק שזהו בחינת שממה, וצ"ע], ואח"כ 'ישכיל עבדי', והוא [היינו ה'עבדי' המוזכר בפסוק הזה] משה רבינו ע"ה, והוא משיח, [כנראה שם מהמשך הנבואה שהוא יהיה משיח ג"כ], כי שילה גימ' משה, ואמרו רז"ל כגואל ראשון כך גואל האחרון, וכן הדור שהולך הוא הדור שבא, וז"ש 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות', וקשה דהוה ליה למימר אראך נפלאות, או כימי צאתי, אלא רמז שאתה יצאת ממצרים, ואמר 'אראנו' - שאתה עצמך אותו הדור [היינו שאומר למשה ועם ישראל שיצאו ממצרים, שכימי צאתך, אראנו לדור מקבלי משיח, וזה אותו הדור, וקצת צ"ב הכוונה כאן ואכמ"ל].

ואמר [בנביא הנ"ל בישעיה נב גג, שהולך על משה בדורות האלו קודם משיח, כמו שאמר קודם] 'הנה ישכיל עבדי' [וכו', לשון הפסוק 'הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד'] כי המעלות יהיו בהדרגה, בתחילה 'ישכיל', ואח"כ 'ירום', ואח"כ 'ונשא', ואח"כ 'וגבה', ואח"כ 'מאד' אותיות אדם [היינו הפעם האחרונה רמוזה בתיבת מאד שהוא אותיות אדם,

ובא לרמז] **כי יהיה כמו אדם קודם החטא**, [זהו המדרגה העצומה שהוא עצמו יהיה בה], **ואז יתקן הכל** [זה מה שיעשה לעם ישראל, שהוא יתקן כל מה שצריך לתקן], **וסוף מעשה תחילת מחשבה** [שאף שהוא בסוף הגלות, מ"מ כל מחשבת הבריאה היתה בשביל השלימות הזאת], **וזהו המדרגה עליונה** [ששייך להגיע בזה העולם].

והולך הפסוק ומגלה מה שיעבור עליו באלו הדורות, עד שבשביל כך ראוי לעלות לכל אותן המעלות, [דעיקר האופן לזכות למדרגות הוא דווקא ע"י ייסורים, כמבואר בגמ' הנ"ל ובב"מ פה ע"א ועוד, ובזה"ק בכ"מ, ויעוי בהמשך], **ואמר 'כאשר שממו עליך רבים, כן משחת מאיש מראהו' 'מאיש' - זה משה, 'מראהו' - תארו, זה קירון פניו שקרן אז, אבל באלו הדורות בא כאחד העם, ועליו מדברת כל הפרשה, ואמר 'מי האמין וכו' [שכשמשיח יבוא ואז ידעו כולם שזה היה משה, והוא ג"כ נשמת משיח, יתפלאו מאד, ויאמרו שמי האמין לזה קודם לכן], 'וזרוע ד' על מי נגלתה וכו' [שהיה נראה] ואפשר שזה שנגלה עליו זרוע ד', כמ"ש 'ולכל היד החזקה', ואמר 'ויתן את רשעים קברו' פי' שנכנסה בתוך הקבר נפשו בסוד העיבור בגופן של דורות הללו, לכך קראן רשעים לגבי דידיה, 'לכן אחלק לו ברבים' - שיטול שכר כנגד כולם, כיון שזיכה לכל הדורות, בוודאי שקול משה נגד כל ישראל, וכמו שאמרו רז"ל: 'משה זכה וזיכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו', 'ואת עצומים יחלק' - כי קיבל חלקו מהקב"ה ממש, ושאר הצדיקים יקבלו על ידו, 'תחת אשר הערה נפשו למות' - בכל דור [כי הצער הזה שעובר הוא בבחינת מיתה], וז"ס 'משה משה' בלי הפסק, רמז שבכל דור ודור הוא בא [היינו בכל דור הוא בעיבור, ובסוף הגלות יבוא בגלגול ממש, כן מבואר בכמה מקומות באריז"ל, יעוי שער הגלגולים הקדמה כ' ואכמ"ל], 'ועם פושעים הוא נמנה, והוא חטא רבים נשא' - כי על ידו נגמר למחול חטאי הדורות, וחטא אדם וחווה, שהם רבים והם גדולים", עכלה"ק.**

וכל זה מובא בקיצור בתיקוני זוהר [נה ע"א] **"ובגין דא עתיד רעיא מהימנא למיהוי בגלותא בתראה וכו'".**

סיכום:

מבואר כאן כמה וכמה דברים: ראשית, מבואר כאן בפירוש שמשה רבינו בעצמו בא יבוא שוב בסוף הדורות, ובפשטות הלשון מבואר בפירוש שיהיה זה באמת ה' פעמים, והיינו ישכיל עבדי [א] ואח"כ ירום [ב] ואח"כ ונשא [ג] ואח"כ וגבה [ד] ואח"כ מאד [ה], ובפעם האחרונה יגיע לשלימות המעלה ממש, והנה פשטות הלשון הוא שיהיה זה ה' פעמים ממש, אבל גם אם

נתעקש ונאמר, שיכול להיות כמה מדרגות בבת אחת, היינו בגלגול אחד, ומבואר רק שיהיה ה' מדרגות, אבל לא בהכרח שיהיה זה בה' פעמים ממש, עכ"פ מבואר שבוודאי חייב להיות מדרגא כזו שהוא בתכלית המדרגא שאפשר להיות בזה העולם, והיחיד שאמר זה על עצמו הוא מוהר"ן מוהר"ן ז"ל [וכל בר דעת מבין שאי"ז עניין פשוט כלל].

ועכ"פ אחר האריז"ל חייב להיות המשך, דהלא כל דברי האריז"ל היו מפי אליהו ז"ל, כמבואר בהקדמת מהרח"ו לשער ההקדמות, ומבואר כאן בפירוש שזה הוא רק תחילת דרכו, אבל אח"כ בא למדרגא גבוהה יותר, ואחר הבעש"ט ג"כ חייב להיות המשך נוסף, אחר שהבעש"ט זי"ע עדיין לא זכה להיות בארץ ישראל, ולכאן פשוט שאי אפשר להגיע לתכלית המדרגא ששייך להגיע בזה העולם בלא ארץ ישראל.

עוד מבואר כאן יסוד נפלא ונורא, שמיישב את השאלה שמטרידה הרבה מאד בני אדם, שלכאן איך ייתכן שלא כל הצדיקים זכו להכיר באור של מוהר"ן מוהר"ן ז"ל, אם אכן נכונים הדברים שהוא נשמת משה, ושבעצם כל תיקון העולם תלוי בו? ואמנם באמת השאלה אינה שאלה מטעם פשוט מאד, דאם היה ברור לכולם שזה נשמת משה, ושתיקון העולם תלוי בו, א"כ לא היה בחירה כלל, והיה תיקון העולם מיד, וזה לא רצונו יתברך, דהלא כל העולם כולו הוא בשביל שיהיה בחירה, ולכן חייב להיות הסתרה, ואפי' הסתרה גדולה ונוראה, וכן מבואר בליקו"מ סי' רכח [מובא ציטוט בסוף הקונטרס קודם הנספחים].

אבל למעשה התשובה יותר עמוקה, ומבוארת בדברי האריז"ל הנ"ל, שכל מה שמשה זוכה להגיע למדרגות נפלאות אלו [שמשיג שער הני מה שקודם לכן לא השיג], הוא רק בגלל כל מה שעובר עליו באלו הדורות, והיינו מש"כ בפסוקים בישיעה שם "שממו עליך רבים" "מי האמין לשמועתנו וכו', וזרוע ד' על מי נגלתה, ואפשר שזהו שנגלה עליו זרוע ד' וכו' היינו דדווקא המחלוקת הזאת, וההסתרה הזו, היא היא שנותנת את הזכות למשה להגיע למדרגות גבוהות אלו, [וזהו ג"כ החשיבות של כל המתקרבים אליו דווקא בעת ההסתרה, דאח"כ אי"ז חכמה כ"כ, וכמבואר בליקו"מ סי' רכח הנ"ל].

עוד מבואר בדברי האריז"ל הנ"ל, דע"ז קאי המשך הפסוק 'והוא חטא רבים נשא', ופי' האריז"ל "שעל ידו נגמר למחול חטאי הדורות, וחטא אדם וחווה, שהם רבים והם גדולים", כלל כאן האריז"ל במלותיו הקצרות דבר נורא מאד, דהנה כל ענייננו בזה העולם, הוא לתקן חטא אדם הראשון,

וע"ז אומר כאן האריז"ל, שאין לנו שום אפשרות בעצם לתקן חטא אדם הראשון, וגם לא את חטאינו, דהלא אין לנו השגה כלל מהו פגם קטן, ואיך נוכל לתקן זה, רק ע"י משה רבינו ובגלל כל מה שיעבור עליו באלו הדורות, על ידו נגמר למחול חטאי הדורות וחטא אדם וחווה שהם רבים והם גדולים, ואמנם כמובן שצריך לזה האתערותא דלתתא שלנו, שאנו נעשה מה שבכוחנו, אבל העיקר תלוי בו, ולכן עלינו לשמוע למה שהוא מצווה אותנו, ועכ"פ לקשר עבודתנו אליו, ובפרט בר"ה שאז עיקר זמן תיקון חטא אדם הראשון, עיקר עבודתנו אז היא דווקא לבוא ולהיות אצל הצדיק בחינת משה, מאחר שרק הוא יכול לתקן בשלמות חטא אדם וחווה, וכל החטאים הנמשכים מזה.

והנה באמת אפשר להאריך בכל זה הרבה, אבל אין כאן מטרה "לשכנע", משום שכפי שנתבאר קודם, חייב להיות על העניין הסתרה נוראה, והיות שכך, מי שאינו חפץ באמת בלב שלם, לא יעזרו לו הרבה דיבורים, גם כשיראה הכל ברור לנגד עיניו, תמיד ימצא תירוצים, [ולפעמים מזה עצמו אפשר לראות עוצם האמת שבו, שהרבה פעמים הוא פלא עצום, היאך יכול להיות עדיין הסתרה, אחר שהדברים כ"כ פשוטים וברורים להמתבונן, אלא זה עוצם כח ההסתרה המבואר בפסוקים בישיעה הנ"ל, ובדברי האריז"ל הנ"ל], ועיקר דברינו הוא להחפץ באמת, אלא שיש לו הרבה בלבולים ופחדים מכל עניין הצדיק, בפרט מעניין נשמת משה וכו', והרבה שומעים כל מיני דיבורים [לפעמים אפי' מת"ח] שכאילו זה דברים חדשים, ויש שהגדילו לומר שזה גובל באפיקורסות וכו' ר"ל, לכן באנו להראות שהדברים פשוטים בתכלית הפשיטות בזה"ק וכתבי האריז"ל, ושם עצמו מבואר הסיבה וההכרח למה אין הדברים ידועים, ולמה אף ת"ח גדולים וצדיקים לא תמיד מסכימים לזה, וכבר נבא ע"ז ישעיה הנביא ואמר מי האמין לשמועתנו וכו', [וכדאי מאד לראות כל הפרק הזה בישיעה בפנים, היינו מפרק נב הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וכו' עד סוף פרק ג], וכל המתבונן בעין האמת יראה בחוש שמתקיים כאן בשלימות נבואת ישעיה, וממילא אין לאדם לפחד מזה, רק להתפלל להשי"ת, שינחנו בדרך אמת, והשי"ת בוודאי יוליכנו בדרך אמת:

קעת נבאר עניין זה בדרך משא ומתן ע"י שאלות ותשובות, ועי"ז יתבאר בס"ד הדברים היטב.

שאלה: אכן אמת שנשמת משה מגיעה שוב לעולם וכו', אבל איך נדע מי זה, ומי אמר שזה הצדיקים הנ"ל, הלא היו הרבה צדיקים גדולים בעם ישראל?

תשובה: התשובה לזה בעצם נתבאר בפנים הקונטרס בפרק ב', ונבאר עוד בזה, אם אנחנו יודעים בבירור שזאת מציאות שאמורה להיות, ולא מנסים להתחמק ממנה בטענה שאין מסורת, ושאר טענות שאין בהם ממש, א"כ אנו אמורים להבין בפשיטות, שבוודאי הקב"ה הציב אפשרות שנדע מי הם הצדיקים שהם נשמת משה, שהרי כל מטרת ביאתם לעולם הוא לתקן אותנו, ע"י שנקבל מהם מה שהם באו להעביר לנו, ואין לומר שהמטרה בעצם זה שהם יהיו בעולם כצדיקים נסתרים, ועי"ז יגנו על העולם וכו', דהלא מבואר בפירוש בתיקונים [דף קיב ע"ב] ד"עתיד כולא האי לאתחדשא על ידא דמשה בדרא בתראה", והיינו דהם יבואו לגלות תורה, ולא סתם תורה רק לגלות ולהאיר את אור הזוה"ק, [שזה הכוונה שם "כולא האי" היינו מה שהזכירו קודם לכן מעלת חיבור ספר הזוהר יעו"ש], שהוא כ"כ נצרך דווקא לדורות שלפני משיח, כמבואר כמה וכמה פעמים בספר הזוהר [ויעוי' במאמר הבא באריכות על עניין זה], וא"כ בוודאי שבהכרח שנדע מהם.

שאלה: הבנתי שחייב להיות שנדע מהם, אבל לכאור' מסתבר לומר שכל גדולי ישראל ידעו מי זה, והם יפרסמו את זה לציבור, ואז יוכלו כולם לקבל מאותם צדיקים?

תשובה: יפה שאלת, ובהחלט הדבר היה די מסתבר, לולא המבואר באריז"ל הנ"ל ובעוד מקומות בזוה"ק, שאדרבא יהיה ע"ז הסתרה גדולה, והא לך לשון הזוה"ק בפר' בראשית [דף כח ע"א] "וי לעלמא דאינון אטימין ליבא, וסתימין עיינין, דלא מסתכלין ברזי דאורייתא וכו', ואפילו באלין דאינון נפש חיה, [היינו הת"ח שעוסקים בתורה ובמצוות], לא אשתכח עזר בהון לשכינתא בגלותא, ולא למשה דאיהו עמה וכו', ובגין דא משה לא מית, ואדם איתקרי איהו, ובגיניה איתמר בגלותא בתראה: 'ולאדם לא מצא עזר', אלא כולהו כנגדו וכו'" ע"כ, מבואר כאן בפירוש, שאדרבא המצב יהיה ש"כולהו כנגדו", היינו כולם יהיו כנגדו ויחלקו עליו, וא"כ בוודאי האופן שנדע ממנו אינו על ידי שיגלו אותו כל גדולי הדור, דאדרבא המצב יהיה שכולם יחלקו עליו, ובהכרח שהם בעצמם יגלו לנו על עצמם.

וכמובן כל בר דעת מבין שלא כל הרוצה ליטול את השם יטול, אבל כשמגיע אחד צדיק עצום שאין לשער, שעבר בחייו ייסורים שאין לשער, אע"פ שלא חטא מעולם, וכמובן הוא עונה על הפרט הנ"ל ש"עתיד כולא האי לאתחדשא על ידיה", היינו שעל ידו מתחדש אור הזוהר, והוא מאיר

בעניין הזהו"ק גילויים נפלאים חדשים, בוודאי אנו מבינים שזה הוא, ובלאו הכי, באמת לא היו עוד צדיקים [ובוודאי לא סתם בני אדם] שאמרו על עצמם שהם נשמת משה, ושבאו לתקן העולם, ולגלות עניין חדש בתורה וכו', אבל באמת, גם אם היינו מוצאים עוד מי שאמר כן, כמדומה שיש כאן הגדרות מאד ברורות בזוהר שלא שייך לטעות בהם כלל, בפרט העניין הזה של 'עתיד כולא האי לאתחדשא' שהוא סימן מובהק ביותר.

ובאמת הוא עניין נפלא לכשעצמו שאפשר להרחיב בו הרבה, איך שרואים כאן את נפלאות תמים דעים: שמצד אחד מדובר בחידושים נפלאים מאד מאד, ומצד שני אין כאן שום יסוד חדש, והכל הוא "כולא האי" - הכל בעצם יסודות של הזהו"ק שמואר באור נפלא, ואת העניין הזה רואים בחוש הן בתורת האריז"ל, והן בתורת הבעש"ט, והן ובפרט בתורת מוהר"ן מוהר"ן ז"ל, ומי שיש לו לב ישתומם מאד מהעניין הזה, ואם יתבונן יראה בזה נפלאות תמים דעים באופן שאין לשער כלל.

אבל עכ"פ נחזור לענייננו, אין כאן מקום לשקר, משום שהפרטים הם מאד ברורים, ובנוסף בוודאי צריך להיות בר הכי, היינו שרואים שהוא צדיק מופלג מאד וכו', וכ"ז היה נצרך אם היה הרבה צדיקים שאומרים זה על עצמם, אבל אחר שהיו רק הצדיקים הנ"ל שאמרו כן, והם עונים על כל ההגדרות המבוארות בזוה"ק בצורה נפלאה ביותר, מי הוא טיפס שיטמון ראשו בחול ויאמר 'לא יודע' 'אין לי מסורת' 'מי אמר' וכדו', וכל מי שיש לו מח בקדקדו ירוץ ויתאבק בספריהם הקדושים, וישים הדברים על לבו ע"מ לקיים, ויראה אור בחייו.

שאלה: הדברים בהחלט נראים נכונים, אבל לא תוכל להתעלם מהשאלה הבווערת: איך ייתכן שדווקא אני ואתה גילינו כזה אור נפלא, שרוב עם ישראל ובתוכם הרבה ת"ח וכו' לא זכו להכיר, הרי מובן שזה נשמע דבר מוזר בהחלט?

תשובה: שאלה טובה שאלת, אבל ראשית תתבונן ותבין, שזה למעשה בדיוק המציאות שתיאר לנו הזהו"ק שיהיה, ואדברא, אם כולם מכירים באור הזה, זה אומר שזה לא זה, כי בזוה"ק [ובנביא בישיעה נג הנ"ל] מבואר בפירוש שהמציאות לא תהיה כך, הדבר אולי קשה לעיכול, אבל אם תתבונן קצת תראה שזה בדיוק מה שכתוב, וזה בדיוק מה שקורה! אין כאן שום דבר לא מתאים.

רק מה שכן אני יכול זה לעזור לך, ראשית, לנסות להבין קצת "למה זה כך", ושנית "איך ייתכן שזה כך". ובכן, על השאלה הראשונה 'למה זה כך' יש הרבה אריכות, אבל אחד מהעניינים הפשוטים בזה, מבואר בספה"ק ליקו"מ בסי' רכח וז"ל: "דע שכשהקב"ה מסתכל בנשמה שתוכל להחזיר בני אדם בתשובה וכו', אזי הוא יתברך בעצמו כביכול מבקש ורואה שיהיה מחלוקת עליו, כי אין מקבלין גרים לימות המשיח, ולא בימי שלמה, משום שולחן מלכים, כי אז אינן מתגיירין מאהבה, רק מחמת שרואין גדולת ישראל, ועיקר הגרים הוא כשמתגיירין בעת שישראל סחופים בעוני ודוחק, כמש"כ וכו', ועל כן בהכרח שיהיה מחלוקת על מי שמחזיר בני אדם למוטב וכו', כדי שלא יהיה לו שום שלוה, כי אזי מי שמתקרב אליו הוא באמת וכו' [הלשון בשלימות מועתק בסוף הקונטרס קודם הנספחים] ע"כ, והיינו שהיות והוא אור עצום ונפלא [כידוע לכל מי שזכה לטעום באמת קצת מזה], אע"פ שהוא נצרך לדור, ולכן זה נמצא, אבל עכ"פ צריך איזה אתערותא דלתתא, ולכן חייב להיות הסתרה, ולא סתם הסתרה רק הסתרה גדולה, כי כפי גדולת הדבר כך חייבים להיות גודל המניעות אליה, כי רק ע"י ההתגברות על המניעות זכאים לקבל את האור, [וביתר עומק, המניעות הם יוצרים את הכלי לקבל את האור, ובלא זה אין אפשרות לקבל את האור, והעניין עמוק ואכמ"ל, ויעוי' בליקו"ה הל' ר"ה ה"ד והל' נזקי שכנים ה"ב ובעוד מקומות], כמובן אפשר להאריך בזה טובא אבל אי אפשר להאריך במסגרת זו הרבה.

השאלה השנייה 'איך ייתכן דבר כזה' שדווקא אני ואתה זוכים, ואחרים לא, זה עניין עמוק מאד, ומובא שר' נתן זי"ע שאל את מוהר"ן ז"ל שאלה זו: "איך ייתכן שהוא זכה להתקרב ואחרים יותר גדולים ממנו [לפי דעתו] לא זכו", ואמר לו מוהר"ן זי"ע: "שזה מסתרי ההשגחה העליונה שאי אפשר להבין", ובליקו"ה [הל' ברכת הריח ה"ו] מבואר שהוא שייך לעניין "הידיעה והבחירה" [שאין לנו הבנה בזה כמובן], אמנם לקרב הדבר מעט אל השכל אפשר לומר שני דברים: ראשית, המניעות שעובר כל אחד שרוצה להתקרב למוהר"ן הם בלי שיעור, כידוע קצת למי שבקי בזה, והייסורים הם כלי גדול שאפשר לזכות על ידו כל דבר, וכמבואר בגמ' בברכות [דף ה ע"א] שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכולם לא נתנן אלא ע"י ייסורים: תורה, ארץ ישראל, ועוה"ב, ע"ש, שנית, יש לידע שהניסיון בזה לצדיקים ות"ח הוא הרבה יותר משאר העם, וכמו שאמרו חז"ל [סוכה נב] כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ובפרט שאם הצדיקים מכירים באור זה, יורד הבחירה כמעט, ולכן חייב להיות הסתרה גדולה מאד בעיקר אצל

הצדיקים [ומוהר"ן ז"ל אמר שהנסיין האחרון של צדיקים (היינו בשלמות המדרגא שלהם הנסיין האחרון שצריכים לעבור) הוא אם להאמין בו או לא, והעניין עמוק, ודי בזה למבין], אבל כמובן יש לציין, שהרבה צדיקים ות"ח הכירו באור של מוהר"ן ז"ל, רק מחמת ההסתרה עשו זה יותר בהצנע וכו', וכמו שמובא מהקדושת לוי זי"ע שאמר "שאם היה יודע שהעולם ישמעו לו, היה הולך מסוף עולם ועד סופו וצועק, שמי שרוצה להיות איש כשר יהיה זהיר וזריז להתקרב להרה"ק מוהר"ן זי"ע, אלא שיודע שלא ישמעו לו, ואדרבא זה יעורר מחלוקת גדולה גם עליו, ואולי יש מי שמתעורר בתשובה על ידו ועי"ז הוא יתרחק ממנו ולא יתעורר בתשובה", [מובא בספר עשר קדושות וכן בחיי מוהר"ן שלי"ג], וכן על הקה"י זי"ע מובא שאמר עניין דומה, וכן ידוע על הרבה צדיקים, ויעוי בפנים הקונטרס בפ"ג, וכן בספר הנפלא 'שבחו של צדיק' הרבה בעניין הזה, וא"א להאריך במסגרת קצרה זו, אבל עכ"פ גם כשאי"ז כך, יש לידע העניין הנ"ל שמוכרח להיות הסתרה.

שאלה: אני שומע אמנם דברים חדשים לי מאד, אבל בהחלט דברים הדורשים מחשבה, בכדי לקבל זאת לאמת אע"פ שלא הורגלתי לחשוב כך, אבל תרשה לי לשאול שאלה קטנה, שאולי היא קצת צדדית אבל היא קצת מטרידה, לכאוי העניין של ההסתרה מחטיא את המטרה, כי רוב עם ישראל מתרחקים עי"ז, האם 'שווה' לקב"ה כביכול שיהיה הסתרה ומניעות, ועי"ז רק מעט אנשים יזכו לאור הזה, האם לא עדיף שלא יהיו כ"כ מניעות, ועי"ז יזכו יותר אנשים לאור הזה?

תשובה: השאלה ששאלת עכשיו היא שאלה עמוקה מאד, והיא בעצם שאלה לא רק על העניין הזה, כי אם בכללות העולם. למשל, זה שעם ישראל הם סחופים ודוויים בין האומות, האם לא היה עדיף שעם ישראל יהיו בכבוד וכו', ועי"ז כולם יתגיירו ויכירו בכבוד ד', וכן בעם ישראל עצמו שמתרבים כ"כ הנסיונות, ויש הרבה שאינם שומרי תורה ומצוות, ואפילו מבין השומרי תורה ומצוות, יש הרבה מה לתקן, ולכאוי מה המהלך בזה, האם לא היה עדיף שיהיה פחות נסיונות, וממילא יותר אנשים שעושים מה שצריך?!

ובאמת שאלה זו היא עניין של סתרי ההנהגה ממש, בבחינת כבשי דרחמנא, ואפשר להאריך בזה הרבה, עם הרבה מראי מקומות וכו' וזה כמובן לא שייך במסגרת זו, אבל פטור בלא כלום אי אפשר, והיות שזה שאלה שמטרידה מאד, אומר לך את אחד הבחינות בזה, המבואר הרבה

פעמים בדברי ר' נתן, וזה באמת יסוד עצום בחיים, ומי שחי עם זה, יש לו חיים אחרים לגמרי.

ולהבין העניין נביא קודם עניין אחד קצר מדברי ר' נתן, הוא שואל קו' עצומה ונוראה: הנה היה בית המקדש, ובגלל שעם ישראל חטאו, לכן החריב הקב"ה את בית המקדש, ולכאוי יש כאן פלא גדול, דהלא כל ענשי שמים הם לא עניין של נקמה ח"ו, רק הכל עניין של תיקון, וא"כ לכאוי הלא אם כשהיה בית המקדש שהיה השראת השכינה וכו', אעפ"כ חטאו, א"כ כשלא יהיה בית המקדש, בוודאי יחטאו יותר, וא"כ אף פעם לא יוכלו לתקן את החטאים שהחריבו את בית המקדש, ואיך יהיה התיקון? פלא עצום!! מבאר ר' נתן זי"ע יסוד עצום [ובאמת אפשר להאריך בזה הרבה, אבל אי אפשר במסגרת זו, ונקוה שיוכן הדבר], שאמנם בוודאי יחטאו ויהיו במדרגא פחותה יותר, אבל דווקא מחמת זה, יוכלו לפעול במעט הטוב שיעשו בגלות, כאלו תיקונים, שלא שייך בשום פנים ואופן לפעול אפי"כ כשביהמ"ק קיים, וממילא אמנם יחטאו יותר, אבל לחטא יהיה תיקון, ובסוף זה יגמר, משום שכל נקודה ונקודה טובה במצב כזה, הוא טוב נצחי שאין לשער כלל, וזה מבאר ג"כ מה שיש ירידת הדורות יותר ויותר, ולכאוי מה הרווח בזה, האם כשנמתין ונרד יותר, יש צד שפתאום יהיו יותר צדיקים?! אלא שאע"פ שיש ירידת הדורות, אבל דווקא מחמת זה, כל נקודה טובה קטנה כעת, היא עצומה לאין שיעור וערך כלל, ועי"ז דווקא יבוא בסוף משיח צדקנו במהרה בימינו, והעניין עמוק ואי אפשר להאריך בזה כראוי.

ובזה מבואר ג"כ תשובה לעניין הנ"ל, שעדיף מעט אנשים שמתקרבים בתוך כל החושך הזה, שעיי"ז פועלים בזה הרבה הרבה יותר לאין שיעור, ובעצם מתקנים בזה לכל עם ישראל, כי כל ישראל הם בעצם גוף אחד [ואכמ"ל], ובפרט שלכל עם ישראל יש איזה חלק קטן לפחות בזה, זה אומר תיקון הכללי [שזה כבר דבר נפלא מאד שאין לשער], זה עכ"פ אינו מתנגד, זה מתחזק מאיזה דיבור של מוהר"ן שמפורסם, זה מציץ בעלונים וכו', זה אע"פ שהוא מתנגד עכ"פ אינו מתנגד כראוי לו לפי מצבו וכו', והמעט הזו בתוך ההסתרה, שווה הרבה הרבה יותר, מהרבה בלא ההסתרה, והעניין עמוק ודי בזה, [וכן הוא כלפי כלל שמירת התורה והמצוות, עדיף המעט בתוך ההסתרה, מהרבה בלא הסתרה וכו'].

שאלה: העניין באמת עמוק אבל בהחלט מאיר עיניים, כמוכן שצריך לחשוב על הדברים ואי אפשר בבת אחת לתפוס את הכל, אבל בהחלט

אני מתחיל לתפוס קצת את הכוון, יש לי עוד כמה שאלות בעניין זה, לא מפריע לך שאני שואל מדי הרבה?

תשובה: ממש לא, אם שואלים מתוך רצון להבין ולא על מנת לקנטר, אז אדברא, כמה שיש יותר שאלות עי"ז מתבררים העניינים הרבה יותר, כמו בכל סוגיית בגמרא ובהלכה, שע"י השאלות מתבארים העניינים היטב, וכמבואר בגמרא במעשה של ר' יוחנן וריש לקיש ור"א בן פדת [ב"מ פד ע"א].

שאלה: שמעתי שאצל הספרדים יש קבלה שהרש"ש הוא המשך של האריז"ל וא"כ מי אמר שמה שמובא בזוהר ובכתבי האריז"ל שהבאת מקודם הכוונה על מוהר"ן זי"ע, אולי הכוונה על הרש"ש זי"ע?

תשובה: אתה נכנס לנושא קצת עמוק, אני מניח שאתה מבין שזה ממש לא נושא חביב להשוות ולדרג בין צדיקים, אבל היות שאני רואה שהעניין מפריע לך, ואני מאמין ויודע שלעוד אנשים מפריע העניין הזה, ניכנס לזה קצת כפי מה שידינו מגעת, ובהדגשה שבוודאי אין כאן ח"ו זלזול בשום צדיק, ובוודאי אין לנו שמץ של השגה במעלת מוהר"ן הרש"ש זי"ע ושאר צדיקים, אבל בוודאי מצוה וחובה עלינו לדעת מה רצון השי"ת מאיתנו, ובוודאי ניח"ל להרש"ש זי"ע, שלא ימנעו מחמתו להגיע לאמת.

ובכן, בעצם יש כאן שני נושאים לכאורה. עניין אחד מה שמבואר בזוה"ק ובאריז"ל שיבוא משה ויגלה תורה, וזה מבואר בפירוש כאן באריז"ל, שהוא יגיע למדרגה שיהיו דברי נובעין מקרבו, וידבר עמו בגלוי [הקב"ה], ואין כזה קבלה לגבי הרש"ש, אדברא מבואר בפירוש בשו"ת רב פעלים להגאון הרב בן איש חי זי"ע, שקשה להאמין שהרש"ש זכה למדרגת גילוי אליהו של האריז"ל, רק היה לו עניין גילוי אליהו אחר, ומבואר שהיה פשוט להם שלא היה "יותר" מהאריז"ל, ולעומת זאת הבעש"ט העיד על עצמו ששומע תורה מפי הקב"ה [מובא בדגל מחנה אפרים], ומוהר"ן העיד שהשיג יחידה שביחידה שזה תכלית ההשגה ששייך להשיג, וכן אמר שהגיע לתכלית המדרגא שאפשר להגיע בזה העולם, עד שהשלב הבא היה פשוט להפשיט את הגוף ולעלות לעוה"ב, שזה היה הסתלקותו, וזה מתאים ביותר לדברי האריז"ל הנ"ל, שאח"כ יהיו דברי הקב"ה נובעין בקרבו, ואח"כ יגיע למדרגת אדם הראשון קודם החטא, ולתכלית מדרגא העליונה, [יעו"י הלשון המצוטט בתחילת המאמר], א"כ אין הקבלה הנ"ל שאצל הספרדים אמורים כלפי דברי האריז"ל אלו [שבבודאי מוכרחים להתקיים] רק דבריהם אמורים כלפי מה

שמובא שהאריז"ל אמר לתלמידיו בעת פטירתו שאם יזכו הוא יבוא שוב לגלות דברים, ובזה אמרו חכמי הספרדים, שהרש"ש היה ניצוץ מרבינו האריז"ל, אבל עכ"פ היה זה המשך לגילוי האריז"ל, ועדיין לא השלב הבא! ולכן לא היה סוג גילוי "חדש", רק המשך והתפרטות נפלאה בתורת רבינו האריז"ל, אבל הכל הוא בתורת האריז"ל ואין כאן עניין חדש, כידוע למי שמבין בזה, [וכל זה יש לבאר ג"כ לעניין הרמח"ל שהוא המשך לרשב"י ואכ"מ]. ובאמת מובא בתיקונ"ז, ומובא בהקדמת מהרח"ו לשער ההקדמות [בדפוס הישן בדף ד ע"א למטה]: "ואנת אליהו עתיד לאתגליא בסוף יומיא, ואית מאן דעתיד לאתגליא ליה אפיין באפיין, ואית מאן דעתיד לאתגליא ליה בטמירו בעיין השכל דיליה וכו'" ע"כ, [וכמבואר בשו"ת רב פעלים הנ"ל, שמסתבר שזהו מדרגת הרש"ש "התגלות אליהו בשכלו" ואכמ"ל בעניינים עמוקים אלו].

אך מש"כ ש"עתיד כולא האי לאתחדשא על ידא דמשה", וכמבואר באריז"ל שהוא מדרגות של גילוי מהשי"ת ממש, בהכרח הכוונה [מלבד האריה"ק] לבעש"ט ומוהר"ן ז"ל, ודי בזה להחפץ באמת, ומובן שאי אפשר להאריך הרבה במסגרת קצרה זו [וגם במה שאמר האריז"ל שיחזור שוב לכאן מסתבר יותר שהכוונה לבעש"ט, ומסתבר שאם היו יודעים חכמי הספרדים הקדמונים מאור הבעש"ט ז"ל, היו בעצמם אומרים כן, דלכאוי מה שאמרו שהכוונה לרש"ש ז"ע, הוא מחמת הסתברות, כי הוא גילה דברים נפלאים בתורת האריז"ל, אבל באמת הרש"ש לא אמר שהוא המשך האריז"ל, והבעש"ט כן אמר, אבל גם אם נניח שהכוונה לרש"ש, היינו כהמשך לאריז"ל, אבל בהכרח ישנו שלב נוסף וק"ל].

שאלה: למה על הבעש"ט אתה כן אומר שהוא גילה עניין חדש, ושמסתבר שהוא המשך לאריז"ל?

תשובה: ראשית הבעש"ט אמר זה בפירוש, כידוע שפעם ראה הבעש"ט להאריז"ל ושאל אותו למה גילה השגתו בצורה כזו שאפשר לטעות בה [ולא להגיע להמכוון שבזה דהיינו להתקרב להשי"ת, ולקבל חיות בעבודת השי"ת], ואמר לו שבאמת לא גמר לגלות מה שהיה צריך לגלות ונסתלק קודם זמנו [כמבואר בשער הגלגולים הקמה ל"ח ובספר החזיונות ובשבחי האר"י באריכות], ואם היה חי עוד ב' שנים היה מגלה עוד וכו', ואמר הבעש"ט שהוא המשך של האריז"ל, והוא ישלים זאת. גם מובן בחוש, שהבעש"ט גילה עניין חדש לגמרי והכניס כל הגילוי של האריז"ל לעובדא ולמעשה בצורה נפלאה שאין כדוגמתה, וג"כ רבו היה אחיה השילוני כידוע ומפורסם, והעידו על כ"ז תלמידיו הקדושים

שהיו בעצמם צדיקים נוראים מאד, וגם מובא בפירוש שאמר שהוא שומע תורה מפומא דקוב"ה [ויעו"י מזה קצת בספר שומר אמונים במבוא השער פרק י"א ובהערות שם הרבה ציטוטים בעניין]

ומלבד זה, המציאות הוכיחה שרק אור החסידות הציל את עם ישראל מההשכלה הארורה, כידוע כ"ז [וכמו שאמר הח"ח ז"ע (מובא בפנים הקונטרס בסוף פרק ג)], ובאמת אי"צ להאריך בדבר זה שהוא ידוע ומפורסם אצל כל מי שמבקש אמת, ועכ"פ כל מי שמחפש את אור פנימיות התורה, יודע שעיקר האור הוא בתורת החסידות [אלא שכלפי חוץ לא תמיד רואים את זה כי נשתכחה תורת הבעש"ט, ובעיקר מה שנשאר זה האור של מוהר"ן (וכמו שנתבאר בפנים הקונטרס בפרק ב)], אבל עכ"פ כל מבקש אמת מוכרח להודות שהבעש"ט היה אור עצום ונפלא שאין לשער כלל במח אנושי, וממילא אחר דברי האריז"ל [הזהרה] הנ"ל שגילוי חדשות בפנימיות התורה הוא ע"י נשמת משה, פשוט דהבעש"ט היה המשך להאריז"ל בזה, [ומי שאינו ברור לו זה, יכול לעיין בשומר אמונים הנ"ל שצינתי, וגם בספר בעש"ט על התורה במבוא ובעוד מקומות, וימצא נחת, ועכ"פ אינו מוטל עלינו להאריך בדבר שכבר האריכו בו], ודי בזה.

שאלה: ואולי זה רק הבעש"ט, מי אמר שיש המשך נוסף שהוא מוהר"ן ז"ל?

תשובה: באמת בלשון האריז"ל עצמו בפשטות משמע שיהיה חמש פעמים, אבל גם אם נתעקש ונאמר שזה יכול להיות באדם אחד בכמה שלבים, יש לזה הוכחות פשוטות, ראשית ידוע שהבעש"ט ז"ע אמר בפירוש שהוא יחזור שוב שנית, וכן ידוע המעשה מהבעש"ט [כפי הגרסא המדויקת המקובלת בין חסידי ברסלב, (וידוע אפילו אצל המתנגדים לברסלב, שהגרסא הנכונה יותר היא גירסא זו [ובגרסאות האחרות יש חסר ניכר לעין], וכשהיה פעם ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל [מגדולי חסידי ברסלב] בעיר סמרקנד בשביעי של פסח ביקשו ממנו חסידי סקווירא ובויאן לספר להם מעשה זה, באמרם שהוא יודע הגרסא המדויקת, וכך הוא נדפס בספר שבחי הבעש"ט שנדפס בניו יארק תשמ"ג ע"י הוצאת בן אדם] שנסע לארץ ישראל, ועל הים היה רוח סערה נוראה וכו', והיה פחד נורא וכו', ואמר הבעש"ט: שחייבים להטיל את הים או את בתו אדל או את כתביו הקדושים, אמרה בתו הצדקת אדל: שעדיף שיטילו אותה ולא את כתביו, ואז שרתה רוה"ק עליה, ואמרה שעדיף שיטילו את הכתבים, כי עתיד לצאת ממנה נכד שיהיו לו כתבים נאים יותר, והכוונה הייתה למוהר"ן ז"ע, וכך הוה, שהשליכו את כתבי הבעש"ט לים, ואפשר להאריך בזה הרבה, אבל אין לזה לא מקום ולא צורך.

וידוע שהבעש"ט רצה להגיע לארץ ישראל ומסר נפשו ע"כ, וזה אומר שהשיג שיש מדרגא מסוימת שאפשר לזכות דווקא ע"י ארץ ישראל, ואעפ"כ לא זכה לזה [מחמת עוצם המניעות שהיו דווקא לו מחמת גדולתו כמובן], ואילו מוהר"ן כן זכה לזה [ובאמת אמר על עצמו, שעבר עליו כל מה שעבר על הבעש"ט בנסיעה לא"י ויותר מזה, והסיבה שכן הצליח להגיע הוא מחמת שהכניס את עצמו לקטנות עצומה לפני זה, ועי"ז היה יכול לקבל את הגדלות של א"י, ויש בזה עוד הרבה להאריך, ואפשר לראות בספר "שבחי הר"ן" סדר הנסיעה לא"י, דברים מבהילים מעוצם המסי"נ שהיה לו ע"כ, ומזה לבד [היינו מעוצם המניעות שהוכרח לעבור] מובן לאיזה דרגא הגיע עי"ז, מלבד מה שעבר עליו קודם לכן ואח"כ מה שאין לשער כלל [ואגב יעוי' בזוה"ק פר' פנחס דף ריח, שמבואר להדיא שמשא רבינו בגלותא בתראה יזכה בזכות הייסורים שיעברו עליו, וכן מבואר ג"כ בדברי האריז"ל הנ"ל בתחילת המאמר].

ואגב, מי שמתבונן קצת, הוא פלא עצום מה שכביכול יש התנגדות למוהר"ן זי"ע אצל חלק מהחסידים, דכל בר דעת מבין שצאצאי הבעש"ט היו קדושים מאד מאד, [ובאמת כך הוא בכל צדיק מזרע דוד המלך, כמפורש בפסוק (תהלים קלב) "אם ישמרו בניך בריתי, ועדותי זו אלמדם, גם בניהם עדי עד, ישבו לכסא לך", והוא דבר מבהיל מאד, שזוכים ממש לבחינת כסא דוד, כל שכן הצדיקים מזרע הבעש"ט כידוע], ובאמת הוא בבחינת נס, וידוע שמוהר"ן ז"ל אמר פעם, שרוצה ללכת למקום רחוק שלא יכירו אותו כנכד הבעש"ט ולא יכבדו אותו כ"כ, ואח"כ אמר שפעל שיכול להיות במקומו שכן מכירים שהוא מזרע הבעש"ט ואעפ"כ יחלקו עליו, ומעניין זה עצמו אפשר להבין מעלתו הגדולה, עד שהבע"ד כביכול היה מוכרח ליצור מחלוקת למעלה מטעם ודעת, בבחינת שער נ' כנגד שער נ' דקדושה, ויש הרבה הפלגות על מוהר"ן מתלמידי הבעש"ט והמגידי ותלמידיהם, כפי שאפשר לראות בספר 'שבחו של צדיק' שמביא הרבה דברים בעניין זה, גם כדאי מאד לראות הציטוט מספר 'עשר קדושות' המובא שם, שהאריך ג"כ בעניין הנ"ל, שכל המחלוקת על מוהר"ן ז"ל הוא כי בלא זה לא היה בחירה כלל, ובאמת אין לה שום הסבר והבנה].

שאלה: מה באמת הנקודה המיוחדת בתורת מוהר"ן יותר משאר גדולי החסידות, עד שאנחנו קוראים לה "גילוי חדש"?

תשובה: יש כאן נקודה מאד חשובה, ובאמת היא תשובה נוספת לשאלה הקודמת ג"כ, בספר שומר אמונים [מבוא השער פרק י"ג] מביא מכמה ספרים, שהאור של הבעש"ט היה אור למאה וחמישים שנה, ואח"כ הוא רק בבחינת שירים, [וכן ידוע מעוד צדיקים, וכל מי שאינו מתכחש לאמת חייב להודות בזה], וכאן בעצם

מגיע העניין של מוהר"ן, ואפשר להאריך בזה הרבה אבל מחמת קוצר המקום נשתדל לבאר הנקודה בקצרה ממש.

העניין של הבעש"ט היה בבחינת "ביטול הבחירה" והעניין של מוהר"ן הוא "בתוך הבחירה" [כמו שאמר מוהר"ן ז"ל שהוא יכול לעזור גם לבעל בחירה], והיינו: יש עניין שנקרא "לראות את הפנימיות בכל דבר", הן בכלל העולם, והן בכל יהודי, והן בכל חלק וחלק בתורה הקדושה, וזהו בעצם כל עניין תורת הקבלה, לגלות הפנימיות בכל דבר, וזה נקרא בלשון מוהר"ן ז"ל [ליקו"מ תורה א'] "להסתכל בשכל של כל דבר".

ובעניין זה מבואר שם, שהבחינה הזו נקראת 'שמש', כי השכל מאיר לו בכל דרכיו כמו השמש, ומי שזכה לעניין זה בשלמות הוא יעקב אבינו, ויוסף קבל מיעקב בחינה זו יותר מכל השבטים, ויוסף מאיר בנו את העניין הזה של ההסתכלות בשכל של כל דבר, שע"ז מאיר לו השכל אפילו במקום אפל וחושך, עכ"ד בקיצור, ע"ש.

ונלענ"ד דביאר לנו כאן מוהר"ן ז"ל, כללות עניין הבעש"ט זיע"א לעומת האור החדש שגילה הוא בעצמו ז"ל: דעניין הבעש"ט היה להאיר ולהראות הפנימיות שבכל דבר באופן של ביטול הבחירה ממש, וכן היה אצל כל תלמידיו ותלמידי המגיד שביטלו לגמרי כל עניין של עוה"ז, ולא היה לשום עניין של עוה"ז תפיסה אצלם, וכן האירו תלמידי הבעש"ט בכל עם ישראל אפי' בפשוטי עם, עד שהגביהום למדרגות גבוהות, בפרט בשבתות ויו"ט וכיוצ"ב, וכמובן הרבה בספה"ק מהמצב שהיה בדורות הקודמים, וכ"ז הוא בבחינת יעקב שהוא בחינת השמש, שמהות השמש היא ליצור מצב שאין חושך כלל, אבל אח"כ רצון השי"ת הוא, שיהיה מצב של חושך אפילה, התגברות שער נ' וסתימת הלבבות והמוחות באופן מבהיל ממש, [ואפי' שיש צדיקים גדולים גם בדור שלנו, מ"מ אין להם את הכח להגביה את כל הנלווים עליהם כמו בדורות הקודמים כידוע], וכאן מגיע העניין של מוהר"ן ז"ל, שעניינו להאיר בתוך החושך הנורא שאנו שרויים בו, ולהאיר גם שם את הפנימיות שבכל דבר, את אור האמונה, ואור של השגת אלקות, דהיינו לחיות עם השי"ת, שזה כל מטרת התורה והמצוות וכמבואר בפנים הקוטרס, וזה ע"י העצות הנוראות והנפלאות של ההתבודדות וההתחזקות ושאר דבריו, שע"ז יכולים לחיות עם הפנימיות אפילו במקום אפל וחושך.

וחילוק זה בעצמו מצינו ביעקב ויוסף, שיעקב היה בארץ ישראל רוב ימיו וכו', אבל יוסף היה במצרים מקום החושך וכו', אבל דווקא על ידו היה כח

לעם ישראל לעבור את גלות מצרים בתוך החושך, ובתוך הגלות, ולהשאיר עכ"פ בבחינת שלא שינו שמם לשונם ולבושם, [ולכן השבטים חלקו על יוסף כי לא הבינו העניין המיוחד שבו שהוא נצרך דווקא לזמן החושך, והרי עדיין לא הגיע החושך, וכע"ז י"ל בעניין מוהר"ן ודי למבין].

ועצם הדבר מבואר בספר הקדוש 'כוכבי אור', שהבעש"ט הוא בבחינת **יעקב** [ולכן נקרא ישראל], ומוהר"ן הוא בבחינת **יוסף** [נחל נובע: עניין הוספה], ולכן עיקר עניינו הוא ברית ואמונה, שזה עניין יוסף הצדיק ג"כ, ואמנם שניהם הם בחינת נשמת משה כנ"ל, אבל מ"מ בזה עצמו יש כמה בחינות ודרגות, ועפ"י זה מתבאר ג"כ, שהאריז"ל היה בבחינת **יצחק** כשמו [וכן עיקר עניינו הוא יראה], ורשב"י בבחינת **אברהם** [שהוא ראשון לגילוי הקבלה, ואמר על עצמו שאנו בחביבותא תליא מילתא שהוא עניין 'חסד'], נמצא שנשמת משה עצמה יש בה בחינת אברהם יצחק יעקב יוסף ודו"ק].

שאלה: איני מבין כ"כ, הלא מוהר"ן לא חידש את העניינים של 'התבודדות' והתחזקות, א"כ למה זה נקרא 'עניין חדש'? ואם בגלל שאחרים לא דברו ע"ז, הלא הבעש"ט כבר דבר ע"ז, א"כ מה שייך לומר שמוהר"ן הוא עניין חדש?

תשובה: אני רואה שאינך מרפה ולא מוותר על שום דבר, טוב מאד, הכח הזה אם משתמשים בו היטב לברר מה שצריך, ולא ע"מ לקנטר, יכולים לזכות על ידו הרבה, ולענייננו, באמת העניין דורש קצת אריכות, אבל ננסה בעזר השי"ת לבאר הדבר בקיצור כפי ששייך.

בכללות יש כאן שני נקודות ושניהם אמת: ראשית, העניין של הבעש"ט ואח"כ של מוהר"ן הוא, שלא סתם אמרו שצריך לנהוג כך, אלא בכל דבר גילו חידו"ת נפלאים: מה פועלים עי"ז, ואיך בדיוק צורת העבודה וכו', וזה בעצם כל עניין 'פנימיות התורה', להאיר את הקיום הפשוט של לימוד וקיום ה**תרי"ג מצוות**, (שכבר נאמרו קודם כמובן), ואותו דבר בפרטות אצל מוהר"ן ז"ל, שהוא גילה הרבה יותר, ובפרט בכל העניינים הנצרכים לדורותינו, היינו ההתבודדות והתחזקות, וגם בשאר כל חלקי התורה גילה דברים נפלאים השייכים לכל נפש לפי מדרגתו.

אבל יש כאן נקודה נוספת, והיא משלימה את הראשונה, ובחינה מסוימת היא העיקר. [והוא עניין עמוק מאד מאד וקשה מאד לבארו בקצרה, אבל נבקש מהשי"ת שיתן

בפינו מלים נכונות לבאר בקצרה]. העניין השני הוא "כח הצדיק"! ובשתי מלים: הצדיק לא רק מגלה תורה, רק הוא מאיר את זה בנשמתנו, חידוש? אולי, אבל זה נכון מאד, וזה בעצם כל עניין מדרגת הצדיקים המופלגים, שיש להם כח להאיר ע"י החידו"ת שלהם בנשמות ישראל, וזה עניין גילוי מדות הרחמים המבואר באדרא רבא וזוטא, שזה עניין מדרגת רשב"י שהיא ג"כ בחינת מדרגת האריז"ל והבעש"ט ומוהר"ן ז"ל, ואפשר להאריך בזה הרבה בביאור העניין ובמראה מקומות לזה, אבל אולי מילה אחת לקרב הדבר אל השכל, הרי כולם מודים בחשיבות ההתחזקות והשמחה וההתבודדות וכו', וא"כ מדוע בפועל לא מוצאים זאת אצל כל העולם, רק [עכ"פ בעיקר] אצל אלה שזכו להתקרב לאור של מוהר"ן ז"ל [באמת בלימוד ספריו הקדושים וכו']?! ואמנם עצם הדבר שמוהר"ן מזהיר הרבה ע"ז, וגם מבאר מה זה פועל וכו', ממילא יש יותר כח וחשק לקיים, אבל באמת הוא מחמת שמוהר"ן מגלה תורה הנמשכת ממקום גבוה מאד, שבתורה הזאת בעצמה נמשך כח עצום לחזק את העניין הזה בעצמו [יסוד הדברים מבואר ג"כ בספר חפץ חיים בסוף הפתיחה יעו"ש היטב] ודי בזה.

שאלה: מה עם הגר"א ז"ל איפה הוא נכנס בכל העניין הזה, האם הגר"א לא גילה דברים נפלאים מאד בקבלה, ואולי הוא נשמת משה?

תשובה: אני יגלה לך סוד, נראה לי שמי שלומד תורת מוהר"ן אוחז מהגר"א ז"ל יותר מהרבה 'בני תורה' [ואולי יותר מכולם], ובאמת המלצתי להתחיל ללמוד פירוש הגר"א על משלי, ועל המגילות וכו', ובפרט על הזוהר ותיקוני זוהר, ודרך זה תגיע בסוף למוהר"ן.

שאלה: מה קורה אתך, השתגעת לגמרי?! מלימוד בחידושי הגר"א ז"ל אני יהיה ברסלבר?

תשובה: בדיוק. ואבאר דברי, דע לך שהרבה מאד יסודות של מוהר"ן ז"ל מבוארים בדברי הגר"א, ועניין ההתחזקות וההתבודדות וכו' מובא הרבה בדברי הגר"א, וכן עוד הרבה דברים, כידוע למי שבקי בכתבי הגר"א ז"ל, ואלו שבקיאים גם בדברי הגר"א ז"ל וגם בדברי מוהר"ן ז"ל רואים השוואה חזקה וברורה ביניהם [תיכף יובן העניין], והגר"ר צבי חשין שליט"א עשה רשימה של כארבע מאות דברים כאלו, וכן אצל הגר"מ שכטר שליט"א יש רשימה גדולה של דברים כאלו, ומבואר בגמ' (ב"ב יב ע"ב) שזה אומר שתרווייהו בני חד מזלא נינהו, היינו שיש קשר ביניהם.

ואומר לך את הנראה לענ"ד בעניין, שמוהר"ן הוא נשמת משה, והגר"א ז"ל הוא נשמת אליהו, [תיכף תראה שהגר"א עצמו אמר את זה], והדברים מפורשים בכתבי האריז"ל בשער הגלגולים [הקדמה לו לח], שמשה רבינו יבוא בגלותא בתראה וילמד תורה לישראל, ואליהו יהיה מתורגמנו.

שאלה: אתה מתכוון לומר שהגר"א מתורגמנו של מוהר"ן, הוא הרי לא ראה אותו?!

תשובה: כך מבואר בדברי רש"י במס' סוטה [דף יג ע"א]. בגמ' שם מבואר שאליהו תלמידו של משה, ואומר שם רש"י: "לא שלמד מפיו, אלא תורתו של משה למדו לאליהו", מבואר כאן דבר נפלא, שמה שאליהו תלמידו של משה, הוא לא מפה לאונן, רק בשרשי הנשמות הם קשורים, ואת התורה של משה מגלים משמים לאליהו, והעניין נפלא מאד. אמנם כ"ז הוא הנלענ"ד, וכל הרוצה יבא ויתווכח, אבל באמת מובא בספר 'קול התור' שהגר"א ז"ל אמר על עצמו שהוא נהורא דמשיח בן יוסף, ופי' הדבר לכאור' שיש משיח בן יוסף, ויש את האור שלו, בחינת אספקלריא, בחינת לבנה, וזה מתאים מאד עם הנ"ל: מוהר"ן הוא משיח בן יוסף [כמבואר בכוכבי אור' ואכמ"ל, ומובא בספרים שמשיח בן יוסף יקדום בזמן למשיח בן דוד, והעניין עמוק ואכמ"ל] והגר"א הוא האור שלו.

שאלה: א"כ אפשר ללמוד כתבי הגר"א ולא ליקוטי מוהר"ן?

תשובה: עקרונית כן. הלומד כתבי הגר"א יש לו חלק גדול מתורתו של מוהר"ן ז"ל, אבל כפי שנתבאר, יש את עניין כח הצדיק להאיר בנשמות ישראל, וזה בעיקר ע"י הצדיק נשמת משה [וכמו שרואים בחוש], ואמנם כשלומדים ליקוטי מוהר"ן, יכולים לקבל הרבה מאד מכתבי הגר"א, ואף יותר מאלו שלומדים כתבי הגר"א לבד [ובאמת ידוע שהגר"א ז"ע אמר שאין לו עסק בתיקוני נשמות, ומוהר"ן ז"ע אמר שעיקר עסקו הוא תיקון נשמות, ויש עוד דבריו בגו, וא"א להאריך].

רק נסיים בדבר מעניין: בני הגר"א בהקדמתם לשו"ע מפליגים מאד במעלת הגר"א ז"ל יעו"ש, והדוגמא שמביאים לעוצם חכמתו וכו', הוא מה שפירש דברי התרגום על הפסוק "עם נבל ולא חכם" שתרגם אונקלוס: "עמא דקבילו אורייתא", וכל רואה משתומם, מה עניין 'קבילו אורייתא' לינבל, שלכאורה הוא ממש ההיפך מזה?! וביאר רבינו הגר"א ז"ע, עפ"י המדרש דהתורה נקראת 'נובלות' על שם שהיא 'נובלות החכמה העליונה',

וזה הכוונה 'נבל' - שקיבלו ה'נובלות', יעו"ש בלשונם מה שמפליגים בזה, [ובאמת הוא דבר גדול מאד כמובן], והנה עניין זה עצמו מובא ג"כ בספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן סי' קכג [וממילא מובן שכל ההפלגות הנ"ל שייכים גם על מוהר"ן ז"ל], ומוהר"ן אף מוסיף לבאר המשך הפסוק, שהוא ג"כ פלא, מהו "ולא חכם"?! ומבאר מוהר"ן זי"ע, שהכוונה שקבלו את התורה רק ע"י שהשליכו מאתם כל החכמות, והתבטלו למשה, כי באמת במצרים היה הרבה חכמות, שע"ז יכלו לכפור בכל האותות וכו', ורק ע"י שהשליכו כל החכמות והתבטלו למשה, קבלו את התורה [הנובלות חכמה] יעו"ש בסי' קכג והדברים נפלאים מאד,

[אגב וילנא גמטריא אומן, גם מוהר"ן זי"ע נסתלק בי"ח תשרי אושפיזא דמשה, והגר"א ז"ל נסתלק בי"ט תשרי אושפיזא דאהרן, [נפנחס זה אליהו, והוא שייך לעניין אהרן, כמבואר להדיא בזוהר ואכמ"ל] (ומה שאומרים שנסתלק באושפיזא דמשה, לפי סדר האשכנזים, ידוע שאין שום מקור לסדר זה, והוא תמוה מאד ואכ"מ) והעניין נפלא ודי בזה לכאן].

נספח ד'

חובת לימוד הקבלה

הנה יש בכל העניין שנתבאר בקונטרס נקודה נוספת, שאמנם נתבאר חלק ממנה בפנים הקונטרס, אבל לא מספיק, ואי אפשר שלא להיכנס לזה עכ"פ בקיצור כפי ששייך במסגרת זו.

מבואר בזה"ק בכמה מקומות, ובפרט בתיקוני זוהר, גודל מעלת וחוב לימוד הקבלה, ובפרט קודם ביאת משיח, ושבזה תלוי כל הגאולה, ומורנו מהר"ח ויטאל זיע"א מאריך בזה מאד מאד בהקדמתו לעץ חיים, ודבריו חוצבים להבות אש ממש, וכן בשאר הספה"ק מאריכים בזה הרבה.

ואמנם עיקר הסיבה שלא הקפידו בזה הרבה, מחמת שכתבי האריז"ל לא כל אחד יכול להבין המכוון בהם, וגם אין מגיעים מזה לתכלית המכוון של לימוד הקבלה [שהוא ההתקרבות להשי"ת והחיות בעבודתו], אבל בספרי חסידות, ועוד יותר בתורת מוהר"ן, מתבארים ענייני הקבלה בצורה ברורה לעובדא ולמעשה, וכן נוסף בו עוד הרבה יסודות נפלאים בענייני קבלה, ובוודאי העסק בזה מקרב ביאת משיח צדקנו, והוא בבחינת חיוב על כל אחד ואחד, ואת זה שרצוננו לבאר במאמר זה.

ראשית, נקדים כמה לשונות מהזה"ק ומדברי מהר"ח והרמח"ל זי"ע בגודל חובת לימוד הקבלה, וכפי שהזכרנו, הדברים מבוארים באריכות גדול בהקדמת מהר"ח, אבל היות שאינו מצוי ביד כל אדם, וגם יש שם אריכות גדולה אשר לאו כל מוחא סביל דא, ע"כ נעתיק חלק מהלשונות היותר נחוצים, [אך מומלץ מאד לראות כל הקדמה זו בפנים]. ובתוך הדברים ביארנו קצת בהערות למטה כמה דברים חשובים, ואיך שמתבאר מתוך הדברים למה ספרי חסידות ובפרט ספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן הוא חכמת הקבלה, ולא כפי שהרבה חושבים שרק כתבי האריז"ל וכיוצא"ב הוא קבלה.

וז"ל בתחילת הקדמתו: "אמר הצעיר וכו' בהיותי בן שלשים וכו' תשש כוחי וישבתי משתומם וכו' כי עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו וכו' ולא עלתה ארוכה למכתנו, לחורבן בית מקדשנו וכו' ואתנה את פני לחקור

ולדעת מה זה ועל מה נתארך קצנו וגלותינו וכו' ומצאתי און לי ואנינה בקרבי ולבי דוי ממאמר אחד הובא בספר התיקונים תיקון ל' דף עז ע"ב, "ורוח אלקים מרחפת וכו' האי רוח נשיב על אינון דמתעסקי באורייתא וכו' וכו', דאלין אינון דעבדי לאורייתא יבשה, ולא בעאן לאשתדלא בחכמת בקבלה, וגרמין דאסתלק נביעו דחכמה וכו', וי לון דגרמי עניותא וחרב ובזה והרג ואבדן בעלמא, והאי רוחא אסתלק דאיהו רוחו של משיח" וכו'".

ועוד שם: "אמנם שעשועיו של הקב"ה בתורה וכו', בהיותו עוסק בתורה בנשמה הפנימית שבה הנקרא רזי תורה וכו' היא חכמת הקבלה וכו'" ועוד שם מרעיא מהימנא פר' כי תצא רעה ע"ב: "אבל רבנן, וי לאינון דאכלין תבן דאורייתא, ולא ידעי בסתרי אורייתא וכו'".

וממשיך שם מהרח": "ואלו באתי להרחיב דרוש זה, לא יספיקו מאה קונטרסין בלי ספק בלי שום גוזמא, אמנם החכם עיניו בראשו, כי דברי אמת אני אומר וכו', כי הנה כל מדותיו יתברך הם מדה כנגד מדה, ולכן העוסקים בפשטיה וכו' עליהם נאמר 'בשמאלה עושר וכבוד' וכו', אמנם העוסקים ברזי התורה [היינו שעוסקים עכ"פ גם בזה כן מבואר בהמשך], שהם בחינת התורה כפי שעוסקים בה בעוה"ב, עליהם נאמר 'אורך ימים בימינה' כבן הנכנס לפני ולפנים וכו', בהיותנו למעלה בעוה"ב וכו', כי עסק התורה אשר להם אינו רק בנשמת התורה וסודותיה הפנימיים.

"ואמנם אל יאמר אדם אלה לי ואעסוק בחכמת הקבלה מקודם שיעסוק בתורה במשנה ובתלמוד, כי כבר אמרו רז"ל וכו', והרי זה דומה לנשמה בלתי גוף, שאין לה שכר ומעשה וחשבון עד היותה מתקשרת בתוך הגוף, בהיותו שלם ומתוקן במצוות התורה בתרי"ג מצוות, וכן בהפך, בהיותו עוסק בחכמת המשנה והתלמוד בבלי, ולא יתן חלק גם אל סודות התורה וסתריה, כי הרי זה דומה לגוף היושב בחושך בלתי נשמת אדם נר ה' המאירה בתוכה⁴, באופן שהגוף יבש בלתי שואף ממקור חיים וכו', באופן

4. בדברים אלו [וכן בכמה מקומות בהמשך], מתבאר היטב העניין של חכמת הקבלה, שמטרתה להאיר בבחינת נשמה בתוך גוף את כל הלימוד של הנגלה, ואת כל הקיום של המצוות המעשיות, וזה עניין 'פנימיות התורה' - שמגלה הפנימיות בכל דבר, ומה פועלים עי"ז, והעניין בזה וכו', ועי"ז מתעורר החשק והכח לקיים, [ויש בזה גם עניין של כח הצדיק כמשנת"ט במאמר הקודם, ולכן גם ללא הבנה מאיר אור הזוה"ק כמבואר בספה"ק, אבל ע"י הבנה הוא הרבה יותר, וזה עצמו המבואר בגמ' שבת (קלח ע"ב) שרק ע"י אורו דרשב"י לא נשתכחה תורה, והיינו ע"י הפנימיות ועיקר הנשמה של התורה, וכמבואר בפנים הקונטרס, ובאמת חלק גדול מאד בזה"ק אינו עניין של 'ספירות' וכיוצ"ב, רק הוא מגלה מעלת המצוות ומעלת ישראל ומעלת התורה, ובודאי שעל הכל נאמר 'ביה יפקון מן גלותא', אלא שזה עצמו עניין פנימיות

כי הת"ח העוסקים בתורה לשמה ולא לשמו לעשות לו שם, צריך שיעסוק בתחילה בחכמת המקרא והמשנה והתלמוד כפי מה שיוכל שכלו לסבול, ואח"כ יעסוק לדעת את קונו בחכמת האמת וכו', ואם האיש הזה יהיה כבד וקשה בעניין העיון בתלמוד, מוטב לו שיניח את ידו ממנו וכו' ויעסוק בחכמת האמת², אמנם האיש שהוא קל לעיון, מחויב לתת חלק שעה או ב' שעות ביום בעיון ההלכה וכו'³, ויכוון בעיונו להסיר הקליפה הרעה וכו', ואח"כ יכוון לקשט המטרוניתא עצמה, שהיא חכמת הקבלה, ודי בזה וכו'".

ועוד שם: "הנה נתבאר במקום אחר, כי עוון אדם הראשון בעץ הדעת הוא, שלא בחר להתעסק בעץ החיים שהיא חכמת הקבלה, וזה עצמו עוון הערב רב וכו' וגרם איבודא דחורבן בית ראשון ושני, וגלות אחרון המר והארון וכו', עד דיתובון בני ישראל בתיובתא, ובקשו את ד' אלקיהם, להכירו וליודעו ברזי תורה, וידעו את מי הם עובדים, ומי הוא מלכם וכו', וכמ"ש בפר' נשא ברע"מ [קכד ע"א] 'ובגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא דחיי, דאיהו האי ספר הזהור, יפקון ביה מן גלותא; עוד בתיקונים [דף כד ע"א] 'וכמה בני נשא יתפרנסון לתתא מהאי חיבורא דילך בדרא בתראה בסוף יומיא, ובגיניה וקראתם דרוו בארץ וכו', א"ל אליהו לרשב"י ז"ל, כמה זכאה אנת דמהאי חבורא יתפרנסון כמה עילאי, עד דיתגליא לתתא בסוף יומיא, ובגיניה ושבתם איש אל אחוזתו, הרי מבואר כי חטא זה החל להיות מאדם הראשון ועד עתה, וכאשר נשוב בתשובה לעסוק מאהבה בחכמה הזאת יגאלו ישראל⁴ במהרה בימינו אמן".

ובהמשך דבריו מבאר עניין נבואת ירמיה ע"ז באריכות ובתוך דבריו: "וכנגד כת חכמי הפשט, אותם אשר הם מואסים לעסוק בחכמת האמת הנקרא עץ החיים' ויחי עולם, ועוסקים בסיפורים הפשטים בפשוטן לבד,

התורה, שמגלה הסוד והפנימיות והמעלה שבכל דבר, והוא מבואר ג"כ בהמשך כמה פעמים כפי שיבואר.

2. בזה מבואר להדיא, שאי"צ איזה מדרגא נוראה של מלא כרסו בש"ס ופוסקים וכו', ואדרבא מבואר כאן בפירוש, שאפילו אם אינו מצליח ללמוד נגלה, יש עניין שילמד נסתר. רק עיקר העניין של 'מילא כרסו בש"ס ופוסקים' (הנזכר ביו"ד בסוף סימן רמ"ו) הוא כהכנה, שאז יוכל לקבל את אור הקבלה הרבה יותר וק"ל.

3. אכמ"ל בשיעור כמה צריך לעסוק בפנימיות התורה, ובאמת לפי המתבאר קודם, השיעור בזה באופן שזה יאיר לו את כל היום, וכל ההנהגה תהיה עפ"י, ופעמים די בזמן מועט, ופעמים צריך יותר זמן, ובודאי ממילא יעסוק גם בנגלה יותר זמן, וזה כל עניין הקבלה, שהוא מחיה הנפש, ונותן לה כח ואור לקיים כל התורה כולה, כולל לימוד תורה שבנגלה וק"ל.

4. מזה מבואר עוצם החיוב לזה דווקא כמה שקרובים יותר לביאת משיח צדקנו, וממילא בוודאי הקב"ה נותן האפשרות הזאת לכל אחד ואחד.

ואומרים שאין בתורה אלא הפשט לבד ח"ו וכו', עליהם אמר 'חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו', כי בסבת היותם מואסים בעץ החיים, אין הקב"ה עוזר אותם, והם שוגים בפשוטי עץ הדעת טוב ורע, ומהפכים וכו' ומטמאים את הטהור ואוסרים את המותר וכו', ותקלות רבות יוצאות מתחת ידיהם וכו', במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי, וחכמת ספר הזוהר היא המאירה אותם וכו', **ובלי ספק כי העוסקים בתלמוד בבלי בלבד מגששים כעוורים** וכו', כי לא על חנם כפי רצונם פסקו טמא טהור אסור והיתר וכו', אלא מתוך פנימיות התורה⁵ וכו'.

"ועליהם נתנבא ישעיה הנביא לעתיד לבא, שיזכו ללכת 'בדרך לא ידעו', הוא דרך חכמת האמת, אשר בעוה"ז ניתן להט החרב וכרובים לשמור את דרך החיים, שלא יובנו רזי התורה אלא לזוכים אליה, כנז' בפר' נשא דף קכג ע"א 'ואית נטירין אחרנין כגון נחשים ועקרבים וכו', ונטרין ההוא טוב דלא ליעול תמן מאן דאיהו לא ראוי למיעל, דאי לאו הכי כל חייביא הוו עלין ברזא דאורייתא, ובגין דא מאן דאיהו חייבא, ויעול למנדע רזין דאורייתא, וכמה מלאכי חבלה מבבלין מחשבתיה⁶ וכו', ואל יאמר אדם א"כ מעתה אני פטור ומותר מלהתעסק בחכמה הזאת עד לעתיד לבוא, כי בעה"ז אין כח לידעם, ולכן אמר הכתוב וכו', שהוא בידכם ובבחירתכם וכו', וזה אצלי פי' המשנה: 'אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה וכו'', **כי בלי ספק, בהיותם עוסקים בפשטיה וכו' לבדה, היא לובשת בגדי אלמנותה ושק הושם כסותה** וכו', ולכן אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, ואינם עוסקים בחכמת הקבלה שהיא נותנת כבוד לתורה, כי הם מאריכים הגלות וכל הרעות המתרגשות ובוות לעולם וכו'.

5. לכאור אין הכוונה בזה שכל הפסק הוא דווקא עפ"י סוד, דאדרבא עיקר הפסק הוא מתוך הגמ', רק הכוונה, שכשיודעים פנימיות התורה וחיים עם השי"ת [כמבואר בפנים הקונטרס באריכות], אזי מבינים פנימיות העניין שבכל דבר, וממילא אין נטייה להקל או להחמיר שלא כדין מחמת נגיעות וכו', גם הרבה פעמים עצם הפשט מובן הרבה יותר כשמבינים הפנימיות, והוא נוגע ג"כ לדין, ומצינו כמה פעמים בפוסקים דבר זה ואכמ"ל.

6. המשך הזוהר ש'מאן דאיהו טוב' נותנים לו להיכנס וכו', ואמנם מדברי מהר"ו נראה להדיא שכל אחד חייב בזה, אמנם הפי' בזה מבואר בליקוטי מוה"ר"ן תורה פ"ד, ש'מאן דאיהו טוב' היינו שרוצה ומשתוקק ולא מוותר, ואז יש לו סיוע משמים, וכל המניעות הם להסתיר את האור וכו', [כפי שנתבאר במאמר הקודם], ועי"ז בעצמו שמתעקש ועומד בכל המניעות, עי"ז מזדכך וזוכה להשיג סתרי תורה.

"והנה בחכמי הפשט עצמם ב' בחינות: הכת שהם יראי ד', ועוסקים בה לש"ש, אלא שנשארו בתוך החושך מנעוריהם, ולא למדו סודות התורה, ומתייראים לגעת בהם, באמרם: 'מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו, ומי עלה שמים וירד', ויגידה לנו מה הם רזיה וסודותיה, ועל כיוצא בזה אמר הכתוב: 'ואל השמים ואין אורם', כי גם שהם נפשות חצובות מן השמים, אין אורם עמם, ובמחשכים ישבו, ומשם לא יצאו, ועוד יש כת אחרת, והם קצת ת"ח חריפים ומפולפלים וכו', ומתייראים לגשת וכו', ובלי ספק כי החושבים כך אוילים הם, כי לולי שהם חושבים בעיניהם כי די להם אותה החכמה הפשוטה שידעו בה, וכבר הם חכמים, לא היו נמנעים ליכנס בפנימיותה, ועל כיוצא בזה נאמר: 'ראית איש חכם בעיניו, תקוה לכסיל ממנו', ואם שלמה המלך אשר עליו נאמר 'ויחכם מכל האדם', אמר בסוף ימיו בעת שחבר קהלת, 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני וכו', ומה יעשו הפתאים היתושים אשר בזמנינו זה, בהיותם חכמים שמחים בחלקם וששים בעבודתם, והרי רז"ל חכמי התלמוד הגדולים והראשנים אמרו אין אנו אפי' כחמורו של ר' פינחס בן יאיר וכו', כי בראות התלמידים הקטנים את הגדולים ההרים הרמים רודפים יומם ולילה אחר הפשטים, ואינם עסוקים בחכמה הזאת, ואינם יודעים כי מיראתם ליכנס בה הם נמנעים מלהתעסק בה כזכר, וע"כ גבעות אלו נתקלקלו, ולבם שורש פורה ראש ולענה, ועלתה בהם חלודת טיט ורפש לכפור בחכמת האמת, ואומרים שאין בתורה אלא פשטיה וכו', ואין ספק כי לא יהיה להם חלק בעוה"ב כנז' שם בזוהר, וכבר נתבאר למעלה הסיבה, **כי תורת עוה"ב אינה בפשטה, רק שם עוסקים ברזי התורה ובסודותיה**, וזה שלא בחר בה ולא טרח בה בעוה"ז מע"ש, לא יאכל בשבת, ועליהם נאמר 'הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו וגו'".

"ואין לנו לב לדעת לחזור ולהתעסק בחכמה הזאת, להחזיק בדעת הבורא יתברך, כמ"ש 'ואביט ואין עוזר ואשתומם ואין סומך', והוא בהיותנו עסוקים בחכמה הזאת, כי על ידה תתקרב הגאולה, וכביכול ישועתה לשכינת עוז היינו ממהרים להצמיחה וכו', **כי הכל תלוי בעסק החכמה הזאת**, ומניעתנו מלהתעסק בה היא גורמת עיכוב ואיחור בנין בית מקדשנו וכו', וכל הרעה הזאת היא מפני ד', מפני חרון אפו, פי' מפני החכמה הזאת אשר כל עסקה להורות כי כל התורה שמותיו של הקב"ה⁷ וכו', כי אין לו לקב"ה נח"ר אלא

7. בזה מבואר להדיא, שכל עניין התורה הוא להראות, איך שהתורה מחברת עם נותן התורה, וכל התורה כולה שמותיו וכו', ולא סתם עניין של ידיעה גרידא של ספירות וכו'.

כאשר עוסקים בחכמה זו, וכמ"ש בתלמוד וכו', וכמ"ש במדרש משלי וכו', הרי מבואר בפירוש אף בדברי התנאים שאין האדם יוצא י"ח לגמרי בעסק המקרא המשנה והאגדה והתלמוד בלבד, אלא הוא מחויב לעסוק בכל יכלתו בסתרי תורה ובמעשה מרכבה, **כי אין הנאה להקב"ה מכל מה שברא בעולמו, רק בהיות בניו למטה עוסקים ברזי התורה, להכיר גדולתו ויפיו ומעלתו**, כי בפשטי התורה ובסיפוריה ובדיניה ובמצוותיה בהיותם כפשטם, אין בהם שום הכרה וידיעה לידע את בוראם יתברך וכו', אמנם בסודות התורה, ובעסק כוונת המצוות, ע"ז נאמר וכו', אם בטובה נאמר 'תנו עוז לאלקים', ואם ברעה נאמר 'צור ילדך תשי וכו'⁸;

"כי הקורא במקרא במשנה ובתלמוד נקרא עבד וכו', משא"כ בעוסק בחכמת האמת כי הוא מתקן כביכול ונותן עוז וכח למעלה, **וזה נקרא עוסק בתורה לשמה בלי ספק, ולא עוד אלא שלא נברא האדם אלא כדי שילמוד חכמת הקבלה**, אלא שצריך שיהיה גופו נקי בתחילה ע"י המצוות המעשיות, שכל תכליתן לדבר הזה, והם מוכרחים עכ"פ, ואח"כ תוכל הנשמה הנקראת נר ד', להאיר בגוף הזה כנר הנתונה תוך עששית וכו', ומאירה ונותנת לו כח להבין סתרי תורה וכו', כנזכר בזוהר שיר השירים עה"פ 'הגידה לי את שאהבה נפשי' "זכאין אינון דמשתדלין למנדע בחכמתא דמאריהון, ואינון ידעין ומסתכלים ברזין עילאין, בגין דבר נש כד נפיק מהאי עלמא, בהאי אסתלקו מיניה כל דינין דעלמא, ולא עוד אלא דאתפתחן ליה וכו', דכל חכמתא עילאה תליא בהו וכו', ולא עוד אלא שהקב"ה חקיק ליה וכו'.

"חכמתא דאיצטריך ליה לבר נש, למינדע ולאסתכלא ברזין דמאריה⁹, חד למנדע ליה לגופא, ולאשתמודעא מאן איהו, ואיך איהו, ותקונא דגופא, איך אתתקן והאיך איהו זמין למיעל בדינא קמי מלכא דכולא, וחד למנדע ולאסתכלא בהאי ברזין דנשמתינן, מאן איהו האי נפש דביה, ומאן אתייא, ועל מה אתייא להאי גופא סרוחה דיומא, כאן ומחר בבי קברי, וחד למנדע ולאסתכלא בהאי עלמא דאיהו ביה, ועל מה אתתקן, ולבתר ברזין עילאין, לאשמודע למריה, וכל דא יסתכל בר נש מגו נהירו דאורייתא, ת"ח כל מאן

8. היינו שזה עיקר עניין הקבלה, לגלות כמה פועלים בכל דבר, וכמה חשוב כל דבר וכו', ושוב מבואר שאין העניין סתם ידיעת ספירות וכו', רק ידיעת החביבות של ישראל וכל מצוה וכו', כפי מבואר כמה פעמים בדרך נפלא ונורא מאד בדברי הבעש"ט, וביותר בליקו"מ וליקו"ה.

9. כאן מבואר בפירוט נפלא מהו קבלה, וכל המתבונן בעין האמת מבין, איך שכל ספר ליקוטי מוה"ר"ן הוא העניינים הנ"ל המבוארים כאן, ושם הוא מבואר בדרך נפלא ונורא מאד לעובדא ולמעשה, בפרט בספר הקדוש ליקוטי הלכות.

דאזל להאי עלמא בלא ידיעה, אע"ג דאית ליה עובדין טבין סגיאין, מפקין ליה מכל תרעין דההוא עלמא, ת"ח מה כתיב 'אם לא תדעי לך היפה בנשים', אם את אתיא בלא ידיעה, ולא אסתכלת בחכמתא עד דלא אתית להכא, ולא ידעת רזין דעלמא עילאה, אע"ג דאנת היפה בנשים במצוות ובמעשים טובים, לית את כדאי למיעל הכא, 'צאי לך וכו' ובפר' פקודי [המז ע"א] "כד נשמתא סלקא וכו', כדין שאיל לה ברזא דחכמתא דמאריה, וכפום האי חכמתא דרדיף אבתריה, ואדבק, הכי יהבי ליה אגריה, ואי יכיל לאדבקא ולא אדבק דחו ליה לבר וכו', בגיל דלית אגרא בההוא עלמא, כאינון דמשתדלי בחכמתא לאסתכלא ביקרא דמאריהון, ולית שיעורא דאינון דידיעי בחכמתא דמאריהון" עכ"ל, ואין ספק כי לכאורה ישתומם האדם בראותו מ"ש לעיל בשני המאמרים, דאע"ג דאית ליה עובדין טבין סגיאין מפקין ליה וכו', אמנם המשכיל וכו', ואלו באתי להאריך בביאור כל המאמרים האלו, יכלה הזמן וכו', אכן נוכל להבין בדרך קצרה, כי שחר מצוות ותורה הפשטיית היא בעוה"ז, בג"ע הארץ, אמנם למיעל לעלמא עילאה אי אפשר, עד שיעסוק האדם כפי יכלתו, כפי אשר תשיג ידו בחכמת הזוהר, ואי לא, כדין מפקי לה וכו', ולכן חלק הנפש והרוח נשארים למטה בג"ע הארצי, אמנם הנשמה שהיא חלקה בסודות התורה, נענשת ותוקדת לבר מהיכלין עילאין דג"ע העליון, והבן זה וכו',

"...וא"כ מעתה אדם פטור ומותר מלהתעסק בחכמה הזאת, מאחר שאין לו מי שילמדנה ויקבלנה וכו', לכן אמר וכו', כי אין כך העניין כמו שתחשוב, כי הרי אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו וכו', כי אעפ"י אשר עתידה הארץ להיות שממה באין מי שעוסק בחכמה הזאת⁴⁰, עכ"ז וכלה לא אעשה כי ד' צבקות הותיר לנו שריד וכו'" בכל דור ודור, ואף גם זאת בדור האחרון לא מאסנו וכו', וכמ"ש בתיקונים [דף כד ע"א] **דבדרא בתראה בסוף יומיא יתפרנסון מהאי חיבורא**, ובגינייה וקראתם דרור בארץ וכו', גם בפר' וירא דף קיח ע"א **וכד יהא קריב ליומי משיחא אפי' הני רביי דעלמא זמינים לאשתכחא רזין טמירין דחכמתא**, הרי מבואר, כי עד עתה היו דברי חכמת הזוהר נעלמות, ובדרא בתראה תתגלה ותתפרסם חכמה הזאת, ויבינו וישכילו ברזי התורה שלא השיגו הקודמים אלינו, ובזה נסתלקה השגת

40. המתבונן יתבהל עד היכן הדברים מגיעים, אבל בוודאי כל ישראל יש להם שייכות לעניין של לימוד הקבלה, אם שלומדים מעצמם קצת ספרי הצדיקים, אם מה ששומעים מאחרים, או כמה דברים שמתפרסמים מעניינים אלו, אבל עכ"פ מבואר מזה עד היכן הדברים מגיעים, והוא נורא מאד.

הפתאים המקשים ואומרים 'איכשר דריז?'; ואם דורות שלפנינו לא השיגו, איך נדענה אנחנו, ובזה יסכר פיהם¹⁴.

ואמנם, עם היות זה פשוט ומבואר, כי באלו הדורות האחרונים יתפרנסון מהאי חיבורא, ותתגלה עליהם החכמה הזאת, הנה לא כל הרוצה ליטול את השם יטול, כי רזי התורה וסתריה לא יתגלו לבני אדם בכח עיונם החמרי, לולי ע"י שפע אלקי המושפע ממרום וכו', ובזה יסכר פי הדוברי עתק בגאווה ובז, על הקדוש מלאך ד' צבקות רשב"י ע"ה, ועל ספרו ספר הזוהר, אשר אף בתלמודא דידן במס' סוכה [מה ע"ב] אמרו וכו', אמר חזקיה וכו' משום רשב"י 'יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין, ראיתי בני עליה והן מועטין וכו', אם שנים הן אני ובני הן, עם היות שהיו בדורו כל התנאים וכו', וחלילה וחס מלהאמין שהיה משבח את עצמו אף שאינו כן, כי לא היה נכתב בתוך התלמוד, ובלי ספק לא יסבור זה אלא איזה מין או אפיקורס, גם בבראשית רבה וכו', וזכור נא מאמר רשב"י עצמו באדרא רבא בפר' נשא דף קלב ע"ב 'אסהדנא עלי שמיא וארעא וכו', דאנא חמי השתא מה דלא חמא בר נש מיומא דסליק משה זמנא תניינא לטורא דסיני וכו' ועוד דאנא ידע דאנפאי נהירין ומשה לא ידע וכו', ואל יפלא האדם מזה, עם היות שרשב"י אחרון שבתנאים, זכה למעלה כזו, כי דברים אלו הם כבשונו של עולם וכו', ועל דרך זה אל תתפלא ממה שנספר בסוף ההקדמה הזאת מעניין החכם הקדוש הנגלה אלינו בזמננו ובדורנו זה, ולא אוכל לפרש, ואם תרצה תבין מ"ש בספר התיקונים על דור הולך ודור בא, דא משה רעיא מהימנא, וכנז' בתיקונים תיקון סט [ק"ב ע"ב] 'אר"ש, חברייא בוודאי קוב"ה אסתכם עמנא עילאין ותתאין, למיהוי בהאי חיבורא, זכאה דרא דהאי אתגליא ביה, דעתיד כוליה האי לאתחדשא על ידא דמשה בדרא בתראה וכו'".

"ונחזור לעניין הראשון, כי אין ספק שדברים אלו לא יובנו בעיון אנושי וכו', הלא תראה כי לא ניתנה רשות לשום אחד מאותם שבעה עיני ד' העומדים אז אצלו לכתוב סתרי הזוהר, אלא לר' אבא וכו', ואין ספק כי לולא שרשב"י הכיר וידע ברוח קדשו, כי ר' אבא היה חכם גדול ויודע להלביש ולהעלים הדברים וכו' שלא יבינו וכו', ומעתה יוכל האדם להקשות על דברינו, א"כ ר' אבא טרח על חנם ללא צורך לכתוב דברים סתומים וחתומים, אמנם

14. ובזה מבואר תשובה על מה שהרבה שואלים "מה אנו צריכים לשנות ממה שהיה בדורות הקודמים", דהלא מבואר באר היטב בזוה"ק שזהו תפקידנו, והפנימיות בזה כמבואר בפנים הקונטרס שבדורות אלו א"א להגיע לעבודה הפשוטה של היהדות בלא זה, וק"ל.

תשובתך בצדך ממאמר הנ"ל דברדא בתראה יתפרנסון מהאי חיבורא, ועתיד לאתחדשא על ידא דמשה בדרא בתראה וכו', ולכן צוה לר' אבא לכתוב ספר הזוהר בדרך העלם להיות מוצנע למשמרת עד דרא בתראה, קריה ליומיה מלכא משיחא, כדי שבזכות המתעסקים בו תצמח הגאולה במהרה בימינו וכו'.¹²

"והנה היום אביע חידות וכו', כי בכל דור ודור הפליא חסדו עמנו וכו', וישלח לנו עיר וקדיש מן שמיא נחית הרב הגדול וכו' האריז"ל מלא תורה וכו', ועיני ראו ולא זר דברים מבהילים וכו', לא נראו ולא נשמעו בכל הארץ מימות רשב"י וכו', כ"ז היה וכו' ע"י חסידותו ופרישותו וכו' וכו' עכ"ד הקדושים.

כל המובא עד כאן, הוא ציטוט של קטעים מתוך ההקדמה הנ"ל ללא שום הוספה, רק בהערות למטה נתבאר כמה מדבריו, והדברים מבהילים מאד.

ונעתיק קעת כמה לשונות מדברי הרמח"ל בספר 'דרך עץ חיים' [בהוצאה הרגילה של הוצאת אורות חיים בעמוד רג רד רה]:

"והנה כלל זה הוא בידנו, שכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו, כאילו נחרב בימיו, מאחר שהמה בעלי בחירה, והיו יכולים לפעול במעשיהם הטובים שיבנה בית המקדש, ולא עשו, לכך מעלה עליהם כאילו נחרב בימיהם, כן הדבר הזה, מאחר שלנו משפט הבחירה למאוס ברע ולבחור בטוב, ולעשות תקונים גדולים על ידי עסק תורתנו, ואין אנו עוסקים, נמצא אנו הגרמא בנזיקין שהסטרא אחרא מתגברת ח"ו, **בפרט למוד חכמת האמת, הוא לימוד הקבלה, הוא ראש לכל התיקונים**, כמו שאמר הרב הקדוש רשב"י בפה מלא, **'דביה יפקון ישראל מגלותא' בזכות למוד הקבלה יצאו ישראל מן הגלות**, והנה זאת התורה אשר נתאוו בה המלאכים וכו', ואעפ"כ לא נתן הקב"ה להם, אלא לישראל, וכל כך למה, רק שיודע הקב"ה, שעסק הלימוד הזה הוא ראש לכל התיקונים, והתיקון אינו יכול להיות על ידי המלאכים וכו', מחמת שאינם בעלי בחירה וכו'.

"ועתה בן אדם, בין תבין את אשר לפניך, והבט נא וראה, שכל התיקונים הגדולים המה תחת ידך, ע"י עסק התורה וחכמת האמת, והנה החכמה הזאת מונחת בקרן זווית, ואין דורש ואין מבקש, והכתוב מכריז 'ובקשו את

12. בזה מבואר שעיקר הגילוי הוא ע"י נשמת משה המתגלית בכל דור ודור וכבר נתבאר זה באריכות במאמר הקודם.

ד' אלקיהם ואת דוד מלכם, שלא תהיה אצלכם כאבדה שאינה מתבקשת, רק כאבידה המתבקשת, דהיינו שצריכים אנו לבקש תיקונים שיתקנו כל הקלקולים, שע"ז יבוא משיחנו, **והנה התיקון הזה תחת ידינו, ומה נעשה ליום פקודה**".

העולה מכל הנ"ל:

א. שחכמת הקבלה וסתרי תורה מוכרחים לכל אחד ואחד, בפרט כמה שנמצאים יותר בסוף הגלות, וזה עיקר מה שמקרב ביאת המשיח, ואם לא עוסקים בזה, זה גורם כל הגלות והצרות וכו' רח"ל, ומי שלא עוסק בזה אינו יכול לזכות לגן עדן העליון, אף אם יש בידו הרבה תורה ומעשים טובים.

ב. עניין הקבלה הוא: להבין הסוד והפנימיות באברי הגוף, ובעניין הנשמה, ובהנהגת העולם, ובאלקותו יתברך. ועפ"ז מובן לכל חפץ באמת, שעיקר חכמת הקבלה באמת, הוא בהמשך הגילוי של פנימיות התורה ע"י הבעש"ט זי"ע ובפרט ע"י מוהר"ן זי"ע, [ויעווי בחיי מוהר"ן אות כו, שכל דרכי הקבלה של כל הקדמונים כלולים בספרו הקדוש, והוא הרבה יותר גבוה מזה, ושם באות כג שבספרו הקדוש יש הרבה תורות שמבואר בהם סוד הכוונות, יעו"ש]

ג. אי אפשר להבין חכמת הזוהר [והיום גם כתבי האריז"ל] בעיון אנושי, רק ע"י הצדיקים בחינת משה, אשר הם מגלים לנו חכמה זו, וזוכים לזה ע"י עוצם פרישותם וצדקותם וכו'.

ואחר כל זה, כל בר דעת מבין, שאם שכל בקדקדו, הרי הוא צריך לרדוף אחר הספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן וליקוטי הלכות [שבו מבואר לעובדא ולמעשה הפנימיות בכל מצוה ומצוה עפ"י הזוה"ק וכתבי האר"י הקדוש והגילויים של הבעש"ט הקדוש ובפרט עפ"י הגילויים של מוהר"ן ז"ל] וסיפורי מעשיות וכו', ולהגות בו וכו', כדי לקרב ביאת משיח צדקנו, וכדי לעשות נח"ר להשי"ת, ולעשות עיקר מה שרוצה מאיתנו, השי"ת יזכנו לזה.

נקודות מכירה של ספרי ברסלב:

אומן:

הבית היהודי - 380635206660 (שלומי)

אלעד:

ביה"כ היכל הצדיק, רח' רשב"ם 3.

אשדוד:

היכל הקודש, רח' אברמסקי.

בית שמש:

ביה"כ נחלת חן, רמה ב' - 054-8429923 (גלבך)

בני ברק:

'נקודה טובה', רח' (השומר) כהנמן 74 - 052-9530053.
כולל ברסלב, רח' אלשיך 5 - 052-7653662 (נחמן לוי)
היכל הקודש, השומר 159 - 052-7138892 (אברהם שושן)

חדרה:

054-8459882 (איל)

חריש:

054-5836380 (אלעד)

ירושלים:

חנות ברסלב, מאה שערים 110 - 050-4156352
עין יעקב, רח' עין יעקב 31 - 02-5829171

נתניה:

050-4105499 (חיים)
052-3893657 (בנימין)
מרכז ברסלב, רח' גורדון 8.

צפת:

ביה"כ 'פאר הנצח', רח' צה"ל 7.
דביר ביתד', רח' ירושלים 37 - 050-9419417

ראשון לציון:

050-4103346 (צה"י)

ראש העין:

050-6797114 (שרון)

תל אביב:

שיר חדש, ארלוזורוב 86
שנקין 19 - 054-8474727 (אדם)

ספרי ברסלב להזמנה בדואר:

054-8443129 (נתנאל)

בין השעות: 13:00 - 16:00

המעוניין בלימוד תורת מוהר"ן בחברותא

יפנה למספר: **052-7163203**

* * *

כ"כ עומד להתייסד שיעור שבועי לבחורים ואברכים בתורת
מוהר"ן ע"י אברכים בני תורה

לפרטים: **052-7149713 / 052-7169018**

